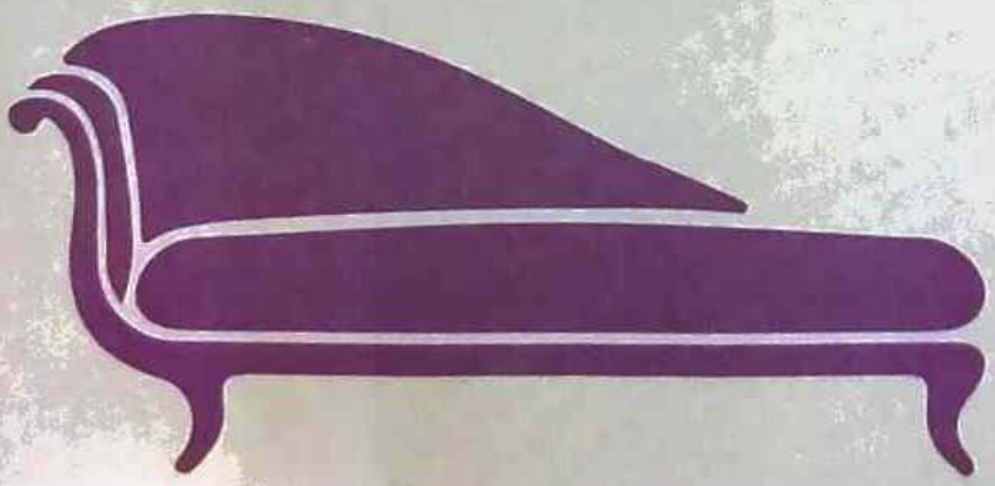
Yaşamsal Sorunlar

Çeviren: Kâmuran Şipal

ALFRED ADLER

say

Yaşamsal Sorunlar kitabı, Alfred Adler'in eğitim danışma merkezinde ele alınan vakalara dayanarak bireysel psikolojinin ne olduğunu anlatmak üzere Viyana'da geliştirdiği yöntem için belirleyici bir nitelik taşıyor. Adler, bu kitapta, kendi öğretisi üzerinde konuşmuyor, eğitim danışmanlığı yapan bir psikoloğun nasıl çalıştığını gözler önüne seriyor. Mütevazı koşullarda yaşayan dokuz erkek çocukla üç kız çocuğunun sorunları ele alınıyor.

Peki, çocukların psikoterapist önüne çıkarılmalarını gerektiren sorunlar nelerdir? Sorunlara yol açan koşullar, ülkeden ülkeye, kültürden kültüre, dilden dile değişiklikler göstermekte midir? Annelerin çocuklarını şımartmaları, sorunların ortaya çıkışında nasıl bir rol üstlenmektedir? Çalışan aileler arasında, sorunlu çocuk yetişme oranı nedir? Gerçekten, yetişkinler, kendi kişiliklerinin gelişmesine, çocukların sağlığından çok daha fazla değer mi vermekteler? *Yaşamsal Sorunlar*, kafanızda dolaşan birçok soruya ışık tutacak; hem kendinizi hem de çocuğunuzu 'yeniden' ve mümkün olduğunca 'doğru' tanıma olanağı sunacak... Başka bir deyişle, anne ve babaların çocuklarını alıp bir eğitim danışmanına götürmelerine yol açan başlıca semptomların farkına varmanızı sağlayacak...

Demokrasi, eşitlik, karşılıklı davranışlar ve işbirliği kavramları, Freud'un yazılarında hiç ele alınmamıştır... Buna karşılık Adler, ahlaken geçerli ya da 'zihnen sağlıklı' insan ilişkileri konusundaki fikirlerini rahatlıkla ortaya sermiş biridir. Bunlar büyük ölçüde toplumsal ilgi ve işbirliği eğilimiyle karakterize edilmektedir... Söylemek istediğim Adler'in değerlerin rolü konusunda kendi gününden çok daha ileride olduğudur.

Thomas S...

İnternet satış
saykitap.co

ISBN

9 786050 207972

SAY YAYINLARI

sayyayıncılık.com
facebook.com/sayyayınları
twitter.com/sayyayınları
instagram.com/sayyayıncılık

YAŞAMSAL SORUNLAR

Alfred Adler

7 Şubat 1870, Avusturya – 28 Mayıs 1937, İskoçya

Avusturyalı psikiyatr, "bireysel psikoloji" ekolünün kurucusu.

1895'te Viyana Tıp Fakültesi'ni bitirdi. Pratisyen hekim olarak çalıştığı ilk doktorluk yıllarından başlayarak hastayı çevresiyle ilişkileri içerisinde ele almak gerektiğini vurguladı ve bireyle ilgili sorunlara yönelik insancıl, bütünselci ve organik bir yaklaşım geliştirdi. 1902'de Sigmund Freud ile tanıştı ve onun öğrencisi oldu. Ancak bir süre sonra aralarındaki görüş ayrılıkları giderek keskinleşti ve Adler'in *Organların Yetersizliği Üzerine İnceleme* adlı kitabının yayımlanmasından sonra uzlaşılamaz duruma geldi. 1911'de izleyicileriyle birlikte, Freud'u açıkça eleştirerek bireysel psikoloji kuramını geliştirmeye koyuldu.

1921'de Viyana'da ilk çocuk rehberliği kliniğini kurdu. Kısa süre içerisinde onun yönetiminde otuz klinik daha açıldı. Toplumsal değerlerin sürdürülmesinde çocuk eğitimine çok önem veren Adler, çocuklara sağlıklı bir rehberlik hizmeti verilmesi gerektiğini ısrarla savundu. 1926'da ABD'ye gitti. 1927'de Columbia Üniversitesi'nde, 1932'de ise New York'taki Long Island Tıp Okulu'nda konuk profesör oldu. 1934'te Avusturya hükümetince ülkedeki tüm klinikleri kapatıldı. Alfred Adler, "eksiklik duygusu" terimini ilk kez ortaya atan psikiyatrdır. Eksiklik duygusu taşıyan, duygusal yönden sakatlanmış kişileri olgunluğa, sağduyuya ve toplumda yararlı olmaya yöneltecek destekleyici ve esnek bir psikoterapi yöntemi geliştirmiştir.

Adler'in çalışmalarına yön veren asıl itici güç, yaşamı boyunca toplumsal sorunlar karşısında gösterdiği duyarlılıktır.

Yapıtları:

Studie über Minderwertigkeit von Organen (1907, Organların Yetersizliği Üzerine İnceleme); *Über den nervösen Charakter* (1912, Nevrotik Yapı Üzerine); *Heilen und Bilden* (1914, Tedavi ve Eğitim); *Praxis und Theorie der Individualpsychologie* (1918, Bireysel Psikolojinin Uygulaması ve Kuramı); *Menschenkenntnis* (1927, İnsanı Tanıma Sanatı); *Die Technik der Individualpsychologie* (1. cilt 1928, 2. cilt 1930, Bireysel Psikoloji); *Individualpsychologie in der Schule* (1929, Okulda Bireysel Psikoloji); *Lebenskunst* (1929, Yaşama Sanatı); *Psychotherapie und Erziehung I* (1919-1929, Psikoterapi ve Eğitim-I); *Neurosen* (1929, Nevrozlar); *Das Problem der Homosexualität* (1930, Eşcinsellik Üzerine); *Kindererziehung* (1930, Çocuk Eğitimi); *Das Leben gestalten* (1931, Yaşamı Biçimlendirme); *Psychotherapie und Erziehung II* (1930-1932, Psikoterapi ve Eğitim-II); *Der Sinn der Lebens* (1933, Yaşamın Anlamı); *Psychotherapie und Erziehung III* (1933-1937, Psikoterapi ve Eğitim-III)

Say Yayınları'ndaki kitapları:

Bireysel Psikoloji
Bir Yaşam ve Hastalık Öyküsünü Okuma Sanatı
Çocuk Eğitimi
Eşcinsellik Üzerine
Güç Eğitilebilir Çocuklar
İnsanı Tanıma Sanatı
Nevroz Sorunları
Psikolojik Aktivite
Sorunlu Okul Çocuğu
Yaşama Sanatı
Yaşamın Anlam ve Amacı
Yaşamsal Sorunlar

Kâmuran Şipal

1926 yılında Adana'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Öyküleri, romanları ve inceleme yazıları yayımlandı. Franz Kafka, Alfred Adler, Sigmund Freud, Günter Grass, Carl Gustav Jung, Thomas Mann gibi ünlü yazarların birçok kitabını Almancadan dilimize çevirdi. 19 Eylül 2019'da hayatını kaybetti.

YAŞAMSAL SORUNLAR

Alfred Adler

Almancadan çeviren:
Kâmuran Şipal

SAY

Say Yayınları
Alfred Adler Kitaplığı

Yaşamsal Sorunlar / Alfred Adler
Özgün adı: *Das Leben Gestalten*

ISBN 978-605-02-0797-2
Sertifika no: 10962

Yayın hakları © Say Yayınları
Bu eserin tüm hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılan kısa alıntılar hariç yaymevinden yazılı izin alınmaksızın alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Almancadan çeviren: Kâmuran Şipal
Yayın koordinatörü: Levent Çeviker
Kapak ve sayfa tasarımı: Artemis İren

Baskı: Lord Matbaacılık ve Kâğıtçılık
Topkapı-İstanbul
Tel.: (0212) 674 93 54
Matbaa sertifika no: 45501

1. baskı: Say Yayınları, 2020

Say Yayınları
Ankara Cad. 22/12 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Tel.: (0212) 512 21 58 • Faks: (0212) 512 50 80
www.sayyayincilik.com • e-posta: say@sayyayincilik.com
www.facebook.com/sayyayinlari • www.twitter.com/sayyayinlari
www.instagram.com/sayyayincilik

Genel dağıtım: Say Dağıtım Ltd. Şti.
Ankara Cad. 22/4 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Tel.: (0212) 528 17 54 • Faks: (0212) 512 50 80
internet satış: www.saykitap.com • e-posta: dagitim@saykitap.com

İÇİNDEKİLER

YAYINCININ ÖNSÖZÜ • 7

1. **VÜCUDUN KONUŞTUĞU DİL** • 13

   Rapor • 13
   Söyleşi • 25

2. **ZORBA ANNE** • 29

   Rapor • 29
   Söyleşi • 45
   Tedaviyi Üstlenen Psikoloğun Sonsözü • 49

3. **SOKAKTAN SUÇA** • 51

   Rapor • 51
   Tartışma • 59

4. **ÖNDER OLMAK İSTİYOR** • 67

   Rapor • 67
   Tartışma • 83

5. **BÜYÜMEK İSTEMİYOR** • 89

   Rapor • 89
   Söyleşi • 99

6. **ASİ "KÖTÜ" BİR OĞLAN** • 103

   Rapor • 103
   Söyleşi • 117

7. AÇLIK GREVİ • 121

Rapor • 121
Söyleşi • 136

8. ÖNDER PEŞİNDE • 141

Rapor • 141
Söyleşi • 150

9. AŞIRI UYSAL ÇOCUK • 153

Rapor • 153
Söyleşi • 165
Öğrencilerle Söyleşi • 168

10. BİR NEVROZUN TEMEL TAŞI • 171

Rapor • 171
Söyleşi • 181

11. DOĞUMSAL ZEKÂ GERİLİĞİ • 183

Rapor • 183
Söyleşi • 188

12. HASTALIĞIN ZULMÜ • 193

Rapor • 193
Söyleşi • 200
Öğrencilerle Söyleşi • 203
Tedaviyi Yürüten Psikoloğun Sonsözü • 205

YAYINCININ ÖNSÖZÜ

1929 yılında Alfred Adler, New York'taki Sosyal Araştırmalar Yeni Okulu'nda (New School for Social Research) *bireysel psikolojiye giriş* konusunda bir seminer düzenledi. Daha o tarihlerde çalışmalarının ağırlık noktasını nevrozlu erişkinlerin tedavisinden yavaş yavaş eğitim konusu üzerine kaydırmış bulunuyordu.

The Pattern of Life* kitabında yalnızca güç eğitilebilir çocuklar ele alınmaktaydı.

Amerikanca'da Problem Child, Almanca'da Sorgenkind (Sorunlu Çocuk) karşılığı olarak kullanılmaktaydı. Ben öteden beri alışılagelmiş, anlatılmak istenen şeyi pek güzel anlatan Sorgenkind sözcüğünden el çekip Amerika'da doğmuş ikiz sözcük Problem Child'a yönelmek için neden görmüyorum. Bu kitaptaki yazılarda gerçekten o eski iyi ya da daha çok acınacak emektar Sorunlu Çocuk'tan söz açılmaktadır. Dolayısıyla, ileride de bu sözcüğe yer verilecektir.

New York'taki seminerin düzenlendiği tarihlerde genelde bireysel psikolojiye, özelde eğitim konusuna ilişkin yazılar istisnasız Almanca kaleme alınmış bulunuyordu. Amerikalı katılımcıların seminerde ele alınan bireysel psikolojinin kuramsal ve pratik temelleri üzerinde daha fazla bilgi edinebilmeleri için Alman diline vakıf olmaları gerekmekteydi. Böyle bir şey ise

* Sözcük anlamı: Yaşam Modeli. Ne ki, başka bağlamları da gözeterek *Yaşamsal Sorunlar* demeyi uygun buldum. (çev.)

katılımcıların hayli çokluğu düşünülürse söz konusu olamazdı. Dolayısıyla, seminerde üzerinde konuşulan vakalardan bir kitap hazırlanmasına karar verildi; böylece The Pattern of Life ortaya çıktı. Kitap on iki oturum protokolünü içeren toplam 210 sayfadan oluşmakta. On iki rakamı haftada bir yapılan oturumların üç aylık toplamına denk geliyor. Yani kitap baştan sona seminerdeki çalışmaların içeriğini yansıtmakta. Oturumların başlangıçtaki sıralamasına kitapta uyulup uyulmadığı artık saptanacak gibi değildir.

Metin, Adler'in eğitim danışma merkezinde ele alınan vakalara dayanarak bireysel psikolojinin ne olduğunu anlatmak üzere Viyana'da geliştirdiği yöntem için belirleyici nitelik taşıyor. Kitaptaki yazılarda Adler, kendi öğretisi üzerinde konuşmuyor, eğitim danışmanlığı yapan bir psikologun nasıl çalıştığını gözler önüne seriyor. Protokollerden bazısı iki, bazısı üç ya da dört bölümden oluşmakta.

İlk bölüm, oturumun başında seminere katılanların önünde okunan yazılı raporu içeriyor. Sorunlu bir çocuğu seminerdeki katılımcıların karşısına çıkarmayı düşünen anne ve babalar, öğretmenler ve ev hekimlerince raporun oturumdan önce seminerin yöneticilerine teslimi gerekmektedir. Raporların mimarisinde göze çarpan geniş çaptaki uygunluk, Adler'in yazılarında tekrar tekrar dile getirdiği kurallar dikkate alınarak hazırlandığını gösteriyor. Raporların okunması, gerekli görülen yerlerde sık sık ya da seyrek olarak kesilip Adler'in kısa ya da uzun açıklamalarına yer verilmekte.

İkinci bölüm, hastanın anne ve babasından biriyle, mümkünse her ikisiyle, ayrıca hastanın kendisiyle yapılan, çokluk şaşılacak kadar kısa söyleşileri içermekte. Söyleşiler "yararlı bir öğütle" sona erdirilip hasta evine yollanmakta.

Ancak bazen oturum sonundaki bir üçüncü bölümde az önce yapılmış söyleşiye ilişkin eklemeler ya da yorumlar yer

alıyor. Kimi oturumlarda ise, ele alınan vakanın ilerideki seyrine, örneğin oturumu izleyen psikoterapiye ve sonucuna ilişkin bilgiler sunuluyor.

Raporların, bir girişe ve çokluk kapanış sözlerine yer verilmeden okunmaları dikkati çekmekte. Kısaca vakanın tanıtımının ardından (bugün ele alacağız) sözleriyle başlanıyor raporun okunmasına ve psikoterapistin hastaya söylediği "Denemek ister misin?" ya da "Ne diyorsun, iki haftada başarabilecek misin bunu?" gibi cesaretlendirici sözlerle oturum son buluyor. Bu da hastaya salık verilen şeyin işe yarayıp yaramadığının belirsizlik içinde bırakıldığını göstermekte.

Kitabın başında Adler'in temel görüşlerine ilişkin kısa tutulmuş bir girişe yer verilmemesi durumunda bu tarz bir çalışmanın okuyucularca anlaşılacağı pek düşünülemezdi. Bu sorunu, kitabın Amerikalı yayınlayıcısı New York'tan nörolog Dr. W. Béran Wolfe örnek bir şekilde çözümlemiştir. Adler'in yapıtlarını Almanca'dan okuyanlara söz konusu giriş kuşkusuz yeni bir şey söylemeyecektir. Dolayısıyla, onun bu kitaba alınmasına gerek duyulmamıştır.

Ne var ki, Dr. Wolfe'un kendi giriş metnini haklı göstermek için ileri sürdüğü bir düşünceye değinmeden geçemeyeceğiz. Dr. Wolfe'a göre, Amerikalı bir okuyucunun dil konusunda karşılaşacağı güçlüklere ayrıca içerikten kaynaklanan bir güçlük gelip katılmakta. Yine Wolfe'a göre, Amerika'da bir çocuğun nörolog karşısına çıkarılmasını gerektiren sorunlar, Dr. Adler'in vakalarının kaynaklandığı Avrupa'daki çocuklarınkilerden çok kez farklıdır; dolayısıyla Amerikalı okuyucunun Adler'in daha önceden kaleme aldığı vakalarla ilgilenmesinin değeri Almanca bilse bile tartışılabilir...

Bu her ne kadar bireysel psikoloji literatüründe şimdiye kadar karşılaşmadığım bir savsa da, günümüz sosyolojisinin değişik toplum düzenlerinin insan davranışı üzerindeki etki-

sine ilişkin olarak harıl harıl yaymaya çalıştığı, bana kalırsa şimdiye kadar gereken özenle temellendirilememiş, abartılı görüşlere uygun düşmektedir.

Burada nasıl bir durumun söz konusu olduğu, kitapta sözü edilen on iki çocuğun nörologa götürülmesine yol açan sorunlar yakından gözden geçirildi mi, biraz daha açıklık kazanacaktır. Pek mütevazı koşullarda yaşayan dokuz oğlanla üç kızın sorunları ele alınıyor kitapta. Oğlanların yaşları şöyle: beş yaş altı ay, altı yaş sekiz ay, sekiz yaş, sekiz yaş altı ay, dokuz yaş, on yaş, on iki yaş sekiz ay. Kızlar ise altı, on iki ve yirmi beş yaşlarında. Yirmi beş yaşında artık çalışma hayatına atılmış genç bir bayanın vakasına da öbürleri arasında yer verilmesini haklı gösterecek neden, biraz ileri yaşlarda olsa bile hayatını hâlâ çocuk rolünü oynayarak anne ve babası yanında geçirmesi ve sorunlarının kesinlikle ev çevresinden kaynaklanıyor olmasıdır.

Peki, çocukların psikoterapist önüne çıkarılmalarını gerektiren sorunlar nelerdir? Altı yaşındaki kız yemekte ailesine güçlükler çıkarır. On iki yaşındaki kız öğretmenince aşağılanmış hisseder kendini ve okula gitmek istemez. 25 yaşındaki bayan hasta bayılma nöbetleri geçirir. Oğlanlardan 8.6, 10 ve 12 yaşındaki üç oğlan okulda başarısızdır, yalan söyleyerek, hırsızlık yaparak ailelerini sıkıntıya sokarlar. 9 ve 12.8 yaşlarındaki diğer iki oğlan oyunbozanlık yapar, onun bununla kavga eder. 5.5 yaşındaki oğlan astım hastasıdır. 6.8 yaşındaki oğlan hâlâ bir bebek gibi konuşur ve ileride de böyle davranacağı konusunda diretir.

(Şurasını vurgulayalım ki, bu tablo yalnızca anne ve babaların çocuklarını alıp bir eğitim danışmanına götürmelerine yol açan başlıca semptomları içermekte, bir muayene sonunda gün ışığına çıkan bol sayıdaki diğer semptomlar genellikle göz önüne alınmamaktadır.)

Amerika'daki vakaların özelliği nerededir peki? İlk anda sıralanan şikâyetler Alman okuyucuya pek bildik şeylermiş gibi görünür. Ama daha bir dikkatle bakınca bazı sapmaların varlığı dikkatten kaçacak değildir. Dokuz sorunlu çocuk arasında okulda başarısız üç kişinin varlığı buradaki durumlara uymaktadır. Başka nedenlerin yanında bunun bir nedeni de, toplumun orta kesimindeki ailelerde çocukların okulla ilgili sorunlarının akla gelen bütün diğer olumsuzluklar arasında, okyanusun bu yakasında olsun, öbür yakasında olsun başta gelmesidir. Sorunlar arasında hırsızlıklar, sayıları bakımından pek değil de, suçun işlenişinde çok kez çete eylemlerinin söz konusu olması, suçluyu polisin ve mahkemenin karşısına çıkarması bakımından dikkat çekicidir. Çete halinde işlenen bu suçlar Amerika'ya değil, New York'a özgüdür. Avrupalı sorunlu çocukla Amerikalı problem-child arasındaki farklılık da işte bu kadarcıktır. Çocukların anne ve babalarının başlarına açtıkları özel dertlerin sayısındaki dağılımın burada ve karşıda birbirinden farklı olup olmadığı ise, ancak hayli kapsamlı istatistik sonuçlarıyla saptanabilecektir.

Sorunlara yol açan koşullara gelince, aradaki farklar fazla değildir. Annelerin çocuklarını şımartmaları, sorunların ortaya çıkışında öylesine büyük bir rol oynamaktadır ki, çocuklardan önce annelerin tedaviden geçirilmelerinin gerektiği izlenimine ikide bir kapılmadan duramıyor insan. Ama çocukların şımartılmasını Adler daha Avrupa'dan ayrılmadan önce olumsuz koşullar arasında baş köşeye yerleştirmiştir. Bunun dışında sorunları doğuran koşullar olarak zorba annelerce çocuklar üzerinde uygulanan baskı, sonradan dünyaya gelen kardeşlerce tahtından alaşağı edilme, kızların geri plana itilmesi ve buna benzer öteden beri bildiğimiz koşullara yer veriliyor. Daha 1929'da Adler'in kitabıyla tanışan bir Alman okuyucu, belki o tarihte yazarın şu sözleri karşısında başını

sallamaktan geri kalmazdı: "İki yaşına kadar oğlan tamamen normal bir çocuktu, daha sonra annesi kreşte çalışmak zorunda kaldığı için onu bir yuvaya yerleştirdi." Söz konusu Alman okuyucu belki bu cümlenin içeriğinden çok yazarın onu kaleme alışındaki o büyük serinkanlılığa şaşacaktır, ama söz konusu yazar ne de olsa Alfred Adler'di. Bu arada küçük çocuklardaki terk edilmişlik tepkileri konusunda bilgimizin (Spitz, Bovlby, Damborska ve diğerleri) ancak kırklı yıllara ait olduğunu ve şimdiye kadar yalnızca İngiltere'de ciddiye alındığını, oysa günümüz Almanyası'nda Schielderup'un gagalama düzenine (Hackordnung) göre erişkinlerin kendi kişiliklerini geliştirmesine çocukların sağlığından çok daha fazla değer verildiğini kolaylıkla unuturuz.

Annelerin çalışıp para kazanmalarının çocukların sağlığından daha önce gelmesi, Amerika'ya özgü değildir. Pek çok bakımdan olduğu gibi bu bakımdan da orada bizden sadece birkaç onyıl önce başlanmıştır bu işe. Bunu kuşkuyla karşılayanlar 1978 yılındaki bir Alman gazetesinde çıkan ilanları okusun lütfen; ilanlarda hemen her gün, haftada beş gün bir-iki yaşındaki çocuklarla ilgilenecek güler yüzlü bayanların arandığı görülür.

Buna göre, Amerikalılar'a bireysel psikolojiyi tanıtırken Almanya'dan alınan örneklere, Almanlar'a tanıtırken de Amerika'dan alınan örneklere başvurulmasının uygun olmadığı endişesinin yersizliği anlaşılmıştır. Bu, aynı zamanda *Pattern of Life* kitabının yeniden Almanca'ya çevrilmesinin tamamen yararlı bir girişim niteliği taşıdığını göstermekte. Çevrilen kitap Alman okuyucusuna, aynısıyla ya da benzeriyle burada karşılaşacağı çocuklara ilişkin bol sayıda ek vakalar da sunuyor.

Bebenhausen, Haziran 1978, Wolfgang Metzger

1.

VÜCUDUN KONUŞTUĞU DİL

Rapor

Bu akşam Miss Flora'nın durumunu ele alacağız. Miss Flora'nın başlıca şikâyeti birkaç yıldan beri geçirmekte olduğu bayılma nöbetleri. Annesi, babası, kendinden küçük iki oğlan kardeşi, iki ağabeyi ve iki küçük çocukla birlikte aynı evde yaşıyor. Aile üyeleri arasında pek uyumlu bir ilişki söz konusu değil. Hastamız ailede tek kız, şimdiye kadar bir dediği iki edilmemiş, babasını gözdesi.

Bayılma nöbetlerinden ne zaman söz edildiğini işitsek, hemen epilepsi (sara) gelir aklımıza; ne var ki, epilepsi çok genel anlamda bir yığın hastalık tablosu için kullanılan bir nitelemedir. Ayırıcı tanı bazen son derece güç konabilmekte, bu iş yalnızca hekime düşmektedir. Genelde epilepsili kişiler yaşamlarında büyük güçlüklerle karşılaşır ve güçlükler hastaların ruhsal tutumlarında yansıdığından organik rahatsızlığın nerede sona erip ruhsal üst yapının nerede başladığı kimi durumlarda kestirilecek gibi değildir. Doktorlarca tedavi edildiğine bakılarak sara (epilepsi) her zaman hastalık sayılmıştır. Bu da işin uzmanı sayılmayanların eskiden genellikle isteri diye nitelenen nevrozlar karşısında sergilediklerinden pek farklı bir tutum değildir.

Bir dizi belirti (semptom) vardır ki, "gerçek" ve "yalancı" epilepsi arasında başvurulacak ayırıcı tanı için hayli önem taşır. Gerçek sara nöbetinde gözbebekleri büyür ve ışık uyarılarına tepki vermez. Bu, organik kökenli epilepsinin en önemli belirtilerinden biridir. Flora'yla ilgili raporda böyle bir belirtiden söz edilmiyor. Epilepsinin ikinci önemli belirtisi ise, bayılma nöbetleri sırasında Babinski refleksininin varlığıdır. Söz konusu refleksin bulunup bulunmadığını test için bayılan kişinin ayak tabanı bir aygıtla çizilir; Babinski refleksinin varlığı durumunda, ayak başparmağı normaldeki gibi bükülmeyerek ayağın sırt kısmına doğru dik bir konum alır. Babinski refleksi, bize beynin belli bir yerinde hasara uğradığını gösterir. Söz konusu hasar (lezyon), sinirsel impulsların (uyarı) normal yollar üzerinden iletimini engeller. "Gerçek" bir epilepsinin söz konusu olduğunu gösteren daha başka semptomlar da vardır. Bazen deri altında, özellikle kulak arkasında küçük çapta kanamalara (hemoraji) rastlanır; çokluk epilepsili hasta nöbet sırasında dilini ısırır ve tükürüğüne kan karışır. Nöbet geçiren epilepsili genellikle yere yığılıp kalır, bir yerini incitip yaralayabilir. Sıklıkla, geçici bir ön duygu nöbetin eli kulağında olduğunu haber verir, aura diye nitelediğimiz bu duygu değişik şekillerde görülür, ama genelde epilepside eksik olmaz.

Söz konusu belirtiler, gerçek epilepside karşılaşılan bayılma nöbetlerini, kişinin bir yerini incitip yaraladığı, kendisini çaresiz ve güçsüz hissettiği, üstelik bu durumunu daha çok bütün bedeninde bir jestle açığa vurduğu isteri kökenli bayılma nöbetlerinden ayırır. İsterili hastanın bayılma nöbeti "ben güçsüzüm" der bize. İsterili hasta geçirdiği nöbetten çarçabuk kurtulup kendine gelirken, gerçek epilepsi nöbetini genelde uyuklamadan, baş ağrısından ve bulantıdan oluşan bir evre izler ve bu evre bir saatten fazla sürebilir. Epilepsi ve isteriyi birbirinden ayıran önemli belirtilerden biri, epilepsili

hastanın bayıldığını bilmemesi, bunu ancak nöbetin geçmesinden sonra anlamasıdır.

Ayırıcı tanının güçlüğünü artıran bir başka neden de, epilepsi vakalarının büyük çoğunluğunda kalıtımdan kaynaklanan ruhsal anomalilerle karşılaşılmasıdır. Gerçek epilepsilinin normal olarak bir öfke nöbetine kapılacağı kadar kızdırılması, nöbetlerinin sıklığında artışa yol açabilir. Epilepsililer çoğunlukla öfke nöbetlerine eğilim gösterir; epilepsili hastaların aileleri üzerindeki incelemelerim sırasında, aile üyelerinden birinin özellikle öfke nöbetlerine yatkınlığını genellikle saptamışımdır. Söz konusu yatkınlığa aşağılık kompleksinin belirtisi gözüyle bakabiliriz. Çabuk kızıp parlayan bir babanın bulunduğu ailede epilepsili bir çocuğa rastladım mı, bazen çocuğun babadaki öfke nöbetlerine öykündüğü duygusuna kapıldığımı söylemeliyim.

Epilepsi nöbetleri bazen ileride, belirleyici özelliklerini genelde sanrıların (halüsinasyon), vahşi ve acımasız davranışların oluşturduğu epilepsi cinnetine yol açabilir. Epilepsililer, birçok hastanede kendilerini genelde dalgın ve uykulu duruma sokan yatıştırıcı ilaçlarla tedavi edilirler; böylece tümüyle önlenemese de nöbetlerde sıklıkla azalma sağlanır. Gerçek epilepsiyle isteriye bağlı bayılma nöbetleri arasındaki bütün bu farklılıklara karşın, kesin bir ayırıcı tanı koymak güçtür, çünkü nöbet başladığında yanında olup hastanın gözlerini kontrolden geçirerek, Babinski refleksini test edecek bir hekimin bulunması seyrek karşılaşılan bir durumdur.

Kendi deneyimlerime göre, sara nöbetleri ancak buna eğilimli kişilerde, bu kişilerin kötü bir konumda bulunmaları halinde ortaya çıkmaktadır. Öyle sanıyorum ki, söz konusu eğilim (dispozisyon) beyindeki kan damarlarının patolojik yönde değişiminden oluşuyor. Epilepsi nöbeti geçiren birinin manzarası, öfkesinden kudurmuş bir insanınkiyle pek çok

benzerlik gösterir. Bir epilepsiliyi gören, sanki kendisine saldırmak istediğini sanır. Kuşkusuz saraya en sık yakalananlar, hem beyinlerindeki kan damarları normalden patolojik yöne sapma gösteren, hem de öfke nöbetlerine yatkın kişilerdir... Genelde pek acımasız olur, düşlerinde sık sık zorbalık ve kavga sahneleri yaşarlar. Acımasızlık epilepsilinin ruh yapısında büyük rol oynar; aralarında hayli güler yüzlü, sevimli ve sakin görünen kişilere rastlanırsa da, bunların rüyaları incelenmeye görsün, iyilikten başka her şeyi kendilerinde barındırdıkları anlaşılacaktır. Alkolün epilepsi nöbetlerinin sıklığını artırdığına kuşku yoktur; insanlıkla pek bağdaşmayan bir şey sayılmasa, böyle olduğu deneysel yoldan kanıtlanabilirdi. Alkolün olumsuz yönde etkilediği saralıların, içkinin her türlüsünden sakınmaları gerekir.

Epilepsi konusundaki deneyimlerim, bu hastaları elden geldiğince rahat koşullarda yaşatmanın uygun olacağı sonucuna varmamı sağlamıştır. Daha güçlü, kendinden daha emin ve daha sakin biri haline getirilmesinin hastanın durumunda düzelme sağlayacağını yine deneyimlerle öğrenmiş bulunuyorum. Bir başka söyleyişle, hastanın sosyal uyumunun yeterli düzeye kavuşturulması durumunda, epilepsi tanısının diğer pek çok hekimce onaylandığı vakalarda bile hastalığın ortadan kaybolduğunu saptadım. Bununla, hastalığı tedavi edebileceğimi söylemek gibi bir niyetim yok; demek istediğim, hastanın sosyal uyumu yüksek bir düzeye çıkarıldığında epilepsi belirtilerinin hafifleyeceği ve hastanın daha sağlıklı bir duruma kavuşacak olmasıdır. Sosyal uyumun yüksek bir düzeye erişmesiyle bazı vakalarda belirtilerin tümüyle kaybolduğu kesinlikle doğrudur. Ama biz yine ele aldığımız vakayı incelememizi sürdürelim. Bunun bir dizi erkek kardeş arasında tek kızın vakası olduğunu belirtmiştik. Benim deneyimlerime göre, böyle bir konumdaki kız, evdekilerden

hoşgörülü davranış görür ve normal kadınlık rolünü çokluk geliştiremez; sıklıkla hayli uysaldır, ama asla kendinden emin ve başkalarından bağımsız değildir; gelişimi öyle bir doğrultu izler ki, hep başkalarının desteğine gereksinim duyar. Büyük bir olasılıkla yalnız kalabilecek gücü gösteremez. Diğer yandan, hastamızın durumunda bu söylediğimize karşıt bir gelişim modeli de söz konusu olabilir; yani ailede tek kızın oğlanmış gibi davranma eğilimini aşırılığa vardırması durumunda böyle bir modelle karşılaşılacaktır. Hastamızda bu iki olası modelden hangisinin söz konusu olduğunu rapor bize gösterecektir.

Aile üyelerinin uyum içinde bir arada yaşadıklarını, kızın her isteğinin yerine getirilip babasının gözdesi sayıldığını öğrenmiştik. Dolayısıyla, hastamızın yeterince ruhsal enerji geliştiremeyen şımarık çocukların karakter özelliklerini sergileyeceğini bekleyebiliriz. Belki pek sevimli, sakin ve uysal birisidir hastamız, ayrıca takdir görme konusunda alabildiğine aç gözlüdür. Raporda şöyle bir açıklamaya rastlıyorum:

"İlk nöbetten bu yana annesiyle yatıyor."

Söz konusu açıklama kızın yalnız kalmaktan kaçındığını ortaya koyduğu gibi, onun ilk nöbetten yararlanarak aileye bağımlılığını vurguladığını kanıtlıyor. Bu durum, epilepsinin önceden düşünüldüğü inancını uyandırıyor bende. Raporda daha sonra Miss Flora'nın hastalığına ilişkin şunları okuyoruz:

"Ailede birbirine bağlılık duygusu hayli belirgin. Kızın sağlığı her vakit yerindeydi, kendisinde şimdiye kadar bir nevroz belirtisine rastlanmamıştı. Annesinin söylediğine göre, her bakımdan örnek bir kızdı. Kendine arkadaş bulmakta hiç zorluk çekmedi."

Örnek bir kız olduğuna ilişkin annesinin sözü, Flora'nın daha önce sözü edilen modellerden birincisi içinde yer aldı-

ğı, sevimli, uysal, genç bir kız olduğu yolundaki sanımı pekiştiriyor. Ve yine kızın şımarık biri sayılacağına hiç kuşku yok, ailesinden bağımsız bir konuma kavuşmasının zamanı gelmiş de geçmektedir. Bağımsızlaşması kendisi için büyük bir kazanım olacaktır; hatta, doğrusu istenirse, iyileşme bakımından onun biricik şansıdır bu.

"Boş vaktini film seyretmekle, tiyatroya gitmekle ve araba kullanmakla geçiriyor. Okulda durumu çok iyiydi; lise bitirme sınavını sınıfının dördüncüsü olarak verdi. Okuldan sonra iş hayatına atıldı, çalışmaktan zevk duyuyordu."

Bu açıklamadan Flora'nın evdeki gibi okulda da sevilen biri olmak istediği, karşılığında takdir görmek için çok çalıştığı sonucunu çıkarabiliriz."

"Şu sıra sekreterlik yapıyor, işini sevdiğini söylüyor. Okuldayken öğretmen olmayı çok istiyormuş, ama bunun gerektirdiği ek çabalar dolayısıyla isteğinden vazgeçmiş."

Bu arada yine görüyoruz ki, kızın özgüven duygusu hiç de fazla değildir, bağımsızlığına kavuşması için gereken zahmeti üstlenmesi olanaksızdır.

"Hasta şimdi yirmi beş yaşında; bir gözü hafifçe şaşı bakıyorsa da, nasıl derler, iyi görünüyor. Yüzük parmağının bir boğumu ameliyatla alınmış; ama elini öyle tutuyor ki, bunun seyrek farkına varılıyor."

Sözü edilen özürlerin Flora'nın yaşamında önemli rol oynadığı kuşkusuzdur. Hastamız, bu özürlerin sonuçlarından korunmaya çalışmakta. Kendisine pek güven duymaması gerekiyormuş gibi yaşama duraksayarak yaklaşıyor.

"Kendisinden çocukluğuna ilişkin anılar dinlemek olanaksız; çocukluğunu anımsamanın güçlüğünden yakınıyor."

Sanırım çocukluğuna ilişkin bazı anılarını anlatmasını ben isteseydim, Flora anımsamakta güçlük çekmezdi. Çocuklukta yaşadıklarını belleklerine davet etmek bazıları için güçlük-

tür, çünkü on iki ya da on üç yaş öncesinde kalmış korkunç bir dönemden söz açmaları gerekiyormuş sanısına kapılırlar. Ben, çoğunlukla şöyle sorarım: "Okul günlerini anımsıyor musunuz?" Hasta, soruyu çoğunlukla çekinerek yanıtlar; anılarından oluşturduğu seçki, kişiliğinin önemli anahtarlarından birini sunar bize. Kimi okul yaşantılarının anımsanmasından sonra birçok kez okul öncesine ilişkin kimi yaşantılar boy gösterir. Ben hastalarımı sık sık teşvik eder, erken çocukluk dönemlerine ilişkin ne biliyorlarsa, bir özyaşam öyküsü için düşülen notlar gibi kayda geçirmeye davet ederim. Bizim hastamızın ne de olsa ilginç sayılabilecek iki rüyasını anımsadığını görmekteyiz.

"Rüyamda öğle yemeklerini yediğim restorandaki bir oğlanla öpüşüp, sevişiyordum. Yine böyle bir rüyayı şefimle ilgili olarak gördüm."

Bu rüya da bize gösteriyor ki, hastamız yalnız evde değil, iş yerinde de çevresindekilerden kendisine sevecenlikle davranıp etrafında pervane olmalarını beklemektedir. Şefi kendisini şımartsaydı, belki onunla ilgili rüyayı görmeyecekti. Buradan, kızın arzuladığı güler yüzü şefinin kendisine göstermediği sonucuna varabiliriz. Hastamız rüyayla şöyle demektedir adeta: "Şef bana sevecenlik gösterse, ne güzel olurdu? Beni sevmesi için ne yapabilirim?" Görüldüğü gibi, Flora, kendisini hedefine, yani sevilme amacına yaklaştıracak çareleri rüyasında hazırlamaktadır. Bunu büyük bir kesinlikle rüyadan öğrenebilmekteyiz. Restorandaki oğlan belki de Flora'ya hiç sevecen davranmamıştır. Buradan kızın olmayı çok istediği konumda olmadığı sonucuna varabiliriz; bu da bizim yorumumuzda önemli bir noktadır.

"Rüyamda bir sel geldi, sokaktaki bütün insanları yalayıp yuttu. Bana kadar sokulmamıştı sel, ben yalnızca olup bitenleri seyrediyordum."

Bu ikinci rüya birincisinden çok daha anlamlı; kızın doğuştan acımasızlığını kanıtlıyor. Flora yardım elini uzatayım demeksizin selde boğulan insanları seyretmekle yetiniyor. Rüyanın söylemek istediği şu: 'Nasıl bir durum yaratabileyim ki, dünyadaki bütün insanlar boğulup gitsin, geride bir tek ben kalayım? Tamamen yalnız olmak nasıl bir duygudur acaba?'

Kız, büyük bir olasılıkla anne ve babasını selden kurtarmak isteyecek, ama diğer insanları umursamayacak, boğulup gitmelerine göz yumacaktır. Peki, ne diye başka herkesin mahvolup gitmesini arzuluyor olsun? Burada Flora'nın insanlara kin ve nefret beslediğini, anne ve babası dışındakilerin sevgisini kazanmasını sağlayacak güçten kendisini yoksun gördüğünü düşünebiliriz. Böyle bir düşünce hastamızda bir üstünlük kompleksinin varlığı sanısını bizde uyandırırsa da, şunu biliriz ki üstünlük kompleksinin temelinde her zaman bir aşağılık kompleksi yatar. Flora'nın gördüğü rüya mizacının bir dışavurumu izlenimini uyandırır. Miss Flora şöyle demek ister gibidir: "Gebersin hepsi!"

"Flora, annesinin torunlarıyla başa çıkamadığından yakınır. Oysa kendisi biri beş, öbürü yedi yaşındaki çocuklara sözünü dinletebilmektedir."

Bu açıklama, bize hastamızın neden öğretmen olmak istediğine ilişkin bir ipucu sunuyor. Kız, bir öğretmenin çevresinin her zaman uysal çocuklarca kuşatıldığına inanır, onların uysallıklarıyla kendisinin değerli biri sayıldığını göstermelerini arzular.

"Ailesinin kendisine çok iyi davrandığına ve onun için yaşamı fazlasıyla kolaylaştırdığına inanmaktadır."

Açıklama, kızın kendi konumunu belli bir ölçüde görebildiğini ortaya koyuyor; ama sadece görmek hastanın durumunda hiçbir şeyi değiştirmemekte, sadece bizde olumlu bir

izlenimin doğmasını sağlamaktadır. Biz, gerçekte hastamızın herkesi, şefini, restoranda çalışan oğlanı, çocukları, anne ve babasını avucuna almak istediğini biliyoruz. Hastamızın sorunu, böyle bir amaca nasıl ulaşacak oluşudur? Bu gerçekleşmedi mi, yaşam planı parçalanıp dağılacak, kendisi de güçsüz duruma düşecektir.

"İlk epilepsi nöbeti, aynı işte yaklaşık iki yıl çalıştıktan sonra görülmüş. Flora bir çığlık atarak pek çok kişinin çalıştığı büroda yere yığılıp kalmış. Beton zemine çarpmış başı, dilini ısırmış, oradakiler kendisini sımsıkı tutmuşlar. Daha sonra evine götürülen Flora'nın birden çok hekim ve bu konuda uzman bir hemşire tarafından tedavisine çalışılmış. Bir hafta boyunca çok hastaymış Flora. Yine aynı dönemde bir böbrek zehirlenmesi geçirmiş."

Bu açıklamaya göre, ilk nöbet gerçek bir epilepsi nöbetine benzemektedir; ama kız aynı zamanda bir başka hastalığa yakalandığı için, bayılma nöbeti gerçek bir epilepsiden kaynaklanmayabilir. Dolayısıyla, bu konudaki yargımızı erteleyip araştırmamızı sürdüreceğiz.

"Bir sonraki nöbet, birincisinden yedi ay sonra evde baş göstermiş. Yere yıkılan kızın kolu bir ısıtıcıya çarparak ağır şekilde yanmış. O sırada teyzesi evde bulunuyormuş. Annesi bir tanıdığı ziyarete gitmiş, kızın doğumundan bu yana ilk kez geceyi evden dışarıda geçiriyormuş."

Ortada gerçekten bir epilepsi vakası varsa, pek alışılmadık bir seyir izlediğini söyleyebiliriz. Epilepsi tanısı ancak on sekiz yaşında konmuşsa, normal olarak ağır nöbetler öncesinde hafif nöbetlerin yaşandığına ilişkin bir amnezinin varlığı gerekir. Ama bizim hastada nöbet apansızın ortaya çıkmıştır. İlk nöbet on sekiz yaşında görülmüş ve kız o kadar ağır şekilde hastalanmıştır ki, bundan böyle annesiyle yatmak zorunda kalmıştır. Yedi ay sonra görülen bir sonra-

ki nöbet ise, ne tuhafsa doğumundan beri annesinin ilk kez gece yatısı için bir ahbabına gitmesiyle aynı zamana denk düşmüştür. Kuşkusuz dikkate değer bir noktadır bu. Buradan çıkaracağımız kaçınılmaz sonuç, her ne kadar sevimli ve güler yüzlü şekilde dışa vuruluyorsa da, kızın annesini buyruğu altına almak gibi bir eğilimi içinde barındırıyor oluşudur. Nöbetle annesine hitaben Flora şöyle söylemektedir. "Ne diye sanki beni yalnız bıraktın?" Gördüğünüz gibi, bu konuda tümüyle vücudun konuştuğu dili anlamamız gerekmektedir.

Üçüncü nöbetin görülmesine kadar aradan on üç ay gibi bir zaman geçmiş, bu süre içinde hastamız luminal almış, perhiz yapmıştır. Luminal ve diyet sonucu hastalar çokluk hayli güçsüz düşer, ama böyle bir tedavi nöbetler arasındaki zamanı uzatmakta kendilerine yardımcı olur.

"Üçüncüsünden sonra her ay âdet görme zamanında yinelenen bayılma nöbetleri hayli ağır geçmiş. Şu sıra hemen her hafta yaşanan nöbetler, nöbetin yaklaştığını hisseden kızın annesine yardım çağrısıyla başlıyor."

Bunlar hastalığın niteliğine ilişkin önemli ipuçlarıdır. Âdet görmeye başlaması Flora için hayli çetin bir dönem oluşturmuştur. Menstruasyon (âdet) başlangıcında bir defasında bayılmıştı, bayılması belki de gerçekte istediği gibi oğlan değil, kız olduğunu kabullenmeyişinden kaynaklanmıştı. Mentruasyonun başlamasından önce hastamız her zaman pek gergin durumda bulunmuş, gerginlik de nöbeti başlatan nedenlerden biri rolünü oynamıştır. Nöbetin geldiğini hisseder hissetmez annesine seslenmesi, kızın amacını daha bir açıklıkla ortaya koymaktadır. Raporda daha sonra şunları okuyoruz:

"Bir defasında nöbetin yaklaştığını hisseden kız, evden komşuların o sıra eğleştiği sokağa çıkmıştır."

Bu da bize, kızın evde olmayan annesinin yerini bir başkasının almasını istediğini gösteriyor.

"Epilepsi nöbetleri sırasında kızın zekâ gücünde bir azalma olmakta, kız çokluk bir tartışmanın ardından epilepsi nöbeti geçirmektedir."

Bu hastamıza nasıl yardım edebileceğimizi bilmiyorum. Ama uygulayacağımız tedavi her şeyden önce yaşam üslubunu değiştirmeye ve kendisini kadınlık rolüyle uzlaştırmaya yönelik olacaktır. Kadınlıktan hoşlanmadığına göre, kızın erkek arkadaşıyla ilişkisini de daha bir yakından görmek uygun olurdu. Raporu sonuna kadar okumadımsa da şuna eminim ki, Flora'daki aşağılık kompleksi sevgi yaşamında da bir şekilde kendini açığa vuracaktır. Sevi yaşamına ilişkin ayrıntıları aslında erkek arkadaşından sorup öğrenmemiz gerekirdi. Ama bakarsınız rapordaki hastalık öyküsüne ilişkin diğer notlar ilerlememize yardım edecektir.

"Sekiz yıldır aynı oğlanla çıkıyor. Üç yıldan beri de oğlanla nişanlı. Flora'nın kendisi, nişanlandıktan sonra nöbetlerin sıklaştığını belirtiyor."

Sanırım, bir oğlanla arkadaşlıkta sekiz yılın hayli uzun bir zaman sayılacağı konusunda sizlerle aynı görüşü paylaşıyoruz. Şu sıra nöbetlerin sıklaşmasında kuşkusuz iki olasılık söz konusudur. Ya nişanlısının hastalığıyla dehşete kapılan oğlan Flora'yla evlenmemeye karar vermiştir ya da "Bekle iyileşeyim de", formülü üzerinde ayak diremektedir. Nöbetler, bu formülden geri adım atmamasında kızdan yardımını esirgemeyecektir. Kadınlık rolüne yan çizmek ve evliliğe ilişkin kararı sürekli yarınlara ertelemek, kızın yaşam amacını oluşturmaktadır. Erkeğin egemenliği altına girmekten korkan hastamız, "Bekle, iyileşeyim de" formülünü kendisi için son savunma hattı olarak inşa etmiştir. Gözü evlilikten kaçmakta, evliliği ileri bir tarihe atmaktadır.

"Şu sıra bir başka oğlanla çıkıyor. Oğlanı seviyor, öte yandan kendisini bu kadar uzun süre bekleyen birincisine karşı

sadık kalması gerekiyormuş gibi bir duygu yaşıyor içinde. İlk çıktığı oğlanın rakibinden haberi yok, Flora iyileşinceye kadar beklemek istediğini söylüyor."

İki oğlanın bir oğlandan daha az olduğu eskiden beri yaşanagelmiş bir gerçektir. İki erkeğin varlığının, biriyle evlenmesinin gerekip gerekmediği sorusunun yanıtının geciktirilmesine yardımcı olmasını anlayabilmekteyiz. Kızın yaşam amacı sevgiden kaçmaktır; yalnızca sevgisini iki kişiye üleştirmekle değil, bayılma nöbetlerini de aşırılığa vardırıp evlenme konusunda elinden bir şey gelmediğini göstererek yaşam amacını kollayıp gözetmeye çalışır. Ne var ki, bütün bunlara bilinçli ya da kötü niyetle başvurulmuş girişimler gözüyle bakmamalıyız. Kız hastadır; bayılma nöbetlerinin gerçek anlamının bilincine varmamak yaşam modelinin bir parçasını oluşturur. Bu modeli, gizli amacına ulaşmaya çalışan kızın ne kadar ustalıklı şekilde hazırladığı görülmektedir. Kendisini o kadar zaman beklemiş oğlana sadakatten hastamızın ayrılmak istemeyişi, belki vicdanında duyduğu tedirginliğin bir dışavurumudur; ancak, biz uygulayacağımız tedavide hiç de sanıldığı kadar vicdanlı biri sayılamayacağını kendisine ister istemez göstereceğiz. Flora iyileşene kadar bekleyeceğini söyleyen oğlan konusunda bazı çekincelerim var; belki planlarına peki dediği, beklemeye razı geldiği için Flora onu seçmiştir. Kızın, "Nöbetler olmasaydı evlenirdim" savıyla yaşam üslubunu nasıl dile getirdiğini görmek ilginçtir. Kuşkusuz bununla iyi niyetini ortaya koymaktadır hastamız, ama cümlenin gerçek anlamı bizim işitmediğimiz o apar'da kendini açığa vurur; "Nöbetler var, ne yapayım!" Rapor iki önemli ipucu daha sunar bize:

"İkinci nöbetin geçirildiği sıra ailede bir torun dünyaya gelmiş bulunuyor ve annesi Flora'yı çok vakit evde tutup dışarı bırakmıyordu. Yine o sıra Flora sonradan gönlünü kaptırdığı oğlanla tanışmıştı."

İkinci nöbete büyük bir kuşkuyla yaklaşmamız gerekiyor; belki de Flora hastalanıp evde kaldığı zaman dışarıdakinden çok daha fazla şey ele geçirebileceğini, durumun bilincine varmaksızın fark etmişti.

Söyleşi

Flora salona girer.

Dr. Adler: Hastalandığınızda işinizden memnun muydunuz, bilmek isterdim... İş yerinde güçlüklerle karşılaştığınız oluyor muydu?

Flora: İşimden ayrılmayı birçok defa düşündüm. Büroda fazlasıyla çok çalışan vardı. Sonra, pek telaşlı, curcunalı bir yerdi, kendimi hiç mutlu hissetmiyordum.

Dr. Adler: Şefinizi ve mesai arkadaşlarınızı seviyor muydunuz?

Flora: Evet, mesai arkadaşlarım tatlı insanlardı, şefim de tipik bir şef nasıl olursa, öyleydi.

Dr. Adler: Öğrendiğime göre, bir böbrek rahatsızlığı geçirmişsiniz; bu, işinizi herhalde çok zorlaştırmıştır... Şefinizin sizi hiç eleştirdiği, sizde kusur bulduğu oldu mu?

Flora: Hayır, böyle bir şey yapmadı. Bu bakımdan kendimi tamamen rahat hissettim.

Dr. Adler: Ama işinizden ayrılmak istediniz?

Flora: Evet.

Dr. Adler: Şu sıra çalışıyor musunuz?

Flora: Evet. Bir gayrimenkul firmasında sekreterlik yapıyorum.

Dr. Adler: Yani işinizi seviyorsunuz?

Flora: Evet, önceki işimden çok daha fazla seviyorum.

Dr. Adler: Çalışma hayatınızda böyle bir düzelmenin gerçekleşmesine sevindim. Bana erken çocukluk döneminize ilişkin biraz bir şeyler anlatabilir misiniz? Fazla önemli şeyler

olması gerekmez. Belki neleri isteyerek, neleri istemeyerek yaptığınızı anımsayabilirsiniz.

Flora: Bu konuda bir şey söylemem hayli güç. Açık havada spor yapmaktan hoşlanıyordum.

Dr. Adler: Nasıl bir spor örneğin?

Flora: Paten kaymak, patenle bayır aşağı inmek, ağaçlara tırmanmak.

Dr. Adler: Anladığım kadarıyla çok cesur bir kızmışsınız.

Flora: Öyle olmam gerekiyordu. Dört oğlan kardeşim vardı.

Dr. Adler: Kardeşlerinizle başa çıkabiliyor muydunuz?

Flora: Düşünüyorum da, bana pek diş geçiremiyorlardı.

Dr. Adler: Çocukken kız değil de daha çok oğlan olmayı istediğinizi anımsıyor musunuz?

Flora: Hayır. Sanırım hiç istemedim böyle bir şey. Ama çevremde aralarına katılacağım kızlar yoktu, hep oğlanlarla oynuyordum.

Dr. Adler: Sanırım, bir oğlan gibi büyüdünüz; erkek kardeşleriniz dolayısıyla bir hayli erkek arkadaşınız olmuştur.

Flora: Kuşkusuz.

Dr. Adler: Sizin sorununuzu gündeme getiren öğretmen hanımla konuşursanız, aşırı duyarlılığınızın nedenini o size açıklayacaktır. Siz, kolay heyecana kapılan birisiniz. Bayılma nöbetleriyle de bu zaafınızı sergilemek istiyorsunuz. Sizi bir kızdıran ve eleştiren oldu mu, bu nöbetler baş gösteriyor hemen. Bana öyle geliyor ki, gelecekten biraz da korkuyor, kendinize yeterince güven duymuyorsunuz. Ayrıca, öyle sanıyorum ki, bizzat bir karar vermekten de hoşlanmıyor ve kendiniz çaba göstermeden başkalarının sizi sevmesini istiyorsunuz. Bu ruh durumunu çok iyi anlayabiliyorum; ama şuna inanıyorum ki, biraz cesur olur, kardeşlerinizle yarışmanız gerekmediğini anlarsanız, sağlığınız düzelecektir. Sü-

rekli bir çaresizlik durumunda bulunmaktan daha iyi yaşam biçimleri vardır. En iyisi, başka türlü yaşamayı denemek istemez misiniz?

Flora: İsterim kuşkusuz.

Dr. Adler: Bütün sorun, yeterince cesur olmayışınız. Size salık vermek istediğimiz şey, bundan böyle eylemlerinizin bütün sorumluluğunu kendiniz üstlenmeye karar vermenizdir. Atacağınız bu adımın sağlığınıza son derece yararı dokunacağına eminim.

Flora: Yani cesur biri olursam, nöbetlerden kurtulacağımı mı söylemek istiyorsunuz?

Dr. Adler: Evet.

Flora: Ben de karar verdim, elimden geleni yapacağım.

2.

ZORBA ANNE

Rapor

Bu akşam Robert'in durumunu ele alacağız. On bir yaşında Robert, on ikisinden de sekiz ay almış; bayan öğretmeni oğlanın geri zekâlı sayılıp sayılmayacağına bir türlü karar veremiyor. Geri zekâlılık son derece çetin ve karmaşık bir sorun; tanı koyarken hayli titiz davranmak gerekiyor, çünkü hastanın insan olarak hayattaki başarı ve başarısızlığı tamamen bizim vereceğimiz yargıya bağlı.

Robert yaşındaki normal bir çocuğun en azından beşinci sınıfta olması beklenirdi; oysa rapordaki açıklamadan şunu öğreniyoruz:

"Robert okulda arkadaşlarından geride, üçüncü sınıfa gidiyor; zekâ yüzdesi hayli düşük. Derste sakin ve uysal. Hep yavaş hareket eden bir çocuk, konuşmaya da pek geç başlamış."

Görüldüğü kadarıyla çocuğun gelişiminde gerçekten küçümsenmeyecek bir gecikme söz konusu. Ne var ki, normal çocuklar da genellikle yavaş hareket eder ve ürkek olurlar, özellikle solak çocuklar böyledir. Solak çocukların ellerini çokluk istenilen beceriyle kullanamadıkları görülür; birçok kez yaşadıkları başarısızlık ve yenilgiden dolayı solak çocuk-

lar yavaş hareket eder, böylece aşırı bir dikkatle davrandıklarını açığa vururlar. Robert'in hayli geç konuşmaya başladığına ilişkin açıklamayı kuşkuyla karşılamak gerekiyor; çünkü bu, bildiğimiz kadarıyla, geri zekâlı çocuklarda sık karşılaşılan bir durumdur; zekâ gerilikleri ileri bir düzeydeyse, konuşmayı hiç beceremezler. Diğer yandan, belli bir şımarık çocuk tipi vardır ki, pek geç konuşur. Söz konusu tipteki çocuklar konuşulanı işitir, ama ne sağır, ne de dilsiz olmalarına karşın bir türlü konuşamazlar. Bu gibi durumlarda çocuğun geri zekâlı sayılıp sayılmadığına karar vermek, hele böyle çocuklardan bazısının ileride geri zekâlı olmadığı ve iyi konuşabildiği düşünülürse enikonu güçtür. Pek çok insan biliyorum ki –birkaçı yaşıyor hâlâ, birkaçı ise artık hayatta değil– başlangıçta büyük güçlüklerle karşılaşmış, ama ileride çok güzel konuşan kimseler olup çıkmışlardır. Dolayısıyla, Robert'te biri geri zekâlılık, öbürü şımarıklık olmak üzere iki olasılığı göz önünde tutmamız gerekiyor. Bazı bakımdan şımarık çocukla geri zekâlı çocuğun davranış modelleri arasında bir uygunluk göze çarpar. Belki bizim Robert'te her iki olasılık bir araya gelmiştir. Bu ise, gerçekte hangi durumun söz konusu olduğuna karar vermemizi daha da zorlaştırır.

"Baba ufak tefek, tıknaz, çekingen, anne ise albenili, şirin bir kadın. Robert'in biri on altı, diğeri on dört yaşında olan iki ablası var, başka da çocuk bulunmuyor ailede. Anne ve baba birbirleriyle iyi geçinir, kavga döğüş etmezler. Ama evin yönetimi annenin elindedir. Annenin dediğine göre, baba büyük kızı ötekilerden daha fazla sever; oğlan ise daha çok kendisine yakındır."

Görüyorsunuz, Robert ailede tek oğlandır ve bir bebek olarak evde ayrıcalıklı bir konumu elinde bulundurur. Belki çelişki gibi görülecek ama, ben evin yönetimini eşlerden yalnızca birinin üstlenmediği mutlu sayılacak pek az aile biliyo-

rum. Oğlanın kendisine daha yakın olduğunu söyleyen anne, bununla bütün gerçeği dile getirmemektedir. Belki sözlerine şunu da eklemesi gerekirdi: "Ben onu şımarttım."

"Oğlan, ailenin diğer üyelerinden daha sık olarak annesinden bahsediyor. Aile 'yaman herif' lakabını takmış kendisine, oysa oğlana hiç uygun düşmeyen bir lakap bu; çünkü hantal, gelişimi geri kalmış bir çocuk Robert. İki kız liseye gidiyor ve pek yetenekliler."

Bir ailede çocuklardan biri pek yetenekliyse, öteki çocuklarda normal olarak birtakım sorunların başgöstereceğini bekleyebiliriz. Zeki çocuğun üstünlüğü aradaki karşıtlık dolayısıyla ötekileri düşük değerli gösterir, belki bizim ele aldığımız Robert vakasında da durum böyledir. Nazlı büyütülmüş çocuk cesaretini kolay kaybedebilir; belki Robert'teki can sıkıcı sorun da buradan kaynaklanmaktadır. Böyle bir şey söz konusuysa, Robert adına biraz umutlanabiliriz, çünkü zeki bir oğlan yılgınlığa geri zekâlı bir oğlandan daha kolay kapılabilir. Belki Robert'in okula gitmeden daha cesur bir çocuk olduğunu düşünebiliriz. Bakarsınız oğlanda geri zekâlılık diye bir şey söz konusu değildir.

"Okula alınacak öğrenciler bir sınavdan geçirilmektedir. İki ablasının okuldaki başarılarından söz edilerek oğlan evde sürekli eleştiri konusu yapılır. Robert'in şimdiki bayan öğretmeni bu tatsız duruma bir son vermiştir."

Bu, bizim daha önce söylediklerimize tıpatıp uygun düşmektedir.

"Babanın oğlandan fazla bir umudu yoktur. Doğuştan böyle olduğuna, öyle de kalacağına inanmaktadır. Anne, çocuklardan hiçbirini şimdiye kadar dövmediklerini söylüyor. 'Robert biricik oğlumuzdu, bebeğimizdi bizim, Robert'in de ötekiler gibi olmadığını öğrenmek bizim için korkunç bir darbe oldu."

Babanın umutsuzluğu cesaret kırıcıdır, çünkü bir çocuğun gelişimi çokluk babasının kendisine ilişkin görüşüne uygunluk içinde gerçekleşir. Bu yüzden bizlere düşen, Robert'in moralinin güçlendirmek, gelişiminin ileride normal bir seyir izleyeceği konusunda kendisine umut vermektir. Robert'in nihayet üçüncü sınıfa kadar gelebilmesi, umutsuz bir vakanın söz konusu olmadığı kanısını bende uyandırmaktadır. Bir an için Robert gibi düşünmeye, geri zekâlı olup olmadığı sorusunu bir yana bırakmaya çalışalım. Görürüz ki, çocuğun aile içindeki konumu çok dar sınırlar içine hapsedilmiştir: Bir yandan oğlan fazlasıyla sıkı bir bağla annesine bağlı ve tamamen onun yardımına muhtaç durumdadır, öbür yandan, kendisinden daha yetenekli iki ablasıyla yarışabilecek durumda değildir. Gerekli cesaretten yoksundur, kendini savunamaz, rapordan öğrendiğimize göre sesini çıkarmaz hiç. Böyle bir oğlanın istenildiği gibi gelişmesi beklenemez. Bir kıyaslama için dar bir mekânda büyüyen üç ayrı ağaç düşünelim örneğin. Bunlardan ikisi karşılaştıkları güçlükleri yenmişler de gereği gibi gelişip büyümelerini sürdürüyorlarsa, üçüncülerinin serbestçe büyüyüp serpilme olanağı yoktur. Durum çocuklarda da böyledir. Bizim ailede ise iki kız var olan bütün yeri tutmuş, oğlan da kendine daha alçak düzeyde bir amaç saptamak zorunda kalmıştır. Bu açıdan bakarak oğlanın gelişim modelini tümüyle açıklayabiliriz.

"Kızlar birbirleriyle çok güzel bir dayanışma içindedir. Robert, gezmeye ve sinemaya giderken kendisini de yanına alıp götüren büyük ablasından sık sık söz ediyor. Dediğine göre, küçük ablası kendisini kızdırmakta, o da ablasına aynı şekilde davranmaktadır."

Küçük kızla oğlan iki aşırı ucu oluşturuyor. Kız aktif ve saldırgandır; rapordan kendisine ilişkin fazla bir şey öğrenemesek de, neredeyse kesin bir şey vardır; o da, küçük kızın

gözü aile içinde en ayrıcalıklı yeri ele geçirmektedir. Oğlan ise, yılgınlığa kapılarak bu konudaki çabalarına son vermiştir, arka planda kalmaya razıdır. Oğlanla küçük ablasının birbirini kızdırması, her ikisinin bir yarış içinde bulunduğunu gösteriyor. Abla on dört, oğlan nerdeyse on ikisindedir. Demek oluyor ki, ablası iki buçuk yaşındayken oğlan dünyaya gelmiştir. Bunun üzerine kendisini tahtından alaşağı edilmiş hisseden abla öylesine başarılı şekilde buna karşı koymuştur ki, Robert karşısında tutunamamıştır.

"Ailenin maddi durumunda sorun yoktur. Anne evi çekip çevirmekte, baba ortağı olduğu bir bakkaliyeyi işletmektedir. İyi giyinip kuşanan kızlar, boş zamanlarında bir işte çalışmaz. Aile beş odalı bir evde oturmaktadır ve evde beş yatak vardır. Aile üyelerinden her biri ayrı bir yatakta geçirir geceyi. Oğlan yüzü duvara dönük uyur, bazen de tortop olup öyle yatar."

Ben, insanların yatış pozisyonlarıyla ayrıntılı olarak ilgilendim; bir kişinin yatarken aldığı konumdan o kişiye ilişkin bir sürü bilgi edinilebileceğini gördüm. Oğlanın yatış pozisyonu adeta şunu dile getirmektedir: "Cesur bir çocuk değilim. Hiçbir şey görmek istemiyorum." Yatarken tortop oluşuyla da kendisini görünmez kılmak ya da düşmanının saldırılarına açık kapı bırakmamak için kirpi gibi yusyuvarlak olmak istediğini açığa vurur.

"Baba oğlanla aynı odada yatıyor. Anne, kendisini sakinleştirip uyumasını sağlamak için bazen oğlanın yanında yattığını söylüyor."

Bu son cümle önemlidir, çünkü Robert'in çok korkak olduğunu, dolayısıyla annesinin yardımını aradığını gösterir. Bağımsız biri gibi davranmak istemiyor oğlan, davranışını annesinin dikkatini üzerine çekecek gibi düzenlemeye bakıyor. Okuldaki gibi annesinin yanında bulunmadığı bir durumla karşı karşıya kalınca hemen yılgınlığa kapılıyor. Çevresinde

olup bitenlere sırtını çevirip, yatma pozisyonunda simgesel yoldan dile getirildiği gibi gözlerini yummakta. Anlaşılan sorunlarla yüz yüze gelmekten kaçıyor.

"Anne, öbür çocuklardakinden çok daha uzun süre oğlanın yanında yattığını saklamıyor. Anne ve baba İtalyan asıllı, ama baba İtalyan ailelerinde çokluk görüldüğü gibi anne ve kızlarının davranışlarını asla sınırlamaya kalkmıyor. Anne diyor ki, 'Evde tamamen özgürüm. Bazen kocam çok yorgun göründüğümü, evde kalıp dışarı çıkmamamı söylüyor; niyeti bütün erkekler gibi beni evde tutmak, ama bunu açıkça dile getirdiği yok."

Annenin açıklaması, bizim daha önce tahmin ettiğimiz gibi Robert'e karşı ablalarından daha yumuşak davranıldığını kanıtlıyor. Diğer yandan, babanın kadınlara pek yukarıdan bakmadığını öğreniyoruz.

"Oğlanın fizik durumunun öyküsü şöyle: Sancılar on iki saat sürmüş, ama doğum dışarıdan bir müdahaleye gerek kalmaksızın gerçekleşmiş. Sancılar yeterince güçlü değilmiş ve oğlanın yüzü doğumda mosmormuş. Doğduğunda Robert altı kilo geliyormuş."

Doğumun zor olması belki sanıldığı kadar önemli değildir. Belki de oğlanın iri bir başı vardı. Doğumda erkek çocuklarının başı çokluk kız çocuklarınınkinden daha büyük olur.

"Annesinin belirttiğine göre, Robert bebekliğinde güzel değilmiş, sarı bir cildi varmış. İki aylıkken egzanteme yakalanmış, ancak on beş aylıkken atlatabilmiş hastalığı. Erkenden başını dik tutmaya başlamış, daha altı aylıkken oturabiliyormuş. Sekiz aylıkken ilk dişi çıkmış ve yine aynı tarihte sütten kesilmiş. Beslenmesinde hatırı sayılır güçlüklerle karşılaşılmış, bağırsak bozuklukları başgöstermiş Robert'te, sonunda uygun bir diyet hazırlanıp sorun çözülmüş. Dokuz aylıkken katı yiyecekler yiyebiliyormuş. On beş aylıkken anne oğlanı

tuvalet konusunda eğitmeye başlamış. İki yaşındayken Robert artık çişini tutabiliyormuş. Çocukken kendisine biraz balık yağı içirilmiş. Giderek büyüyüp de bir türlü konuşamadığını gören annesi, çocukta aksayan bir şey olduğunu fark etmiş. Robert, ancak iki yaşında yürümeye başlamış."

Oğlanın cilt sarılığı ve geçirdiği egzantem konusunda doğumu yaptıran hekimden başkasından gereken bilgiyi edinemeyiz. Ancak, iki yaşında yürüyebildiğine göre, belki Robert raşitizm hastalığına yakalanmıştı.

"Oğlan jestler ve seslerle meramını dile getiriyor, en başta annesi olmak üzere ailesi bu jest ve seslerin anlamını çıkarabiliyormuş."

Çocuğun bu dışavurumlarını annenin anlaması bir şanssızlık olmuştur. Konuşmasının gereksizliğini gören Robert'te, doğal olarak, konuşma yeteneğini sağlayacak dürtü istenildiği gibi gelişememiştir.

"Robert'te ağır işitme diye bir şey söz konusu değil. Hekim, annesine çocuk için üzülmemesini, onu kendi haline bırakmasını salık vermiş, nasıl olsa bir gün kendisinin durumu kavrayacağını söylemiş. Oğlan beş yaşında dillenmiş. Robert'in damak ve boğaz bademcikleri alınmış, daha sonra da hiç hastalanmamış ve ne olsa yiyormuş."

Her isteği gözlerinden okunan çocukların ancak dört yaşından sonra konuşmaya başlamaları şaşılacak bir şey değildir. Öte yandan söz konusu çocuklarda sık olarak pek kaprisli yemek yeme alışkanlıklarına rastlanır ya da bunların altlarına işedikleri görülür. Böyle bir durum hastamız için söz konusu edilemeyeceğinden, bizim varacağımız sonuca göre, oğlan annesiyle ilişkisini kendisi için o kadar rahat bulmaktadır ki, bunu değiştirmek gereksinimini asla duymamaktadır.

"Robert bir görme kusurundan (20/70) dolayı iki yıldır gözlük takıyor. Yaklaşık bir buçuk yıl önce tek başına giyin-

mesini öğrenmiş. Giyinmesi için boyuna sıkıştırılması gerekiyormuş, çünkü alabildiğine üşengeç davranıyor, hangi ayakkabının tekinin hangi ayağına ait olduğuna karar vermesi hayli zaman alıyormuş. Yaşıtlarının pek çoğundan daha uzun boylu, daha kilolu (152 cm, 40 kg)."

Robert'in ancak on yaşında tek başına giyinmesini öğrenmesi, şımartılmış olduğunun kesin kanıtıdır. Çocuk tek başına giyinmeyi fazla önemsememektedir, çünkü giyinmesine annesinin yardım etmesini istemektedir. Yaşıtı çocuklardan daha uzun boylu ve kilolu oluşu, belki hipofiz bezindeki bir rahatsızlıktan kaynaklanmakta, ama belki de Robert'in sağlıklı bir çocuk olduğunu, annesinin kendisini bol bol yedirip içirdiğini göstermektedir.

"Yazıyı sol eliyle yazıyor, ama başka her işte sağ elini kullanıyor."

Bu çok önemli bir açıklama. Anlaşılan oğlan doğuştan solaktır. Sağ elini kullanan kişilerin oluşturduğu topluma uyum sorunu karşısında boynunu bükmüş, teslimiyet göstermiştir.

"Robert, annesine ve büyük ablasına giderek daha çok yaklaşmış. Babasından seyrek olarak söz etmekte."

Zamanının büyük bölümünü annesiyle geçiren, nazlı büyütülmüş çocuklarda kuraldır, babanın etkisi anneninkiyle boy ölçüşemez. Özellikle Robert'in gelişimi konusunda umutsuzluğa kapılmakla baba gerçekten küçümsenmeyecek bir hataya düşmüştür. Ben eminim ki, büyük ablası oğlanın gönlünü kazanabilir; ama babayla oğlan arasındaki ilişkinin düzelmesi hayli zordur. Anne yaşadığı sürece, oğlan hep ona yönelecektir. Aslında babaya düşen oğlanı alıp bir geziye çıkmak, onunla bir süre hoş vakit geçirmek, ona bir 'arkadaş' gibi davranmak, sonra da bir fırsatını bulup zekâsı konusunda yanıldığını kendisine açıkça itiraf etmektir. Babayla oğulu uzlaştırma çabası, Robert üzerinde uygulayacağımız tedavinin başında yer alacaktır.

"Anne oğlanı alışverişe yolluyor, oğlan da seve seve gidiyor ve bundan bahsediyor. Anne, marketten iki ya da ikiden çok şey aldıracaksa ister istemez bunları bir kâğıda yazarak Robert'in eline tutuşturuyor. Son zamanlarda marketteki tezgâhtar, annesine çocuğun eline artık kâğıt tutuşturmamasını salık vermiş, çünkü çocuğun durumunda bir düzelme söz konusuymuş."

Alışveriş için çarşıya yollanan bağımsız davranmaya alışmamış bir çocuktan iki ya da daha çok şeyi akılda tutması beklenemez. Öte yandan, tezgâhtar kadının oğlanı anladığı, durumunu çok iyi gördüğü belli. İşin uzmanı sayılmayan pek çok kişi vardır ki, ilgili konuda büyük bir anlayış sahibidir. Robert'in durumunda bir düzelmenin saptanması, hatta bir düzelme şansının varlığı hayli olumlu bir işarettir, Robert'in gelişiminde gözlemlediğimiz olumsuzlukların büyük çoğunluğunu giderebileceğimiz inancını bizde uyandırmaktadır.

"Anne, Robert'in bazen hayalindeki bir çocukla konuştuğunu, onun sorularını yanıtladığını gözlemliyor. Çokluk bir oğlanla söyleşiyor Robert. Böyle durumlarda konuşması bir sokak çocuğununki gibi kaba ve doğal niteliğe bürünüyor, yüzünde bir canlılık beliriyor, hayalindeki oğlanla kavga ediyor sanki."

Hayal-çocukla bu söyleşi pek çok çocukta sevilen şeydir. Konuşmasını pek geç öğrenen bir çocuğun yalnızca kendisi konuşmayıp bir başka çocuğun ağzından da konuşarak egzersizler yapması dikkate değer. Robert'in bu yolda ilerleyip bir yazar ya da bir oyuncu bile olabileceği düşünülebilir. Solak çocuklar sıklıkla sanata eğilim gösterirler. Oynadığı oyundan ve ablalarıyla kavgalarından, Robert'in arkadaş özlemi çektiği sonucunu çıkarabiliriz. Belki şimdiden kadınlardan belli bir korku Robert'in içine yerleşmiştir; oğlan kadınların gücünü fazla büyütmektedir gözünde, annesinin zorba bir kadın oluşu da buna büyük ölçüde katkı yapmaktadır. Kor-

kak çocuklarda sık rastlandığı gibi, Robert'in canlı bir hayal gücü var. Düşler kurarak kahraman, şövalye ve cesur biri olmak kolaydır; gerçekte ise korkak biridir Robert, ama buna inanmaktan üzüntü duymakta, o da kendisini hayalinde bir fatih kimliğiyle canlandırmaktadır. Bizlere düşen, gerçekte nasıl cesur biri olabileceğini kendisine göstermektir.

"Sokaktaki oğlanlarla oynamıyor. 'Sokaktaki oğlanlar benim gibi oynamıyor, hep dövüşüyorlar birbirleriyle, ben de bundan hoşlanmıyorum,' diyor. Bazen alçak perdeden gülme nöbetleri geçiriyor, annesi de endişeyle karşılıyor bu nöbetleri. Zaman zaman sıklaşan nöbetler derken yeniden tümüyle kayboluyor."

Robert korkak bir çocuk, sokaktaki oğlanlarla oynamıyor. Öte yandan, annesinin endişeyle karşıladığı gülme nöbetleriyle onun otoritesine karşı çıkmaya çalışıyor. Belki nöbetler, bütün istedikleri yapılmadığı vakit daha da güçlenmektedir.

"Bazen yatakta kalkıp oturuyor ve değişik konularda kendi kendisiyle konuşuyor; sonra yine sakin sakin yatıp kimsenin kendisiyle ilgilenmesini beklemeden uyumasını sürdürüyor."

Pek çok çocuk geceleri bağırarak annelerini yanına getirtmek ister. Robert ise annesine bir hatırlatmada bulunmakla yetiniyor.

"Okulda arkadaşlıklar kurmaya çalışıyorsa da yılgınlığa kolay kapılıyor. Çocuklar ne kendisinden kaçıyor ne de aşağılıyorlar onu. Pek çok öğretmende okumuş, ama içlerinden yalnızca ikisini isimleriyle hatırlıyor."

Şımarık büyütülmüş bir çocuk daha ilk girişiminde biriyle arkadaşlık kuramadı mı, hemen pes eder. Robert'in belleğine gelince, öğretmenlerinin isimlerini anımsayamaması, onları sevmeyişindendir; belleğinin zayıflığından çok unutma isteğinin bir dışavurumudur.

"Ancak kısa süre önce okuldaki çocuklarla konuşup görüşmeye başlamış. Altı yaşında okula gitmiş, iki yarıyıl IA, üç yarı yıl IB, iki yarı yıl IIA, iki yarı yıl IIB, bir yarıyıl IIIA, iki yarıyıl IIIB sınıfında okumuş. Şimdi ikinci kez IIIB sınıfında okuyor."

Başka çocuklarla konuşmaması, oğlanın dış dünyadan ne kadar soyutlanmış durumda yaşadığını bize bir kez daha gösteriyor. Öyleyken gelişiminde ilerleme kaydetmeye başlamış. Daha geç değil de altı yaşında okula başlaması olumlu bir şey, sınıfları dönüp dönüp yeniden okumasının Robert'i pek yılgınlığa sürükleyecek bir şey olduğunu sanmıyorum. Okulun kendisini fazla ilgilendirmemesini anlayabiliriz. Bizlere düşen başlıca görev, onu umutlandırmaktadır. Bunun için izlenecek bir yol, dersleri fazla başarılı olmasa bile ona birkaç kez iyi notlar vermektir. Böyle bir davranış göründüğü kadar yanlış değildir. Kötü notlarla çocuğun cesaretini kırmanın pek anlamı yoktur. Benim tavsiyem, derslerde ilerleme kaydetmediği sürece Robert'e hiç not verilmemesidir. Oğlana, öğretmenin deneyimlerine göre altından kalkabileceği ödevler vermek uygun bir davranıştır. Öğretmenin yapması gereken, Robert'in özel ilgi alanlarını keşfedip onu bu doğrultuda yönlendirmektir. Öğretmen, kendisiyle uğraşmaya değer bir öğrenci olabileceğini Robert'e göstermelidir. Böyle bir şeyin ilkokullarda çetin bir iş olduğunun, öbür çocukların itirazda bulunup Robert'in kayrıldığını ileri süreceklerinin farkındayım. Söz konusu itirazlara karşı benim tavsiyem, sorunlu çocuğa yönelik çaba ve uğraşlarda diğer öğrencilerin yardımlarını esirgemeyeceği gibi bir havanın oluşturulmasıdır. Hastamıza yardım elinin uzatılabilmesi için, öğretmenin bu konudaki çalışmasına sınıftaki öbür öğrencilerin de katkıda bulunması zorunludur.

"El yazısı yedinci sınıftaki bir öğrencininkine benziyor."

Burada Robert'in ileri durumda olduğu bir alanla karşılaşıyoruz. Oğlan ellerine gereken antrenmanı yaptırmış, solak bir çocuk olarak uğradığı mağduriyeti bu yoldan gidermeye çalışmıştır. Söz konusu engeli aşmasına karşın oğlandaki yılgınlık yine de varlığını sürdürmektedir. Bir hayli çocuk vardır ki, başarılarından çok başarısızlıklarının etkisi altında kalır, korkar bir oğlanın yaşam modelinde ise başarısızlık çoğunlukla başarıdan ağır çeker.

"Resmi iyi değil."

Bu saptamaya karşın, ben yine Robert'in çok iyi resim yapabileceğine inanıyorum; yeter ki, gereken ilgi kendisinde uyandırılabilsin. Böyle bir şey gözlerindeki bozukluğu dengeleyebilir (kompanzasyon). Bayan öğretmeninin söylediğine göre, okulda gözlük takıyor; belki gözlük takmayı sevmediği için gözlerini gerekli antrenmandan geçirmemiştir.

"Okuma konusunda çok geri."

Bilindiği gibi bazı solak çocukların okuması kötüdür, çünkü bu çocuklar sözcük içindeki harflerin yerlerini değiştirmeye eğilim gösterirler. Belki de Robert bu tip solaklardandır. Benim bayan öğrencilerimden Dr. Alice Friedmann, solak çocukların okudukları sözcükteki harflerin yerlerini değiştirip anlamı tersine çevirdiklerini saptamıştır. Solak olmayan çocuklar, sola devinimin daha kolay üstesinden gelir ve bu temel eğilim onların bütün ruhsal yaşamına damgasını vurur. Solaklık özelliği dikkate alınmayan bir çocuk, okulda sayısız başarısızlıklara uğrar, okuma konusunda solak olmayan çocuklara ayak uyduramadığından sonunda okumaya karşı ilgisini kaybeder. Bundan böyle okulda ilerleyememesi şaşılacak bir şey değildir, çünkü okuma ve resim yapmadaki başarısızlığının olumsuz etkisi öbür derslerde de hissettirir kendini. Robert'te solaklığa bağlı olarak bir okuma güçsüzlüğünün saptanması durumunda yapılması gereken, oğlanın egzersizlerinde de bir değişikliğe gitmektir.

Bazı deneyler bu konuda bize yardımcı olacaktır. Hecelerken harflerin yerlerini değiştirmesi, bir hayvan resmi yap denildiğinde resmini yaptığı hayvanı sağdan sola bir devinim içinde göstermesi ya da ellerini kavuşturduğunda sol başparmağını sağ başparmağının üzerine koyması, bütün bunlar bir çocuğun solak olduğunu gösteren kanıtlardır.

"Hecelerken ortaya koyduğu üç tutum var. Sözcüğü biliyor; sözcüğü biliyor ve iki harfin yerlerini değiştiriyor; sözcüğü bilmiyor ve onu okumaya hemen her zaman 'e' ile başlıyor. Öğretmeni son iki tutumu oğlanın solaklığıyla açıklamakta."

Ben öyle inanıyorum ki, bu durum yalnızca Robert'in çaresizliğini göstermekte; okumaya nasıl devam edeceğini bilemiyor Robert. (Amerikalı editörün notu: Pek çok sözcük 'e' ile sonlandığından ve Robert doğal olarak sözcüğü sondan başlayıp okumaya eğilim gösterdiğinden öyle sanıyoruz ki, bu özelliği de solaklığından kaynaklanmaktadır.)

"1926 Martı'nda özel sınıflara bakan müfettiş Robert'i sınavdan geçirmiş. O zaman sekiz yaşındaymış Robert, ama zihin yaşı dört buçuk olarak değerlendirilmiş."

Robert'in zekâsından kuşkunun nasıl doğabildiğini buradan kolaylıkla görebilmekteyiz. Ne var ki, zekâ testleri kesin değer taşımaz ve bizim koyacağımız tanı üzerinde pek büyük bir etkisinin olmaması gerekir. Bildiğimiz kadarıyla, üzerine fazlasıyla titrenmiş bir çocuğun okuldaki başarısızlıklarla gözü öylesine yılmış durumdadır ki, testten geçirilirken sorulan sorular üzerinde dikkatini yoğunlaştıramaz, dolayısıyla test sonuçları güvenilirlikten yoksun nitelik taşır. Geri zekâlı bir çocuk gibi el bebek gül bebek büyütülmüş bir çocuğun yaşam modelinde de düşük zekâ yüzdesiyle karşılaşılır. Psikolojik test sonuçları, elde ettiğimiz öbür verilere denk düşmeleri durumunda ancak bir değer taşırlar; ama bizim hastamızın başarısızlıklarının nedenini annesinin yardımına

sığınma isteğinde ve geniş boyutlara varan yılgınlığında aramak gerekiyor.

"Zekâ yüzdesi Stanford-Binet testine göre 52, çıkış yılı 3, üst sınır 7 idi. Okumadaki başarı oranı, Haggerty-Reading testine göre IA çocuğununkinin aynıydı. Hesaptaki başarı oranı Woody-McCall Mixed Fundemental Test'e göre bir IA çocuğununkine denkti. Oğlan pek sempatik ve sevimli. Testlerin uygulanmasında kendisi de elden geldiğince bizimle işbirliği yaptı."

Son cümle, bize Robert'in şımartılmasına yol açan bir başka neden daha sunuyor. Ayrıca, oğlanın sempatik hal ve tavrından yararlanmasına yetecek kadar zeki sayılacağını ortaya koymakta.

"Uygulanan testlerde tepkime süresi kısa ve oğlanın dikkati iyiydi. Alışık olduğu gibi, konuştuğu cümledeki son sözcüğü yineliyordu. Ama şimdiki öğretmeni böyle bir şey yaptığını henüz gözlemlemiş değil."

Sözcüklerin yinelemesi bir güvensizlik belirtisidir, duraksayarak ve kekeleyerek zaman kazanma çabasıdır. Şimdi öğretmeninin Robert'te böyle bir şeyi gözlemlemeyişinin pek olası bir nedeni, Robert'i fazla sıkıştırmaması, Robert'in de kendisinden korkmamasıdır.

"Oğlanın zihinsel gelişimi hayli geri kalmış durumda; renk ve şekilleri birbirinden ayıramıyor (o zamanlar henüz gözlük takmıyordu)."

Ortada organik kökenli bir görme bozukluğunun bulunduğuna kuşku yok; ayrıca Robert'te belki bir renk körlüğü de söz konusudur. Şekilleri birbirinden ayıramayışı, doğru dürüst bir egzersiz eksikliğini göstermekte.

"Sayısal belleği dört yaşındaki, düşünsel belleği ise üç yaşındaki bir çocuğunkine denk."

Bu açıklama gerçekten üzücüdür; ama biz biliyoruz ki, ağır stres altındaki zeki erişkinler de bazen sayı sayamaz olur.

Robert'in testlerin uygulanması sırasındaki duygu ve tavrı bu stresin önemi konusunda bir yargıya varmamızı sağlayacak önemli verilerdir.

Robert'in, öğrencilerin başarılarının notlarla değerlendirilmediği özel sınıflara yollanması salık verilmiş, ama anne ve baba razı gelmediğinden, fazla yetenekli olmayan çocukların okuduğu sınıfa yollanmış. Sözde hiç rüya görmüyor."

Robert'in rüya görmeyişi, içinde bulunduğu durumdan düpedüz memnun olduğunu, başkalarından tamamen hoşgörülü davranış görme amacına ulaştığını, dünyanın artık kendisi için bir sorun içermediğini gösteriyor. Evde ve okulda kendisini güven içinde hissetmekte, bundan ötesini de aradığı yok.

"İlkin çocukluğuna ilişkin anıları olmadığını ileri sürüyorsa da, sonra anlatmaya başlıyor: 'Bir defasında bir kız, bisikletine bindirdi beni.' Bu, ancak kısa süre önce gerçekleşmiş bir olay, ama Robert çok zaman öncesinde kalmış gibi bu olaydan söz ediyor."

Söz konusu anı, oğlanın yaşam modeline uygun düşmektedir: Herkes kendisinin hizmetine koşmalı.

"En çok istediği şey: Bir defasında okumasını becerebilecek kadar büyümek, bir defasında da dükkânı süpürüp temizleyerek babasına yardım etmek istemiş." Robert birinci isteğini dışarıdan etki altında kalmaksızın dile getirmişse, bu, eksikliklerini bildiğini ve günün birinde onları gidermeyi umduğunu gösteren olumlu bir işarettir; ikinci istek ise, babasının sevgisini kazanmayı amaçladığını açığa vuruyor.

"Gözü yukarılarda, erişmeyi arzuladığı bir başka şey de, sokakta sağda solda oynayabilecek kadar büyümek. Çalışıp para kazanmak gibi bir istek duyduğu yok. Üç dilek dile deseler, şunları dileyecekmiş: Büyümek, güçlü kuvvetli biri olmak, okul ödevlerini yapabilmek. İlk iki isteği hiç düşünmeden, içinden geldiği gibi açığa çıkıyor."

Oğlandaki yılgınlık, çalışma isteğini duymayışında da kendini belli ediyor. En çok elde etmek istediği şeyler konusunda öyle inanıyorum ki, ilk ikisi her oğlan çocuğunda, özellikle sporcuların önemli rol oynadığı Amerika'da karşılaşılan isteklerdir. Okul ödevlerini yapabilme isteği ise, Robert'teki sıkıntının kaynağını bize göstermekte.

"Evde kitap okumak ya da sokağa çıkmaktan birini seç deseler, sonuncusunu seçecek. Öğretmeninin kanısına göre, bu, beceriksizlikleri ve solaklıklarıyla engellenen, gözü yılmış pek küçük çocuklarda karşılaşılan bir durummuş. Anne ve baba uyarılarak oğlana sorumluluk yüklemeleri, başardığı işlerden beğenilerini eksik etmemeleri ve yanında ablalarını övücü sözler söylememeleri açıklanmış. Öğretmeni ödev kâğıtlarını öğrencilere dağıtmak ve sınıfı havalandırmakla sorumlu kılmış Robert'i. Kulakları hep teneffüs zilinde. İlk zamanlar sınıfta dağıtılacak kâğıt miktarını gözüyle iyi belirleyemiyormuş, ama durum düzelmiş sonradan."

Oğlana nasıl yardım edeceği konusunda öğretmeni en iyi yolu bulmuş, bundan daha iyisini bilmiyorum doğrusu. Ben kendim eğitiminde bazı hatalar yapıldığını Robert'e seve seve açıklardım; onu yüreklendirip ablalarının başarı düzeyini yakalayabileceğine inanmasını sağlar, başarı elde edemiyorsa, bunun annesine fazlasıyla bağımlılığından ve özgüven duygusunu yitirdiğinden kaynaklandığını görüp anlamasına çalışırdım. Bir kez, hemen olmasa da zamanla başarılı olacağı inancını Robert'te uyandırmak zorundayız. Örneğin, yüzmenin nasıl öğrenildiğinden söz açabiliriz; yüzme öğrenirken de başlangıçta yaptığımız bütün devinimler yanlıştır, yoksa zaten öğrenmeye gerek kalmazdı; ama zamanla doğru devinimler öğrenilir. Oğlanla konuşurken yapmamız gereken, onun anlayabileceği deyimler kullanmak, kıyaslamalara başvurmaktır.

Ayrıca, arkadaşlarıyla daha iyi ilişkiler kurması gerektiğini Robert'in kafasına sokmamız gerekiyor. Ben, okuldan sonra kendisini bir oyun grubuna ya da bir çocuk kulübüne yollar, anne ve babasından daha çok yabancılarla vakit geçirmesini sağlamaya çalışırdım. Okumada çektiği küçümsenmeyecek güçlükleri daha yakından ele alıp ilgili konuda kendisine yardımı dokunacak bir yöntem bulmak zorundayız. Düştüğü umutsuzluktan kendisini çekip çıkarabildik mi, düzelmemesi için neden kalmaz. Raporda yer alan açıklamalar doğru yolda yürümeye başladığını göstermektedir. Öğretmeninin bu konuda Robert'te ilerlemeler saptayacağından eminim. Yapmamız gereken bir şey de, annesiyle konuşup oğlanın zeki biri sayılacağını, ama ancak kendisinden bağımsız kıldığı zaman Robert'in zeki bir çocuk olduğunu görüp bundan kıvanç duyacağını açıklamaktır. Uygulanacak tedavinin içerdiği zorluklar, neden sorunlu çocukların en büyük yüzdesini şımarık çocukların oluşturduğunu açık seçik göstermektedir.

Söyleşi

Anne salona girer.

Dr. Adler: Sizinle oğlunuz hakkında biraz konuşmamız çok iyi olacak. Biz inanıyoruz ki, zeki bir çocuk Robert. Sorunlarına yol açan başlıca neden, karşılaştığı güçlükleri sizin kendisi için çözümlemenizden dolayı bağımsız davranmak gereğini duymayışıdır. Siz, bu durumu düzeltebilirsiniz. Yapmanız gereken, onun sizden daha bağımsız davranmasına fırsat vermek, başka çocuklarla bir araya gelmesini, oyun arkadaşlarıyla daha çok birlikte olmasını sağlamaktır. Boş zamanlarını bir kulüpte ya da bir oyun grubunda geçirmesine çalışmalısınız. Sizinle bu kadar çok beraber olması, Robert için iyi değil; çünkü sizi nasıl etkileyip sizden nasıl bir şeyler koparabileceğini biliyor. Diğer yandan, çocuğun solak oldu-

ğuna, özellikle okuma konusundaki başarısızlığının buradan kaynaklandığına inanıyoruz. Doğru dürüst bir öğrenim görsün yeter ki, başka her çocuk gibi hata yapmadan okuyup heceleyebilir; ancak şu sıra yılgınlığa kapılmış durumda ve pek çok başarısızlıktan sonra okuldaki çalışmalara katılmak içinden gelmiyor. Siz karışmayın, kendi başına elini yüzünü yıkayıp giyinsin, yanlış bir iş yaptığını söyleyip eleştirmeye kalkmayın. Sonra, oğlanın daha çok babasına yaklaşması iyi olur. Eşinize söyleyin, Robert'e bir şans tanısın; onu yanına alıp birkaç günlük bir geziye çıkar da onunla arkadaş olursa, iyi eder. İleride başarıya ulaşacağına babasının inandığı Robert'e kesinlikle söylenmelidir. Kanımca normal bir çocuktur Robert. Şimdi izin verirseniz, sizden daha bir bağımsız davranmasını sağlayıp sağlayamayacağımı anlamak için kendisiyle bir konuşayım.

Anne: Çok çekingen davranacağı kesin. Ben bile neye uğradığımı şaşırdım, bu kadar çok dinleyiciyle karşılaşacağımı beklemiyordum çünkü.

Robert çağrılır. Onu gören anne seslenir: 'Gel bakayım, benim yaman oğlum!' Robert, hemen annesine koşup ona sarılır.

Dr. Adler: Anneni tutmak mı istiyorsun? Onun düşeceğini hiç sanmıyorum. Diyeceğim, tek başına ayakta durabilir annen. Hep annenin yanında bulunmak mı daha iyi sence, yoksa büyüyüp bir adam olmak mı?

Robert: Büyüyüp adam olmak.

Dr. Adler: Kendi işini kendin yapman mı daha iyi, yoksa başkalarının yapması mı?

Robert: Annemin benim işimi yapması.

Dr. Adler: Anneni bu kadar sevmen çok güzel bir şey; ama bütün işlerini yapmasını ondan bekleyemezsin. Kendin biraz daha fazla çalışırsan, daha mutlu olursun. Tek başına hareket

etmeye alışmak zorundasın. Başka çocuklar buna pek erken bir zamanda başlar, sen bu kadar geç başladığın için bir yığın tatsız olay yaşadın. Ama şimdiden tezi yok, dişlerini fırçalamak, elini yüzünü yıkamak, giyinmek olsun her işi tek başına yapmaya koyulursan, kendi kendine yardım edebilirsin. Annenin senin işlerine karışmasına izin verme. Başkalarından bağımsız olmak çok daha güzel değil mi sence? Yüzme biliyor musun?

Robert: Evet.

Dr. Adler: Aklında mı, ilkin ne zor geliyordu bu senin için. Şimdiki gibi iyi yüzmesini öğrenmen kuşkusuz epey zaman almıştır. Ne yaparsan yap, başlangıçta zordur, ama bir süre sonra kolaylaşır, başarırsın. Madem yüzmeyi öğrenebildin, okumasını ve matematik ödevlerini yapmasını da öğrenirsin. Ancak, yılmamalı, sabretmeli, senin işini yapmasını her zaman annenden beklememelisin. Ben eminim başaracağına. Başkalarının senden iyi olmasını hiç umursama. Öğretmeninin söylediğine göre, son zamanlar hayli ilerlemişsin. Bu harika bir şey. Birkaç arkadaş edinsen de kendileriyle birlikte oyunlar oynasan nasıl olur?

Robert: Çok güzel olur tabii.

Dr. Adler: Şöyle güzel bir çocuk kulübü bulacağız senin için; buradaki arkadaşlarla oyun oynayıp, tatlı tatlı konuşabilir, ne kadar bağımsız biri sayılacağını kendilerine gösterebilirsin. Babanla bir geziye çıkmanız da hoş bir şey olurdu hani.

Robert'le annesi salondan çıkarlar.

Öğrenci: Solak bir çocuğa sağ elle yazı yazdırabilir miyiz?

Dr. Adler: Sanırım, iki nedenden böyle davranılması uygun olur. Birincisi, bütün uygarlığımız sağ ele dayanmaktadır. İkincisi hep sol elini kullanan kimse dikkati çeker. Böyle biri başkalarından değişik ya da özel bir kişi sayıldığına ko-

laylıkla inanır. Solaklar üzerinde hazırlanmış hayli olumsuz istatistikleri kuşkusuz biliyorsunuz. Ama benim kendi istatistiklerim de solaklardan, özellikle egzersizlere başvurarak sağ elini kullananlardan pek çoğunun sanatsal yetenek sahibi olduğunu gösteriyor. Sağ elini kullanmaya teşvik edilen solak çocuğun kekelemeye başladığı görüşü batıl inanıştan başka bir şey değildir. Böyle bir inancı ciddiye almamalıdır. Çocuğu sağ elini kullanmaya alıştırırken yanlış bir yol izler de onu paylayıp aşağılarsak, gerçekleşecek hatalı uyum kekelemekle kendini açığa vurabilir. Ben, bir çocuğun doğuştan solak sayılıp sayılmadığını öğretmeninin bilmesini çok önemli görüyorum; çünkü solak çocuk çalışırken güçlük çekiyorsa, belki olumsuz etkisi yıllarca sürecek bir hata yaptığımızı biliriz.

Öğrenci: Artık ortaöğrenime gidecek, iki elini de kullanabilen, vaktinden önce olgunlaşmış on yaşındaki bir çocuğun durumunda ne tavsiye edersiniz? Sağ eliyle yazma çabası sinirlendiriyor kendisini, ağlıyor ve sağ elle yazmak istemediğini söylüyor.

Dr. Adler: Söz konusu durum, çocuğa doğru dürüst egzersiz yaptırılamadığından kaynaklanmaktadır.

Öğrenci: Çok iyi piyano çalıyormuş.

Dr. Adler: Piyano çalmaya karşı ilgisinden yararlanılarak oğlana sağ eliyle gereken egzersizler yaptırılabilir. Bunu da kişisel olarak olayda rol oynamayan, yalnızca bilimsel açıdan çocukla ilgilenecek birinin üstlenmesi gerekir. Görüyorsunuz, piyano çalarken iki elini de kullanıyor.

Öğrenci: Solak bir çocukta ellerin egzersizini salık verir misiniz?

Dr. Adler: Evet, bazen. Top oynayan ve eskrim yarışmalarına katılan pek çok solak sporcu bildiğiniz gibi o kadar fazla antrenman yaparlar ki, sonunda sağ elleriyle sol ellerinden daha çok iş başarırlar. Başarı her zaman, bu uğurda

savaşanlarındır. Ama biz yine hastamıza dönelim. Gördük ki, Robert'in okuldaki çalışması alabildiğine büyük bir sorun oluşturuyor. Hatırınızda mı nasıl içeri girince doğruca koşup annesine sarıldı. Bu, onun bütün yaşamı için karakteristik bir tavırdır; böylece Robert annesinin kendisini desteklemesi ve sırtında taşımasını istediğini ortaya koymaktadır. Göreceksiniz, bizim söylediklerimizi yapsın, nasıl kısa sürede düzelecektir.

Öğrenci: Böyle bir çocuk üzerinde bazı koşullarda fizik cezalandırma uygulanmasını salık verir misiniz?

Dr. Adler: Fizik cezalandırmaların her türlüsüne karşı olduğuma güvenebilirsiniz. Tedavide benim uyguladığım yöntem, erken çocukluk dönemindeki koşulları gün ışığına çıkarıp açıklamak ve açıklamalara hastayı inandırmaktır. Hastamız gibi bir çocuğa dayak atmakla ele ne geçecektir? Okulda başarı gösteremeyen bir çocuğu dövmenin akla uygun yanı yoktur. Böyle bir çocuk okuma işinin üstesinden gelemiyorsa, nedeni kendisine yeteri kadar egzersiz yaptırılmayışıdır. Dayak, bu egzersiz durumunun yerini tutamayacaktır. Dayağın yol açacağı tek sonuç, çocuğun başarısızlığı dolayısıyla yediği dayağa alışacak olmasıdır. Çocuk tatsız durumlardan elden geldiğince uzak kalmaya çalışacak, her türlü işe yan çizen birine dönüşecektir. Fizik cezalandırmaya çocuk açısından bakarsanız görürsünüz ki, böyle bir yöntem var olan güçlükleri daha da çoğaltacaktır. Sırası gelmişken şunu da söyleyeyim ki, çocuğa dayak atanlar, onlara yardım elini nasıl uzatacaklarını bilemez duruma düşmüş kimselerdir.

Tedaviyi Üstlenen Psikoloğun Sonsözü

Dr. Adler'in kursundaki tartışmadan sonra kitabın Amerikalı yayıncısı hastayı muayene etmiş, üzerinde aylarca süren

bir tedavi uygulamıştır. Büyük bir titizlikle gerçekleştirilen muayene, okuma bakımından solak çocukta ileri derecede karakteristik bir yetersizliğin varlığını ortaya koymuştur. Çocuğun solaklığı hayli belirgindi ve yalnızca sol vücut yarımının diğerine üstün tutulmasıyla değil, aynı zamanda bütün bilinçsiz ve erkenden talim edilmiş devinimlerde sol elin yeğlenmesiyle kendini açığa vurmaktaydı. Çocuğun sözcüklerin iç mimarisine ilişkin bir fikri yoktu, sözcüklerdeki harflerin yerlerini değiştiriyor, artı ve çarpı işaretlerini birbirine karıştırıyordu; ses ve harflerin birbirine uygunluğuna ilişkin pratikte bir düşünce sahibi değildi. Kitabın yayıncısı tarafından geliştirilmiş kinestetik bir yöntem** uygulanarak çocuğa okuma öğretildi, iki aylık bir tedavinin sonunda çocuk kendi okul yaşına göre hayli ileri düzeydeki kitapları okuyabilecek duruma geldi. Ne var ki, oğlunu konuşup görüşme seanslarına tek başına yollamaya anneyi ikna etmek epey zor oldu; annesi oğlunun bir gençlik kampına katılmasına asla izin vermedi. Durumunda her ne kadar küçümsenmeyecek ilerlemeler gerçekleşmişse de oğlan belki her zaman tutuk biri olarak kalacak ve asla tam bağımsızlığına kavuşamayacaktır, bu da ondaki doğumsal bir kusurdan değil, annesinin duygusal tutumundan kaynaklanacaktır.

---

* Öğrencinin büyütülmüş harfleri elleriyle izlemekten ve daha sonra bunları özgürce üretmesinden oluşan bir yöntem. Böyle bir yöntem, bilindiği kadarıyla ilk kez Maria Montessori tarafından uygulanmıştır. (W. M.'nin notu.)

3.

SOKAKTAN SUÇA

Rapor

Bu akşam sekiz yaşındaki bir oğlanın durumunu ele alacağız. Kendisine ilişkin hazırlanan rapordaki ilk açıklamalar şöyle:

"Carl T., dokuz yaşından iki ay alınış; IIB sınıfında, IQ'su 98. Sorunu, ailesine, öğretmenine ve başka oğlanlara gerçek dışı şeyler anlatması. Birkaç hırsızlık eyleminde bulunmuş; beş yaşından beri yalan söylüyor, çalıyor. Daha önceleri herhangi bir sorunu yokmuş."

IQ (zekâ yüzdesi) 98 olduğuna göre, Carl'ın geri zekâlı sayılamayacağını kesinlikle kabul edebiliriz. Yalan söylemek, güvensizlik ve güçsüzlüğün belirtisidir. Bir çocuğun yalan söylediğini öğrendik mi, daha işin başında bunun övünme amacına yönelik mi olduğunun, yoksa çocuğun çevresindeki bir kişiden korkmasından mı kaynaklandığının açıklığa kavuşturulması uygun olacaktır. Belki çocuk söz konusu yola başvurarak ceza görmekten, suçlanıp aşağılanmaktan kurtulmak istemektedir.

Raporda Carl'ın beş yaşından beri yalan söyleyip hırsızlık yaptığı ama daha önceleri ailesini sıkıntıya sokacak bir sorunla karşılaşılmadığı belirtiliyor. Bu açıklama doğruysa, beş yaşındayken Carl'ın çetin bir durumla yüz yüze geldiğini var-

sayabiliriz. Belki kendisinde bir aşağılık kompleksi oluşmuş, çocuk başkalarını bırakıp yalnız kendi kendisiyle ilgilenmeye koyulmuştur. Dolayısıyla, hırsızlığa başvurmakta, kendisini alçalmış durumda hissederek uygunsuz bir yoldan özsaygısını güçlendirmeye çalışmaktadır.

"Öğretmenin mahrem olarak söylediğine göre, anne çocuğun asıl babasıyla bir evlilik hayatı sürmemiş; kendi annesi pek küçükken ölmüş, on altı yaşındayken babasının bir dostu tarafından baştan çıkarılmış, adamı sonradan bir daha görmemiş, adam da kendisinin bir çocuğu olduğunu hiç öğrenememiş."

Evlilik dışı bir çocukta toplumsallık duygusunun gelişmesi hayli zordur. Uygarlığımızda evlilik dışı doğanlara yüz karası gözüyle bakılır ve böyle bir geçmişi olan çocuk toplumda savuma durumuna itilir. Carl, güç koşullarda büyümüştür. Evlilik dışı çocukların büyük bir yüzdesi, üzerlerindeki psikolojik yükün ağırlığıyla kendilerine kısa yoldan mutluluk vaat eder gördükleri yasak davranışların çekiciliğine kapılır, izledikleri gelişim sürecinin sonunda suçlu, içkiye düşkün, cinsel sapık ve benzeri kişiler olup çıkarlar. Bizim vakada bir baba yoktur ve çocuğun toplumsallık duygusunun gelişimini sağlayacak bir başka olanak da bulunmamaktadır.

"Carl beş yaşındayken annesi evlenmiş. Üvey babanın da başka kadından bir çocuğu , Carl'dan iki yaş büyük bir kızı varmış."

Carl'ın sorunlarının annesi evlendiği zaman ortaya çıktığı anlaşılıyor. Belki Carl'da annesinin, kendisiyle yeterli bir sosyal ilişki içinde yaşadığı bu tek insanın üvey babasınca elinden alındığı duygusu uyanmıştı. Oğlanın "Kimse benimle ilgilenmiyor" düşüncesine kapıldığını tahmin edebiliriz. Üvey bir kızkardeşin aileye katılması işi daha da karmaşık duruma sokan ek bir neden oluşturmuş, çünkü anne belki

bu çocuğun da bakımını üstlenmek zorunda kalmıştı. Belki olumlu bir gelişim sürecini geriden bırakan abla kendi babasınca pek sevilmiş ve iyi yetiştirilmiş, bu da Carl'ın sorunlarını daha da ağırlaştırmıştı. Nihayet ancak beş yaşındaydı Carl, karşılaştığı yeni durumun üstesinden gelmesi için gerekli güç ve cesareti sağlamaya elverişli yaşantılardan o zamana kadar yoksun kalmıştı.

"Sonradan biri kız, biri oğlan iki çocuk daha aileye katılmış. Kız iki buçuk, oğlan bir buçuk yaşında."

Bu iki kardeş, hastamızın evdeki konumunu daha da kötüleştirmiştir. Çok büyük bir olasılıkla Carl öyle bir yaşam modeli benimsemiştir ki, anne ve babasının kardeşlerine daha çok sevgi gösterdiğine inanmaya başlamıştır.

"Carl, iki yaşına kadar annesiyle bir arada yaşıyormuş. Daha sonra annesi bir kreşte çalışmaya başlamış, Carl da üç ay gibi bir süreyle Connecticut'taki bir kreşe yerleştirilmiş. Çocuk çok sıkıntı çekmiş burada, eve döndüğünde öylesine ürkek ve yılgın durumdaymış ki, kimseye sokulmuyor, herkesten kaçıyormuş."

Carl, annesiyle beraber geçirdiği iki yıl içinde belki ondan başkasına ilgi duymamıştı. Besbelli kreşte zaten yetersiz toplumsallık duygusunu geliştirmesine elverişli olaylar yaşamamış, dolayısıyla sorunlu bir çocuğa dönüşmüştür.

"Kreşten eve döndükten sonra altı ay kadar annesiyle birlikte yaşamış. Derken annesi bir doktorun yanında iş bulmuş, doktorun çocuklarına bakacakmış. Bunun üzerine Carl yakındaki bir kreşe yerleştirilmiş; annesi her gün kendisini görmeye geliyormuş. Carl kreşte pek mutlu hissetmiş kendini, annesi evlenene kadar da burada kalmış. Annesi evlendiğinde beş yaşındaymış. Karı koca Selamet Ordusu'na mensupmuş; adam buradaki bir müzik topluluğunda enstrüman çalıyormuş." Carl, yalnızca annesinin işyerinin yakınında kendini

mutlu hissetmiş. Anne ve babanın işi, ailenin hayli yoksulluk içinde yaşadığını göstermekte.

"Kendisiyle daha ilk konuşmamızda ağlamaya başlayan annenin, 'Şu Carl konusunda ne yapacağımı bilmiyorum' sözleri döküldü ağzından."

Anne ve babasını düş kırıklığına uğratıp yılgınlığa sürüklediğini gören bir çocuğun durumunun hiç de iç açıcı olmadığını biliyoruz. Böyle bir durumda çocuk bütün umudunu yitirmekte kendini haklı hissedip mutsuz olacak, toplumsallık duygusunun son kırıntısı da böylece elinden uçup gidecektir.

"Bir kötülük yaptı mı, babası Carl'ı bir kayışla dövmekte. Oğlan düzenli Pazar okuluna gidiyor, son hafta yeni bir Pazar okuluna gitmeye başlamış; evden on beş cent tutuşturmuşlar eline, on cent yol parası, beş cent de bağış içinmiş. Carl evden ayrıldıktan sonra, annesi acaba doğru otobüse binip binmediğini anlamak için köşeye kadar gidip arkasından bakmış. Oğlanın bir şekerci dükkânından çıktığını görmüş. Carl, on centle dükkândan şekerleme almış kendine."

Bunlar önemli açıklamalardır, çünkü ailede varlığını tahmin ettiğimiz hoşgörüsüz ve sert kişiyi ele geçirmemizi sağlamış bulunuyor. Şekerci dükkânı, kendini ailede geri plana itilmiş gören bir çocuk için kısaca bir denge rolünü oynar. Böyle bir çocuğun denge sağlayacağı pek fazla olanak yoktur elinde, şekerlemeci dükkânı içlerinde en sık başvurulanıdır.

"Kısa süre önce okula giderken öğretmenine bir kutu şekerleme götürmüş."

Öğretmenini rüşvetle kandırıp kendisine sevecenlikle davranmasını sağlamak istemesinden, Carl'ın daha önceleri bir ara şımartıldığı ve şimdi bu şımartılmanın zevkini anımsadığı sonucunu çıkarabiliriz.

"Yanında dört buçuk dolar varmış; ileri sürdüğüne göre annesininmiş para. Şekerlemeci dükkânında bozdurduğu pa-

radan artakalmış. Öğretmeni dört buçuk doları bir zarfın içine koyup okul dağılana kadar saklamış, sonra da zarfı Carl'ın eline tutuşturarak annesine götürüp vermesini sıkı sıkı tenbih etmiş." Carl bir saat sonra yine okula gelmiş, 'parayı annene verdin mi' diye sorulunca 'evet' demiş." Hiçbir çocuk yoktur ki, söz konusu soruya hayır desin. Böyle bir soru karşısında bir çocuğun hırsızlık yaptığını itiraf etmesini bekleyemeyiz.

"Kısa bir süre sonra öğretmeni, Carl'ın sınıftaki arkadaşlarından pek çoğuna yeni oyuncaklar armağan edip bazılarına da para verdiğini fark etmiş."

Oğlan, öğretmeni gibi sınıf arkadaşlarını da rüşvetle elde etmeye çalışmış. Buradan Carl'ın yeterince sevilip takdir görmediği duygusu içinde yaşadığı sonucuna varabiliriz. Oğlanın olumsuz davranışlar sergilemesinde, sorunlu bir çocuk olup çıkmasında, başkalarından toplumdışına itilmiş biri davranışı görmesinde hiç de şaşılacak taraf yoktur. Ama bilmemiz gereken şey, bütün bunların, Carl'ın yaşamının odak noktasında başkaları benden daha çok ilgi görüyor düşüncesinin yer aldığını göstermekte oluşudur.

"Anlattığına göre, öğretmen Carl'ın annesini okula davet etmiş. Carl parayı nereden aldığına ilişkin bir sürü yalan atmış ilkin, sonunda onu annesini görmeye gelen bir teyzeden çaldığını itiraf etmiş."

Bir öğretmen söz konusu durumlarda araştırma yaparken büyük bir incelikle davranmalıdır. Öbür çocukları yapılan hırsızlık konusunda bilgilendirmeden, oğlanın annesiyle görüşmesi yerinde olmuştur.

"Carl iki yaşını bitirene kadar normal ve sağlıklı bir çocukmuş, ama sonradan hayli bozulmuş sağlığı. Sık sık tuvalete gidiyormuş. Annesi kendisini doktora götürüp muayene ettirmişse de böbreklerinde bir rahatsızlık saptanamamış. Okulda sık sık mastürbasyona başvuruyormuş."

Bu bilgiler de kanıtlıyor ki, Carl öğretmeninin dikkatini kendi üzerine çekmek istemekte. Öğretmenlerine ve sınıf arkadaşlarına armağanlar vererek bu amacına ulaşamayınca, mastürbasyon yolunu deniyor.

"Her gece yatağını ıslatmakta."

Bu doğruysa, annesinin oğlana tuvalet alışkanlığını kazandırma görevini doğru dürüst yerine getiremediğine kesin gözüyle bakabiliriz.

"Kendisine tatlı şeyler yedirilmemişse de yatağını ıslatma konusunda bunun bir yararı olmamış. Altı ay tatlı yiyeceklerden uzak kalmış Carl. Bir hafta yatağını ıslatmadı mı, kendisine yirmi beş cent ödül vereceklerini evden vaat etmişler, ama bir tek gece bile yatağını ıslatmaktan geri durmamış."

Yaşam modelini annesinin dikkate almasını istiyorsa, başvurulan önlemlerden hiçbiri Carl'a, yatağını ıslatma gibi annesine karşı kullandığı güçlü bir silahı elinden bıraktıramayacaktır. Oğlanı yatağını ıslatmaktan nasıl vazgeçirebiliriz? Amacı anlamsız bir güç peşinde koşmaktan oluşan Carl, çevresindekilerin dikkat ve ilgisinin odak noktasında yer almak istemektedir. Çaresiz, söz konusu yaşam modelinin ardından gidecektir. Bunu gerçekleştirebileceği olanaklardan biri elinden alındı mı, çevresinin dikkat ve ilgisini üzerinde toplamaya yönelik çabalarını bir başka yoldan sürdürmeye çalışacaktır. Böyle bir çocuğu tatlı şeyler yemekten alıkoydunuz mu, tatlılara karşı gereksinimini daha da güçlendirirsiniz. Yatağını ıslatma alışkanlığından vazgeçirmek için annesinin izlediği yöntem, Carl'daki aşağılanmışlık duygusunun daha da derinleşmesine yol açmıştır. Carl, ailesinin sevgi ve takdirini kazanma umudunu tümüyle yitirmişse de hâlâ çevresindekilerin ilgi odağında nasıl yer alacağını bilmektedir.

"Carl, kabakulak ve ağır bir boğmaca hastalığı geçirmiş. İki yıl önce de midesinden rahatsızlanıp bir yıl boyunca sıkı

bir perhiz yapmak zorunda kalmış. O gün bugün de artık hastalanmamış."

Koca bir yıl diyet uygulanmasını zorunlu kılan bir mide rahatsızlığı bir çocukta alışılmadık bir şeydir; tatlı şeyler yemekten alıkonulmasıyla birlikte uygulanan diyet, çocuğun dünyasına ilişkin ilginç bilgiler edinmemize olanak vermektedir.

"Oğlanın en eski anısı: İki yaşındayken annesinin tuvalet kutusunu pencereden kaldırıp sokağa atmış ve başka oğlanlar kutuyu alıp yine eve getirmişler. 'Bunun için cezalandırmadılar beni, çünkü pek küçüktüm o zaman.'"

Kendilerine fazla sert davranılacağına inanan iyi eğitilmemiş çocukların evdeki bazı öteberileri pencereden sokağa atmalarına sık rastlanır. Ben bir vaka biliyorum, kendisinden birkaç yaş küçük bir kızkardeşi olan bir oğlan evde eline ne geçirdiyse kaldırıp pencereden sokağa fırlatmış, ama karşılığında evdekilerden öyle bir ceza görmüştü ki, sonunda kendisinde bir korku nevrozu gelişip ortaya çıkmıştı. Nevrozun odak noktasında, evdeki bir şeyi kaldırıp pencereden atacağı korkusu yer alıyor, bu yüzden oğlan bütün gün ağlayıp duruyordu. Yeniden eski huysuzluğu tutacağına ilişkin duyduğu aşırı korkuyla çevresindekilerin dikkatini çekmek için bu yeni yolu keşfetmişti.

Böyle bir çocuğu cezalandırırsanız durumunu daha da kötüleştirirsiniz, çünkü çocuk kendini doğru olarak anlamaktan çıkar. Böyle bir çocuğa ailede ihmal mi edildiğini, yoksa ikinci plana mı itildiğini sorarsanız, size "hayır" diyecektir. Ama onun dönüp dolaşıp 'Bana ilgi gösterin!' anlamına gelecek eylemlere kalkıştığına tanık olursunuz. Yalan söyleme, mastürbasyon, hırsızlık, yatağını ıslatma, bütün bunlar çocuğun ilgi görmek istediği ve göz ardı edilmekten korktuğu için bilinçsizce başvurduğu çarelerdir.

Carl'ın en eski anısının cezalandırılma düşüncesiyle bağlantılı olduğunu işitmek bizim için hayli aydınlatıcı nitelik taşıyor. Çocuk bu anısıyla bize, cezalandırılmadığı bir dönem olduğunu, ama aynı şeyleri bugün yapsa cezalandırılacağını söylemek ister gibidir. Bazı çocukların dayaktan geçirilmeleri karşısında hiç seslerini çıkarmadıklarını biliyoruz. Bu gibi çocuklar dayak yediler mi, kısaca şöyle derler kendi kendilerine: 'Daha kurnazca davranıp enselenmemeye bakmalıyım!' Bu da sonradan suç işleyenler arasına katılmalarını sağlayacak değme bir hırsızlıktır. Carl'ın böyle bir yola sapacağından ister istemez endişe etmekteyiz.

"En çok istediği, doktor olmak. Ablası da hemşire olmaya özeniyor ve oğlan ablasıyla aynı hastanede çalışmayı arzuluyor."

Carl'ın gerçekten en çok istediği şey, en az çaba harcayarak başkalarından öne geçmektir. Doktor olma isteği, bu amacına ulaşmasını sağlayacak bir araçtır sadece. Daha önce hasta yattığı, çok acı çektiği, annesi de bir hastanede çalıştığı için doktor olmanın çocuk için Tanrı gibi olmak anlamına geldiğini düşünebiliriz. Ayrıca, ablasından geri kalmak istemeyen Carl, hastanede bir doktorun hemşire ablasından üstün konumda olacağını bilir. Bu, ailede ikinci çocuğun ilk doğan çocuğu aşmaya yönelik tipik çabasıdır. Yalın ve yaygın bir durumdur bu; ama Carl'ın hazırlığı bunun için pek elverişli nitelik taşımamaktadır. Besbelli bir savunma durumundadır Carl. Oğlan üzerinde, erkek ve kızkardeşleriyle eşit düzeyde olduğu, ailesinin ona değersiz biri gözüyle bakmadığı duygusunun içinde yeşermesini sağlayacak bir tedavi uygulamamız gerekmektedir. Kötü davranışlardan çok iyi davranışlarla daha çok önemsenip ilgi göreceğini Carl'ın kafasına sokmak zorundayız.

Kayışla dövecekken oğluyla arasında olumlu bir ilişki kurmasının uygunluğu konusunda babanın aydınlatılması gere-

kiyor. Eminim ki, Selamet Ordusu için çalışan baba böyle bir tavsiyeyi benimseyecek, diğer yandan anneyi de doğru yöne yöneltmemiz mümkün olacaktır. Karşılaşılacak güçlükler kuşkusuz hayli büyüktür. Umutsuzluğa düşmüş bir anneyle sert bir baba ve kendisine üstün tutulan kardeşlerle Carl'ın yaşadığı mekânı şimdikinden daha mutlu bir yere dönüştürmek olanaksız görülüyorsa, yapılacak şey, belki de oğlanı daha elverişli bir çevreye yerleştirmektir.

Carl'ın kendisini ihmal edilmiş hissetmesine yol açan ayrıntıları annesine açıklamak zorundayız. Çocuklar kendi durumlarını anlayamadıklarından çoğunlukla yanlış sonuçlara varırlar. İlk planda önemli olan anneyi etkilemektir, çünkü Carl'da sevilip değer verildiği duygusunu uyandırabilecek biri varsa, o da herkesten çok annesidir. Carl'a nasıl arkadaş edineceği öğretilmeli, başkalarına gerçekten ilgi göstermesi durumunda onu bunu rüşvetle kazanmasına gerek kalmayacağı anlatılmalı, bu yolda kendisine tavsiyede bulunulmalıdır. Elimizdeki vakaya dayanarak aile içindeki koşullardan suç eyleminin nasıl doğup çıktığını çok güzel tasarlayabiliriz. Ancak bir kimseye saldırdığı zaman çocuğa suça yönelik (kriminal) biri gözüyle bakılması düpedüz saçmadır. Tedavide bizim çıkış noktamız, bu görüş olacaktır.

Tartışma

Öğrenci: Babanın dinsel tutumunun ve pratikteki uygulamalarının Carl'ın ters yöne sapmasına yol açtığı inancında mısınız? Selamet Ordusu'na mensup kişiler çok serttirler, her akşam çocuklarını o gün yaptıkları kötülükler için tövbe ettirirler.

Dr. Adler: Carl'ın davranışı için benim belirttiğim nedenler dışında daha başkalarının da söz konusu olabileceğinden kuşkuluyum. Bir hastalık öyküsüne onun içinde yer almayan düşünce ve görüşleri mal etmekten sakınmalısınız. Bana

oğlanın katı bir dinsel baskı altında tutulduğu söylenseydi, kuşkunuza haklı gözüyle bakabilirdim. Ama raporun hiçbir yerinde bundan söz edilmiyor. Yine de tahmininiz bir değerden yoksun değil, ama bir başka açıdan. Carl tamamen serkeş biri olaydı, anne ve babasının en hassas yerini, bir başka deyişle onların dinsel duygularını kendisine saldırı noktası seçerdi. Geçenlerde çok başarılı bir Alman sosyoloğunun bazı ilginç istatistikleri yayımlandı. Bunlar bize gösteriyor ki, suça yönelik kişilerin büyük bir yüzdesi, mesleği hayatta hak ve hukukun üstünlüğünü sağlamak olan kişilerin reisliğini yaptığı aileler içinden çıkmaktadır. Nasıl olup yargıç, avukat ve öğretmen çocuklarının böylesine sıklıkla suça yöneldiğine şimdiye kadar kimse bir açıklama getirememiştir. Bana öyle görünüyor ki, bunun nedenini demin belirttiğim durumda, yani isyan bayrağını çeken çocukların anne ve babalarını en hassas yerlerinden vurmak istemelerinde aramak gerekiyor. Doktor ailelerinde o kadar çok hastayla karşılaşılması da yine aynı nedenden kaynaklanmakta.

Carl'ın annesi salona çağrılır, ama içeri girmekte duraksar.

Dr. Adler: Anlaşılan korkuyor anne. Belki oğlunun işlediği suçlar üzerinde açıkça konuşmaktan utanıyor da. Kendisini teselli edip cesaretlendirmek için elimizden geleni yapacağız. Benim ne diye salondan çıkıp yanına gitmediğimi kendi kendilerine soranlarınız olabilir. Biliyorum, kadın da dışarıda beni bekliyor, ama ben burada kalacağım. Öyle sanıyorum ki, oğlunun durumuna çok kızdığımızı sanmakta. Oğlunun kusurlu davranışlarına alışılagelmiş, kolay düzeltilebilecek şeylermiş gibi sakin sakin kendisiyle konuşacağım.

Anne içeri girer.

Dr. Adler: Carl'ın hatalı davranışlarına bazı aile ve öğretmenlerin feci şeylermiş gibi bakacaklarını biliyorum. Ama

ben yine de bir olağanüstülük görmüyorum bunlarda. Bütün çocukların normal gelişmelerini bekleyemeyiz. Bir ara okulun birinde bir sınıfa girmiştim. 'Bu sınıfta şimdiye kadar bir yerden bir şey çalmamış kim var?' diye sordum. Gördüm ki, bir kez bir şey çalmamış kimse yok. Ayrıca, öğretmenin kendisi de zamanında bazı şeyler çaldığını itiraf etti. Dolayısıyla, çocuklardaki hırsızlığa o kadar da korkunç bir şey gözüyle bakmamız doğru değil; hele çocuk bütün güvenini yitirmiş de annesinin kendi yüzünden umutsuzluğa kapıldığını seziyorsa. Carl'ın güvenini kazanmaya çalışır, geleceği konusunda asla güveninizi yitirmediğinizi kendisine inandırabilirseniz, iyi bir şey yapmış olursunuz. Kız kardeşlerine davranışı nasıl?

Anne: Görünüşe bakılırsa çok seviyor kızkardeşlerini.

Dr. Adler: Onları kıskandığı oluyor mu?

Anne: Üvey bir kızkardeşi var. İkisi birbirini biraz kıskanıyor sanırım.

Dr. Adler: İyi gelişmiş biri mi üvey kızkardeşi. Çok akıllı mı? Herkes tarafından seviliyor mu?

Anne: Evet.

Dr. Adler: Sık sık tanık olmuşumdur, eğer ailedeki çocuklardan biri büyük ilerlemeler kaydediyorsa, öbürleri kendisine ayak uyduramayacaklarından korkar. Bundan kaçınılamaz; dolayısıyla, sizin yapmanız gereken, iki çocuğu birbirine yaklaştırmaktır. Bana kalırsa, oğlunuz evde sevilmediğini düşünüyor, kendini mutsuz hissettiği için de yalan söylüyor ve daha başka hatalı davranışlar sergiliyor. Kendisini bağışladığınıza inandırın onu, neden kıskançlık duyduğunu, neden bir aşağılık duygusuna kapıldığını anladığınızı gösterin. Cesaretlendirilirse, okuldaki durumu düzelecektir; üvey ablasıyla aralarında bir anlaşma ortamı da sağlandı mı, her bakımdan kusursuz bir çocuk olup çıkacaktır. Oğlan size çok düşkün mü?

Anne: Evet.

Dr. Adler: Babasına da fazla düşkün mü?

Anne: Babasına çok değer veriyor, ama onun Carl'a yakınlık gösterdiği yok.

Dr. Adler: Ne diyorsunuz, babasının ona bir şans vermesini sağlayabilecek misiniz? Belki zaman zaman Carl'ı alıp gezmeye götürür, çocukla Tanrı ve dünya hakkında söyleşir, olamaz mı? Babası buna vakit ayırabilir mi acaba?

Anne: Evet. Sanırım bu dediğinizi yapacaktır.

Dr. Adler: Sizinki gibi çocuklar konusunda edindiğim pek çok deneyim var; sanırım kardeşleri gibi evde sevildiğini hisseder hissetmez, Carl'ın davranışı düzelecektir. Şu andaki durumuna bakılırsa, üvey ablası kadar iyi gelişebileceğine güvenini yitirmiş. Ama siz sevginizi nasıl kazanacağını kendisine gösterdiniz mi, bu yanlış düşüncesini değiştirecektir. Ben olsam, bir kusur işlediğinde şimdiye kadar sizin yaptığınız gibi onu cezalandırmazdım. Sanırım, onu dövmenin, onu tatlı yiyeceklerden yoksun bırakmanın işe yaramayacağını anlamışsınızdır. Baktınız ki, yine yalan söyledi ya da hırsızlığa başvurdu, şöyle deyin kendisine: 'Yine sana haksız davrandığımız duygusuna mı kapıldın? Söyle bana, ne istiyorsun!' Bu sözler çocuğun üzerinde büyük bir etki yapacaktır. Ayrıca, inanıyorum ki, benzer şekilde davranmakla geceleri yatağını ıslatmasını da önleyebilirsiniz. Benim deneyimlerime göre, yataklarını ıslatan çocuklar, bunu birinin kendileriyle ilgilenmesini istediklerinde yapar. Bakın, geceleyin dayanamayıp ona yardım için kalktınız mı, çocukta eskisi gibi, bebekken olduğu gibi kendisiyle ilgilendiğiniz duygusu uyanacaktır. Karanlıktan korkar mı?

Anne: Pek korkmaz görünüyor.

Dr. Adler: Anne ve babasının sevgisini kazanmada ablasıyla boy ölçüşebileceği umudunu tümüyle yitirdiği için,

kötü işlere kalkıştığını kabul etmek, belki bizi doğru yola çıkaracaktır. İster misiniz, ben Carl'la konuşup moralini biraz güçlendirmeye çalışayım?

Anne: Elbette.

Anne dışarı çıkar.

Dr. Adler: Görüyorsunuz, aradığımız anahtarı ele geçirdik: Üvey ablaya duyulan kıskançlık. Sanırım, bu tatsız durumdan Carl'ı kurtarabileceğiz.

Oğlan içeri girer.

Dr. Adler: Duyduğuma göre, sen iyi bir öğrenciymişsin. Dikkati elden bırakmaz, güzel güzel çalışırsan, sınıftaki arkadaşlarınla öğretmenin sana sevgiyle kucak açacaktır. Gerçekten ciddi olarak işe sarıldın mı, eminim okulda ablan gibi iyi bir konuma gelirsin. Böyle bir şey hoşuna giderdi herhalde?

Carl: Evet.

Dr. Adler: Duyduğuma göre, doktor olmak istiyormuşsun. Çok güzel bir meslek doğrusu. Ben de doktorum. İyi bir doktor olmak istiyorsan, kendinden çok başkalarıyla ilgileneceksin ki, hastalandıklarında neye gereksinimleri var, bilesin. Başka çocuklarla iyi arkadaşlıklar kurmaya, kendin üzerinde o kadar fazla düşünmemeye çalışmalısın. Bir kimseye hoş görünmek için ona bir şey hediye etmek gerçek arkadaşlık sayılmaz. Bir başkasına sevgi gösterir, yalan söylemezsen, o zaman gerçek arkadaşın olur o kimse. Sen de, hiç kuşkum yok, bunu başarabilecek bir çocuksun. İleride bir gün sana soracağım bakalım, bu dediklerimi yapabildin mi?.. Biliyorum, ablan senden birkaç yaş büyük, onun için senden biraz daha çok şey biliyor, ama bunun önemi yok. Sen paylanıp cezalandırılmayacak gibi davrandın mı, çok geçmeden ona yetişebilir, sen de herkesten onun gibi sevgi görürsün. Bunu istemez misin?

Carl: İsterim.

Dr. Adler: Ablanla da iyi arkadaş olmaya, onunla ilgilenmeye bakmalısın. Seni seviyor mu ablan?

Carl: Seviyor.

Dr. Adler: O zaman senin için hiç zor değil bunu yapmak. Çalışırken rahatsız etmeyecek, elden geldiğince kendisine yardımcı olacaksın. Böylece belki ablanın nasıl çalıştığını anlar, sen de onun gibi çalışır, onun gibi takdir toplayabilirsin. Ablandan ya da annenden gizlice bir şey almakla bir yere varamazsın. Sana düşen beklemektir, kendi işini kendin yapmak ve ne yaman bir çocuk olduğunu göstermektir. Bazen bir haksızlıkla karşılaşabiliriz, ama böyle durumlarda yapmamız gereken şey, buna yakışıksız bir davranışla karşılık vermemektir. Başkalarına ilgi göstermek, yalan söyleyip onları aldatmamak, insanların sevgisini kazanmak için iyi bir yoldur.

Oğlan dışarı çıkar.

Dr. Adler: Çocukla bu şekilde konuşmamın nedeni, niçin yalan söyleyip hırsızlık yaptığını bilmeyişidir. Gözü iyice yılmış Carl'ın; içine düştüğü umutsuzlukla harıl harıl çalışıp konumunu güven altına almaya çalışıyor. Anne ve babasının görevi, çocuğun payına düşen sevgi ve ilgiyi ona göstermektir.

Bayan Öğretmen: Baba, kızı daha çok sevdiğini söylüyor.

Dr. Adler: Kızı daha çok seviyorsa, sevgisini oğlana sezdirmemesini kendisine anlatmalıyız. Ona basit bir tavsiyede bulunacağım; oğlanı zaman zaman alıp bir yürüyüşe çıksın, bu arada onunla sohbet etsin. Böylelikle oğlan kendisini onurlandırılmış hissedecek, yaşamını babasının paylaştığı duygusuna kapılacaktır.

Öğrenci: Oğlanın yeniden hırsızlığa kalkıp yalan söylemesi durumunda anne ne yapmalıdır?

Dr. Adler: Anne şöyle diyebilir: "Ablanla boy ölçüşebilme umudunu yine mi yitirdin? Eminim, başarabileceksin bunu,

ama yalan söyleyerek, çalıp çırparak değil." Her şeyden önce annenin çaresizliğe kapılmaması gerekiyor. Bu gibi çocukların ilerideki yaşamlarında canlarına kıymaları seyrek karşılaşılmayan olaylardandır; dolayısıyla, bizler işin böyle sonlanmasını önlemek için çaba harcamak zorundayız.

4.

ÖNDER OLMAK İSTİYOR

Rapor

Bu akşam John'un durumunu ele alacağız. John yaklaşık dokuz yaşında, sorunu da şu:

"Başka çocuklarla pek geçinemiyor. Gözü hep kavgada. Okulda sınıfın huzurunu bozuyor, birtakım densizliklere kalkarak kendini ön plana çıkarmak istiyor. Sosyal açıdan uyum sağlayamamış bir çocuk, hep ramp ışığında bulunsun istiyor."

Bir çocuk arkadaşlarıyla pek geçinemiyorsa, gerekli toplumsallık duygusundan yoksun biri olabilir. Boyuna çevresindekilerin dikkatini kendi üzerine çekmeye çalıştığına bakılırsa, yaşamın karşısına çıkardığı sorunlara yararlı bir yoldan el atıp çözümleme cesaretini gösteremediği sonucuna varabiliriz.

"Okulda öğretmenini, evde anne ve babasını bir hayli üzüyor. Çok arsız bir çocuk, hiç söz dinlemiyor."

John evde ve okulda aynı davranışı sergilediğine göre, anlaşılan her iki yerdeki konumuna birbirinin benzeri gözüyle bakıyor. Oğlanın ne ailesi içinde, ne de okulda doğru dürüst ilgi görüp takdir edildiğini düşünebiliriz. Çok arsız ve söz dinlemeyen biri olmasına şaşmamak gerekiyor; nihayet asi

bir çocuktan uysal davranmasını bekleyemeyiz, bu bir çelişki olur.

"Annesinin dediğine göre, küçük bir bebekken on altı ay süt çocuklarına bakan hayli sert bir hemşirenin gözetiminde kalmış. Hemşire, saat altıdan sonra babasının bile çocuğun odasından içeri ayak atmasına izin vermiyormuş."

Öyle anlaşılıyor ki, hemşire çocuğun anne ve babasının karşısında da sertliği elden bırakmayan birisiymiş. Ben her ne kadar uyurken bir çocuğun rahatsız edilmemesi gerektiği görüşündeysem de, uyanıksa ne diye yanına gidilemesin, aklım almıyor. Belli ki, çocuğun ilişki kurduğu tek kişi hemşiresiymiş, hemşire de çocukta toplumsallık duygusunu geliştirecek yetenekten yoksunmuş. Dolayısıyla, John sosyal ilişki bakımından olumsuz koşullarda büyümüş. İleride çocuğun en eski anılarını ele alırken bu noktaya yeniden döneceğiz.

"Aile; baba, anne, hasta John ve dördüne basmak üzere olan küçük bir kız kardeşten oluşuyor."

Hiç yabancımız sayılmayan bir durum. Oğlan nerdeyse onuna basacak, uzun zaman ailede tek çocuk konumunda yaşamış. Aileye başkaldırışını küçük kızkardeşinin doğumuna bağlamak olasılığı söz konusu değil. Kendisinde tek çocuğun belirleyici karakteristik özelliklerini geliştirmiş olması daha büyük bir olasılığı içermekte. Yeterince dikkate alınmak için savaşmaya ne diye gerek duyduğunu anlamak biraz zor. Belki yaşadığı bir olay, aile içindeki konumunu sarsmıştır.

"Anne ve baba arasında normal ve mutlu bir ilişki söz konusu. Oğlanın sözünü dinlediği bir kişi varsa, o da babası. Önceleri baba oğlana pek sert davranıyor, izin verilmeyen bir şey yaptı mı onu ağır şekilde cezalandırıyormuş."

Mutsuz bir evliliğin çocuğun sosyal gelişimini kısıtladığını biliyoruz. Diğer yandan, fazlasıyla uyumlu bir ailede hayli uzun süre bebek konumunda tutulmuş çocukta anne ve baba

karşısında sakıncalı bir aşağılık duygusunun gelişme olasılığı vardır. Anne ve babanın çocuğun yanında birbirine fazla sevecenlik göstermesi doğru değildir. John yalnızca babasının sözünü dinliyorsa, anne zayıf biridir belki, çocuk da onu saldırıları için kendine hedef seçmiştir. Toplumsallık duygusu körletilmek isteniyorsa, bildiğim kadarıyla cezalandırma yöntemi bunun için biçilmiş kaftandır. Belki John annesinin ve hemşirenin karşısında bir çeşit toplumsallık duygusuyla davranmış, ama kendisini fiziki bakımdan cezalandıran babasıyla arasında sosyal bir ilişki kuramamıştır. Çocuk belki babasından gerçekten nefret etmeye, onun evden gitmesini ya da ölmesini istemeye başlamıştır. Böylesi bir duyum, her zaman hatalı bir sosyal uyumun sonucudur –Freud okulunun Oedipus kompleksi–. Çocuğunki yapay yoldan kotarılmış bir sorundur. Bir çocuğa dayak atarak onda bir Oedipus kompleksinin gelişmesi sağlanabileceği gibi, anne ve babanın her ikisine karşısında bir toplumsallık duygusunun gelişmesi sağlanarak böyle bir kompleksin ortaya çıkması önlenebilir.

"Annesiyle yalnız kalınca kötü ve arsız bir çocuk olup çıkıyor. Anne hayli asabi bir kadın ve sözünü dinlemeye yanaşmayan oğlan, annesini üzüp duruyor, annesine güçlük çekmeden dediğini yaptıracağını biliyor çünkü. Anne, kendisiyle başa çıkamıyor. Bu yüzden de çocuğun eğitiminin sorumluluğunu tek başına baba üstlenmiş."

Annenin oğlu John'un yanında ağrılarından ve rahatsızlığından yakınması akıllıca bir davranış değil. Çocuk her zaman güçlü olan taraftır, güçlü olana karşı savaşmak da anlamsızdır. Annenin 'Sözümü dinlemeye yanaşmıyor,' demekle ne kastettiğini bilmiyoruz. Belki oğlandan fazla şey istemekte. Bir çocuğun bir köpek gibi uysallık gösterip söz dinlemesi arzu edilir bir şey değildir. Doğru olan, anne ve babalarla çocuklar arasında arkadaşça bir ilişkinin kurulma-

sıdır. Pek çok aile biliyorum ki, çocuklarının körü körüne, düşünmeden kendilerine itaat etmelerine diretirler. Çocuk karşısında anne manevi bakımdan teslim bayrağını çekmiş, bütün sorunu babanın sırtına yükleyen umutsuzluğa kapılmış biri gibi davranmaktadır.

"Küçük kız çok kurnaz, uysal ve sevimli. Anne ve baba ikide bir kızkardeşinin ne kadar titiz ve uysal olduğuna John'un dikkatini çekiyor, kardeşini kendisine örnek almasını söylüyor."

Bir çocuk söz dinlemiyorsa, pek sık olarak ailede bir diğer çocuğun davranışı kendisine örnek diye gösterilir. Uysal çocuğun kesinlikle doğuştan iyi ve yumuşak başlı biri olacağı söylenemez. Belki yalnızca fırsat düşkünüdür de yaltaklanıp çevresindekilerin gözüne girmenin kendisine sağlayacağı yararların bilincindedir.

Bir aile hatırlarım, bir kızları vardı ve bu kız, küçük bir kızkardeşinin dünyaya gelmesiyle son derece asi bir çocuğa dönüşmüştü. Yeni doğan kız hep uysal bir çocuk olarak kalmış, anne ve babasınca sürekli övgü konusu yapılmış ve zamanla örnek çocuk olup çıkmıştı; bunun dilediği her şeyi elde etmesini sağlayacak en iyi yol olduğunu keşfetmişti çünkü. Ne var ki, okula başlamasıyla evde kendisine artık eskisi gibi aşırı hoşgörüyle davranılmaz olduğundan, kız hayatının bundan sonrasını bitip tükenmeyen sıkıntılarla geçirmiş, çünkü bir hata yapmayı asla göze alamamıştı. Hiç dostu, hiç işi olmamış, ne birini sevebilmiş, ne biriyle evlenebilmişti. Örnek insan olma ve dikkatleri sürekli üzerinde toplama gereksinimini kendisine yarar sağlayacak şekilde gideremediğinden, her şeyi toz kondurulamayacak gibi temiz tutma çabasıyla kendini açığa vuran bir saplantı nevrozuna yakalanmıştı. Dünyanın en temiz insanı sayılacağı inancıyla, amaç edindiği o kendine özgü üstünlüğe ka-

vuşmuş, ne zaman yanına biri sokulsa ya da kendisine biri dokunsa, kirlenip pislendiği duygusuna kapılmıştı.

John'un durumunda da belki küçük kız örnek çocuk olmanın keyfini yaşıyor, ama bu rolü pek toplumsallık duygusundan değil, daha çok anne ve babasınca baş tacı edilmesinin gurur ve hırsıyla oynuyor. Böyle bir durumda oğlanın kızkardeşini sevdiğini işitmek bizi şaşırtmamaktadır; ne var ki, bunun tersiyle de karşılaşabiliriz. Bu gibi vakalarda her iki olasılık da söz konusudur.

"John anne ve babasının küçük kızkardeşini övmesine içerlemez görünüyor. Akıllı bir kızmış kardeşi, oğlan kendisini çok seviyormuş. Annesi, John'un kızkardeşine kötü şeyler öğretip onun sevimli karakterini bozacağından korkuyor. Gözlemlediklerine göre, kız şimdiden somurtuyor, yüzünü gözünü çarpıtıyormuş, ağabeyine öykünmeye başlamış."

John'un kızkardeşinin uysallığına bir şey demeyişi, kendi savaşçıl tutumuna üstün gözüyle bakmasından kaynaklanabilir. Çocuk bu şekilde uysal davranmanın sağlayacağından daha büyük bir güce kavuşacağı düşünmekte. Öyle görünüyor ki, küçük kızkardeşi de bu noktada ona hak verecek gibidir.

"Anne ve babanın güzel bir iş yeri var, burada birlikte çalışıyorlar. Anne sabah saat dokuzda evden çıkıyor, akşam saat altı buçukta dönüp geliyor. Bu arada eve ve çocuklara bir hizmetçiyle bir çocuk bakıcısı göz kulak oluyor. İçi temiz ve zevkle döşenmiş evin altı odası var; John ve küçük kızkardeşi aynı odada yatıyor, ama yatakları ayrı. Bakıcı çocukların yanında yatıyor."

Anlaşılan çocukların eğitimi daha çok bakıcının eline bırakılmış, ama isyankâr bir çocuk genellikle bakıcıya aldırmaz; çünkü onun parayla tutulduğunu bilir. Çocuklar anne ve babalarıyla evde çalışan personel arasındaki ayrımı pek çabuk

kavrarlar. Bizim John belki daha baştan bakıcıyı avcunun içine almıştır ve şimdi de bütün ev halkı için aynı şeyi yapmak istemektedir.

"John normal bir doğumla dünyaya gelmiş, doğduğunda da 3 kilo 25 g ağırlığındaymış. Baştan beri biberonla beslenmiş, difteri ve kabakulak gibi hastalıklar geçirmiş, bademcikleri de alınmış. Çabuk yorulan, sinirli ve sakar bir çocukmuş."

Burada tıpla ilgili bazı sorunlara açıklık getirmek gerekiyor. Bebekken biberonla beslenmelerine karşın istenildiği gibi gelişmiş çocuklar tanıdım. Kansız, yeterince beslenememiş çocuklar genellikle sakar olur, çabuk yorulurlar. Ama böyle bir şeyin John'da söz konusu olduğuna ben pek inanmıyorum. Çocuklarda ve erişkinlerde bir çeşit yorgunluk vardır ki, yaşadıkları hayatın kendilerinden beklentilerine karşı adeta az çok bir savunma önlemi niteliği taşır.

Ben buna daha çok John'daki çalışmaya ve oyun oynamaya karşı ilgisizliğin nedeni gözüyle bakıyorum. Oğlan, annesiyle çatışmalarında o kadar çabuk yoruluyora benzememektedir.

"John gereken zamanda bir şeyi anımsayamıyor; giyinirken hep çok ağırdan alıyor."

İş konusunda paylaşımdan kaçtıkları için toplumsallık duygusu gelişmemiş çocuklar dalgın olur, belli bir şey üzerinde dikkatlerini toplayamazlar; belleğin zayıflığı başkalarına karşı ilgi yetersizliğinden kaynaklanır. İkinci nokta, oğlanın hiç itiraza yer vermeyecek gibi el bebek-gül bebek büyütüldüğünü kanıtlıyor. Yalnızca bu gibi çocuklardır ki, yemek yerken, giyinirken ve benzeri konularda çevresindekilere güçlük çıkarır. Belki de John sözde sert denilen bakıcıların birinden yüz bulmuş, sonraları ise öbür bakıcılar tarafından daha sert eğitilmiştir. Bakıcılarının değişmesi bir çocuğu isyankârlığa yöneltebilir.

"Oğlan giyinirken tembel davranıyor, gereken zamanda giyinebilmesi için birinin kendisine yardımı gerekiyor. İşi

ağırdan aldığı için de okula sık sık geç kalmakta; çoğunlukla gazete bayilerinin önünde durup gazete başlıklarını okuyor. Akşamları saat dokuzda yatıyor, öyleyken sabahları yorgun oluyor."

Okula geç kalmak istemiyorsa, John'un yeterince çabuk giyinmesi gerekiyor. Ne var ki, okul John'un yüz yüze gelmekten hoşlanmadığı bir yerdir. John kendisine üstünlük sağlayacak koşulların peşinde koşuyor, okulun ise bunlar arasında yeri yok. Sabahleyin yataktan kalkması John için 'Okula gitmem gerekiyor' anlamını taşımakta. John'u okula gitmekte duraksar ve yorgun halde görmemiz, onun gerçekle göz göze gelmeyi pek arzulamadığını bütün çıplaklığıyla dile getirmektedir.

"Söylediğine göre, babasını da annesi kadar seviyormuş." Ben buna inanmıyorum. Bir çocuğa, 'Hangisini daha çok seviyorsun, babanı mı, anneni mi?' diye sordunuz mu, olacağınız cevap 'İkisini de,' olacaktır. Genellikle çocuklar bu şekilde cevap verecek gibi yetiştirilir. Böyle yetiştirilmemiş olsalar bile, anne ve babalarından birini sevmediklerini açığa vurmanın uygun kaçmayacağını bilecek kadar akıllıdırlar. Annesini mi yoksa babasını mı daha çok sevdiğini öğrenmek istiyorsak, soru sormayı bırakıp çocuğu gözlemlememiz gerekir.

"Yalnızca kendisine sert davranan babasının sözünü dinliyor, başkasının dediğine kulak asmıyor. Fazla hoşgörülü davranan annesi oğlanı şımartmakta. Her gün okulda yaramazlık yapmamasını John'dan rica ediyor, ama oğlanın buna aldırdığı yok."

Annenin bütün ricaları, ağlayıp sızlamaları bu konuda bir yarar sağlamaktan uzaktır; kızıp parlamaları da yine bir sonuç vermez. Oğlanın amacı bellidir, yaşam modeli kendisinden özellikle kayrılıp gözetilmediği durumlardan kaçmasını ister. Kendisinin söz sahibi olmadığı bir konumda uzun süre

kalmak John'un en büyük sorununu oluşturmaktadır. Annenin yalvarıp yakarmakla, ağlayıp sızlamakla hiç de iyi davrandığı söylenemez. Oğlan kendisi için tatsız bir konumun kucağına ne kadar fazla itilirse, buna o kadar sert tepkiyle karşılık verecektir. Bazen zora başvurularak çocukların ilerlemesi sağlanabilirmiş gibi görünse de, böyle bir ilerlemeyi her zaman bir fiyasko izler, çünkü çocuğun amacı kendisine zorla benimsetilmek istenen davranışla bağdaşmaz.

"Annenin dediğine bakılırsa, John'un yapmadığı kötülük yokmuş kendisine; pek huysuz ve laf anlamaz bir çocukmuş. Kızkardeşiyle oynamaktan hoşlanıyorsa da, bakıcısına katlanamıyor, bazen çirkin muzipliklere kalkışıyormuş. Bu geçtiğimiz hafta tabancasıyla bakıcısının ağzına su sıkmış. Babası da yatma zamanları tabancasını elinden alarak cezalandırmış kendisini. Oğlan hayatın tümüne bir oyun gözüyle bakıyormuş."

Bir çocukta toplumsallık duygusunun gelişip gelişmediğinin en güvenilir göstergesi, evdeki personelle arasındaki ilişkidir. Öğrendiğimize göre, oğlan yaşamı ciddiye almıyor. Bu da şımarık büyütülmüş çocukların davranış modeline uygun düşmektedir. Ben, söz konusu özelliği daha bir belirginlikle içeren bir vaka anımsıyorum. Bir oğlan okulda hep gülüyordu, hangi konuda olursa olsun şaka yapmadan duramıyordu. Öğretmeni bir şey sorduğu zaman gülüyor, bir cevap bulup veremiyordu. Oğlana geri zekâlı gözüyle bakan öğretmen kendisini alıp bana getirdi. Ben güvenini kazanınca, çocuk açıkyüreklilikle konuşmaya başlayarak şöyle dedi: 'Biliyorum, beni soytarı yerine koymak istiyorlar; okul denen yer anne ve babalar çocuklarını soytarı yapsın diye kurulmuştur.' Çocuklarla alay edip eğlenmek doğru değildir. Az önce sözünü ettiğim vakada oğlanın tutumuna yol açan, anne ve babasının en erken çocukluk döneminden beri kendisiyle alay

edip eğlenmesidir. Oğlan asi bir çocuktu; sonradan ne zaman anne ve babası ciddi olmasını istemişlerse, bunu yapmaktan kaçınmıştır. Bu tip çocuklar hayatın sırf eğlenceden oluşmadığını anladılar mı, intihara eğilim gösterirler.

"John bütün vaktini oyunla geçirsin, okulda densizlikler yapsın bulunsun istiyor. Öğretmenlerini kızdırıp rahatsız etmekten hoşlanmakta. Sorumluluk duygusu nedir bilmiyor, başkalarının haklarını umursamıyor. Sınıfta hiç arkadaşı yok." Her türlü sorumluluğa sırt çevirmek, okulun yükümlülüklerini yerine getirmeye yanaşmamak, öte yandan herkesin ilgisini kendi üzerinde toplamaya çalışmakla, oğlanın ne incelikli bir teknik geliştirip benimsediğini görüyorsunuz. Yaşam modelini anlayabildik mi, sorumluluk duygusu taşımamak ve başkalarının haklarını umursamamakla John'un ne zekice davrandığını itiraf etmekten doğrusu kendimizi alamayız. John'un okula seve seve gittiğini öğrenseydim, yaşam öyküsünü dikkate alınca, ister istemez aklından kuşku duyardım.

"Sınıftaki arkadaşları John'a baş belası gözüyle bakıyorlar. John, arkadaşlarını kızdırmaktan, itip kakmaktan, tekmelemekten vazgeçmiyor bir türlü, başkalarına çelme takmaktan, karşısına çıkan her çocukla boğuşmaktan zevk alıyor. Onu, kürsümün yanı başında tuttum hep, her zaman gözümün önünde olması için ilk sıraya oturttum. Merdivenlerden paldır küldür bir inişi var ki, ayağı dolaşıp düşeceğinden, kendisine zarar vereceği gibi bir başkasının da kazaya uğramasına yol açacağından korkuyorum hep. Pek sakar bir çocuğa benziyor."

Bu açıklamadan anlaşılıyor ki, John kendini kabul ettirmiştir, kendisine öğretmenleri avcuna almış biri gözüyle bakmaktadır. El bebek gül bebek büyütülmüş pek çok çocuk bilirim, düzeni bozmamaları, başkaları gibi davranmaları istendi mi güçlük çıkarırlar, ama öte yandan dengesini koru-

yamayacak kadar şımarık hiçbir çocuk da bilmiyorum. Belki John başkalarının kendisine gülmesi için salak biri rolünü oynamaktadır. Ancak öyle çocuklar da vardır ki, doğru dürüst yürüyemezler, çünkü biri çıkıp onlara gereği gibi nasıl hareket edeceklerini öğretmemiştir. Öte yandan, çocukların kendileri de böyle bir şeyi öğrenmeye heves etmezler, çünkü başkalarına bağımlılık yaşam modellerine uygun düşer.

"Sokakta oynadığı çocuklar, kampta tanıdığı beş oğlandan oluşuyor."

Sokakta oynar ya da kavga ederken de yine öyle sakar mı davrandığını soruyorum kendi kendime. Gelişim süreci ailede tek çocuk modeline göre gerçekleştiği için, John büyük çocuklarla oynamayı yeğliyor. Her zaman karşılaştığımız bir durum değildir bu; ama ailede tek çocuk konumundakileri genellikle kendinden büyükler arasında görürüz. Güçlüklerin büyük çoğunluğuyla yüz yüze gelmemeye bakan John'da böyle bir cesaret belki size tuhaf gelir; ama sanıyorum, oğlanın kendinden büyük çocuklarla oynayıp vakit geçirmesi, onların kendisine saldırmayacağına kesin gözüyle bakmasından kaynaklanmaktadır.

"Kendi sokaklarına gelen yabancı çocuklarla dövüşüyor hep. Kavgayı hepsinden çok seviyor ve her defasında bir yolunu bulup suçu karşı tarafın üzerine yıkmayı başarıyor. Okuldaki çocuklarla o kadar sık boğuşuyor ki, velilerden gelen bir sürü şikâyet üzerine öğleden sonraki derslerin başlamasına ancak on dakika kala evden çıkıp okula gitmesine izin veriliyor. Hırsız polis oyununa ve sokakta oynanan benzeri oyunlara bayılıyor."

Bunlar fazla cesaret gerektirmeyen, kahramanlıklara ucuz yoldan öykünme fırsatı veren oyunlardır.

"Dedektiflerin haydutların izin sürdüğü esrarengiz hikâyelerden hoşlanıyor. Çok okuyan bir çocuk, pek de hızlı oku-

yor; okumak için özellikle hayaletlerin yer aldığı kitaplarla korku öykülerini yeğliyor. Hiçbir oyun kulübüne üye değil."

Kuşkusuz yaşam modeli iyide de kötüde de dikkatleri üzerine çekmeye göre ayarlanan yanlış eğitilmiş bir çocuk karşısında bulunduğumuzu söyleyebilecek kadar çok şey öğrenmiş durumdayız.

"Beş yaşından bu yana her yıl kampa gitmiş; spor yapmayı seviyor. Kampta öyle kötü bir davranış sergilemiş ki, yönetici kendisini yine geldiği yere yollamaya kalkmış. Ne var ki, John'un zekâsını takdir eden danışman daha çok masum ses tonunun etkisinde kalarak oğlanın kampta alıkonulması lehinde oy kullanmış. Her yıl kampa geldiğinde yatağını yapmada, çadırı temiz tutmada ve benzeri işlerde John'dan yardımını esirgememiş. Kampta dağınık, hiçbir şeye vaktinde yetişemeyen ve söz dinlemeye yanaşmayan bir çocuk olarak dikkati çekmiş John; ama nerede olursa olsun sorumluluktan kaçmayı her zaman bilmiştir."

Ben, kamplara çocuklar için çok iyi yerler gözüyle bakanın. Ama kampta bir kez tastamam belirlenmiş yaşam modelinin de değiştirilemeyeceğini vurgulamak isterim. Kampta John'u gereği gibi anlayabilecek biri bulunuyorsa, böyle bir değişiklik gerçekleşebilir belki; ama bir çocuğun kötü davranışının her türlü koşulda kamp hayatıyla düzeltilebileceğine inanmak saflık olur. John ucuz yoldan üstünlük elde etme ve asalaklıktan oluşan amacına kampta bile açıkgözlük ve yapmacık masumiyet gibi dolambaçlı çirkin yollar izleyerek erişmek ister.

"Her konuda üstün zekâ sahibi olduğunu gösteriyor; matematik ödevlerini seve seve yapıyor. Okulda çalışmaktan hoşlanıyor, altından kalkabileceği dersler için bir şey dediği yok."

Bu, olağanüstü bir yenilik, Belki hesap dersinde başarılı olmuş, bu yüzden okulda ilerlemeye heveslenmişti. Sanırım

gerektiği gibi karşısına çıkıp değerli şeylere ilgi duymasını sağlayabilirsek, oğlanın sorununu çözümleyebiliriz. İleride sorunu çözümlememiz için bunun doğru yol olmadığını biliyoruz. Ama bir kez ona bizim düşünce tarzımızı benimsetmemiz gerekiyor. Hayattaki başlıca amacının sorumluluktan kaçmak olduğunu sezmesi kendi suçu değil.

"Akıl yaşı fizik yaşından bir yıl ileride. 1 A sınıfında bayan öğretmenini sevmiş, derslerde çok iyi ilerlemeler kaydetmiş, hal ve gidişi B imiş. Bir ay sonra 1 A'dan alınıp 1 B sınıfına nakledilmiş, hal ve gidiş 1 A, derslerdeki performansı D olmuş. 2 A'da ise hal ve gidişi C, performansı B; 2 B'de hal ve gidişi D, performansı A; 3 B'de ise performansında düşme görülmüş: Hal ve gidişi D, performansı C. En çok başarılı olduğu dersler okuma ve matematik. En çok başarısız olduğu ders de beden eğitimi, oysa test sonuçlarına göre on yaşındaki bir çocuk kadar kaslarını denetim altında tutabiliyor." Görüldüğü kadarıyla sakarlığının organik nedenlere dayanmayışı, bizde haklı olarak John'un hantal bir çocuk rolü oynadığı sanısını uyandırıyor. Oğlan, beden eğitimi dersinde belki bir ara paylanmış olabilir.

"Kolay yoruluyor ve birkaç dakika sonra dinlenme gereksinimini duyuyor. Yazarak çalışırken mürekkep kullanmıyor, çünkü üstünü başını kirletip leke yapıyor hep. Defterleri çok dağınık, resmi kötü."

Birkaç saatlik dersten sonra yorulması, belki sırf öğretmenlerle eğlenmek amacına yöneliktir.

"Sınıfı rahatsız edici davranışından dolayı birkaç kez müdürün karşısına çıkarılmış. Müdürün söylediğine göre, durum pek kötüymüş, John gülümseyemiyormuş, sonra yüzünde öyle mahzun bir ifade varmış ki! Bu mahzun ifade kendini masum göstermek için John'un başvurduğu bir yoldur."

Oğlanı iki kez müdüre yollamak arzu edilen etkiyi yapmamışsa, bundan artık vazgeçmek gerekirdi. Gülümsemeyle de-

ğişik duygular dile getirilebilir. Gülümsemesini beklemekle bu asi oğlandan belki de çok şey istenmiştir. Onun oynadığı rol, yanlış yere şikâyet konusu yapılmış masum bir kişi rolüdür.

"Kötü davranışından dolayı ne zaman paylansa, yumuşak, bebeksi bir sesle karşılık veriyor. Konuşuyor habire, durup da bir nefes alayım demiyor. İşlediği kabahatler dolayısıyla özür bulmakta hiç sıkıntıya düştüğü yok ve kendini temize çıkarmak için sık sık yalana başvuruyor."

Habire konuşmasıyla oğlan, belki, baştakilerin aklını karıştırmayı umuyor. Kurnazlığı, babasının cezalandırmalarından yakayı kurtarma çabalarının bir ürünüdür.

"Ocak 1928'de bir üniversite kliniğinde psikolojik muayeneden geçirilmiş. Alınan sonuç özet olarak şöyle: Boy ve ağırlık ortalamanın üstünde; görmede kısıtlılık; ama gözlükle giderilmiş; dişlerden tedavi görmesi gerekiyor. Beden yaşının ancak dokuz olmasına karşın zihinsel yaş on yıl üç ay (W.Metzger'in notu). İlişkileri algılaması on yaş düzeyinde, kavrama yeteneği 4 A, matematik ödevlerindeki algılama 5 A düzeyinde."

Bu muayene John'da bazı organik yetersizliklerin varlığı, ama oğlanın gereken cesareti gösteremediği için bunları uygun şekilde dengelemeye yanaşmadığı konusunda bize bir ipucu vermekte.

"Baba oğlu John'un saat beşte sokaktan eve gelmesi üzerinde diretmekte, babasının sözünü dinlemeyen John ise eve her zaman geç dönmektedir. Mensup olduğu çetedeki egemen kurala göre, günlük oturumun sona erdiği ilan edilmeden kim toplantıdan ayrılıp giderse, altmış yumrukla cezalandırılmaktadır. John dayak yemekten çok dayak atmasını seviyor kuşkusuz, dolayısıyla babasının belirlediğinden daha uzun zaman sokakta kalıyor. Anne ve babasının kararını dinlediği yok. Pek zeki bir çocuk olduğu için, babası bu

davranışına bir türlü akıl erdiremiyor. John'un arkadaşları her gün on beş cent cep harçlığı almakta, John da evdekilerden bu kadar harçlık istiyor. Gereken her şeyi evden alıp götürdüğü için, ailesi ona bu kadar para gerektiğine inanmıyor, oğullarının parayı müsrifçe kullanmasını istemiyorlar. John'un birlikte Selamet Ordusu'nun pazar okuluna gittiği arkadaşları kısa süre önce artık okulun semtine uğramamayı kararlaştırmışlar; John da bundan böyle okula gitmeye yanaşmıyor, ama anne ve babası oğullarının okula gidip gerekli din eğitimini alması üzerinde ayak diriyorlar."

Bu gerçeklerin kanıtladığına göre, John mensup olduğu çetede kendini başka her yerdekinden daha mutlu hissetmekte, çünkü burada önemli biri rolünü oynayabilmektedir. Anne ve babasının direktiflerini unutmakta, çünkü onların istekleri yaşam modeliyle bağdaşmamaktadır.

"Baba oğlanın hal ve gidişinden iyi not getirmesine çok önem veriyor. John her gün eve o gün okulda nasıl davrandığını gösteren bir kart getiriyor, rüşvetle onu okulda iyi davranmaya yöneltmeye çalışan babası da, iyi davranış için geçerli bir ödeme planı belirlemiştir. John eve getirdiği 2 notuna karşılık 15, 2'den fazlası için 20, 1 için 25 cent alacaktır. Ama 3 getirecek oldu mu, bu kez kendisi babasına 10, 4 getirdi mi 25 cent ödeyecektir. Kısa süre önce John 4 getirmiş, babası da onu bir güzel paylamış ve sopayla birkaç kez usulca vurmuş kendisine, sopanın tadını hafifçe hissettirmiş, ileride yine 4 getirdi mi, bu kez adamakıllı sopadan geçirileceğini söylemiş. Aksilik bu ya, oğlan aynı gün ikinci kez 4 getirmiş eve."

Bütün iyi niyetine karşın yine de babanın işin özüne inemediği görülüyor. Bir çocuğun yaşam modeli çelişki temeline dayanıyorsa, rüşvetle söz dinlemesini sağlamak olanaksızdır. Ve herkes şunu bilmelidir ki, John'un fiziksel olarak cezalandırılması saçmadan da kötü bir davranıştır.

"Okuldaki performansına diyecek yok, ama davranışı hayli can sıkıcı. Dikkati üzerine çekmek için kendisiyle ve başka çocuklarla konuşarak ve soytarı rolünü oynayarak sınıftaki çalışmaları aksatıyor. Oturduğu sıra her zaman pislikten geçilmiyor; birkaç kitap sıranın üzerinde, ötekiler yerde durmakta, dört bir tarafta kâğıt parçaları görülmekte. Yazılı çalışmaları düzensiz mi düzensiz; öte yandan okul dağıldığında üstü başı tıpkı yazılı çalışmaları gibi pislik içinde, oysa sabahleyin temiz ve düzgün bir kılıkla okula gidiyor. Öğrencilerden birinin babası okula gelerek John'u şikâyet etmiş. John, kendisiyle dövüşeceğini söyleyerek adamın oğlunun gözünü korkutmuş, bir köşebaşında yolunu gözleyip onu pataklayacakmış. John'dan çekinen oğlu da okula gitmek istemiyormuş. Sınıftaki arkadaşları hep baş olmak istediği, kimsenin kendinden öne geçmesine göz yummadığı için John'u sevmiyorlar."

Bu bilgiler, oğlanın yaşam modelini daha bir açık seçik ortaya koymakta. Kavga döğüşte öylesine iyi bir çocuk asla beceriksiz biri olamaz.

"John, genellikle saat beşe kadar sokakta oynadıktan sonra babasının işyerine gidiyor, burada saat 6'ya kadar kalıp eve dönerek akşam yemeği yiyor. Bakıcı kadın, kızkardeşinin uyuduğunu söyleyinceye kadar mutfakta oturup kitap okuyor. Saat dokuzda da gidip yatıyor. Yağmurlu günlerde babasının işyerine gidip orada kitap okuyor."

Belki kitap okumasının nedenlerinden biri gerçeği benimsemek istemeyişi, kendini kitaplardaki kahramanların yerine koyabileceği hayaller, düşler içinde dolaşıp gezinmesidir.

"Evde pek yetersiz bir eğitim uygulanmış, anne ve baba oğlanı şımarık ve nazlı büyütmüş. Okuldan sonra kendi haline bırakılan John kötü alışkanlıklar edinmiş. Mensup olduğu çete ruhunun hayli etkisi altında. Karanlıktan korkmuyor,

uykusunda da bağırmıyor, ama hayli tedirgin bir uykusu var."

John'un karanlıktan korkmayışı, (kendi açısından, W.M.) bir hata; çünkü aksi halde annesinin ya da bakıcısının gündüz ki gibi gece de kendisiyle ilgilenmesini sağlaması güç sayılmazdı.

"İleride haydutları yakalamak için bir dedektif, kanser hastalarını sağlığına kavuşturmak için doktor (babası kanserden ölmüş) ya da güç durumda kalmış kimselere yardım elini uzatabilmek için avukat olmak istiyor."

Günümüzde kanserin tedavisi bir kahramanlık işidir. Dile getirdiği o yüksek planlarına bakarsak, John'un da üyesi bulunduğu çetenin etkinliğiyle bağdaşan bir toplumsallık duygusunun varlığını görür gibi oluruz. Sokak çocukları belli dürüstlük yasalarına göre davranır, birbirlerine dürüst davranmaları önemlidir. John'un bir çeteye mensup olması belki yararlıdır kendisi için; sonra, haydut değil de dedektif olmak istemesi bizde iyimserlik havası uyandırmaktadır. John'un raporu tümüyle iç karartıcı değil, oğlanın gelişimi olumlu özler içeriyor. Başlıca sorun, ondaki enerjiyi başka alanlara yöneltmektir. Kavga dövüş hevesinin nedeni, buna herkes tarafından önemsenmesini sağlayacak bir yol gözüyle bakmasıdır. Uygulayacağımız tedavide bu noktadan yola koyulacağız.

John'un anne ve babasıyla konuşacak, babasına oğlanı dövmeyerek onu kendisine bir arkadaş yapmasını öğütleyeceğiz. Beraber bir geziye çıkıp birbirlerini daha yakından tanımaya çalışmaları her ikisi için de hayırlı olacaktır.

Amacının dikkati üzerine çekmek olduğunu gerek John'un kendisine, gerek anne ve babasına anlatmak son derece önemlidir. Oğlanda bunu gerçekleştirmek daha güçtür, böyle

bir yaşam amacına sahip olduğuna kendisini inandırmak biraz zaman alacaktır. Oğlana yardım için eldeki bütün çarelere başvuracağız. Bir şans eseri, bayan öğretmeni burada; eminim John'a davranışının nedenlerini açıklamak ve onu daha iyi bir yöne yöneltmek için elinden geleni yapacaktır.

Tartışma

Öğrenci: Çocuk yaşam amacının bilincinde değilse, onunla nasıl makul bir şekilde bu amaç üzerinde konuşabiliriz?

Dr. Adler: Ruhuna bir ayna tutarak işe koyulmamız gerekir. Ona tutum ve davranışını aynada gösterecek, bunu çizeceğimiz başka tablolarla karşılaştıracağız. Oğlanın kendisini gerçekte nasılsa öyle görmesini sağladık mı, bir zaman sonra arzu edilmeyen bir davranışta bulunmaya kalktığında bunu anımsayacak, duraksayıp vazgeçecektir. Davranışının nedenlerini tastamam gördükten sonra başka bir çocuk olup çıkacaktır.

Anne ve baba salona girer:

Dr. Adler: Biz oğlunuz John'u anlamaya çalıştık biraz; öyle sanıyorum başardık da. Diyeceğim, siz üzerinize düşeni yaparsanız, oğlunuzun normal bir çocuğa dönüşmesi için yardımcı olabiliriz. John'un yaşamdaki başlıca amacı, dikkati üzerine çekmektedir. Bunu bazen iyi, bazen de kötü bir yoldan yapıyor. Matematik ve okuma dersindeki performansına diyecek yok. Ayrıca, küçük kızkardeşine davranışı da rahatlatıyor insanı; ileride topluma yararlı bir kimse olma isteği de öyle. Ne var ki, olumsuz davranışları, kendisine haksızlık edilip geri plana itildiği duygusu içinde yaşadığını gösteriyor. Erken çocukluk dönemine ilişkin biraz daha fazla bilgi edinmeyi doğrusu çok isterdik. Her yaptığına göz yumulup nazlı büyütülen bir çocuk, alıştığı, kendisiyle özdeşleştiği bir kimseyi ansızın yitirirse, yaşadığı cennetten kovulduğu

duygusuna kapılır. Belki ilerideki bütün yaşamını, hemen denetim altına alamadığı durumlarla yüz yüze gelmemeye bakarak geçirecektir. Pek şımarık büyütüldüğü bebeklik dönemindeki gibi çevresindekilerin dikkat ve ilgisini üzerinde toplayamadı mı, isyankâr biri olmaya yönelir, bu uğurda savaşır. Bütün semtte kendisine en çok hayranlık duyulan, en güçlü biri konumunu ele geçirene kadar annesiyle, öğretmeniyle ve diğer çocuklarla kavga-dövüşlere girişir. Oğlunuz John kaybettiğine inandığı cenneti yeniden ele geçirmek için mücadele vermektedir. Raporunda belirtildiğine göre, doğumundan sonraki ilk on altı ay pek sert bir bakıcının gözetiminde kalmış. Doğru mu?

Anne: Her zaman sertti bakıcı. Bebeğe fazla yaklaşılmasına asla izin vermezdi.

Dr. Adler: Hatırlıyor musunuz, oğlan bakıcısını seviyor muydu?

Anne: O zamanlar bunu anlayamayacak kadar küçüktü.

Dr. Adler: İkinci bakıcı birincisinden de sert miydi acaba?

Anne: Sanırım oğlana daha sevecen davranıyordu.

Dr. Adler: O zamanki koşullara ilişkin açık seçik bir fikir edinmek anlaşıldığı kadarıyla imkânsız. Ama belki olan bakıcılarından ya da sizden fazlasıyla uzun süre bebek davranışı görmüştür. Ne de olsa pek çok yıl evde tek çocuk konumunda yaşadı. Kendisini şımarttınız mı acaba?

Anne: Kesinlikle hayır.

Dr. Adler: Öyleyse bakıcılardan biri yapmıştır bunu. Ama kim şımartmış olursa olsun, John'un durumu sonradan ansızın değişmiş. Oğlunuz ne vakitten beri size güçlük çıkarıyor?

Anne: İki yıldır. Okula başladığında ufak tefek güçlükler söz konusuydu. Ama yedi yaşından sonra durum iyice kötüleşti.

Dr. Adler: Sık sık karşılaşılan bir durumdur, bir çocuk okula başlayıp daha önce ele geçirilmiş üstün konumunu

burada ayakta tutamayacağını gördü mü, evdekilere güçlük çıkarmaya başlar.

Anne: İlkin özel bir okula yolladık kendisini, burada çok özgürdü.

Dr. Adler: Belki okul değişikliğinin kendisini yararlı bir konumdan yararsız bir konuma sürüklediğini sezdi. Davranışı zekice, ama amacı yanlış. Ancak yararlı biri olması durumunda çevresinden sevgi görüp takdir edileceğine kendisini inandırabilirse, o zaman değişecektir. Anne ve baba olarak sizlere düşen gerçekten arkadaşları sayılacağınızı ona göstermektir. Bunu başardınız mı, söz dinlemeyen bir çocuk olmaktan çıkacaktır. Gerek aile içindeki, gerek okuldaki konumuyla uzlaşabileceğinden eminim. Okulda onu müdüre yollamalar, derslerden ona kötü not vermeler, onu dayaktan geçirip parayla kandırmaya çalışmalar, bunların hepsi boşuna zahmettir. Size benim yöntemi uygulamanızı salık vereceğim. Bir sakıncası yoksa oğlunuzla konuşup fena bir çocuk olmadığını, bütün sorunun birbirinizi yanlış anlamanızdan kaynaklandığını kendisine açıklamak isterim.

Anne: Ne sakıncası olacak ki...

Dr. Adler: Teşekkür ederim, onunla konuşacağım.

Anne ve baba salondan çıkar.

Dr. Adler: Oğlana yardım edilebileceğini söylediğimde, babasının bakışlarında buna hiç de inanmadığını gösteren bir ifade vardı. Bir çocuğun anne ve babasına buradaki gibi bir dinleyici topluluğu önünde kimi tavsiyelerde bulunur da, onlar hayır deyip tavsiyeleri kabule yanaşmazlarsa, sakın itiraza kalkmayınız. Kendi görüşlerinizde diretmeyerek rahat bırakın kendilerini. Dışarı çıktıklarında tavsiyelerinizi yadsımaları genellikle bir benimse[illegible]nuşecektir. Benim asıl amacım, John'un anne ve bat[illegible]ın [illegible]nler den suçlu sayılamayacağını [illegible] tersine inanılmıştır.

Ancak, bir noktayı da atladık: Anne ve babanın oğullarının pazar okuluna gitmesinde ısrar etmeleri... Bu katı davranışlarıyla çocuğun dine karşı başkaldırısına yol açtıkları ortadadır. Anne ve babasına saldırı için John onların en hassas noktalarını hedef seçmektedir. Bir çocuk okuma ve matematikte iyiyse, öbür derslerde de başarı sağlayıp kusursuz bir davranış sergileyeceği kuşkusuzdur.

Oğlan salona girer.

Dr. Adler: İşittiğime göre, benim gibi doktor olmak istiyormuşsun, öyle mi?

John: Evet.

Dr. Adler: Başkalarına yardım elini uzatıp onları sıkıntılarından kurtarmak çok güzel bir şey. Gerçekten zor değil doktor olmak. Yoksa bu kadar fazla doktor olur muydu? Çok arkadaşın var mı?

John: Var.

Dr. Adler: Ama gerçekten iyi arkadaş?

John: Evet.

Dr. Adler: Kendilerinden çok hoşlanıyor musun?

John: Evet.

Dr. Adler: Güzel. Sen mi önderlik ediyorsun onlara?

John: Herkes sırası gelince önderlik yapıyor.

Dr. Adler: Hep sen önder olmayı ister miydin? İyi bir amaç uğrunda önderlik yapmak harikulade bir şeydir. Ama bazı oğlanlar kötü amaçlar uğrunda önderliğin daha üstün sayılacağına inanır. Bana öyle geliyor ki, sen hep çevrendekilerin dikkatini ve ilgisini üzerine çekmek istiyorsun. Küçükken nazlı mı büyüttüler seni?

John: Hayır.

Dr. Adler: Belki bu konu üzerinde düşünürsün biraz. Belki daha öncesine göre kendini şimdi ihmal edilmiş hissediyorsun, öğrenci arkadaşlarına sataşmaktan ve annenle kavga et-

mekten başka türlü kimsenin seni dikkate almayacağını sanıyorsun. Belki bunun için aklına daha iyi bir çare gelmedi; ama eminim, senin gibi akıllı bir çocuk daha iyi bir yoldan gerçekleştirebilir bunu. İşi başka bir yoldan çözümlemeyi denemek için güveniyor musun kendine? Biliyorsun, istediğin her şeyi ele geçirebilir, sınıfın kesinlikle en iyi öğrencilerinden biri olabilirsin. Belki inanmıyorsun buna ve bir denemeye girişmekte duraksıyorsun. Ama herkesin senin için "John pırlanta gibi bir çocuk," demesi daha hoş değil mi, ne dersin? Hep seninle ilgilenmeleri için başkalarını kızdırmak doğrusu ödlekçe bir davranış. Başkalarına yardım elini uzatmak insandan daha fazla şey ister. Buna elverecek cesaretin var mı? Hal ve gidiş bakımından sınıfının en iyileri arasında yer alabilmen ne kadar zamana bakar dersin? Sende bu zekâ varken, eminim iki hafta bunun için yeterlidir. İki hafta sonra gelip bu konuda ne kadar yol aldığını bana anlatır mısın?

John: Evet.

5.

BÜYÜMEK İSTEMİYOR

Rapor

Bu akşam Georg'un durumunu ele alacağız. Oğlan altı yaşını dolduralı sekiz ay olmuş, 1 B sınıfına gidiyor. Raporda belirtildiğine göre, annesi konuşmasındaki özrün giderilmesine yardımcı olacağımız umuduyla alıp bize getirmiş. Oğlan konuşurken bebeklere özeniyormuş ve bu konuda daha başka bazı kötü huylar da edinmiş, yüzünü gözünü çarpıtıyor, soytarı rolünü oynuyor, okuma ya da sorulan soruları yanıtlama yeteneğinden yoksun biri gibi davranıyormuş. Zekâ yüzdesi 89. Konuşmasındaki tuhaflık organik bir bozukluktan ileri gelebilir. Ama bunun dışında bazı kötü huyları da bulunduğuna göre, çevresine uyumunda şu ya da bu şekilde bir bozukluğun varlığı daha akla yakın bir olasılık. Böyle bir şey gerçekten söz konusuysa, Georg ya arkadaş topluluğundan uzak kalmak ya da bu topluluğu kendisini güvende hissedebileceği bir alanla sınırlamak için böyle bir yola başvurmaktadır. Bu durumda yapılacak şey, varsayımımızı kanıtlayacak daha başka veriler ele geçirmektir. Georg belki dağınık, toplumsallık duygusundan yoksun (asosyal), ürkek ve daha başka kimi olumsuz özelliklere sahip bir çocuktur. 89'luk bir zekâ yüzdesinde kuşkusuz yeteneksiz

biri sayılamaz, dolayısıyla bebek gibi davranmasının arkasında belli bir amacın yatıyor olması gerekir.

Beş yaşında bir çocuk bilirim, biberondan başka bir şeyden su içmek istemez, hep bir bebeğin ayrıcalıklı konumunda kalmak arzusunu hayli belirgin şekilde dile getirirdi. Bir aşağılık kompleksine yakalanmıştı. Böyle bir çocuk "Ben büyümek istemiyorum," demez kesinlikle, ama akıl erdiremediği yeni durumdan kaçmak için mantıksal bir davranış sergiler. Büyümek istemediğinin farkında olsa bile, büyümeye karşı koyuşunun nedenlerini bilemez. Bilinç ve bilinçaltı birbirine karşıt şeyler değil, aynı doğrultuda akıp giden iki ırmaktır.

Bebek kalmayı amaçlayan çocuk, ister istemez kötü alışkanlıklar edinir. Bilinmesi çok önemli olan şey, neden böyle bir amaç seçmiş olduğudur. Belki el bebek-gül bebek büyütülmüştür, belki de sevimli bir bebekti bir zaman, belki yaşamının başında bir hastalığa yakalandı, ailede tek çocuktu belki ya da çocuklardan en küçüğüydü. Dikkatleri üzerinde toplamaya pek elverişli soytarılıkları ve yüzünü gözünü çarpıtmaları şımarık çocuk olduğu izlenimini pekiştirmektedir. Bebek ağzıyla konuşması bir özür değil, dahice bir oyundur. Bebek dili ve yüzünü gözünü çarpıtması, ikisi bir arada oğlanın hayranlık duyulacak bir performans gösterdiğini ortaya koyuyor. Varsayalım ki Georg hep bir bebek kalmak istiyor, bundan daha etkili bir yöntem seçemezdi. Birçok çocuk vardır, komiklik yapmanın üstesinden gelir. Bazen bilmeden yaptığı bir soytarılığa gülümsersiniz, bunu gören çocuk da benzeri soytarılıkları dönüp dolaşıp yapmaya koyulur, sonunda kendilerini gülünecek duruma sokma konusunda ustalaşıp çıkarlar.

Georg okuma yeteneğinden yoksunmuş gibi davranarak başkalarını kendisi için işe koşmakta, kendisini ise kimsenin bir şey okumasını ve yöneltilecek soruları yanıtlamasını bek-

lemediği bebeklik dönemine götürüp koymaktadır. Çocuğun bu numaraları için paylamak ya da cezalandırmak büyük hatadır. Georg'un yalan söylediği yoktur; bütün yaptığı, anne ve babasının onun için belirlediği amacın değil, kendi belirlediğinin peşinden gitmesi. Yaşam amacını iyi bir öğrenci olmak oluşturseydı, okumasını öğrenir, sorulacak soruları da pekâlâ yanıtlayabilirdi.

Şimdi biz yine kendi hastamıza dönelim:

"Kardeşleri on dört yaşındaki bir ağabeyle, biri on bir, öbürü dokuz yaşındaki iki abladan oluşuyor."

Bu bizim varsayımımızı destekleyen ikinci bir veridir. Evde en küçük çocuk olarak Georg'un nazlı büyütülmüş olması pek akla yakın görünüyor.

"Ağabeyi ve ablalarıyla Georg arasında kavga gürültü eksik değil."

Bu ilginç bir durum; çünkü Georg'un ürkek bir çocuk sayılamayacağını gösteriyor. Bütün cesaretini yitiren bir çocuk olaydı, ağabey ve ablalarının onunla pek didişmeyeceği kuşkusuzdu.

Ablalarıyla, özellikle on bir yaşındakiyle arası daha iyi. Bu ablası çok becerikli bir kız, annesi hastalandı mı evi o çekip çeviriyor."

Anlaşılan büyük ablası Georg'un aradığı ilgiyi ona göstermektedir. Belki annesi Georg'u ilkin şımartmış, sonra da ablası fırsat buldukça annesine öykünmüştür.

"Ağabeyi Georg'u dövüyor; arkadaşlanyla, özellikle kardeşinin zaman zaman alıp eve getirdiği küçük zenci oğlanla ilgili olarak Georg'tan yakınıyor; 'Doğru dürüst davranmasını bir türlü bilmiyor bu çocuk,' diyor."

Doğru dürüst davranmamakla Georg'un bebek gibi davrandığını kastediyor ağabeyi. Georg'un davranışına ben korkunç gözüyle bakmıyor, bu davranışı kıvrak bir zekânın

ürünü olarak görüyorum. Georg bir bebek gibi davranmak istiyorsa, buna uygun olarak da kendini savunması gerekiyor. Yaşam amacını değiştirmesi olanaksız, çünkü konumunu bizzat görebilecek durumda değil. Büyümenin şimdikinden daha fazla güce kavuşmak anlamına geldiğine, gözlerini gerilerde kalmış yitik bir cennete çevirmektense, ilerleme yolunda çaba harcamasının daha iyi olacağına çocuğu inandırmanın pek güçlük doğuracağını sanmıyorum. Okulun önemini de bu bağlamda görmemiz gerekiyor; yeter ki öğretmeni büyümenin heyecan ve coşkusunu çocukta uyandırabilsin, bu konuda gereken alıştırmaları yaptırabilsin ona; geleceğe taşıyacak yol açılacaktır Georg'un önünde. Ayrıca, annesinin de oğlanı kendilerinden daha bağımsız kılmaya ve çocuğun ruhunda ailenin diğer üyelerine ve oyun arkadaşlarına karşı gereken ilginin filizlenip yeşermesine çalışması gerekiyor. Kardeşine karşı sergilediği davranışın yanlışlığı ağabeyine anlatılmalıdır. Yüzünü gözünü çarpıttığı zaman çocukların Georg'a gülmemeleri, küçük numaralara başvurup onun kendini önemli biri gibi göstermesine fırsat vermemeleri önemlidir.

"Kardeşleri Georg'un bebek gibi konuşmasını hoş karşılamıyor. İki ablayla ağabeyin okuldaki çalışmalarına diyecek yok, ikisi de IQ'su yüksek öğrencilerden bir gurup içinde ders görüyor. Küçük abla, IQ'su düşük öğrencilerden bir gurupta. Georg şirin, sarışın bir oğlan; ötekiler esmer ve pek sempatik değiller. Anne, 'Onu ister istemez daha çok sevdik, öyle sarışın ve zeki bir çocuktu ki!' diyor."

Bunlar Georg'un şımarık bir çocuk olduğuna ilişkin varsayımımızı destekleyen daha başka verilerdir.

"Baba İtalyan, duvarcı ustası. Ama Amerikalı. Karı koca arasında mutlu bir evlilikten söz edilecek gibi değil."

Bu, Georg'un gelişimini çapraşık duruma sokan bir durum. Anne ve baba mutlu bir evlilik yaşamı sürdüremiyor da oğlan fazlasıyla annesine meylediyorsa, babasını sevgisi-

ni, kapsamı dışında bırakmaya eğilim gösterebilir. Böyle bir şey de Georg'un yaşamını çok dar sınırlar içine hapsedecek, dolayısıyla gönlünde laf anlamaz bir bebek olarak kalma arzusunu uyandıracaktır.

"Georg bir gün büyük bir telaşla okula gelerek şöyle demiş: 'Annem bütün gece eve gelmedi; babam annemi ağlattı, o da evden çıkıp gitti, bir daha da dönmedi.' Bu durum bütün bir sabah oğlanı huzursuz etmiş, okulda sık sık eve gitme zamanı daha gelmedi mi diye sorup durmuş."

Anne evden çıkıp giderek bütün gece dönmediğine göre, eşler arasında pek derin görüş ayrılıklarının olması gerekiyor. Bu koşullarda bir çocukta toplumsallık duygusunun oluşabilmesi hayli güçtür. Belli ki Georg annesine çok içten bir bağla bağlı bulunmakta.

"Anne eve dönüp geldiğinde Georg'a sinemaya gittiğini, sinemada da çok hastalanıp eve dönemediğini anlatmış." Demek oğlana yalan söylemiş anne. Çocuğa bütün gerçeği olduğu gibi anlatmasını anneye öğütlemek istemesem de, biraz daha inandırıcı bir yalan uydurup söyleyebilirdi kuşkusuz.

"Eskiden ailenin maddi durumu kimi zaman çok iyiymiş. Güneyde bir mülk sahibiymiş aile, bir de araba varmış. Anne güneyden ayrıldıklarına pek üzülmüş, ağır şekilde hastalanıp uzun süre yatakta yatmış. Hayli zaman işsiz kalan kocası, birkaç ay önce okula dilekçeyle başvurup maddi yardım isteğinde bulunmuş, ama şimdilerde çalışıyormuş yine."

Burada bizim Georg için bir başka güçlükle karşılaşıyoruz. Belki oğlan ilk çocukluk döneminde şimdikinden önemli ölçüde daha mutlu yaşadığını anımsamakta, çünkü o zamanlar ailenin daha çok parası vardı, maddi bakımdan evde o kadar sıkıntı çekilmiyordu.

"Annenin bir başka eyalette yaşayan on altı yaşındaki yeğeninin de Georg'takine pek benzeyen bir konuşma özrü varmış."

Bu, bende annenin kalıtıma inandığı sanısını uyandırıyor. Konuşma özürlü yeğen, Georg'un teyzesinin oğludur ve her iki oğlan da çocukların nazlı büyütüldüğü bir aileden gelmektedir. Konuşma özrü konusunda kalıtımdan söz açılamaz, yalnızca benzer durumların bir araya gelişinden söz edilebilir. Yapmamız gereken şey, her iki ailenin geleneğini inceleme kapsamına almaktır. Ama dikkatle bakınca, karakter özelliklerinin sözde kalıtımla geçişinin aptalca bir batıl inanıştan başka şey sayılamayacağını sıklıkla görürüz.

"Çocuğun doğumunda herhangi bir anormallik yok, ama başlangıçta beslenme konusunda güçlüklerle karşılaşılmış ve Georg üç yaşına kadar sık sık hastalanmış."

Belki oğlanın hassas bir sindirim organı vardı, belki de annesi beslenmesinde gereken beceriyi gösteremedi. Georg, büyük bir olasılıkla hastalandığı zaman şımartıldı. Bu da nihayet ailenin geleneğine uygun düşen bir davranıştır.

Georg'un durumunun bademciklerinin alınmasıyla değişmeyeceği doğaldı. Hep bebek kalmak isteyen çocuk, bademcikleri alınsın, alınmasın, bu isteğinden dünyada vazgeçmez.

"Doktorlar Georg'un konuşma aygıtında herhangi bir bozukluğun bulunmadığına ilişkin olarak anne ve babaya güvence vermiş. Birkaç çürük diş sayılmazsa çocuğun sağlık durumu fena sayılmazmış. Okuldaki çocuklar Georg'tan hoşlanıyor, yüzünü gözünü çarpıtmaları kendilerini eğlendiriyormuş."

Alt sınıflardaki çocukları memnun etmek kolaydır. Nihayet Georg da başkalarını eğlendirip güldürme konusunda antrenmanlıdır.

"Kendilerini itip kaktığı ya da yanı başında oturan çocuklarla konuştuğu için, sınıftaki arkadaşlarıyla sık sık kavga ediyor. Okula üstü başı düzgün olarak geliyor; ama çok geçmeden çoraplarını ayakkabılarının üzerine indiriyor, gömleğinin düğmelerini açıyor."

Bütün bunlar Georg'un oyun repertuarında yer alan marifetlerden başka şeyler değildir.

"Paltosunu askıya asmayarak gardırobun içine fırlatıyor. Soğuk günlerde paltosuz geliyor okula; söylediğine göre, kışlık paltosunun boyu iyice kısalmış. Deri ceketini de giymek istemiyormuş, bir yerinde bir delik varmış çünkü." Dağınıklık, şımarık çocuğun şaşmaz bir özelliğidir; ama Georg aynı zamanda kendini beğenmiş biridir, iyi giyinmeden başkalarının karşısına çıkmak istemez. Belki de ailenin maddi durumunun düzgün olduğu zamanlar hep güzel giysiler giymiş olması Georg'un yaşamında önemli bir noktadır. Paltosunda her vakit bir delik bulunsaydı, aradaki ayrımın pek farkına varmayacaktı.

"Matematik dersindeki performansına diyecek yok ve şimdilerde okumasını da çok güzel öğreniyor."

Bunlar, Georg'un okulda karşılaştığı güçlükleri yavaş yavaş yendiğini gösteren olumlu işaretlerdir. Anlaşılan öğretmeni güler yüzlü biridir, yoksa Georg'un matematik dersinde sıkıntı çekeceği kuşkusuzdu.

"Yazısı berbat, defterleri dağınık ve pis." Bu, bizde Georg'un solak olduğu sanısını uyandırıyor; sağ elle yazı yazmak kendisi için hiç de kolay olmasa gerek.

"İlkin solakmış, sonradan sağ elini kullanmaya alıştırılmış. Okulda asla sol elini kullanmaya çalışmıyor, ama rakamları pek güzel yazabiliyor sol eliyle."

Georg'un solak olduğu ve sağ eliyle doğru dürüst yazı yazamayışını sol eliyle tam olarak dengeleyemediği varsayımımızda tamamen haklıymışız. Böyle çocuklar okumayı genellikle güç öğrenir, dolayısıyla kendilerine aptal gözüyle bakılır. Ama durum dikkatle incelendi mi, bir yazıyı sağdan sola, sanki yazı aynaya yansıtılmış gibi çok güzel okudukları görülür.

"Övgülere çabuk tepki veriyor." Bunu açıklamaya gerek yok.

"Beceriksiz bir çocuk değil, ama bazı şeylerin üstesinden gelemediğini ileri sürüyor. Örneğin, öğretmeninin kendisine baktığını gördü mü sanki elindeki kâğıdı istenildiği gibi katlayamazmış gibi yapıyor, ama öğretmeni kendisine dikkat etmedi mi, kusursuz bir şekilde başarıyormuş bunu." Georg'un yaşam amacı dönüp dolaşıp karşımıza çıkıyor: Kendisine güler yüz gösteren herkesten isteklerini yerine getirmesini beklemek. Sadece bir bebek sayılacağını sürekli kanıtlamaya çalışıyor.

"Kendi başına giyinemiyor, elini yüzünü yıkamaktan da nefret ediyor. Annesi kendisine yardım etmek isteyince de ortalığı velveleye veriyor, avazı çıktığı kadar bağırıp çağırıyor."

Georg'un el bebek-gül bebek büyütüldüğünü gösteren daha başka kanıtlardır bunlar. Annesi elini yüzünü yıkayacak oldu mu, yıkanmayı sevmediğinden değil, annesine daha çok iş çıkarmak için ortalığı velveleye veriyor.

"Annesi bazen bir güzel pataklayarak cezalandırıyor Georg'u. Ama kimi vakit işi ablası üstleniyor, Georg'un elini yüzünü yıkadıktan sonra ödüllendiriyor onu. Georg yemeğini tek başına yiyor, ama ağır ağır, arada sık sık oyunla vakit geçirerek bunu yapıyor."

Oğluna başka bakımdan fazlasıyla yüz veren bir anne, elini yüzünü yıkamasının gereğine dayak atarak onu inandıramaz. Anlaşıldığı kadarıyla Georg yemek yemeyi de dikkati üzerine çekmek için fırsat biliyor.

"Evde söz dinlemiyor, çokluk okuldaki gibi evde de yüzünü gözünü çarpıtıyor, giysilerini ve oyuncaklarını ortada öyle bırakıp kaldırayım demiyor. Dokuz yaşındaki ablasıyla aynı yatakta yatıyorlar; büyük ablası da aynı odada yatmakta."

Böyle bir düzenin hiç de uygun sayılamayacağını annesine söylemek gerekiyor.

"Babası hiç cezalandırmıyor oğlanı, ama anneyle oğul arasındaki ilişki babayla oğul arasındakinden daha sıkı fıkı. Anne, Georg'un babasını daha çok sevmesinin kendisi için 'korkunç' bir şey olacağını söylüyor."

Bu, ele aldığımız vakayı hayli aydınlatıcı bir durum. Anneyle oğul arasında daha içtenlikli bir ilişkinin varlığı açıktı ama şimdi öyle görülüyor ki, oğlanın babasıyla arasında gereği gibi bir dostluk kurmasını anne engellemiştir. Zaten anne bu konuda bir şey söylemeseydi de, biz yine ilgili sonuca varacaktık. Çünkü eşler arasında mutlu bir evlilik yaşamı söz konusu değilse ve çocuk annesine daha fazla yakınlık duyuyorsa, anne farkına varmaksızın, içgüdüsel bir davranışla çocuğu babasına karşı savaşta bir yandaş yapıp çıkar kendisine.

"Sokakta birkaç oğlan var oynadığı, ama daha çok kızlarla oynamayı seviyor."

Georg'un daha çok kızlarla oynamak istemesi yaşam modeline uygun düşmektedir. Oynamak için kızları yeğlemesinin nedeni, annesinin ve büyük ablasının kendisini şımartmış olmasıdır. Georg'a bir vasi atanmasının gereksinmesi durumunda, bunun dikkate alınması şarttır. Bir çocuğun böyle hatalı bir duygusal ilişkiyi sürdürmesine göz yummak elbette uygun değildir. Öbür yandan, işin başında Georg'a fazla sertlikle yaklaşmamızın doğru sayılamayacağını düşünmek durumundayız. Oğlana bir vasi gerekiyorsa, bu bir kadın olmalıdır derim.

"Büyüyünce kovboy olmak istiyormuş, filmlerde gördüğü kovboylar çok iyi savaşıyorlarmış çünkü." Yılgınlığa kapılmış çocuklar kurdukları düşlerde çokluk kahraman rollerine soyunur. Hastamız için kovboyluk Tarzan'ya benzeme hevesidir. Georg'un gelişim sürecini çabuklaştırmanın fazla güçlük doğuracağını sanmıyorum.

Kovboy olma arzusu gerçekten Georg'un büyümeyi çok isteyeceğini gösteriyor, yeter ki onu fazla zora koşmayacak

gibi kotarılsın bu iş. Bir başka deyişle, uygun koşulların yaratılması durumunda, Georg gerçekten bir kahraman olup çıkacaktır.

"Rüyasında bir adam gelerek evin kapısını söküp götürmüş." Georg'un nasıl rüyalar göreceğini nerdeyse kafamızda tasarlayabiliriz. Böyle bir çocuğun göreceği gerçek rüyalar erişkin biri olmanın tehlikelerini içerecek, Georg'da bir bebek kalmak isteğini haklı göstermek için bu rüyalardan bahane olarak yararlanacaktır. Raporda sözü edilen rüya ise hayli ilginçtir, ama bana göre yorumlanamayacak gibi de değildir. Adamın biri geliyor da evin kapısını alıp götürüyorsa, ev dışa açık, oğlan da kendisini koruyacak bir nesneden yoksun kalıyor demektir. Kapı, Georg için koruyucu bir önlemdir ve Georg koruyucu önlemlere büyük ilgi duymaktadır. Georg'un testten geçirilen el yazısı solak olduğuna ilişkin bazı ayrıntılar içeriyor. Örneğin M'leri tersine çeviriyor yazı yazarken; ayrıca, kâğıdın sol yanında pek dar bir boşluk bırakıyor. Yazısı pek kötü.

Burada bize düşen önemli görev, babasıyla arasındaki ilişkiyi düzeltmesi gerektiğine annesini inandırmaktadır. Georg'u eleştirirken fazla sert davranmamaları, yüzünü gözünü çarpıtmaları üzerinde durmamaları evdeki ağabeyi ve ablalara tembih edilmelidir. Annenin görevi, oğlanın kendisinden daha bağımsız davranmasını sağlamaya çalışmaktır. Örneğin, Georg tek başına elini yüzünü yıkayıp giyindi mi, ev için alışveriş yapıp döndü mü, annesi onu bir ödülle ödüllendirebilir. Sanırım öğretmeni oğlanı çok iyi anlıyor; dolayısıyla kendisine yapacağı şeyler konusunda fazla tavsiyelerde bulunmak gereksiz. Defter ve kitaplarını biraz daha az dağınık gördükçe ona övücü sözler söyleyebilir, pis görünce de onu paylamaktan kaçınabilir; oğlanın dikkati üzerine çekme girişimleri

karşısında aşırı tepki göstermekten kendini alıkoymalıdır. Başka çocukların önünde değil de yalnız oldukları bir an Georg'a, gerçekten böyle bir şey istiyorsa, bütün okul ödevlerini kendisi için yapabileceğini söyleyebilir. Sonra da konuşmasını şöyle sürdürebilir örneğin: "Görüyorsun, annen sana biraz fazla yüz vermiş, onun için de hep biri çıkıp senin işini yapsın, hep seninle ilgilensin istiyorsun. İyi ama, böyle asla büyüyemez, büyük bir adam olamazsın. Hep bebek kalmak istiyorsan, o zaman başka.

Söyleşi

Georg annesiyle içeri girer, annesine sımsıkı tutunmuştur. Tokalaşmak için Dr. Adler'e elini uzatmaya yanaşmaz.

Dr. Adler: Neden benimle tokalaşmak istemiyorsun? Ben senin dostunum. Bakıyorum, kocaman bir oğlansın, yanına anneni almadan tek başına bir yere gidebilmen gerekir. Bebek değilsin nihayet, ne diyorsun?

Annesinin yanından ayrılan Georg Dr. Adler'le uzaklaşır.

Dr. Adler: Nasıl, çok arkadaşın var mı bakayım? Seviyor musun arkadaşlarını? Gerektiğinde kendilerine yardım ediyor musun?

Georg konuşmak istemez, yalnızca başını sallayarak sorulara olumlu yanıtlar verir. Dr. Adler'in yüzüne bakmaz.

Dr. Adler: (Öğrencilere dönerek): Görüyorsunuz, benim gerçekten dostu olduğumdan emin değil. Yüzüme bakmaktan kaçınıyor. (Georg'a) En çok ilgi duyduğun şey nedir, söyler misin?

Georg: Resim yapmak.

Dr. Adler: Ressam mı olacaksın ileride?

Georg çevap vermez.

Dr. Adler: Ressam olmasan en çok ne olmak isterdin?

Georg: Kovboy.

Dr. Adler: Peki, kovboy olursan ne yapmayı düşünüyorsun?

Georg: Ata bineceğim.

Dr. Adler: Kovboy olmadan da ata binebilirsin. Dilediğin her şeyi yapabileceğinden eminim. Söyler misin bana, küçük bir bebek olsan çok sevinir miydin? Yoksa öğretmen ya da doktor olmak daha mı hoşuna giderdi?

Georg bütün bu soruları 'hayır' ile yanıtlar.

Georg: Öyle sanıyorum ki, okulda derslere daha çok dikkat eder, titizlikle çalışır, ellerini de temiz tutarsan, herkes sever seni, öğretmenin de seni över. Ağabeyin çok sert mi davranıyor sana. Ona söyleyeceğim, artık seni dövmekten vazgeçecek. Sonra, bebek gibi konuştun mu seni dinlememesini söyleyeceğim kendisine. Artık yüzünü gözünü çarpıttın mı, kimse sana gülmeyecek, istersen bütün gün, bütün gece böyle davran. Büyüyünce ne yapmayı tasarlıyorsun? Konuşmasını öğrenmek, ezbere bir şeyler söylemek istemiyor musun?

Georg: İstiyorum.

Dr. Adler: O zaman tek başına giyinip elini yüzünü yıkamayı, üstünü başını kirletmeden yemek yemeyi öğrenecek, bebekliği bırakacaksın. Kovboy olmak için hazırlık gerekir, ama senin davranışın bu hazırlığı sağlamaktan uzak.

Georg, Dr. Adler'in yanından kaçıp annesine gider.

Dr. Adler: Oğlanın yanımızda fazla kalmak istemeyişi, kalabalıkta kendini rahat hissetmediğini gösteriyor; ama sanırım yine de kafasının içine yeni bazı düşünceler yerleştirebildik.

Dr. Adler: (Anneye döner): Oğlunuzun bebek rolünü oynamak istemesi, belki küçükken çok rahat bir konumda bulunmasından ve söz konusu konuma şimdi yine kavuşmak arzusundan kaynaklanıyor. Bu yüzden size iş çıkarıyor, elini yüzünü yıkamasına, giyinmesine yardım etmeye, kendisine bir bebekmiş gibi davranmaya zorluyor sizi. Niyeti kötülük

değil, kısa zamanda bu sorunları aşacağından kuşkum yok. Bu konuda ona yardım etmek istiyorsanız, yüzünü gözünü çarpıtmalarına hiç aldırmayın, böyle yapınca da paylamaym. Söz konusu davranışına başka çocukların da aldırış etmemesini sağlamaya çalışın. Baktınız ki bebek gibi konuşuyor, onu hiç dinlemiyormuş gibi yapın, ama büyük çocuk gibi konuştuğu zaman da övgünüzü kendisinden esirgemeyin. Size fazla bağlı; başkalarının yanında ise ürkek ve çekingen. Ağabeyiyle babası biraz çaba harcayıp ona dostça, güler yüzle davranırlarsa iyi olur. Okulda teşvik görüp cesaretlendirildiğini biliyorum; siz de yardım ederseniz her şey düzelir. Bırakın elini yüzünü kendi yıkasın, kendi giyinsin, bu arada fazla zaman mı harcıyor, harcasın. Baktınız ki doğru yolda ilerlemeye çalışıyor, sesinizi çıkarmayın. Ona şöyle deyin: 'Artık bebeklikten çıkıp koca bir oğlan oluşun bana mutluluk veriyor!' Çocuğun bütün kötü huyları, büyüme korkusundan kaynaklanmakta. Büyümenin korkulacak bir şey olmadığına kendisini inandırmak gerekiyor. Onu karşınıza alıp uzun uzun öğütlerde bulunmayın, ama baktınız ki bebek diliyle konuşmaya başladı, kulak vermeyin söylediklerine, doğru dürüst konuşmaya çalışana kadar böyle davranın.

Dr. Adler: (Öğrencilere): Görüyorsunuz, bazen doğrudan fazla tavsiyede bulunmuyorum, çünkü sorunlu bir çocuğun iyileşmesi için gereken bütün o küçük hünerleri kimse bir anneye anlatamaz. Yeter ki, anne genel olarak durumu kavrasın, nasıl davranacağını kendisi bilecektir. Her küçük özelliği dikkate alan bir sürü kuralın ortaya konması düşünülemez. Aile içinde hayli mutsuz bir hava esiyora benziyor. Ama bazen evdeki küçük değişiklikler bütün havanın düzelmesine katkıda bulunabilir.

Öğrenci: Şımartmaya kaçmadan bir çocuğu sevmek mümkün müdür?

Dr. Adler: Bir çocuğu dilediğiniz kadar sevebilirsiniz, ama onu kendinize bağımlı kılamazsınız. Çocuğa karşı hayatını bağımsız bir varlık olarak yaşamasını sağlamak gibi bir yükümlülüğümüz vardır. Çocuk daha dünyaya gelir gelmez bunun için çalışmaya başlamak gerekiyor. Anne ve babasının her isteğini yerine getirmek için var olduğunu sanan bir çocuk, sevgi konusunda yanlış düşüncelere kapılacaktır.

6.

ASİ "KÖTÜ" BİR OĞLAN

Rapor

Bu akşam on ikisini bitirip on üçünden beş ay almış bir oğlanın durumunu konuşacağız. Oğlanın sorunu, kötü huylarından bir türlü vazgeçmeyişi; onunla bununla dövüşmekte, fırsatını bulduğunda çalıp çırpmakta. Bir defasında işlediği suçtan mahkûm edilip cezası ertelenmişse de huyundan vazgeçmemiş, anne ve babasına oğullarını bir ıslahevine yollamaları salık verilmiştir.

Böyle bir durum, belki de anne ve babanın huyundan vazgeçmesinin gereğini çocuğun kafasına sokacak yolu bulamadıklarını göstermekte. Kuşkusuz öyle vakalar vardır ki, bireysel psikoloji alanında ne kadar deneyimli olursa olsun, bazen insan bir çocuğun yaşam modelini değiştirmenin olanaksızlığını fark ediyor. Ama bunun için etkili bir yöntemin var olabileceği konusunda asla karamsarlığa kapılmamalı, biz yapamıyorsak başkalarının çıkıp söz konusu yöntemi ele geçirebileceğine olan umudumuzu hiçbir zaman yitirmemeliyiz. Pek çetin vakalarda sorunlu çocuğa ya da erişkine şöyle söylenmesini salık verebiliriz: "Sanırım böyle davranmanın nedenini biliyorum, ama bu nedeni benim kadar senin de açıkça görmeni sağlayabilir miyim, bilemem." İlgili sözler

hasta üzerinde genellikle olumlu etki yapar. Bu tipteki çocuk ve erişkinler kendilerinde bir aşağılık kompleksiyle bir güçlülük kompleksini barındırır. Her hastalığı iyileştireceğine inanacak kadar kendini beğenmiş biri sayılmayan, bir başarısızlık durumunda bundan rahatsızlık duymayan bir öğretmene ya da hekime rast gelmeleri, söz konusu kişiler için ele geçmez bir nimettir. Özellikle hiçbir öğretmenin kendisiyle başa çıkamayacağını kanıtlaması gerektiğine inanan bir çocuk için böyledir durum. Böyle bir çocuğun karşısına, "Belki ben başaramam, ama bakarsın bir başkası işin üstesinden gelebilir," sözleriyle çıkıldı mı, çocuktaki muhalefet ruhunda bir yumuşama sağlanabilir.

Ele aldığımız tipteki asi bir çocuğa kavgacılık ve hırsızlık suçlamasının yöneltilmesi beklenmeyecek bir şey değildir. Çocuk aldatılıp elinden alınmış gördüğü hakkına yeniden kavuşmak için belki güçsüz bir çevreye karşı savaşacak kadar kendini cesur hissetmektedir. Rapordan anlaşıldığına göre, hastamızın işlediği suçun cezası ertelenmiştir. Bu, doğrusu tatsız bir durumdur. Ne yazık ki, oğlanı dört, beş yıl önce tanıyamadık. Şu anda ise oğlan mahkûm olup cezası ertelenmiş biri damgasını üzerinde taşımaktadır. Çocuklarını bir ıslahevine yerleştirmelerinin salık verilmesi gösteriyor ki, ailesi oğlanı yola getirmek için elindeki bütün çareleri tüketmiş, çocuğun geleceğine ilişkin umudunu yitirerek ona iflah olmaz biri damgasını vurmuşlardır. Bu koşullarda oğlanın evden uzaklaştırılmasına doğrusu ben de karşı çıkmazdım. Peki ama, nereye yollanabilirdi oğlan? Kim onu anlayıp da doğru dürüst bir yaşama hazırlardı? Önemli olan, çocuğun bir özgüven duygusuna kavuşması, kendisine yardıma çalışan doktorunu sevmesidir. Böyle bir şeyin gerçekleşmesi için kendisini nereye yollayabiliriz, bilmiyorum. Ancak, şunu söyleyebilirim ki, okulunda bir rehberlik bürosu bulunsaydı, sorunun çözümü

konusunda bir başarı şansı söz konusu olabilirdi. Rehberlik bürosu oğlan için bir dost ya da doğru yolu bulması adına yardımını esirgemeyecek birini bulabilir, aile çevresinde yoksun kaldığı arkadaşlık ve yaşam ortamına kavuşmasında aracı rolünü oynayabilirdi. Pratikte izlenen alışılmış yol, böyle bir oğlanı ıslahevine yollamaktır. Ama kendi deneyimlerime göre, suç işlemiş çocukların büyük bölümü ıslahevine yollanmışsa da, daha sonra içlerinden hiçbiri ıslah olarak buradan çıkmamıştır. Ama biz rapordaki açıklamalara dönelim şimdi:

"Geçmişteki sorunlar: Okulda yaşanmış güçlükler, hırsızlık, kavga dövüş. Üç ay kadar ıslahevinde kalmış."

Islahevine yollanmasının çocuktaki protesto eğilimini güçlendirdiğine kuşku yok.

"Aile Almanya'dan gelmiş buraya. Ailedeki kızlardan büyüğünü şımartan baba tüberkülozdan ölmüş. Sonradan ikinci bir evlilik yapan anne, yeni kocasından çok daha yaşlı. Üvey baba Nicholas'a pek yakınlık gösteriyor. Oğlanın kendisinden iki yaş büyük bir ablası altı yaşındayken ölmüş. Nicholas'tan on üç ay daha büyük diğer abla hayatta henüz. Şu an Nicholas'ın dört yaşında üvey bir kız kardeşi var. Büyük ablasının ölümünde Nicholas dört yaşını bitirip beşinden dört ay almış, babasının ölümünde ise dört buçuk yaşında bulunuyormuş."

Belli ki baba Nicholas'ta toplumsallık duygusunu geliştirecek yetenekte biri değilmiş. Ailedeki ölüm olaylarının Nicholas'ı nasıl etkilediğini saptamamız gerekiyor. Üvey kız kardeşi kendisinden sekiz yaş küçük, Nicholas için bir rakip oluşturabilmekten belki uzak. Kız kardeşi dünyaya geldiğinde, Nicholas'ın yaşam üslubu çoktan gelişimini tamamlamıştır. Dolayısıyla, oğlanın sorunlarının büyük ablasından kaynaklanabileceği düşünülebilir. Ablasının iyi gelişmiş, becerikli bir kız olup annesinden daha çok sevgi ve ilgi gördüğünü varsayabiliriz. Rapordaki verilerin bizim bu

varsayımımızı doğrulaması durumunda, Nicholas'ın yaşamının temelindeki yatan dinamizmi doğru dürüst anlayabiliriz. Nicholas kendisini arka plana itilmiş hissetmekte, hakkının yenmesinden korkmaktadır. Ablasından öne geçmesini sağlayacak uygun bir yol bulamadığı için de gözü yılmıştır.

"Anne ve babasının evlilik yaşamında baş göstermiş bir sorun yok. Nicholas'la büyük ablası birbiriyle sürekli didişiyor. Üvey baba Nicholas'a iyi davranmakta; onun güvenini kazanmaya çalışıyor. Nicholas, küçük üvey kız kardeşine pek düşkün. Anne, Nicholas'ın yaptıklarına daha fazla katlanamaz duruma gelmiş, ortalığı velveleye verip evi kirlettiği için onun evden gitmesini istiyor."

Bunlar hayli aydınlatıcı veriler. Nicholas'la büyük abla arasında bir rekabetin varlığına ilişkin varsayımımızın doğruluğu böylece anlaşılmış bulunuyor. Görüldüğü kadarıyla üvey baba iyi niyetli, ama Nicholas'ı kaderiyle uzlaşmasını sağlayacak uygun bir yönteme başvurduğu söylenemez. En küçük kız kardeş tahmin ettiğimiz gibi Nicholas için bir rakip oluşturmuyor. Annesiyle oğlan arasında bir çatışma durumu varlığını sürdürmekte; Nicholas'tan bahsederken annenin ses tonundan oğlanla ilişkisinin iyi sayılamayacağı sonucuna kesinlikle varabiliriz. Nicholas'ın ablasından öne geçmek istediğini, ama ablasının kendisi için fazla güçlü sayıldığını biliyoruz. Annesinden kendi tarafını tutmasını bekleyen Nicholas, onun böyle bir şeye yanaşmadığını görünce, temizliğe dikkat etmeyip işi kavgacılığa vurarak bunun öcünü annesinden almaya kalkıyor. Çaresizliğini çalıp çırpmalarla dile getiriyor. Ortalığı gürültüye verip temizliğe aldırmayarak annesini zayıf noktasından vurmaya çalışıyor. Oysa on iki yaşındaki oğlanlar genellikle gürültücü olur, temizliğe dikkat etmezler.

"Üvey baba bir kasap dükkânı işletiyor. Annenin ufak bir emekli maaşı var, bu parayla evini geçindirmeye çalışıyor.

Orta halli bir aile; beş odalı bir evde oturuyor. Anne ve babanın ayrı yatak odaları var, iki kız aynı odada, Nicholas da yemek odasındaki bir divanda yatıyor. Oğlan metodistlerin bir Pazar okuluna gitmekte.

Nicholas'ın doğumunda bir anormallik söz konusu değil. Küçükken uslu bir bebekmiş, beş buçuk aylıkken memeden kesilmiş, on yaşına kadar pek ufak tefek bir çocukmuş. On üç aylıkken yürümeye, on altı aylıkken konuşmaya başlamış. Şu sıra mastürbasyon yapıyor."

Pek ufak tefek çocuklar genelde hayli saldırgan olur. Belki ufak tefekliği Nicholas'ı ablasıyla rekabete iten önemli bir etken rolünü oynamıştır. Bana göre, gereken sosyal uyumu sağlayamamış ufak tefek çocuklarda karşılaşılan mastürbasyon, çevresindekilerce dikkate alınma, onların gözetim ve himayesinde yaşama isteğiyle açıklanabilir; bu da Nicholas'ın özellikle annesinden ilgi beklediği, annesinin ise daha çok ablasına ilgi gösterdiği duygusuna kapıldığı varsayımımıza uygun düşmektedir.

"Bir üniversite kliniğinde oğlanı muayene eden psikiyatr, Nicholas'a brom ve hipofiz özü vermiş. Ama sonradan kesintiye uğramış tedavi. Annesinin açıkladığına göre, babası hayattayken Nicholas kendisine hiç güçlük çıkarmıyormuş. Güçlükler çok ileride, annesi ikinci evliliğini yapıp oğlanı tekrar yanına aldıktan sonra başlamış.

Annesinin oğlana beş yaşına kadar çok iyi davrandığı inancına kapılmaktan adeta kendimizi alamıyoruz. Derken babanın ölümü araya girip oğlan evden uzaklaştırılıyor, ikinci evliliğini yaptıktan sonra anne Nicholas'ı yeniden yanına alıyor. Belki üvey babanın oğlana kendisini sevdirememesinin nedeni, onun annesini elinden aldığına oğlanın inanmasıdır; eve yeniden alınıp getirilen oğlanın gerekli uyumu sağlayamaması, kendisini hazırlıklı olmadığı yeni bir konumla

karşı karşıya bulmasıdır. Annesine duyduğu hınç, aile içinde kendisine daha az değer verilmesinden annesini sorumlu tutmasından kaynaklanıyor.

"Babasının ölümünden sonra Nicholas'ı halası almış yanına; oğlan iki ay kadar burada kalmış. İki de kendi çocuğu olan hala Nicholas'la kız kardeşinin arsızlığından yakınıp durmuş hep, bakımları için annelerinden daha çok para istemeye başlamış."

Kendileri için elverişsiz bir ortamda bulunmalarının iki çocuğun birbirleriyle didişmesine yol açtığı görülüyor.

"Derken Nicholas bir başka ailenin yanına verilmiş. Evde kendisinden başka üç çocuk daha varmış. Ailede temizliğe pek özen gösterilmiyor, Nicholas'la kız kardeşinin önüne karınlarını doyurmalarına yetecek kadar yemek çıkarılmıyormuş. Tuvalet evin dışındaymış, önce ben gideceğim, sen gideceksin diye Nicholas öbür çocuklarla kavga edip duruyormuş. Sonunda oğlan bir başka ailenin yanına verilmiş; bu ailede ise çocukların sokakta oynamaları yasakmış. Çocuklarını görmeye giden anne genellikle Nicholas'ı, yatağın üzerinde oturmuş ağlıyor buluyormuş. Çocuklara gerçekten sevgi göstermek, onlara iyi davranmak istiyor, her gidişinde yanında onlara bir şeyler götürüyormuş. Evdeki büyük bir kız, Nicholas'ın küçük kız kardeşini bazen yanına alıp dışarı çıkarıyormuş, ama Nicholas'ın evden ayrılmasına izin yokmuş. Oğlan, annesi yeniden evlenene kadar bu evde bir buçuk yıl kalmış."

Hayatının sık sık kendisini aşağılayıcı, küçük düşürücü olaylar yaşadığı ilk altı yılında Nicholas'ın çok acı çekti laşılıyor.

"Oğlan ailesine döndüğünde ilk zamanlar ikide bir a çoğunlukla annesinin kucağında oturup bir yere ayrılmak temiyormuş." Nicholas'ın durumuna ilişkin lerimiz doğrulayacak bundan güzel bir şey olamaz

yoksun kalmış ve belli bir süre ona kavuşamamış oğlan, şimdi yine annesinin yanında bulunuyor; ama annesi onu yine evden uzaklaştırmak istemekte, Nicholas da annesinin gözüne girmek ve ona yakın olmak için elinden gelen çabayı harcamakta.

"Nicholas, 'evden ayrılıp kimsenin beni tanımadığı bir yere gideceğim,' diyor."

Hakları gözüyle baktıkları şeyler uğruna savaşan çocukların ağzından sık sık işitilen sözlerdir bunlar, temizliğe dikkat etmemek ve mastürbasyona başvurmakla eşdeğer bir önem taşırlar. Aslında oğlanın pis bir çocuk gibi davranmak, ailesini terk etmek ya da mastürbasyona başvurmak gibi bir niyeti yok; bütün bunları intikam duygusundan yapıyor. Kesin olan bir şey varsa, şu andaki yaşam koşullarında da kendini rahat hissetmeyişidir; çünkü çevresinde güvenebileceği bir kimse görememektedir.

"Oğlan, 'ben okula gitmek istemiyorum,' diyor. 'Okuldaki dersler benim için çok ağır. Yine ıslahevine döneyim daha iyi, orası çok daha rahattı.'"

Böyle sözler, bir kişinin suça yönelmeye başladığının göstergesidir. Görüyorsunuz, biri işini ağır buldu mu geçimini sağlamak için çalıp çırpmaktan başka çıkar yol olmadığını düşünmekte. Bizim hastamız da suç işleyip cezaevini boylamak ister gibi bir poz takınıyor, yiğitlik taslıyor. Oğlanın sözleri anlamsız bir hıncın belirtileridir. Kendisini tedaviye koyulmadan önce güvenini kazanmamız gerekiyor.

"Sabahları odaya dalıp ablasını kendisine hizmet etmeye [illegible]yor, 'yemek yemek,' diye bağırıp ona eziyet ediyor. Ge[illegible]zlığı elden bırakmıyor annesine karşı, ama bakıyor[illegible]ık gösteriyor. Babasına küstahça [illegible]e aldırdığı yok, kendisine [illegible]vanaşmıyor."

Bu açıklamalar aile içinde yaşanan bütün dramı dile getirmekte. Nicholas yemek, yemek diye bağırmasıyla şöyle demek istiyor adeta: 'Aldatıldım, çünkü sen yeterince ilgi göstermiyorsun bana.' Ablasını ve babasını kendisine düşman biliyor, annesinden sürekli öç almanın peşinde."

"Sağdan soldan çok büyük miktarlarda yiyecek çalıyor."

Nicholas çaldığı yiyecekleri kendisi mi tüketiyor, yoksa başkalarına mı veriyor, anlamak için bu açıklamayı daha bir titizlikle irdelememiz gerekiyor. Şeker hastası çocuklar sıklıkla yiyecek çalmaya heves eder. Açlık ve susuzluk hissetmedikleri bir an yoktur; aile içinde baş belası gözüyle bakılır kendilerine; derken bir gün gelir, şeker hastası oldukları anlaşılır.

"Evden çıkıp saatlerce ortalıkta gözükmüyor. On üç yaşına geldi mi evden kaçıp gidecekmiş."

Öyle anlaşılıyor ki, Nicholas sadece evden uzaklaşmayı düşünmüyor, annesinin de kendisiyle ilgilenmesini bekliyor, onu peşinden koşturmayı amaçlıyor.

"Yemek yiyişi tiksindiriyor insanı."

Bu da yine bizim görüşümüzü doğrulamakta.

"Üç ay öncesine kadar okulun özel bir sınıfındaymış. Öğrenci arkadaşlarıyla boğuşuyor, kasten oyunlarını bozuyormuş, bazen de öteberilerini aşırıyor, ağza alınmayacak küfürler savuruyormuş."

Nicholas'ın iyi bir öğrenci olmasını bekleyemeyiz, çünkü onun gerçekte amaçladığı şey gözde bir kişi rolünü oynamaktır. Ne bayan öğretmeni, ne de öğrenci arkadaşları bu rolü oynamasına izin vermedikleri için de onları küçümseyip aşağılayacak yollara ve çarelere başvuruyor. Öğrenci arkadaşlarının öteberilerini aşırarak kendisini daha zengin biri konuma getirmek, arkadaşlarına sövüp sayarak yapay yoldan üstün bir kişi konumuna kavuşmak istiyor.

"Çocukların daha dirençli, daha metin olduğu sınıfa dönmek istiyor."

Nicholas, zekâca özel sınıftaki öğrencilerden üstün durumda. Öğretmenler karşısında arsız, söz dinlemez, ele avuca sığmaz, asabi, sabırsız, isyankâr, kavgacı bir tavır sergiliyor, somurtkan, inatçı bir çocuğa dönüşüyor. Otoriteye saygı duyduğu yok. Okulun müdürüyle öğretmenleri kendisini hiçbir zaman sevmemişler. Okula başladığı ilk gün bir çocuk arabasını, ikinci gün ise birinin topunu çalmış. Sonradan da hep sürdürmüş bu işi, hatta bir defasında kendinden büyük iki oğlanla hırsızlık için bir eve girmiş. Bunun üzerine yakalanıp bir ıslahevine konmuş, çünkü ıslahevine gitmek istediğini kendisi söylemiş yargıca."

Talihsizlik eseri Nicholas okul yaşamının beklentilerine cevap veremediği için suça yönelmiş. Kendisine verilen cezalarla böbürleniyor. Dövülüp sopadan geçirilen pek çok çocuk der ki, 'Canım acımıyor, bana dayak atsınlar istiyorum.' Nicholas yaşam amacı uğrunda acı çekmeye gönüllüğünü göstererek belli bir güce sahip olduğunu kanıtlamaya çalışıyor. Oğlana gereken, kendisini daha fazla uçuruma yuvarlanmaktan alıkoyacak iyi bir arkadaştır.

"Babasının kıyma bıçağını alıp iki kedinin kuyruğunu kesmiş. Bir arabaya yüklenmiş tavukları ilkin serbest bırakmış, sonra da kovalayıp yakalamaya çalışmış. Park eden bir arabayı çalıştırıp tepeden aşağı yuvarlamış. Bir defasında bir kadının evinden yirmi dolar, değişik dükkânlardan vb. yerlerden ufak tefek bir sürü öteberi çalmış."

Bütün bu suç sayılacak eylemler Nicholas'ın ne hayvanlar, ne insanlar bakımından toplumsallık duygusuna sahip olduğunu, insanları kızdırmak için her şeyi yapmayı kafasına koyduğun gösteriyor. Belli bir açıdan bakıldığında Nicholas haklı doğallıkla, çünkü amacı olayların odak noktasında yer

alınak, annesini, öğretmenini, kısaca kendisine yüz vermeyen ve ayrıcalıklı biri gibi davranmayan herkese eziyet etmek, herkesi cezalandırmaktır.

"Boş vaktinde eline bir şey geçirip okuyor, bazen de sinemaya gidiyor. Bir dostu yok."

Bu koşullarda Nicholas'ın bir dostu olmayışı bir mutluluktur; çünkü kolay dost edinecek biri olsaydı, takdir göreceği, kendisine kucak açılacağı bir çeteye katılırdı kuşkusuz.

"Bir başına sağda solda serseri serseri dolaşıyor, yolda giden kamyonlara sıçrayıp biniyor, bir hayli yol gittikten sonra bir başka kamyonu gözüne kestirip bu kez onunla geldiği yere dönüyor. Yolda giderken karşısına çıkan oğlanları durdurup isimlerini soruyor, nereye gittiklerini öğrenmek istiyor, sonra da çoğunlukla, aşağılayıcı sözler söylüyor oğlanlara, derken bir kavga dövüştür başlıyor."

Nicholas, azgın bir sokak çocuğu gibi hareket etmekte; bu arada bir çeşit gözüpeklikle davranıyor, ama böyle bir davranış anlamlı ve insanca bir yaşama uyum için gereken hazırlığı oluşturmaktan uzaktır.

"İzci örgütüne üyelik için evden para almış, ama aldığı parayı başka şeylere harcamış. Babası kendisine pek çok şey armağan etmiş, örneğin bir bisiklet, bir müzik aleti bunlar arasındaymış. Özel sınıfta artı puanlar almış, okuma, matematik ve dil dersinde başarılıymış çünkü. Ama resim, müzik ve elişi dersinde pek iyi değilmiş. Şu sıra beşinci sınıfa gidiyor, derslere pek çalıştığı yok. Ancak annesinin ve ablasının yardımıyla ev ödevlerini yapıyor. Yardım için babasına asla başvurmamakta. Değişik zamanlarda ölçülen zekâ yüzdesi seksen beş ile yüz üç arasında değişiyor."

Bu açıklamalar, Nicholas'ın babasına aile içine zorla girmiş biri gözüyle baktığını, kendi belirlediği koşullar dışında çalışmaya yanaşmadığını bir kez daha ortaya koyuyor. Zekâ

yüzdesindeki oynamalar bu konudaki ölçüm sonuçlarının çevre koşullarına ne kadar bağlı olduğunu göstermekte.

"Aile, kendini her gün birtakım tatsız olayların içinde bulduğundan yakınıyor. Polisin oğullarını ikide bir getirip kendilerine teslim etmesinden bıkmış aile üyeleri. Komşular oğlandan sürekli şikâyetçi. Başlanna bir kötülük gelse bunu oğlandan biliyorlar. Kız kardeşi, ailenin ismini Nicholas'ın kötüye çıkardığını söylüyor. Nicholas evin fazla kalabalık olduğunu, omuzlarına babasının gereğinden fazla iş yüklediğini ileri sürmekte. Ailesinden, okulundan, yaşadığı kentten nefret ediyor. Öğretmeni, Nicholas'ı özel sınıfa geri yollamak niyetinde. Öğrenci arkadaşları Nicholas'la eğleniyorlar, onu kavga dövüşlerin içine çekip alıyorlar. Okul müdürü Nicholas'a dostça davranmaya çalışıyor, bu konuda öbür oğlanların da kendisiyle işbirliği yapmaların sağlamaya uğraşıyor durmadan. Ama şimdiye kadar Nicholas müdürün bütün dostça yaklaşımlarını geriye çevirmiş."

Nicholas yaşam amacına erişmenin, başkalarına güçlük çıkarmanın pek güzel üstesinden geliyor. Ama, müdürle öğretmenin izlediği yolu yine de doğru buluyorum. Öğrenci arkadaşlarından biri Nicholas'la arkadaşlık kurabilse, kavga dövüşlerin arkası kesilecek belki.

"Nicholas hep bir şeyler okusun, hep yalnız kalsın istiyor. Öbür oğlanların kendisini engellediğini ileri sürüyor hep. Geceleri evde bulunduğu zamanlar dışında boş vakitlerini nasıl geçirdiğini bilen yok. Bir ara bayan öğretmenlerinden biri bütün gün arabasına alıp dolaştırmış Nicholas'ı, akşam da Nicholas öğretmeninin dostlarıyla yemek yemiş. Bu arada çok sevimli ve yardımsever bir tavır sergilemiş, hatta aperitif bir akşam yemeği için masayı bile kurmuş."

Görüyorsunuz, oğlanı yola getirmek bazen ne kadar kolay. Ancak, işe yarar bir yöntemin bulunup yalnızca zaman zaman değil, sürekli uygulanması gerekiyor.

"İlk anımsadıkları: Bir ara babasından bir penny istemiş, babası da kızıp kendisini yakalamak için kovalamaya başlamış; ikisi masanın çevresinde dolanıp durmuşlar. Bir ara da kız kardeşinin sokakta bir başka kızla kavga ettiğine tanık olmuş."

Bu, Nicholas'ın gerçekten anımsadığı ilk olaysa, öz babasının kendisine iyi davranmadığı söylenebilir. İkinci anı, kız kardeşinin başka bir kızla kavgasına tanık olması ise, onun kavgacı biri olduğu, aralarındaki kavgalara kız kardeşinin yol açtığı duygusunu Nicholas'ta pekiştirmiştir.

"Babasının toprağa verilişinde hazır bulunmamak için nasıl bir çiçekçi dükkânının arkasında saklandığını anımsıyor. Krematoryumdaki ayini, kızkardeşinin nasıl giyinik olarak tabutta yattığını anımsıyor ayrıca."

Ölüm olayı Nicholas'ı besbelli hayli etkilemiş. Ne var ki, babasının defin töreninde hazır bulunmaktan kaçışının babasının ölümünün kendisini çok duygulandırdığından mı, yoksa ondan intikam almak istemesinden mi kaynaklandığını kestirmek güç. Oğlanın doktor olmak istediğini işitsem, şaşmazdım doğrusu. Bir ölüm olayına tanık olmuş pek çok çocuk büyüyünce doktor olmak ister.

"Geceleyin rüya görüyor, kâbus görüyor, bağırıyormuş uykusunda. Söylediğine göre, rüyasında bazen mezarcıya gidiyor, güzel ve yumuşak bir yatağın üzerine oturuyormuş. Mezarcı diyormuş ki, 'Çekil oradan, ben orada ölüleri toprağa verilmek üzere hazırlıyorum!' Bunun üzerine Nicholas bir başka odaya seğirtiyormuş; ölüler, yataklar üzerinde uzanmış yatıyorlarmış burada."

Nicholas'ın geceleyin bağırmaları, karanlıkta yalnız kalmaktan korktuğuna annesini inandırmak için başvurduğu bir çaredir. Ölüm olayının anılarında yeniden boy göstermesi, ölüm düşüncesinin sorunlarının çözümü olarak Nicholas'ın duygu dünyasının arka planında pusuya yatmış beklediğini

gösteriyor. Nihayet tüm umudunu yitiren bir oğlanın önünde üç seçenek vardır: Serseri serseri ortada dolaşmak, canına kıymak, suça yönelmek.

"Bazen rüyasında şömine pervazı üzerindeki resmin gözlerini açmış kendisine baktığını, giderek büyüdüğünü, sonra alev alev yanıp kaybolduğunu görüyor. Bazı geceler pencereden içeriye bakan adamlar ilişiyor gözüne, ama adamların yalnızca başlarının üst kısımlarını ve gözlerini fark ediyor."

Durumu aydınlatıcı rüyalardır bunlar, Nicholas'ın kendisini gece gündüz düşmanlarla kuşatılmış hissettiğini ortaya koyuyor. Nicholas, gece bağırıp da annesini yanına getirtebilmek için kendi kendisini korkutacak sahneler uyduruyor kafasından. Böylece korkak olduğu, annesinin bile kendisiyle ilgilenmediği duygusunu içinde güçlendirmeye çalışıyor.

"Askerlik mesleğini seçmek ya da denizci olmak istiyor ileride, ama karşısına çıkacak hangi meslek olursa olsun geri çevirmeyecek. Avukatlığı düşünmüyormuş hiç, çünkü bunun için çok okuması gerekiyormuş. Dediğine göre asla kasap ya da doktor olmayacakmış."

Kesinlikle doktor olmayı istememesinden anlaşılıyor ki, doktor olma düşüncesi bir hayli kurcalamış kafasını. Ama okulda gereği gibi ilerleyemediğini görünce, bu düşünceyi gülünç görmeye başlamış. Kasap olmak istememesinin nedeni de, bunun üvey babasının mesleği olması, üvey babasından ise nefret etmesi. Bu, belki biraz da içindeki acımasızlık eğilimini yenmesinden kaynaklanıyor. Tutalım ki oğlan suç işleyenler arasına karıştı, bir insanın canına kastedebileceğinden kuşkuluyum. Büyük bir olasılıkla hırsızlıkta alırdı soluğu.

"Dünyayı gezip gören bir pazarlamacı olmayı çok istiyor."

Bayan öğretmeni Nicholas'ın durumuyla ilgili şu yorumda bulundu: 'Öyle sanıyorum ki, pek çok bakımdan oğluna iyi davranmasına karşın, anne Nicholas'ı bir yük gibi görüp

başından atmaya bakıyor, ikinci mutlu evliliğini mahvedeceğinden korkuyor çünkü. Oğlanın başlarına çok büyük dertler açacağından, sonunda kocasının aile içindeki atmosferden bıkkınlık getireceğinden endişe etmekte; kocasıyla oğlu arasında bir seçim yapmak gerektiği duygusu içinde yaşıyor. Nicholas bundan böyle 'yemek, yemek,' diye bağırmayacağı konusunda bana söz verdi ve sözünü tuttu. Bir şey için daha söz vermişti, bir hafta boyunca her ikindi üvey babasının dükkânına gidecek, paket yapılmış etlerin müşterilere ulaştırılmasına yardım edecekti. Birinci gün sözünü tuttu, ama sonradan ortada görünmedi."

Elimizdeki rapor burada sona ermekte. Kanımca, öğretmen hanım annenin ruh durumuna ilişkin yorumunda düpedüz haklı. Nicholas'ı artık o kadar iyi tanıyoruz ki, sanki bu tanışıklığımız yıllar öncesine gidip dayanıyor. Kendisinin büyük bir tehlikeyle karşı karşıya bulunduğunun farkındayız, ama onu değişik bir yöne yöneltebileceğimizi de yine bilmekteyiz. Öğretmeni Nicholas'ın dostluğunu kazanmanın üstesinden gelmiştir. Bizim yapmamız gereken, oğlanın dostluğunu kazanacak birini daha ele geçirmektir; o zaman okulda sürüp giden kavgaların ardı arkası kesilecektir. Nicholas'taki kız kardeşinin kendisinden üstün tutulduğuna ilişkin yanlış kanıyı düzeltmemiz gerekiyor. Ailede dünyaya gelmiş ikinci çocuk olarak neden pek hırslı biri olduğunu, neden ikinci evliliğinden dolayı annesini bağışlamaya yanaşmadığını kendisine açıklamalı, diğer yandan üvey babayı ikna edip oğlana daha anlayışlı, daha arkadaşça davranmasını sağlamalıyız. Yapılacak işte öğretmen hanım anahtar konumundadır. Sizlere sık sık söylediğim gibi, suç seline karşı durmak öğretmenlerle okula düşmektedir. Okul toplumsal gelişimin merkezi olmak durumundadır, bütün sosyal yeniliklerin çıkış noktasıdır okul.

Bizlere düşen, kendisiyle bir yol konuşarak annenin oğluna karşı tutumunu değiştirmek, Nicholas'ın kendisini evde sevilmeyen ve evdekilerden haksız davranış gören bir çocuk olarak gördüğünü anlamasını sağlamak, dolayısıyla onu cezalandırma ya da polisle gözünü korkutma yoluna gitmeyerek ailenin önemli bir üyesi olduğu duygusunu içinde uyandırmaya çalışmaktır. Belki kendisi de pek sosyal uyum sağlayamamış biri olan ablasının da Nicholas'a karşı savaşçıl tutumundan ve kardeşiyle rekabetten el çekmesi gerekmektedir.

Söyleşi

Anne salona girer.

Dr. Adler: Sizinle Nicholas hakkında konuşmak istiyoruz. Oğlunuzun durumuyla ilgili raporu inceledik. Sorunları hiç de çözümlenmeyecek gibi değil. Bizce zeki bir oğlan. Erken çocukluk döneminde eğitimi konusunda yapılan yanlışı bulup çıkarabilir de bunu düzeltebilirsek, oğlunuz sağlığına kavuşacaktır. Sizin de bunun için çok çaba harcayacağınızdan eminim; ama unutmayanız ki, oğlunuz da kendisine haksızlık yapıldığına ilişkin bir duygu içinde yaşadığını size göstermek için harıl harıl çalışıyor. Okulda parlak bir öğrenci olan ve güzel güzel ilerleme kaydeden ablasını sevdiğiniz kadar Nicholas'ı da sevdiğinize kendisini inandırabilirseniz iyi edersiniz. Bizim vardığımız sonuca göre, oğlunuz ablasının kendisinden açıkça üstün tutulduğu kanısında; ablasıyla yarışı kesinlikle kaybettiğini düşündüğü için de umutsuzluğa kapılmış bulunuyor. Sizin başınıza dert açmaktan, size güçlük çıkarıp bütün aileyi huzursuz etmeden duramıyorsa, nedeni budur.

Öğretmeni oğlunuzun durumunu çok iyi anlamış, ona başkalarıyla nasıl dostluk kuracağını, okuldaki performansını nasıl daha ileriye götürebileceğini göstermiş. Sanırım,

Nicholas'a karşı bunun benzeri bir yolu evde siz de izleyebilirsiniz. Onu kendinize bir sır ortağı yaparak işe başlayabilirsiniz; örneğin, 'iyi bir kitap biliyor musun, küçük kız kardeşine alalım?' 'Senin ayrı bir odan olsun ister misin?' 'Öğleyin ne yemek pişireyim senin için?' gibi soruları yöneltebilirsiniz kendisine. Böyle davrandınız mı, oğlunuz kendisinin evde ciddiye alındığını hissedecektir. Öte yandan, ablasıyla da konuşup kardeşiyle didişmeyi bir yana bıraktırmanız doğru olur. Nicholas, kardeşlerini kendisinden üstün tuttuğunuz duygusuna kapılıp evdeki talihsiz durumunun bundan böyle değiştirilemeyeceğine inanıyor, bu yüzden de tüm umudunu yitirmiş durumda, bunu ablasının kafasına sokmalısınız.

Anne: O kadar kötü davranıyor ki, kimse katlanamıyor kendisine.

Dr. Adler: Islahevinden yanınıza döndüğünde, sizin sadece kendisiyle ilgilenmenizi istedi belki, ama ablası ve kocanız tarafından ikinci plana itildiği duygusuna kapıldı. Bütün bu tatsız durum da işte o tarihte başladı. Siz iyi bir annesiniz; belki ilk zamanlar, oğlan yanınızdayken kendisiyle istenildiği gibi bir dostluk ilişkisi sürdürebildiniz, ama Nicholas ıslahevinden dönüp de o tatsız durum baş gösterince, çocuğa nasıl davranacağınızı bilemediniz. Elden geldiği kadar kısa sürede adam etmek, elinden iş gelir bir çocuk yapmak amacıyla onu gereğinden fazla eleştirip payladınız. Bir dostunuz yanlış yaparsa, size düşen, sadece gülümseyip dikkatini bu yanlışa çekmektir. Kızıp içerlemek, paylayıp çıkışmak yerinde bir davranış sayılamaz. Yararlı olacağını düşünüyorsanız, Nicholas'la konuşup zamanında yapılmış birkaç yanlışı kendisine açıklamak isterim. Öbür çocuklarınızı nasıl seviyorsanız onu da öyle sevdiğinize kendisini inandırmaya çalışacağım. Size düşen, ev ve aile ortamını oğlan için daha çekici kılmaktır; ailenin her üyesi Nicholas'taki küskünlüğü ortadan kal-

dırmak için çaba harcamalıdır. Bu konuda öğretmeni de, ben de yardımdan geri kalmayacağız; ama sabrı elden bırakmamak gerekiyor; oğlunuzu değiştirmek zamana bakıyor çünkü. Nicholas'ın durumu çok nazik, ama bunu kendisine sezdirmemeliyiz. Asla ona, 'Senin sonunu iyi görmüyorum,' gibi bir şey söylememelisiniz. Bakın, oğlanın gözü yılmış, kolay ve rahat yaşamaktan başka istediği bir şey yok. Hayatın karşısına daha bir umutla, iyimserlikle çıkabilmesi için moralini güçlendirmek sizlere düşüyor.

Oğlan salona girer.

Dr. Adler: İyi akşamlar Nicholas! Sana dost bu kişilerin yanına otur da, hayatta en çok yapmak istediğin şey nedir anlat bakayım bize!

Nicholas: West Point'e gitmek istiyorum, orada ata bineceğim, yanımda da bir silah olacak.

Dr. Adler: Peki, bunu burada bir hayvan çiftliğinde yapamaz mısın?

Nicholas: Hayır, bir çiftlikteki hayvanlar çok semiz şeylerdir.

Dr. Adler: Sen hızlı koşan atlar, koşu atları istiyorsun demek? Kim birinci gelecek görmek için, ablanla yarışıyor musun?

Nicholas: Evet.

Dr. Adler: Sanırım pek cesur biri değilsin. Ablan iyi bir öğrenci; ama bana öyle geliyor ki, sen iyi bir öğrenci olabilme umudunu yitirmişsin. Öğretmenin senin parlak bir öğrenci olacağına inanıyor, yeter ki derslere daha dikkat et, daha titizlikle çalış. Ben senin zeki bir çocuk olduğuna inanıyorum, sınıfındaki en seçkin öğrencilerden biri olabilirsin, bir dene bakalım. Elbet biraz zaman ister bu, ama başaramaman için hiçbir neden yok. Öyle pattadan kalkıp West Point'e gidemezsin, bunun için önce bir sürü şey okuyup öğrenmen ge-

rekir: Oraya gitmenin en iyi yolu, şimdiki okul ödevlerinin üzerine azimle, kararlılıkla eğilmendir. Bir dostun olmazsa, West Point'te çok yalnızlık çekersin. İlk adım olarak okulunda kendine dostlar edinmelisin. Öğrenci arkadaşlarınla kavgayı bırakıp dostluk kurmaya bakmalısın.

Belki annenin seni yeteri kadar sevmediğine, ablanın da sana hiç değer vermediğine inanıyorsun. Ama ben, annenin seni gerçekten sevdiğini biliyorum. Sonra, ablana da haber yollatacağım, seninle durmadan didişmeyecek. Yerinde olsam, babanla dostluk kurardım. Baban iyi kalpli, içtenlikli bir insan, sana karşı bir kötülük beslediği yok. Annen çok seviyor babanı. Günün birinde büyüdün mü, seni de seven bir kız çıkacak ve seninle evlenecektir, göreceksin. Annenin babanı sevmesi, seni sevmekten vazgeçtiği anlamına gelmez. Annen küçük kız kardeşini, ablanı da seviyor ayrıca; sen de nihayet ailenin bir parçasısın. Annene biraz daha yardımcı olabilirsen, o da, ablan da kesinlikle senden daha çok hoşlanacaktır. Şimdi sana bir tavsiyede bulunacağım; önümüzdeki hafta başkalarının pek yapmaya yanaşmadığı işler yapacaksın, yalnızca iki kez. Sonra bana yine gelip durumu bildireceksin. Ne diyorsun, üstesinden gelebilecek misin?

Nicholas: Geleceğim.

7.

AÇLIK GREVİ

Rapor

Bu akşam Betty'nin durumu üzerinde konuşacağız. Betty altı yaşında; başlıca sorununu yemek konusunda ailesine çıkardığı güçlük oluşturuyor. Güçlükler, kapsam bakımından kızın çevresine karşı takındığı tutumla az çok uyum içinde. Ortadaki durum isteklerine tümüyle cevap vermedi mi, yemeğe karşı gayet açık bir antipati sergiliyor. Şımarık çocuklarda karşılaşılan karakteristik bir özellik. Öte yandan, bu çeşit durumlarda bir çocukta iştahsızlığa yol açacak tüberküloz, raşitizm ve bulaşıcı hastalıklar gibi organik kökenli bir rahatsızlığın söz konusu olup olmadığını saptamamız gerekiyor. Bazen iki buçuk yaşında öyle çocuklara rastlarız ki, çevrelerine gereği gibi uyum sağlayamamış çocuklarda karşılaşılan belirtileri (semptom) gösterirler. Başvurulacak bir muayene, bazen yemek yemeye karşı isteksizliği tümüyle haklı çıkaran organik değişikliklerin varlığını ortaya koyar. Dolayısıyla, çocuklarla ilgilenen herkesin tıp konusunda belli bir bilgi ve deneyim sahibi olması gerekir. Amatör psikologlar ve sosyal hizmet görevlileri, koyacakları tanılarda hataya düşmemek için pek dikkatli davranmak zorundadır. Ancak, Betty'deki yemeğe karşı isteksizliğin çevresine karşı takına-

cağı dost ya da düşmanca tutuma bağlı olarak değiştiğini öğrendiğimize göre, kızda organik olmaktan çok psikolojik bir sorunun söz konusu olduğunu varsayabiliriz.

Rapordan ayrıca şunları öğreniyoruz:

"Özellikle annesine karşı takındığı tutum kızın sağlık durumunu olumsuz yönde etkilemekte. 'Kız seyrek olarak gerçekten açlık hissetmekte, yemeklerde hemen her vakit işi ağırdan almakta, birkaç lokmayı avurtlarında tutup ancak binbir zahmetle yutar görünmektedir."

Bu, Betty'nin annesinin ilgisine bağımlılığını güçlendirmek istediğini gösteren neredeyse yadsınamayacak bir kanıttır. Belki anne kızı başlangıçta şımartmış, ama sonradan söz konusu yolu izlemekle yanlış davrandığını görerek bundan vazgeçmiştir. Ama doğal olarak kız aşırı isteklerinin karşılanmasındaki bu ansızın gerilemeyi kabullenememiş, yemek yemesini annesinin gereğinden fazla önemsediğini görerek onu bu zayıf noktasından vurmaya kalkmıştır. Ancak beyindeki organik kökenli değişikliklerde seyrek olarak çocukların yutkunma güçlüğü çektiği görülür. Yutkunmakta zorlanan gerek çocuklar, gerek erişkinler yemekte yanındakilerin dikkatini üzerlerine çekmek ister, büyük bir tehlike içinde bulundukları izlenimini uyandırmaya çalışır, yutkunmak için yoğun çaba harcar, çevresindekileri korkutmanın pek güzel üstesinden gelirler. Ama bir kimseye nasıl yutkunması gerektiğini açıklamak hiç de kolay değildir.

"En sıkıntılı öğün kahvaltıdır. Kahvaltıda Betty'nin ne kadar üzerine düşülürse düşülsün, birazcık bir şey yemesi sağlanamıyor."

Yapacağım açıklama doğru mudur bilmem ama, bu bana kızın sabah ezgisi gibi geliyor, sanki Betty böylelikle gün boyu annesine çıkaracağı güçlükler konusunda ona bir numune sunmaktadır. Pek çok nevroz, özellikle melankoli va-

kalarında sabahleyin sergilenen semptomlar (belirti) daha ağırdır; sanki hastalar gün başlarken hastalıklarını yeniden diriltmeye çalışır. Çocuklarının kahvaltıda ağızlarına bir şey koymaya yanaşmayışı anne ve babaları pek kaygılandırır; nedeni de, belki çocuklarının sağlığının bundan olumsuz etkileneceğine inanmalarıdır. Betty'nin gücünün nasıl yavaş yavaş büyüdüğünü, yemek yemeye pek yanaşmamakla evdekileri avcuna almaya başladığını kolayca görebiliriz. Kızın amacı öyle görülüyor ki, aile üzerinde hegemonya kurmaktır. Kızın ne diye böyle bir amaç peşinde koştuğunu anlamak için aile-deki yerini daha bir yakından görmemiz gerekir. Benim buna ilişkin ilk varsayımım, kızın ailede tek çocuk konumunu elinde bulundurması ve aileyi avcuna almasının kendisi için şu ya da bu bakımdan yaşamsal önem taşımasıdır.

"Betty uzun süre kusmaktan yardım ummuş; yemek konusunda pek çok kaprise başvurmuş. Ne zaman yemek yemeye zorlansa kusmuş. Bu yakında da yine bir kusma nöbeti geçirmiş, okulda başından geçen bir olay nöbete yol açmış: Bayan öğretmeni yememekte direttiği bir şeyi yemesini istemiş Betty'den. Betty öğretmeninin yaptığını haksız bulmuş, çünkü bütün diğer yemeklerden kendisine çift porsiyon verilmesini istemiş, evde ve okulda yediği yiyecekleri içeren uzun bir listeyi öğretmene göstermiş."

Çocukları yemek yemeye zorlamamak gerektiğini, çünkü bu konuda onların bizlerden daha güçlü olduklarını şimdiye kadar sık sık vurgulamışımdır. Rapordaki açıklamadan Betty'nin öğretmeninin pek sert biri sayılacağı sonucunu çıkarıyorum. Kızın diretmesi, öğretmeninin hoyrat davranışıyla karşılaşmıştır. Bu ise Betty için evdeki belirsiz düzenden daha kötüdür. Bir zaman çok yaygın bir adet vardı: Sinirsel bir baygınlık nöbeti geçirmek üzere olan birinin suratına soğuk su serpilir ya da yüzüne bağırılır, böylece nöbetin baş gösterme-

si önlenmeye çalışılırdı. Ne var ki, hastalık derecesinde hırslı kimseler isteklerine bu tür nöbetlerle ulaşamadılar mı, daha etkili bir yol arayıp bulmaya bakarlar.

Çok hırslı, despot bir kadını anımsarım; yolda trafik yoğunsa arabada kocasının yanında bir türlü oturmaya katlanamaz, korkup huzursuzlanır, direksiyona sarılır ya da kocasının elini tutmaya kalkar, onu durdurmaya ya da engellemeye çalışırdı. Karısı böyle davrandıkça kocası arabayı inadına daha hızlı sürer, sonunda kadın kocasını alıkoyamayacağını anlar susardı. Bunun adamın karısı üzerinde uyguladığı bir kür ya da bir tedavi niteliği taşıdığını söyleyeceksiniz belki; ancak bu bana savaş sırasında hastalar üzerinde başvurulan tedavi yöntemlerini anımsatıyor. İsteri belirtileri gösteren, titreme nöbetleri geçiren ya da konuşma yeteneğini kaybeden askerler elektroşok tedavisi işkencesiyle karşı karşıya bırakılırdı. Tedaviden sonra ya askerler artık titreme nöbetleri geçirmez olur ya da bağırır, feryat ederlerdi. Bunun tedavi denecek bir yanı yoktur. Ruhsal davranış bozukluklarından kaynaklanan somatik (bedensel) belirtiler zora başvurularak giderilebilirse de, bu yoldan hastanın davranış modelinde herhangi bir değişiklik sağlanamaz. Amaçladığı üstünlük rolünü oynayabilmek için hasta her zaman bir başka çıkar yol arayıp bulur. Betty'nin yemek konusundaki kaprislerinin ve kusma nöbetlerinin zor kullanılarak önüne geçmek güçlük doğurmayacak, ama kız kaybolan semptomlarının yerini tutacak başka semptomlar geliştirecektir.

"Bir başka sorun daha söz konusu Betty'de. Son iki yıl, annesi de içlerinde olmak üzere, başkaları karşısında giderek güçlenip büyüyen savaşçıl bir tutum sergiliyor. Başkalarını selamlamaktan kaçıyor."

Daha önce kızın saldırganlığının en başta annesine yöneleceği varsayımında bulunmuştuk. Başkalarını selamlamaktan

kaçış, pek yaygın görülen bir semptomdur; ayrıca, söz konusu açıklama ilginçtir; insanlar arasında selamlaşmanın nasıl ortaya çıktığını bilmek gerekir. Amacı, çevresindeki erişkinleri sultası altına almak olan pek çok çocuk karşılarına çıkacak ister öğretmenlerini, ister bildik tanıdıklarını selamlamakta güçlük çeker, böyle bir seremoniyi bir teslimiyetin simgesi gibi duyumsarlar. Örneğin, Viyana'da da bu teslimiyet yalnız dolaylı değil, doğrudan da dile getirilir. Bir başkasını selamlarken sık kullanılan sözcük 'servus'tur, bunun da kelime anlamı 'Senin kölenim' demektir. Sanıyorum, Roma dönemine kadar uzanan bir selamlama şeklidir bu; söz konusu dönemde bir köle efendisinin önünde şapkasını çıkarıp 'Ben senin kölenim' demek zorundaydı. Amerika'da selam doğal olarak daha çok bir samimiyetin ifadesidir.

"Betty karşılaştığı insanlarla önyargısız ve nazik bir şekilde konuşmayarak çoğunlukla hakaret edici sözcükler kullanıyor. Kendisine yapılmış bir hakaret aklından çıkmıyor sanki, her Allahın günü yeni bir şikâyet nedeni uyduruyor; saplantı düşüncelerin biri gidip biri geliyor kafasında. Şimdilerde ise yeni olan her şeye kuşkuyla bakmakta; yeni durumlardan, ister büyük, ister küçük yeni kişilerle tanışmaktan kaçıyor. Ama tanımadığı bir çocukla oynamak istedi mi, kendinden önce çocuğun ilişki kurmak istemesine sesini çıkarmıyor."

Bu, kızda toplumsallık duygusunun gelişmediğini gösteren bir diğer kanıttır.

"Sık sık düşüncelere dalar görünüyor, genellikle uzun zaman rahat bırakılmasını istiyor, böyle zamanlarda dalıp dalıp gidiyor. Ama bu ruh durumlarından pek zekice sorularla sıyrılıyor çoğunlukla."

Diğer psikolojik okullar, özellikle Zürih'te C. G. Jung okulu, söz konusu düşüncelere dalmaları Betty'nin içedönüklüğünün işareti olarak yorumlayacaktır. Kız gerçekten

içedönüktür (inrovert), ama içedönüklüğü doğuştan gelmez, bunun yapay yoldan nasıl oluştuğunu izleyebiliriz. Betty soyutlanmış konumdadır, arkadaşlarıyla arasında candan bir ilişki yoktur, dolayısıyla düşünüp durmaktan başka şey yapamaz. Betty topluma sevgiyle yaklaşsa da güçlü bir toplumsallık duygusuyla davransaydı, bu kez Jung dışadönük diye niteleyecekti onu. Bu ise Betty'nin doğru dürüst eğitildiğini, toplumsallık duygusuyla kendisine davranılıp kendisinin de başkalarına aynı şekilde davranacağı koşullarda büyüdüğünü gösterecekti. Ben öyle inanıyorum ki, içedönüklük (introverziyon) ve dışadönüklük (ekstroverziyon) insanda değişmez özellikler değildir.

"Kırda bayırda yaşamayı ve doğayı çok seviyor. Taşrada yaşayalım diye yalvarıp duruyor evdekilere. Bir manzarayı pek çekici buldu mu, hayranlıkla şöyle diyor: 'Dünya ne kadar güzel, değil mi?'"

Bir çocuğun sosyal uyum sağlamış olması, aynı zamanda doğayla ilgilenmesi harikulade bir şeydir. Ama ben hastamızın yaşama kucak açma gücünden değil, tersine güçsüzlüğünden doğayı sevdiğini düşünüyorum daha çok. İnsanlarla ilişki kurmaktan çekinen, toplumdan düpedüz kopuk, rasgele küçük bir adada ya da orman içinde bir kulübede yaşasa buna sevinecek kişilerde çoğunlukla böyle bir doğa sevgisiyle karşılaşırız.

"Ne var ki, bu yakında güneşli bir sabahın tazeliği ve güzelliğiyle etkilenerek müstehzi bir edayla şöyle demiş: 'Şu anda keşke keyfim yerinde olmasaydı.'"

Bu da yine Betty'nin insanlarla ilişki kuramadığını, dolayısıyla keyifsizliğinin, sere serpe etkinlik gösterebileceği sayılı alanlardan biri olduğunu gösteriyor. Ayrıca, keyifsizliği annesinin de keyfini kaçırmasını sağlayabileceği en iyi çaredir; bu yüzden de keyfinin yerinde olmayışından hoşlanmakta.

"Anne ve babasının açıkladığına göre, yemek sorunu doğduğundan beri varmış Betty'de, ama diğer sorunlar daha sonradan ortaya çıkmış."

Bu da kızın amacına ulaşmak için başvurduğu çareleri değiştirdiğini, ama genel durumun olduğu gibi kaldığını gösteriyor.

"Küçük aile anne, baba ve tek çocuktan oluşuyor. Anne ve baba arasında içten bir sevgi ilişkisi söz konusu. Evde gerçekten mutlu bir evlilik havası esmesine karşın, önemli ölçüde sinirsel bir gerginlik de gözlenmeyecek gibi değil. Nedeni de ekonomik sıkıntı ve annenin ailesi tarafında birbirini izleyen hastalıklar. Bunlar anne ve babayı çok uğraştırmış. Karı koca fazla duyarlı insanlar, zaman zaman evde sinirsel gerilimler yaşanmış."

Tek çocuk, genel olarak çok çocuklu ailedeki bir çocuktan daha fazla ilgi ve sevginin odak noktasında yer almaya çalışır. Anne ve babasının birbirini candan sevdiğini fark etmesi durumunda, kızın kendini nasıl hakkı yenmiş biri gibi hissedeceğine daha önce değinmiştik. Ortada mutsuz bir evlilik varsa, çocuk buna göre bir tutum takınmakta güçlük çeker. Ama mutlu bir evliliğin de çocuk eğitiminde en önemli etken olduğunu ileri süremeyiz. Çocuğun anne ve babasıyla ilişkisini anlamak istiyorsak, her zaman aile içinde durumu tüm ayrıntılarıyla görmek zorundayız.

Rapordaki son açıklama, Betty'nin annesiyle çatışmasına ilişkin bize daha çok ipucu veriyor. Ailesindeki hastalıklarla annesinin yoğun olarak uğraşmasının faturası biraz da kıza çıkarılmıştır. Anne ve babalar arasında baş gösterecek gerilimler, özellikle başrolü oynamaya alışmış iddialı çocuklar için güçlükler doğurur. Söz konusu gerilimler, Betty'nin üstünlüğünü kanıtlayacak fırsatlardan yararlanmasını engellemektedir. Toplumsallık duygusundaki yetersizlik kızı aile

dışındaki kişilerle ilişki kurmaktan alıkoymakta, evdeki gerilimli hava ise aile içindeki olanaklarını kısmaktadır. Üstünlüğünü dile getirmek için kıza kalan tek çare, yemek konusundaki kaprislerine sıkı sıkıya sarılmaktır.

"Baba yazardır, anne bir işte çalışır. Birinin kazanacağı para ailenin geçimine yetmediğinden her ikisinin çalışmasını gerektirmektedir. Oturdukları evin aydınlık odası vardır. Bir odada anne ve baba yatar. Kızın kendine ait bir yatağı vardır, ama yattığı odayı hizmetçi kızla paylaşır. Evde ayrıca bir babaanne kalmaktadır; baştan beri Betty'nin beslenmesi ve kilosuyla gereğinden fazla ilgilenerek bunu her vakit kızın yanında tartışma konusu yapmış, sonunda tasa ve endişelerini anne ve babaya da geçirmenin üstesinden gelmiştir."

Yeni bir sorunla karşı karşıyayız burada. Bir büyükanne genelde torunlarına fazla hoşgörülü davranır, hele bir babaanneyse bu annenin işini daha da zorlaştırır. Evdeki babaanneyle anne arasında görüş ayrılıkları bulunduğunu varsayabiliriz. Babaanne Betty'deki beslenmenin önem ve anlamına ilişkin düşünceye güç kazandırmış, yemeğin dünyadaki en önemli şey olduğuna kızı inandırmıştır.

"Babaanne anneye karşı her zaman eleştirel tutum takınmış, kızın yanında da söz konusu tutumunu sürdürmüştür. Anne, kızın şu anda sergilediği eleştirel ve düşmanca tavrın oluşumunu babaannenin kamçıladığına inanıyor. Ailesini sultası altına almak ve çevresindekilerin ilgi odağında yer almak isteyen bir çocuğun, kendisine pek sevecen davranıp üzerine titreyen evdekilerin kendisine istediği ilgiyi göstermediklerine inanan bir büyükannenin tarafını tutması doğaldır. Bu konuda önemli bir rol oynadığı kuşkusuzsa da, babaannenin tutumu belki Betty'deki sorunların doğmasına yol açan tek neden de değildir.

"Tamamen sağlıklı bir bebek olarak dünyaya gelen Betty, yedi ay gibi bir süre emzirildikten sonra sütten kesilmiş. Hemen ardından içirilen bir süt, iyileşmesi uzun zaman alan bir sindirim bozukluğuna yol açmış. Başka bakımdan kızın gelişimi normal bir seyir izlemiş. On dört aylıkken yürümeye, on beş aylıkken konuşmaya başlamış; daha baştan beri cümleler kurabiliyor, isimlerin çoğullarını doğru olarak kullanabiliyormuş."

Sindirim bozukluğu ailede beslenmenin ne çok önem taşıdığına ilişkin bir diğer ipucu oluşturmaktadır. Açıklamadaki öbür bilgiler çocuğun olağanüstü zeki sayılacağını göstermesi bakımından önemlidir.

"Terbiyesine diyecek yok. Pek temiz bir kız. Ama parmağını emiyor. Onun bu huyundan vazgeçirmek kolay olmamış."

Parmağını emmek, genellikle dikkat çekmek için başvurulan bir yoldur. Belki Betty'nin bu alışkanlığından zor vazgeçirilebilmesinin nedeni, kızın böyle bir yola başvurarak evdekilerin üzerine sürekli kol kanat germesini kolayca sağlayabileceğine inanmasıdır. Söz konusu alışkanlık konusunda değişik görüşler vardır. Freud'a göre, parmağın emilmesi cinsellik dürtüsünün bir dışavurumu, bir sapıklıktır (perverziyon). New York'taki Çocuk Rehberliği Enstitüsü'nden Dr. Levy'nin bu konudaki görüşü daha akla yakındır. Dr. Levy, böyle bir alışkanlığa annelerinin memelerinden çok kolay ve bol miktarda süt gelen bebeklerde karşılaşıldığını söyler. Bu gibi annelerde süt emen çocukların ağzı, dudakları ve çenesi yeterince çalışmaz, parmak emmek bunu dengeleyecek bir telafi mekanizması işlevini görür (kompanzasyon). Ben, Dr. Levy'nin gözlemini doğru bulmaktayım; parmak emme sorununu bir ölçüde açıklamaktadır. Ama şuna da inanıyorum ki, çevresindekilerce gözetilip kollandığını fark eden her çocuk böyle bir alışkanlık edinebilir.

"Parmağını emmekten alıkoymak için elleri sarılan Betty çareyi kusmakta bulmuş."

Bir başka deyişle, üstünlüğünü kanıtlamak için kız yeni bir yol keşfetmiştir. Freud olsa, bu durumda kızın cinsel dürtüsünü bastırdığını, dolayısıyla kustuğunu söylerdi.

"Devinim özgürlüğünün kısıtlanmasına karşı protestodan mı, yoksa yemek sorunuyla ilgili olarak mı kızın ilk kez kustuğunu annesi anımsamıyor. Kız, yasaklamalara karşı her zaman direnmiş."

Egemenlik peşinde koşan çocukların yasaklara katlanamayışlarını kolay anlayabiliriz. Söz konusu çocukları cezalarla da etkileme olanağı yoktur.

"Betty henüz iki yaşındayken bir ara oyuncaklarının elinden alınacağı söylenerek gözü korkutulmuş. O da bunun üzerine 'Alırsanız alın, oyuncaklara ihtiyacım yok. Ben de pencereden dışarı bakıp düşüncelere dalarım,' demiş."

Kız benimsediği üstünlük amacına nasıl da sıkı sıkıya bağlı, bu konuda ne büyük bir serinkanlılıkla davranıyor! İlgili sözlerle evdekilerden daha güçlü bir konumda oluşunun gururunu dile getirmekte.

"Aile, sosyal bakımdan orta sınıfın üst kesiminde yer alıyor. Anne ve babanın dostlarını başlıca sanatçılar oluşturmakta. Kız babasına pek düşkün, onun sözünü daha çok dinliyor. Babası annesine ne zaman sevgiyle yaklaşmak istese, Betty açıkça protestoya başvurup, 'Beni de öp!' ya da 'Ben de kucaklanmak istiyorum!' diyerek araya giriyor." Buradan, anne ve babanın birbirine sevgisini kızın kendi hakkı saydığı sevgide bir kısıtlanma gibi algıladığını görebilmekteyiz.

"Annenin de çalışıp evin geçimine katkıda bulunması gerektiğinden, Betty iki buçuk yaşındayken, çok iyi eğitim görmüş, sevecen bir mürebbiyeyle bir süre evden uzaklaştırılarak aşırı düşkün olduğu annesiyle arasındaki bağ biraz gevşetilmek istenmiş. Ayrıca, anne ve baba böyle bir ayrılığın beslenme sorununu çözümleyeceğini ummuşlar. Söz konusu

ayrılık, ailesindeki hastalıklar dolayısıyla annenin evde olmadığı, dolayısıyla kızın son derece üzüntü içinde bulunduğu bir döneme rastlamış."

O zamana kadar kendisine büyük bir sevecenlikle davranmış annesinin ansızın gösterdiği bu vefasızlığı Betty'nin bir türlü aklı almamış, durum kız için gerçek bir trajediye dönüşmüştür.

"Evden uzaklaştırıldıktan sonraki ilk birkaç gün kız üzülmeye devam etmiş, ama ağlamamış hiç, sonunda duruma boyun eğmiş, görünürde ortadaki koşullara uyum sağlamış." "Görünürde" uygun bir sözcük, çünkü gerçekten kızın ilerideki gelişimi, annesini asla affetmediğini gösteriyor.

"Annesi evden zorunlu ayrılışını kızın hiç bağışlamadığına inanıyor. Bundan kısa süre sonra Betty özel bir deneme yuvasına yollanmak istenmiş."

Anlaşıldığı kadarıyla annesi Betty'nin ne durumda olduğunu anlamışsa da ona yardım elini uzatamamış.

"Kız yuvaya gitmemekte var gücüyle direnmiş, sanki canına kastediliyormuş gibi bağırıp çağırmış, gözyaşı dökmüş, yemek yemeye yanaşmamış ve sürekli kusmuş. Üç ay kadar sürmüş bu durum."

Betty başvurduğu protestolarda pek enerjik bir tavır sergiliyor. Ben, buna gelecek için çok şey vaat eden bir işaret gözüyle bakıyorum; çünkü söz konusu enerji olumlu bir yöne yöneltilebilirse, kızda bir önderde aranacak özelliklerin gelişmesi sağlanabilir.

"Derken kız ağlayıp sızlanmaktan birden vazgeçip yuvaya gideceğini söylemiş. O günden sonra da bu konuda tatsız bir durumla karşılaşılmamış. Betty yuvaya gideli bu üçüncü yılmış ve yuvada pek seviliyormuş."

Kızda ansızın baş gösteren değişikliğin nedeni ya sorunlarıyla başa çıkmada eskisinden daha etkili bir yöntem bulması

ya da durumda iyiye doğru bir gidişin gerçekleşmiş olmasıdır. Yuvada sevilmesi, başka çocuklara karşı ilgi yetersizliği dikkate alınırsa insana biraz şaşırtıcı gelebilir. Ama şımarık büyütülmüş hayli çocuk vardır ki, başkalarının gönlünü kazanmada olağanüstü bir teknik geliştirme becerisini gösterebilmektedir. Betty'nin durumunda da böyle bir şey söz konusu olabilir.

"Kısa zaman öncesine kadar büyük oğlanları belirgin şekilde cezbedebiliyor, bu büyüleyici gücünün de keyfini çıkarıyormuş. Oğlanları öylesine etkisi altına alabiliyormuş ki, yuvada çalışan personel Betty'nin oğlanların gönlünü nasıl fethedebildiğini anlamaya çalışıyor, ama kızın uyguladığı yöntemi bir türlü anlayamıyorlarmış."

Bu açıklama, başkalarının kendisini şımartmasını sağlamak için kızın güzel bir teknik geliştirdiğine ilişkin kanımızı pekiştiriyor. Oğlanlar konusunda başvurduğu teknik, belki de babasının gözüne girmede yararlandığının aynıydı.

"Betty, son iki yazı yuvadaki öğretmenlerden birinin yönettiği bir yaz kampında geçirmiş. Her seferinde evden üç ay uzak kalmış. Son yıl kampın ardından kamptaki bir başka çocukla ve onun anne ve babasıyla iki haftalık bir geziye çıkmış. Bu iki hafta öylesine örnek bir davranış sergilemiş ki, anne ve baba onu öve öve bitirememiş. Ne var ki, kız her defasında o yıl geziye gitmeyeceğini önceden söylemiş ve bu yıl da yine aynı şeyi tekrarlamış, ama her yıl yine dünden hazır kalkıp yola düşmüş."

Açıklama, başkalarının sevgisini nasıl kazanacağını Betty'nin bildiğini gösteren yeni kanıtlar sunuyor bize. Evden ayrılmaya karşı protestolarına gelince, bunlar anne ve babasını üzmek için birer bahaneden başka şey değil.

"Bu yıl kız arkadaşları gibi mutlaka annesiyle geziye çıkmak istiyormuş."

Eh, işte Betty'nin ruhunda yanan ateşi görüyoruz nihayet: Kız annesinin yanında olmak istiyor hep. Çok zekice davranıp annesine bir görev yükleyerek, "Arkadaşlarım anneleriyle gidiyor, ben de seninle gitmek istiyorum," diyor.

"Boş vakitlerini geçirişinde bir fevkaledelik söz konusu değil. Sokakta oynayabileceği arkadaşları yok, çünkü öğle sonraları saat dört buçuğa kadar yuvada kalıyor. Piyano çalmaya hevesli, bu konuda kesinlikle yetenekli bir kız. Hiç piyano dersi almamış, yine de şimdiden pek hoş birkaç şey bestelemiş. Yuvadaki öğretmeni, kızın neye el atsa üstesinden geldiğini söylüyor. Kendisinden bir şey yapması istensin, çok hassas davranıyor, yaptığı işin kusursuzluğuna inanmadıkça içi rahat etmiyormuş. Kendisini olumlu bir ışık altında göstermeyeceğinden korktuğu bir işe girişmeye ya da bir oyunu oynamaya yanaşmıyormuş."

Betty'nin yuvada kusursuz bir davranış sergilemesinin nedeni, başkalarının duyacağı bir hoşnutsuzluğun gurur ve hırsını çok ağır şekilde yaralayacak olmasıdır.

"Başka kardeşleri olmadığına üzülüyor ve evde hep tek başına oynamak zorunda kaldığından yakınıyor. Bazen arkadaşlarını eve çağırmasına izin veriliyormuş. Ama arkadaşı gidip de yalnız kaldığında hep bir tatsızlık çıkarıyor, dönüp dolaşıp annesinin işe gitmesinden ve evde bulunmamasından yakınıyormuş."

Kızın gerçekten bir oğlan ya da kızkardeş istediğinden kuşkuluyum, belki gerçekte hiçbirini istemediğini çok iyi biliyor. Yakınıp sızlanmalarına daha çok anneye yöneltilmiş suçlamalar gözüyle bakmak gerekiyor. Aslında kızın amacı, annesinin evde kalıp yalnızca kendisiyle ilgilenmesidir.

"Kız ağlayarak, yalvarıp yakararak ve suçlamalara başvurarak annesini evde tutmaya çalışıyor. Örneğin, annesine şöyle demiş bir ara: 'Evde kalırsan senin dostun olurum!' Gün-

lük yaşamının seyri yaşı için normal. Bilindiği kadarıyla iyi uyuyor, genelde rüya görmüyor uykusunda; rüya gördüğü birkaç defa bağırarak uykudan uyanmış, aslan ve kaplanların merdivenden çıkıp geldiğini söylemiş."

Sonunda Betty, anne ve babasını geceleyin rahatsız edip kendisiyle ilgilenmeye zorlayacak bir yöntem geliştirmiş. Aslan ve kaplanlar böyle bir amaç için hayli işe yarar şeylerdir.

"Annesi her sabah Betty'yi alıp yuvaya götürüyor, babası da yuvaya sık sık telefon edip konuşuyor kendisiyle. Süt çocukluğu döneminden başlayarak kızın ilgisi hemen yalnızca çocuk olsun, erişkin olsun başkalarının tepkilerini gözlemlemeye yönelmiş görünmekte. Söz konusu eğilim kızda o kadar belirgin ki, zaman zaman sırf gözlemleyip yorumlamak amacıyla başkalarını kışkırtıp tepkide bulunmaya zorluyor. Gözlemlediği kimselerin özelliklerini pek çabuk kavrayıp bu konuda insanı titizlikle bilgilendirebiliyor. Düşünce tarzı açıkça mantıksal ve analitik."

Bu açıklamaya ne anlam vereceğiz? Belli ki kız yazar olarak insanların tepkilerini sürekli izlemesi gereken babasına öykünmekte. Kuşkusuz, kadınlarda mantıksal ve analitik düşünce tarzına rastlanamayacağına ilişkin batıl inanç aramızdan çoğuna yabancı değildir. İşte size bu inancı çürüten bir örnek. Yeter ki niyet ve amacına uygun düşsün, her kızda mantıksal ve analitik bir düşünce tarzıyla karşılaşabiliriz.

"Kız şöyle bir oyun icat etmiş: Kendisi yargıç oluyor, arkadaşları da polis rolünü üstleniyor. Polisler çıplak bir kadını tutuklayıp Betty'nin karşısına çıkarıyorlar, yargıç Betty de kararı açıklıyor: 'Çıplak kadına verilecek tek ceza, onun elektrik sandalyesine oturtulmasıdır.' "

Bu, önemli bir oyundur: birincisi, Betty'nin cinsiyetler arasındaki ayrımın farkında olduğunu, ikincisi kendisinde bir aşağılık duygusunun varlığını ortaya koymakta; kız, çıplak

erkeklerden değil, çıplak kadınlardan söz ediyor. Bu, onun erkeksel protestosudur, bir kadın olduğunu yadsıdığının, bir erkek olmak istediğinin kanıtıdır. Babasına öykünmesine şaşmamak gerekiyor. İçindeki pek güçlü hırs, kadın rolü düşüncesiyle bağdaşmamaktadır.

"Tek başına çıplaklık kız için olağanüstü bir şey değil, kamptaki arkadaşlarını sürekli olarak çıplak görmüş. Ayrıca, kızlarının tesadüfen banyoya girip de kendilerini banyo yaparken görmesine anne babası pek aldırmamış."

Betty'deki yadsıma çıplaklığa değil, kadınlık rolünedir.

"Uzun süre Betty kendisine kötü hayvanlara ve kötü insanlara ilişkin öyküler anlatılsın istemiş. İyi varlıklara ilişkin öyküler ilgisini çekmiyor."

Belki kötü hayvan öyküleri kız için annesinin geceleyin kendisiyle ilgilenmesini sağlayacağı yararlı bir malzeme oluşturmaktadır. Toplumsallık duygusundan yoksun kimseler, insanların doğuştan kötü olduklarına inanmaktan hoşlanır. Bencil filozofların büyük çoğunluğu bu yolda kuramlar geliştirmiştir. Toplumsallık duygusuna sahip kişilerse genelde hoşgörülüdür ve insanların kötü olmalarının nedenini anlamaya çalışır. Ayrıca, iyi insanlara ilişkin öyküler gerçekten pek ilginç değildir. Kimse yoktur ki her sabah gülümseyerek uyanan, tatlı tatlı konuşan, bir gülüşle evden çıkıp işine giden, eve dönerken yanında çocuklarına hediye, karısına çiçek getiren, her zaman dost, altın kalpli ve ince duygulu biri gibi davranan melek huylu bir insanın öyküsünü hayranlıkla izlesin. Ama kimsenin gözünün yaşına bakmayan acımasız, hınzır kişinin öyküsünü kaleme alırsanız, bunu insanlara okutabilirsiniz.

"Geçenlerde Betty çok dramatik bir şekilde arkadaşlarının gözünü korkutmuş. 'Şunu, şunu yapmadınız mı, bu akşam grip hastalığını evinize gönderirim, sizi yakalar. Açık pence-

reden yollanm onu size, siz de hastalanıp ölürsünüz.' Sonunda anlattığı şeye kendisi de inanmış ve evdekilerden pencerelerin kapatılmasını istemiş."

'Ölürsünüz' cümlesinden kızın nasıl büyüsel bir güç peşinde koştuğunu görüyorsunuz. Tanrıya benzer bir kişi rolünü benimsemeye başlıyor kız. Hayat ve ölüm üzerinde söz sahibi olmak, yapın dediği şeyleri yapmazlarsa insanları öldürebilme gücüne kavuşmak istiyor. Kızın yaşam trajedisi de burada yatmakta. Toplumsallık duygusundaki yetersizlik ve hükmetme tutkusu, acısını kızın kendisinden çıkarıyor. Kılıcı sevenin ölümü kılıçtan olur, hayatın acımasız mantığıdır bu.

Bana söylediğine göre, kız bu akşam hastaymış, dolayısıyla sadece annesiyle konuşabileceğiz. Kadını görüşümüzün doğruluğuna inandırabileceğimizden emin değilim; ama bizlere düşen durum kendisine, kendisine de düşen bunu kızına açıklamaktır. Pek çok bakımdan anne yerinde davranmış, çocuğunun davranışındaki şaşmaz mantığı sezmiştir. Betty'ye yemeğin babaannenin düşündüğü kadar yaşamsal önem taşımadığını anlatması, ama bunu babaanneyi gücendirmeyecek biçimde yapması gerekmektedir. Örneğin, kıza babaannesinin iyi niyetle davrandığını, ama yemek konusunda fazla bilgi sahibi olmadığını açıklayabilir. Diğer yandan, kız daha çok, arkadaşları arasında anlamlı bir önder rolünü oynayacak gibi kendini hazırlamaya yöneltilmelidir.

Söyleşi

Anne salona girer.

Dr. Adler: Küçük kızınızın durumunu dikkatle inceledik. Bize göre çok zeki, ilerisi için çok şey vaat eden bir çocuk. Öyle inanıyorum ki, kızınızın davranışını pek çok bakımdan gayet güzel anlamışsınız. Sanıyorum siz zorunlu olarak ailenizle ilgilenirken, kızınız kendisini terk ettiğiniz duygusuna

kapılmış ve bu yüzden sizi hiç affetmemiş. Bu vefasızlığınızdan dolayı sizi cezalandırmayı kendisine bir yaşam amacı yaptığının farkında değil. Ama onunla bu konuyu konuşursanız, kendisinin dostu olduğunuza onu inandırabilirsiniz.

Anne: Ben bunu hep yaptım zaten, ama o karşılık vermedi. Beni doğru dürüst dinlediği yok; öyle asabi, öyle suçlayıcı bir hali var ki, kafasını bir türlü çalıştırmıyor ya da çalıştırmak istemiyor. Benim işe gitmeme çok kızmakta; bana, 'neden benim yuvada çalışmıyorsun?' diye soruyor. Ben de orada çalışabilmem için bir boş yer olmadığını, ayrıca orada yeterince para kazanamayacağımı söylüyorum.

Dr. Adler: Belki iki hafta gibi bir süre yuvada çalışmayı deneyebileceğinizi, yeterince para kazanamadığınız için de aç kalmanın hoşuna gidip gitmeyeceğinin o zaman anlaşılacağını söyleyebilirsiniz. Onun böyle bir şeye rıza göstereceğinden kuşkuluyum; çünkü sizin ailede, gördüğüm kadarıyla, yemek çok önemli rol oynuyor.

Anne: Doğru.

Anne grip olayından ve kızının başkalarını gözlemleme huyundan söz eder.

Dr. Adler: Kızınızın çocukların gözünü korkutmadaki amacı, oyun arkadaşlarını gerçekten hastalandırabilecek güce sahip olduğunu size göstermektir. Kendisine bunu böyle açıklayabilirsiniz. Sonra, bir bebekken de hep önemsenmek ve hayranlık konusu yapılmak istediğini de söyleyebilirsiniz ona.

Anne: Betty'ye olaylara mantıksal açıdan bakmasını öğretmek için hayli uğraştım. Bir ölçüde de başarmıştım bunu. Ama sonra yine başa dönüldü.

Dr. Adler: Belki uyguladığınız yöntemde bir yanlışlık vardı. Bir ara kızınızı alıp bir gezintiye çıkın; güler yüzlü bir edayla, onu yalnız bırakıp işe gitmek zorunda kalmanızın sizi pek üzdüğünü açıklayın. Elden geldiği kadar uzun zaman

yanında kalmayı kuşkusuz yeğleyeceğinizi söyleyin. Sonra da mantığına seslenerek, bir aileye bakmak gerektiğinde kendisinin de sizin gibi davranıp davranmayacağını sorun. Ayrıca, ailede tek çocuk olduğunu hatırlatın; yemek konusunda çıkardığı güçlüklerle niyetinin aileye eziyet etmek olduğuna ilişkin tahmininizi açığa vurun. Ama durum gerçekten böyle midir pek bilmediğinizi, kendisiyle bunun üzerinde konuşmayı çok istediğinizi de söyleyebilirsiniz.

Anne: Kısa süre önce ailede tüberkülozdan ve daha başka nedenlerden birden çok ölüm olayıyla karşılaşıldı. Bunun üzerine kız yine doğru dürüst yemek yememeye başladı. Ne yaptığını çok iyi biliyor. Şöyle diyor örneğin: "Bu akşam yemek yemezsem, kesinlikle ölmem."

Dr. Adler: Onun tek arzusu sizi sinirlendirmek ve kendisiyle ilgilenmenizi sağlamak. Söylediği sözle gerçekte şöyle demek istiyor kızınız: "Yemek yemeyeceğim. Öleceğimden korkmuyor musunuz?" Çünkü bunu söylediğinde sizin endişeye kapılıp kendisini yemek yemeye zorlayacağınıza inanıyor.

Anne: Aslında yemek sorunu değil de diğer huyları beni tasalandırıyor. Arkadaşlarına en ufak bir ilgi duyduğu yok.

Dr. Adler: Bana kalırsa, bu noktada yuvadakilerin işe el atması gerekiyor. Yuvadakiler, kızla güzel güzel konuşup başka çocukları nasıl önderlik yapacağını göstermeli, bunu onları sultası altına alarak, gözlerini korkutarak değil, yardımlarına koşarak gerçekleştirebileceğini kendisine açıklamalıdır. Belki siz de bu konuda kendisiyle konuşabilirsiniz, ama onu eleştirmeyin sakın. Sanırım ne demek istediğimi anlıyorsunuz. Kızın yaşam amacı sizi kızdırmaktır, bu da ailelerdeki tek çocuklarda, hele bunlar ilkin şımartılıp sonradan kendi hallerine bırakılmışsa sık rastlanan bir durumdur. Bizlere düşen, kızı daha insancıl biri yapmak, başkalarına daha çok ilgi gös-

termesini sağlamaktır. Siz de bu konuda çok büyük katkıda bulunabilirsiniz; kızın nasıl işe başlayacağına ilişkin bazen bir söz söylemeniz, bazen dostça bir uyarıya başvurmanız yetecektir. Betty daha çok düşünsel tipte bir çocuk; sizi anlayacaktır. Ailede hep tek çocuk olarak kalacağından emin değil.

Anne: Ama öyle.

Dr. Adler: Kendine fazla değer taşımayan biri gibi bakmakta; bu yüzden de mücadele ediyor, başkalarına aşağılayıcı sözler söylüyor. Ama yine de onun iyi bir kız olduğundan kuşkum yok. Ağzına aşağılayıcı sözler aldı mı, başkalarına hakaret etmenin hiç de zekice bir davranış sayılamayacağını, gerçekten kültürlü büyük insanların böyle bir şey yapmayacaklarını söyleyebilirsiniz. Kızınıza karşı daha açık yürekli yaklaşın, onu sırdaş yapın kendinize, evin ufak tefek sorunlarında görüşüne başvurun, ona erişkin bir insan gibi davranın, sorumluluk üstlenip sevimli biri olmaya çalışması durumunda öneminin artacağı duygusunu uyandırın kendisinde. Ayrıca, hep aileyi sultası altına almaya uğraştığını açıklayın ve ne sizin ne de eşinizin evde tek başına söz sahibi olmak istediğini gösterin. Ailenin ortaklık temeli üzerine kurulduğunu, ailede herkesin biri, birinin herkes için var olduğunu açıklayın.

Anne: Sanırım çok iyi bir öneri bu.

8.

ÖNDER PEŞİNDE

Rapor

Bugün Michael'in durumunu ele alacağız. On iki yaşında Michael, on üçünden de sekiz ay almış, pek çok soygun olayına karışıp yakayı ele vermiş. Yüzeysel şekilde örgütlenmiş bir çetenin üyesi. Çetenin başında bulunan on dört yaşında bir oğlan kendinden küçükleri hırsızlığa, soyguna yöneltiyor. Böyle bir durumda bizim tahminimiz, yaşadığı çevrede egemen koşullardan Michael'in memnun olmayışıdır. Çetenin başı kendisini hırsızlığa yöneltebiliyorsa, Michael'ın ona okuldan ya da evinden daha önemli gözüyle bakması gerekir.

Raporda daha sonra şöyle denmekte:

"Çete reisi Baldy ıslahevine konulduğunda, Michael birkaç zamandır hırsızlık yapmaktaymış. İki yıl önce ıslahevine konulan Baldy şimdi yine çıkıp gelmiş oradan; ailesi yakında bir yerde oturuyormuş. O geldikten sonra çevredeki oğlanlar birçok kez hırsızlık yaparken enselenmiş."

Michael'in hırsızlığı tek başına yapmayışı önemli bir nokta. Çete Michael'den yararlanmakta, onu kötü işlerde kullanmaktadır. Belki çete reisi Michael'in yüzüne gülmekte, ama belki de Michael bir kez reis olarak kabullendiği kişinin her sözünü körü körüne yerine getiren o geri zekâlı ya da ner-

deyse geri zekâlı denebilecek çocuklardan biridir. Kriminal vakaları araştırıp inceleyen herkes bilir ki, söz konusu tipteki çocuklara her çetenin içinde rastlanır. Bunlar asıl işi yapan araç konumundaki kişilerdir. Belki de hastamız geri zekâlı değil, başkalarına pek bağımlı biridir. Bir başkasının güdümüne girmeden rahat edemeyen bir çocuktur; bir önderin buyruklarını yerine getirmek kendisine alabildiğine bir güçlülük duygusu sağlamaktadır.

"Michael çocuk mahkemesince cezalandırılmış, ama cezası ertelenmiş."

Çocuk suçluların cezasını ertelemek doğru mudur, değil midir, bu konuda bir karara varmak bizim işimiz değildir. Mahkemece cezasının ertelenmesinin henüz on iki yaşındaki bir çocuktaki aşağılık ve küçüklük duygusunu daha da derinleştiren ağır bir yük olduğu kuşkusuzdur.

"Anne ve baba Ukrayna kökenli. Anne çok kötü bir İngilizce konuşuyor. Babanın İngilizcesi oldukça iyi. Yaklaşık üç yıldır New York'ta yaşıyor aile. Baba sabah beşten akşam saat yediye kadar bir fabrikada, anne saat on yediden yirmi bire kadar bir temizlik işinde çalışıyor. Anne de, baba da Amerikan vatandaşı. Çocukların hepsi Amerika'da doğmuş."

Annenin iyi İngilizce bilmeyişi ek bir engel oluşturmakta. Böyle küçük ayrıntılar çocukların sosyal gelişimini kolayca olumsuz etkileyebilir. Ayrıca, çocukların evde olduğu saatlerde anne ve baba adeta hiç evde bulunmamaktadır.

"Ailenin üç çocuğu vardır: On dört buçuk yaşında Leon, on iki yaşını bitirip on üçünden sekiz ay almış Michael ve altı yaşında Marie. Aile dört odalı köhne bir evde oturuyor. Ne asansör, ne banyo bulunuyor evde. Dört odadan ikisi yatak odası; Michael ile Leon aynı odada yatıyor. Aile Katolik'tir."

Belki Michael'in ağabeyinde önder özellikleri oluşmuş, Michael de bir arkadaşı ve bir ortağı olarak kendisini ağabeyine denk hissedebilmek için onun buyruğu altına girmiştir.

İstenilen yöne yöneltilebilmesiyle ağabeyinin ilgi ve takdirini kazanmaktadır. Ağabeyi Michael'den iki yaş büyük, kız kardeşi Michael'den altı yaş küçüktür; dolayısıyla, Michael'in yaşam modelini ağabeyi belki kız kardeşinden daha büyük ölçüde etkilemektedir. Eve ilişkin tanımlamadan ailenin hayli yoksul olduğu anlaşılıyor; ailenin ekonomik durumu iç açıcı değil.

"Michael'in doğumunda ve gelişiminde bir anormallik yok. Bir yaşında yürümeye, kısa süre sonra da konuşmaya başlamış. Görüldüğü kadarıyla, aile üyeleri de içinde olmak üzere herkese karşı candan ve dostça davranmaktadır. Okulda sevilen biri. Başka çocuklarla iyi anlaşıyor."

Bu söylenenler, oğlanın psikolojisine ilişkin varsayımımızı doğrulamaktadır. Michael dostça davranan, itaatkâr bir çocuktur; bu yüzden işlenen bir suçta başı çekmesi düşünülemez.

"Michael, kendi ifadesine göre, sevmediği bazı öğretmenlerde okumuş, ama şimdiki öğretmeninden hoşlanıyor."

Belki oğlan başkalarından dostça davranış bekliyor, kendi davranışı otoriteyle bir çeşit sözleşme anlamını taşımakta: Bana iyi davran, ben de sana iyi davranayım. Ama özellikle pek alçakgönüllü olduğundan kolay ayartılıp suça yöneltilebilecek biri. Michael'i olumlu şeyler yapmaya ayartmak da yine fazla güçlük doğurmayacaktır. Ama bu kadarı yeterli sayılamaz; oğlanın başkalarından bağımsız, kendi başına hareket etmeyi öğrenmesi, kendi üzerine düşen sorumluluğun bilincine varması gerekmektedir.

"Sokakta çok oynuyor. Oynadığı oyunlar kovalamaca, top ve zor oyunları. Genellikle sevilen bir çocuk; kendini kolayca büyük oğlanların güdümüne bırakıyor."

Rapordaki açıklamalar varsayımlarımızı sürekli doğrulamakta. Michael başkalarınca sevilmek ve önemsenmek için her şeyi yapabilecek bir çocuktur.

"Kendi ifadesine göre, Michael'in tanıdığı bir kız varmış, bazen birlikte sinemaya gidiyorlarmış, bazen de evlerine gidip kızı görüyormuş. Michael ve ağabeyi nöbetleşe ayakkabı boyacılığı yapıyormuş, bir boya sandıkları varmış, okul dağıldıktan sonra ve cumartesi günleri sandığı alıp çalışmaya gidiyorlarmış."

"Michael ile ağabeyi." Michael'in kendisine önderlik edecek biri olmaksızın yapamadığı bu sözlerle de vurgulanıyor. Bir kızla çıkması besbelli büyük oğlanlara öykündüğünü göstermekte.

"Annesi oğlanla ilgili olarak şöyle diyor: 'Michael iyi bir çocuk. Evde hep neşeli. Küçük kız kardeşiyle oynamaya bayılıyor, bazen de takılıyor kardeşine. Hep Baldy'yle gezip dolaşıyor mu bilmiyorum. Baldy kötü bir oğlan. Onu tanıyana kadar Michael'in başı hiç derde girmemişti. Yalnızca iki kez okula gitmedi. Bir defasında Conney Island'a gitmişti, bir defasında da hastaneye gittiğimde kendisini yanıma almıştım. Benim İngilizcem iyi değildir çünkü. Michael şimdilerde hep kötü oğlanlarla beraber. Buralardan taşınıp gitmeyi düşünüyorum, o zaman belki kendisine iyi arkadaşlar edinebilir."

Annesinin söylediğine göre, kendisi öğleden sonra saat beşte işe gidince Michael'e babası göz kulak oluyor, onu sokağa bırakmıyormuş. Annesi, oğlanın öğle sonraları sokakta vakit geçirmemesini, gençlik evine gitmesini istiyormuş. Michael, ayakkabı boyayarak genellikle bir-iki dolar kazanıyor, kazandığı parayı annesine getiriyor, o da Michael'e beş ya da on penny harçlık veriyormuş. Para kazanıp aile bütçesine katkıda bulunması bir oğlan için her ne kadar olumlu bir davranışsa da, Michael'in kendi kendini alçalttığının bir diğer belirtisidir. Bir başka semte taşınmalarının gerektiğini söylemekte anne yerden göğe haklıdır. Bir çocuğun böyle sürekli olarak ayartılmasına göz yummaktansa, bulunduğu yerden alıp onun bir başka yerde kök salmasını sağlamak daha iyidir

kuşkusuz. Gerçi Michael babasının gözetimindedir, ama baba hep evde kalmadığı için kendinden büyük oğlanların etkisi altına girmekten kurtulması düşünülemez. Gerçek anlamda uygulanacak tek tedavi varsa, o da Michael'i başkalarından bağımsız kılmaktır.

Babası oğlan hakkında şöyle demekte: "Evden asla para aşırmıyor, oysa benim cüzdanımdan bunu yapabilirdi pekâlâ. Leon, Michael'e ağabey gibi davranıyor, onun için ve onun yanında savaşıyor. Kardeşine arka çıkarak nasıl büyük bir oğlanı patakladığıru harıl harıl anlatıyor. Kendini Michael'den pek üstün konumda hissetmekte. Okulda Michael'den çok daha ileride ve aldığı notlar çok daha iyi. Çalına huyu da yok, zar oyununa da heves etmiyor."

Rapordaki bilgiler şimdiye kadarki varsayımımızı dönüp dolaşıp doğrulamakta. Michael ağabeyine bir kahraman gibi taparken, ağabeyi kendisinde doğuştan var olan aşağılık duygusunu yenebilmek için kardeşiyle boğuşup onu sultası altına almaya çalışıyor.

Michael şöyle diyor: "Annem ve babam en çok Leon'u seviyor." Leon da canla başla onaylıyor bunu, kızkardeşi Marie'nin daha çok kendisini sevdiğini ekliyor sözlerine. Michael annesini ve küçük kız kardeşini çok seviyor, ailesinin kendi davranışlarını hoş karşılamadığına üzülüyorsa da belli etmiyor, oysa içinde böyle bir duygu yaşadığını biliyorum. Michael'in hiç itiraz etmeden ağabeyinin her dediğini yapmasının nedeni, belki bundan kendisine kimi avantajlar sağlamasıdır. Oğlanın gerçekten kendini ağabeyinden pek aşağı konumda görüp görmediğini bilmek durumundayız. Buna ilişkin daha çok bilgi edinmek için okulda hazırlanan rapora başvurmamız gerekiyor:

"Michael New York'un bir sanayi bölgesinde gözlerini dünyaya açmış. Gerek anne, gerek baba bütün gün bir fabrikada çalışıyormuş. Çocuklar sabah sekizde bir kreşe götü-

rülüp bırakılıyor, akşam beş ya da altıda alınıp eve getiriliyormuş. Üç yıl böyle sürmüş. Daha sonra çocuklar Katolik okullardan birine gitmeye başlamış. Michael sekiz yaşındayken aile Michigan'a taşınmış, ama aynı yıl yine New York'a dönmüş. Bu yer değiştirme Michael'in bir okul yılına mal olmuş. Ama sekiz yaşında olmasına bakılmayarak okulda yine birinci sınıfa alınmış. Şimdi ise dördüncü sınıfta okuyor, en başarılı olduğu ders matematik, en başarısız olduğu dersler de okuma ve imla."

Belki de Michael'in kendini aşağılanmış hissetmesine bir yıllık okul kaybı yol açmıştır, çünkü bu kayıp dolayısıyla oğlan kendinden küçük çocukların sınıfında okumak zorunda kalmış. "Lefty" lakabını taşımasına bakılırsa, oğlanın solak olduğu düşünülebilir.

Öğretmeni Michael'le ilgili olarak şöyle diyor: "Michael'i çok seviyorum. Sınıftaki çocuklar da seviyor. Kavgacı biri değil, zekâ yüzdesi 70, motorik-mekanik test sonucuna göre el becerisi fena sayılmaz, yaşına uygun. Bir emosyon testi, hırsızlık eylemlerinin ve çocuk mahkemesinde yargıç önüne çıkarılmasının kendisini hayli tasalandırdığını ortaya koyuyor. Bir üyesi olduğu çetedeki çocuklardan korkuyor görünmekte." Zekâ yüzdesinin düşüklüğü, bunu değerlendirecek bazı kişilerde Michael'in geri zekâlı olduğu sanısını uyandıracaktır. Ancak, şurası unutulmamalı ki, çocuğun yaşam modeli yılgınlığın ve korkunun damgasını taşımakta. Ben, Michael'e şimdikinden daha elverişli bir ortamda yaşama olanağının sağlanmasını ısrarla savunmak isterim.

Geçen yaz Michael iki ay gibi bir süre kampta çadır hayatı yaşamış. Yüzmesine diyecek yokmuş, diğer spor dallarında ve müzikte de fena değilmiş. Kampta işbirliği ilkesinden hiç şaşmamış, başkalarının yardımına koşmaya hep hazır bir tutum sergilemiş. Kamp yöneticisi oğlan hakkında şöyle demekte: "Sezon boyu kampta Michael'in üzerine yoktu. Şimdi-

ye kadar gördüğüm en neşeli bir gülümseme hiç eksik olmadı dudaklarından. Talihin tam yüzüne güldüğü biriydi. Oyun olsun, günlük çalışmalar olsun, coşkuyla, keyifle yapıp çıkardı hepsini."

Michael, biri çıkıp hatın için bir şey yapmasını istese, asla canımı vermem demeyecek biri. Çeşit çeşit zor oğlanlarla uğraşan kamp yöneticisinin iyi bir sportmen olan, üstelik neşeyi hiç elden bırakmayan bir çocuğu baş tacı etmesi doğaldır. Michael'in durmadan gülümsemesinin nedeni, davranışlarının bütün sorumluluğunu başkalarının üzerine yıkmasıdır. Uygun bir çevrede hiç sorun çıkarmayacak bir çocuktur Michael.

"1929 yılının ilk aylarında küçük çapta dağınık hırsızlıklara kalkışmış, 30 Mayıs'ta ise birden çok cüzdanın aşırılıp 60 doların ele geçirildiği büyük bir soygun olayına gelip dayanmış iş. Ve başındaki kişinin Baldy, beyninin bir başka oğlan, bir araç olarak kullanılanın da Michael olduğu çetenin soygunu gerçekleştirdiği kanıtlanmış."

Michael'in böyle bir girişimde asla yönetici ya da elebaşı rolünü oynamayacağı kuşkuya yer vermeyecek gibi anlaşılmakta.

"İtirafında belirttiğine göre, Michael mağazanın holünden içeri girmiş, asansöre bakan, aynı zamanda binanın yöneticiliğini yapan adamın kendi peşine düşmesini sağlamış. Adam onu ele geçirirse kafasını kopartacağı tehdidini savurup duruyormuş, o Michael'in peşinden koşarken, çetenin diğer üyeleri yukarıdaki müşterilerin cüzdanlarını çalmış, sonra da paraları aralarında paylaşmışlar."

Asansöre bakan adam tarafından peşine düşülen biri olmanın kahramanlık rolü oynamakla ilgisi yoktur.

"Michael'in dediğine göre, Brooklyn'de gerçekleştirilen soygundan kendisi bir şey almamış. Yalnızca gözcülük yapma görevi verilmiş kendisine, bir polisin yaklaştığını gördü mü, 'ciki' diye sesleniyor, sesi işiten çete üyeleri hemen orta-

dan kayboluyormuş. Bu arada belirtelim ki, hepsinin ele geçirilip yargıç önüne çıkarıldıklarına bakılırsa, bu işin yeterince çabuk üstesinden gelememişler."

Michael bu olayda da yine ikinci derecede bir rol oynamış.

"Çete üyeleri pazar günleri Michaellerin evinin önünde zar atıyorlarmış. Michael çete reisi Baldy'den korkuyormuş, çünkü Baldy kavga sırasında karşısındakini ısırıyormuş."

Bu açıklama Michael'in sırf korkup çekindiği için başkalarının güdümüne girdiğini gösteriyor.

Çocukluğuna ilişkin ilk anısı şöyle: "Evimiz Little Falls'tayken karpuz çalmaya giderdik." Michael'in "giderdim" sözcüğünü kullanmaması ilginç. Oğlan asla tek başına davranmıyor; çalıp çırpmanın yanlış bir şey olduğunu bildiğinden kuşkuluyum. Çete ruhu tarafından az çok hipnotize edilmiş durumda, çete içinde kişisel özdeşliğinden ve sorumluluğundan sıyrılabiliyor çünkü.

"Anımsadığıma göre küçüktüm, yerde bir fare deliği görmüştüm, kibritleri çakıp çakıp delikten içeri atmaya başladım. Çöplerden biri yatağın üzerine düştü, yatak ateş aldı. Ağabeyim de aşağıya koştu, babamı alıp getirdi."

Bu anı, Michael'in bağımsız ve özgür davranma konusunda ne yapsa başarısızlık ve kazayla sonuçlanacağına inandığını gösteriyor. Her zaman yardımına koşacak birinin yanında olması gerektiğine de yine öyle kesinlikle inanmakta. Karşımızda başlangıçtaki aşağılık duygusunu bir türlü yenemeyen ve sorumluluğun üstleneceği bir şey yapmayı göze alamayan, bundan umutsuzlukla korkup çekinen bir çocuk bulmaktayız. Hayatını ağabeyinin, öğretmeninin, Baldy ve arkadaşlarının düpedüz hegemonyası altında yaşanan bir dizi sahneden oluşturmakta.

"Rüyamda büyük büyük şahane odalarıyla bir sarayda, bir şatoda bulunuyordum."

Bu, Michael'in hayatta önemli bir konuma gelmeyi özlediğinin kanıtı olabilir.

Bir başka rüya şöyle: "Bir gece uyuyordum, içeriye bir adam girdi, ateş edip ağabeyimi vurdu, annemi de kapıp götürdü. Ben de bir ata atlayıp peşine düştüm, iki el ateş edip adamı kalbinden vurdum, atından alarak yere fırlattım. Bir defasında da annemin öldüğünü gördüm rüyamda, ağlamaya başladım, annemi öldüren adamın peşine düştüm, sonunda yakalayıp geberttim. Adam kanlı katilin biriymiş." Bu rüyalarda Michael kahraman rolüne soyunmakta. Aile üyelerinden birinin kaybından korktuğu belli. Gördüğü rüya bize şöyle demektedir: "Bir ağabeyim ve bir annem olduğu için mutluyum, çünkü tek başıma öyle güçsüzüm ki!" Michael, kendisine önderlik edecek bir kimseye sahip olmamaktan daha büyük bir felaket tasarlayamıyor.

Büyüyünce ne olmak istiyorsun sorusuna hemen şu cevabı yapıştırdı: "Komiser."

Michael'in gönlü komiserlikte; çünkü benimsediği ideal, güçlü bir adam, emirler veren bir kişi olmaktır. Güçsüzlüğünü giderecek bir çare görüyor bunu."

Öğretmeni duruma şöyle bakıyor: Annesi hemen bütün gün işte çalıştığı için Michael gerçekten çok şanssız. Ağabeyi Leon okulda olsun, evde olsun Michael'den daha çok kendi başının çaresine bakabilecek biri. Michael altı yaşındayken küçük kız kardeşi Marie ailede onun yerini almış. Michael'in kendisini çok sevmesine karşın, kızkardeşi ağabeyi Leon'a daha yakın. Michael'in şimdiye kadarki okul yaşamı da yine cesaret kırıcı. Çeteye katılmak için bir fırsat çıkınca, kuşkusuz kucak açarak karşıladı bu fırsatı ve ondan yararlanmaya koyuldu.

Tedavi konusunda, Michael'in yine geçen yaz kaldığı kampa yollanmasını önereceğiz. Böylece oğlan iki ay kadar

kendisi için uygun bir ortamda yaşayacak, yüzme gibi çok iyi üstesinden geldiği etkinliklerde bulunacaktır. Michael'in tek başına çaba gösterip güç ve moral toplayabilmesi için ağabeyinin aynı kampa yollanmamasını salık vermek isteriz. Ayrıca, anne ve babasının oğullarını görmek için kampa gitmelerini, ama bunu yüz karası bir davranışından dolayı eleştirmek değil, olumlu davranışından dolayı Michael'i takdir için yapmalarını sağlamaya çalışacağız.

Başlangıç için iyi bir öneri bu, ama yalnızca bir ilk adımdır. Neden hep üstte değil de altta bir rol oynamak istediğini Michael'in anlamasına çalışmak ve kendi kendisinin efendisi olabileceği inancını ona benimsetmek gerekiyor. Michael'le konuşmamız sırasında hırsızlık olayına değinmemeli, yalnızca ondaki özsaygı eksikliği üzerinde durmalıyız. Yapmak zorunda olduğumuz bir şey de, oğlanın gerçekten solak sayılıp sayılmayacağını araştırmak, okuma ve imla konusunda özel ders almaya ihtiyacı olup olmadığını saptamaktır.

Söyleşi

Baba salona girer.

Dr. Adler: Sizinle oğlunuz Michael hakkında konuşmak istiyoruz. Gelecek için kesinlikle çok şey vaat eden bir çocuk. En büyük kusuru, kendini seve seve başka kişilerin güdümüne bırakması. Bütün kişiliği de bu temel üzerine kurulmuş, dolayısıyla yeterince cesaret sahibi değil, davranışlarının sorumluluğunu hep bir başkası üstlensin istiyor. Acaba siz yeterince cesur olmadığını, karanlıktan korktuğunu, yalnız kalmaktan hoşlanmadığın hiç gözlemlediniz mi?

Baba: Yalnız kalmaktan hoşlanmadığını biliyorum.

Dr. Adler: Michael'e yardım konusunda pek çok şey yapabilirsiniz. Bir defa onu cezalandırmaktan vazgeçeceksiniz. Aslında olup bitenlerde oğlunuzun bir kabahati yok. Kendisini yüreklendirip ağabeyinin ve çete üyelerinin yardımını

gereksinmeksizin her şeyi tek başına yapabilecek kadar güçlü sayıldığına onu inandırmaya çalışmalısınız. Eminim ki, iyi bir çocuk; yapılması gereken, nerelerde hatalı davrandığını kendisine göstermektir. Paylayıp eleştirmeyi ya da cezalandırmayı bırakıp daha güçlü biri olması için kendisini cesaretlendirmeye bakınız. Böyle yaparsanız, oğlan sorumluluğunun daha iyi bilincine varacaktır.

Michael içeri girer.

Dr. Adler: Bakıyorum, kocaman, güçlü kuvvetli bir oğlansın; ben seni ufak tefek, güçsüz biri sanıyordum. Hiç de öyle değilmişsin. Ne diye başkalarının senden daha çok şey bilip daha çok şeye akıl erdirdiklerine, başkalarının sözünü dinleyip yap dedikleri şeyi yapman gerektiğine inanıyorsun bilmem. Bir kimse sana şu duvara tırman dese tırmanacak mısın?

Michael: Hayır.

Dr. Adler: Zeki bir çocuksun, seni yönetecek birine ihtiyacın yok. Sen kendin başkalarını yönetecek kadar büyük, bağımsız ve cesursun. Başkalarının her şeyi ille de senden daha iyi yapabileceği kuruntusundan kendini kurtarmalısın. Hep başkalarının bir kölesi olarak kalmayı, sana ne buyrulursa yapman gerektiğini mi düşünüyorsun? Başkalarının sana söylediklerini yapmaktan ne kadar zamanda vazgeçebilirsin? Dört gün yeter mi bunun için, ne diyorsun?

Michael: Yeter belki.

Dr. Adler: Peki sekiz gün?

Michael: Evet. Sekiz gün de olur.

Michael salondan çıkar.

Dr. Adler: Bir kural değil ama, oğlanın durumunda yapılması gereken şey açıktır: Yaşam modelinde cesaretin daha çok yer almasını sağlayarak olumlu yönde gelişmesini sağlamak. Başlangıçta benimsediği açgözlü amacına ulaşmak faz-

lasıyla güçlük doğurduğundan, kolay elde edebileceği şeyle yetiniyor Michael.

Öğrenci: Gülümsemeyi dudaklarından eksik etmeyişi, kendisiyle ilgilenmelerini sağlamak için başkalarının gönlünü kazanmak istemesinden mi kaynaklanıyor?

Dr. Adler: Evet, bu da büyük bir olasılıkla pek çok nedenden biri.

Öğrenci: Cesaret sahibi olmanın zahmete değeceğine Michael'i nasıl inandırabileceksiniz?

Dr. Adler: Hastaya içireceğiniz bir kaşık ilaca benzemez cesaret. Değerini küçümsemezse, daha mutlu olacağını ona anlatmalıyız. Çete reisinin emirlerine karşı koymasını sağlayabildik mi, cesur davranmasının yararını görüp anlayacaktır. Ben, hep başkalarınca yönetilmenin yanlışlığını kendisine açıklamaya çalıştım. Yeter ki özsaygısını güçlendirebilelim, otomatik olarak daha gözü pek davranmaya başlayacaktır. Kendisine fazla değer taşımayan biri gözüyle baktıkça, sorumluluk üstlenmek istemeyecektir. Sorumluluk bilincine ve cesur davranmaya kendini hazırlamak, aynı bütünün parçalarıdır.

Öğrenci: Michael'e başka oğlanlardan daha sert davranmadınız mı acaba?

Dr. Adler: Böyle bir şey yaptımsa, itiraf edeyim ki kasten olmamıştır. Ama umarım elden geldiği kadar bilgece konuşmuşumdur kendisiyle. Bir çocukla konuşmak sanattır, öğrenilmesi gerekir. Bu konuda ben de herkes gibi hata yapabilirim. İki insan gösteremezsiniz ki, bir çocuğa aynı şekilde yaklaşsın. Ben de bu konuda hayli dramatik bir yöntem uyguluyorum, çünkü o zaman kendisini söyleşinin önemli bir katılımcısı olarak hissetmek çocuğa daha kolay geliyor. Michael'le konuşurken, elden geldiğince anlayışlı davranmaya çalıştım. Oğlan benden hoşlanıp da bir kez daha kalkıp buraya gelirse, şaşmam doğrusu. İlerideki gelişimi konusunda belki öğretmeni bize bir rapor sunacaktır.

9.

AŞIRI UYSAL ÇOCUK

Rapor

Bu akşam sekiz buçuk yaşındaki Saul'un durumunu ele alacağız. Okuldaki çalışmalara gereği gibi ayak uyduramıyor Saul. Sorun, uzunca bir süredir varlığını sürdürmekte.

Derslerde arzu edildiği gibi ilerleyemeyen sekiz buçuk yaşındaki bir çocuk karşısında, iki olasılığı dikkate almamız gerekiyor. Ya çocuk gerekli yetenekten yoksundur ya da evdeki koşulları daha rahat bulduğu için okul yaşamına uyum sağlayamamaktadır.

Raporda şöyle denilmekte:

"Bu son iki, üç hafta çocukta bir düzelme fark edilmekte. Bu da, bireysel psikoloji konusundaki konferanslarımızı izleyen öğretmeninin öyle görülüyor ki oğlanı eskisinden daha iyi anlamasından kaynaklanıyor."

Belki çocukta olasılıklardan ikincisi söz konusu. Ayrıca, bu konferansların pratikte yarar sağladığını işitmek bizi pek mutlu kılıyor.

"Saul, okuldaki durumunu hiç umursamaz görünmekte. Okuldaki çalışmaların nasıl üstesinden geleceğini bilemediğini söylüyor hep. Baş başa konuşulup biraz sıkıştırıldığında tümden bilgisiz olmadığı anlaşılıyor, ama bilgisinin kapsamı-

nı belirlemek hiç kolay değil, çünkü belleğini yardıma çağırmak için kendini asla zahmete sokmuyor."

Umudunu yitiren ve okulda ilerlemesine olanaksız gözüyle bakan çocukta bu tutum, anımsama güçsüzlüğü ve yaşanmış olaylara ilişkin bilgisizlikle hepsinden belirgin açığa vurur kendisini.

"Matematik ödevlerini yapmaya yanaşmıyor, oysa izlenmesi gereken yöntem ve bunun kombinasyonları konusunda belli bir bilgisi vardı. Keyfi pek yerinde olmadığı zamanlar, hep kâğıt üzerine bir şeyler çiziktiriyor ya da kâğıdı olduğu gibi boş bırakıyor, okuldaki çalışmalara hiç uygun düşmeyen bir davranış sergiliyor. Yerinden kalkıp sağda solda dolaşıyor, gerçek ya da hayal ürünü ufak tefek hakaretleri bahane ederek sınıftaki öbür çocuklara saldırıyor, bağıra çağıra konuşuyor, özellikle şaklabanlıklara başvuruyor, komik yürüyüşlerle ve diğer soytarılıklarla herkesi güldürmeye çalışıyor. Belli bir oyuncu yeteneğine sahipmiş gibi görünmekte. Yaptığı şeyler zamansız yapılmamış olsa, belki gerçekten eğlendirebilir çevresindekileri. Ama okul böyle gösterilerin sergileneceği yer değil. Bu yüzden, duruma uzun süredir katlanan öğretmenler Saul'a 'antika çocuk' lakabını takmışlar. Bu lakap da Saul'un okulla ilişkisini pek güzel açığa vuruyor." Saul, herkesin dikkatini üzerine çekmek için soytarı rolünü oynamakta. Bunun için elinin altındaki ucuz çarelerden yararlanıyor, çünkü üstesinden geleceği yararlı çalışmalarla sınıfta ramp ışığında yer almaya cesaret edemiyor.

"Gözü yaşlı biri..."

Bu, onun uzun zaman el bebek gül-bebek büyütüldüğünü, sonunda kendisinin önemli bir kişi sayıldığına, o acı çekince başkalarının da acı çekeceğine inandığını gösteriyor.

"...paylanacak oldu mu, büyük ölçüde bir bebek gibi davranıyor. Bu davranışı, şakacı biri görünümüyle nöbetleşe yer değiştiriyor."

Şımarık büyütülmüş çocuk sıklıkla bebek rolünü oynar. Saul önemsenmek için iki yola başvurmakta: Ya bir komedyen oluyor ya da bir bebek.

"Okulda kendinden büyük çocuklarla kavga edip, boğuşmakta. Teneffüslerde ya da okula giderken bir yaramazlıkta bulunmazsa içi rahat etmiyor."

Böyle davranması, Saul'un sosyal uyum sağlayamamış biri olduğunu göstermekte.

"Bazen fantastik şeyler anlatıyor. Bu son yıl sınıfı geçmiş, düzelmiş belki. Ama yeni bayan öğretmenine anlattığına göre, babasıyla önceki öğretmeninin babası dostmuş, onun için geçirmişler sınıfı. (Böyle bir dostluk gerçekten söz konusu, ama sınıfı geçmesine karar veren öğretmen bir başkası.)"

Öğretmenini kendisini iltimas etmekle suçlaması, oğlanın okulda işbirliğine hiç hazır olmadığını açığa vuruyor.

"Bir gün ödevlerini yapmadığı için mazeret olarak evlerinin yandığını söylemiş öğretmenine. (Teyzesinin oturduğu evde gerçekten de bir yangın çıkmış.)"

Tatsız durumlardan sıyrılabilmek için, Saul anlaşılan yalan söylemeye başlamış.

"Anlattığı şeyler kesinlikle bilerek kendi yaşamına mal ettiği gerçek olaylara dayanmakta. Ama anlattıklarının gerçek olaylardan alındığını kimse bilmiyor. Saul doğruyu söylemediğinin farkında, sıkıştırılınca da böyle olduğunu itiraf etti. Geçmiş yaşamındaki sorunları da buna benziyor. Kendisinden okuldaki gibi çalışmaların beklenmediği yuvada herhangi bir sorun söz konusu değilmiş. Ama altı yaşına gelip birinci sınıfa gitmeye başlayınca, sorunlar açığa vurmuş kendini ve yıldan yıla da artıp büyümüş."

Evet, böyle bir çocuktan ne kadar az şey beklenirse, o kadar az sorunla karşılaşacaktır. Yuvanın nispeten rahat koşullarında Saul'un yakınması için ortada bir neden yoktur; ama

kendisinden daha aklı başında bir davranış bekleyen ödevlerle yüz yüze gelir gelmez bunlara karşı diretmeye başladı. Bu noktaya kadar oğlanın durumuyla ilgili vardığımız sonuçları özetlersek, Saul'un şımarık bir çocuk olduğunu ve büyümesinin beraberinde getirdiği sorunlara giderek artan bir dirençle karşı koyduğunu söyleyebiliriz. Sorunlar kendisine yaklaştığı ölçüde, Saul'un bunlara direnci de güçlenmektedir. Saul, ödevlerden sıyrılarak yaşamın olumsuz tarafına kaçıp sığınmaya çalışıyor.

Daha önce yaşamı pek sakin bir seyir izleyen Saul, okula başlayıncaya kadar evde kimseyi tasa ve kaygıya sürüklememiştir. Rapordaki açıklamaları işittikten sonra, eğer hiçbir şey rapor dışında bırakılmamışsa, annesinin Saul'u şımarttığına ve hâlâ da şımartmakta olduğuna hayli kesin gözüyle bakabiliriz.

"Oğlanın annesi de, babası da hayatta henüz. Ailenin iki çocuğu var, sekiz buçuk yaşında Saul ve beş yaşında Sara." Burada yine ağabey ve kız kardeş sorunuyla karşılaşıyoruz. İki kardeş arasında kıran kırana bir yarışın söz konusu olması gerekiyor. İyice araştırdık mı, Saul üç ya da dört yaşındayken kızkardeşiyle rekabet durumuna itildiğinde sorunların başladığını düşünebiliriz. Belki Saul'un cesaretini ve özgüvenini kaybetmesi de bu döneme denk gelmiştir; yine bu dönemde Saul, kendisini ileride de şımartması gerektiğini davranışlarıyla annesine dönüp dolaşıp anlatmaya koyulmuştur. Kız kardeşi belki gürbüz, sağlıklı bir kızdır da, Saul kardeşinin gelişim sürecinde kaydettiği ilerlemelere kendi egemenlik alanına düşmanca saldırılar gözüyle bakmaktadır.

"Anne ve baba arasında ilişkiye diyecek yok. Anne halim selim bir kadın, yine de ailede kendisi söz sahibi. Baba evden eve eşya taşıyan bir firmada çalışıyor. Fazla bir para kazandığı yok, aldığı ücret haftadan haftaya biraz değişiyor. Anne

tutumlu, kusursuz bir ev kadını, bütün çamaşırı evde kendisi yıkıyor, ama konu komşuya çamaşırhanede yıkattığını söylüyor, çünkü komşular da çamaşırlarını çamaşırhanede yıkatmakta, dolayısıyla kadın zevahiri kurtarmaya çalışıyor. Baba kazandığı parayı her hafta eve getiriyor; karısının evi örnek şekilde çekip çevirmesinden, onu bakımlı tutmasından gurur duymakta."

Bu bilgiler, bize annenin mağrur ve hırslı bir kadın olduğunu ve kocasının kendisine güvendiğini göstermekte.

"Anne temizlik, itaat, koruyucu sağlık ve benzeri konularda iki çocuğunu her bakımdan kusursuz şekilde eğitmeye çalışıyor, onların nerede, kimlerle oynadığına dikkat ediyor. Eşi bulunmaz bir ev hanımı ve anne. Baba tez canlı biri; karısına büyük bir güven besliyor, çocuklara sevecenlikle davranıyor. Saul babasının sözünü annesininki gibi gönülden dinlemiyor; bu yüzden de anne, oğlanın babasını daha çok sevmesini istiyor. Saul yardım etmekten hoşlanan bir çocuk, evdeki işlere de seve seve yardıma koşuyor, annesi bir şey gereksinince dışarıdan alıp geliyor hemen. Kız kardeşiyle paylaştığı odayı dağıtmamaya, derli toplu tutmaya çalışıyor."

Hastamız vaktinin büyük bölümünü kız kardeşiyle geçiriyor. Sanırım babasıyla daha çok birlikte olsaydı, kız kardeşine daha eleştirel bir tavırla yaklaşacaktı.

"Çocuklardan her birinin kendi yatağı var. Annesi hastalanınca Saul pek üzülmüş, kendiliğinden eczaneye koşup yardım istemiş."

Bunlar da yine Saul'un annesine aşırı düşkünlüğünü kanıtlıyor; belki oğlan annesinin kendisine bir kahraman gözüyle bakmasını arzulamakta.

"Annesi kendisini cezalandıracak oldu mu, birazcık ağlıyor ama fazla durmuyor üzerinde. Kin tutmuyor, şöyle diyor hep: 'Tamam, tamam, patron sensin; sen annesin, sen

haklısın.' Annesinin Saul'u fazla övdüğü yok, ama son iki, üç haftadır okuldaki başarılı çalışmalarından dolayı onu sık sık övücü sözler söylemeye başlamış."

Oğlanın cezalandırılmalara karşı tepkisi için güçsüz bir kişinin yumuşak protestoları denebilir. Ama okuldaki ilerlemesini sürdürmesi durumunda, cesur biri olacağını düşünüyorum.

"Küçük kız kardeşi pek tatlı ve şirin bir çocuk. Şımartılmış değil, öyleyken ailenin gözdesi. Saul, kendisini çok seviyor."

Bu, bizim yorumumuzu yanlış gibi gösteriyor. Ama belki de Saul rakibinin kendisinden güçlü sayılacağını anladı, zafer umudunu yüreğine gömdüğü için kendisini yenilgiye uğratan kişiyle dostluk kurmaya çalışmakta. Tahtından edilmiş çocukların kendilerini tahtlarından edenlere sempati duymaları sık rastlanan bir olaydır.

"Oğlan sokakta çingenelerin kız kardeşini kapıp götüreceklerinden korkuyor."

Bu tutumuyla başkaları üzerinde kurduğu egemenlikten çıkar sağlamak istemekte.

"Annesi kendisine altı sent veriyor, Saul da bunun beş sentiyle süt alıyor, bir sentini çoğunlukla kız kardeşine bağışlıyor. Annesi Saul'un babası gibi bonkör biri olduğunu söylemekte. Kız kardeşi ise ağabeyinin davranışını pek doğal buluyor. Sokak çocukları ağabeyiyle alay etmeye kalktılar mı, kız kardeşi arka çıkıyor kendisine, çocuklara alay etmemelerini söylüyor. Sokakta çok alay ediyorlar Saul'la."

Saul, kız kardeşini koruyup gözeten biri rolünü oynamakta; bu, bir ağabeyi kız kardeşiyle uzlaştıracak iyi bir yoldur. Saul, böylelikle kendini büyümüş hissetme fırsatını ele geçiriyor. Diğer yandan, kız kardeşi de ağabeyini korumaya çalışmakta.

"Saul, daha çok kendisine akran oğlanlarla oynuyor. Pek şişman olduğu için 'şişko' diye çağırıyorlar kendisini. Bazen

de okuldaki başarısızlıklarından dolayı 'salak' diyorlar. Dayıları bir ara oğlana 'aptal' deyince, annesi kendilerinden böyle söylememelerini rica etmiş."

Fazla şişmanlığın en sık görülen nedeni aşırı beslenmedir. Öte yandan, bezlerdeki bir bozukluk da vücutta yağ birikimine, dolayısıyla şişmanlığa yol açabilir. Oğlanı küçük düşürmekten dayılarını alıkoymak istemekte anne haklı.

"Başka oğlanlarla dövüşüyor bazen, hep dayak yiyor, öyleyken çok vakit pes etmeyerek kavgayı sürdürüyor."

Umudunu yitirmiş çocukların dayak yiyeceklerini bilmelerine karşın, dövüşten kaçmadıklarını sıklıkla gözlemleyebiliyoruz.

"Hayvanlara son derece sevecen davranıyor, çiçeklere bayılıyor."

Bu tipteki çocuklar genelde sakin bir yaşamı yeğler. Saul sokakta alay edilmeyip onun bunun saldırısına uğramasa, belki hayvanların ve bitkilerin bakımından keyif alacak bir çocuk olurdu.

"Sinemaya gidip film seyretmekten hoşlanıyor; filmler, hayal dünyasının büyük bir bölümünü oluşturmakta."

Yeri gelmişken sinema filmlerine ilişkin birkaç söz söylemek isterim. Bir çocuğun doğru dürüst gelişememesinden tek başına filmlerin sorumlu tutulabileceğinden pek kuşkuluyum. Ama şuna eminim ki, evde yapılacak birçok yanlışın etkisini sinema filmleri güçlendirebilir; filmler hatalı yaşam modeli için örnekler sunabilir bir çocuğa. Sinemaya gitmesi yasaklandı mı, çocuğun yaşam modelinde bir düzelme gerçekleşeceğini pek bekleyemeyiz; sinemaya gitmesi yasaklansa da, bir başka yol bulup yine yanlış yola sapabilir bir çocuk. Almanya'da sıkı bir sansür uygulanır, bir filmi çocukların görüp göremeyeceği sansür sonucunda belirlenir, ama elbette yeterli bir önlem değildir bu; çünkü biz erişkin-

leri, anne ve babaları yanlış bir yaşam modeli doğrultusunda sık tekrarlar yapmaktan alıkoyamayız. Filmler insanlara hile ve kurnazlık alışkanlığını kazandırır. Filmlerin büyük çoğunluğu birtakım hileler üzerine kurulur, gerek çocuklar olsun, gerek erişkinler, bu hileleri öğrenmeye can atar, çünkü güçlü olmanın kestirme yoludur bu. Pek çok kişi hile ve açıkgözlülüğün insana yarar sağladığı görüşündedir. Ama biz psikolojik açıdan onların bu görüşüne katılamayacağız. Bizim için söz konusu yollara başvurulması sadece bir kişinin gereken cesaretten yoksunluğunu gösterir. Bizlere düşen, insanları da bunu anlayacak gibi eğitmektir. Hilelerin, kurnazlıkların ve aldatmacaların ödlek kişilerin avadanlığındaki araçlar olduğunu insanların kafalarına sokmamız gerekmektedir. Bu araçlara gülebilir, etkilerine hayret edebiliriz; ama bilincimizin derinliklerinde şunu bilmek zorundayız ki, normal bir amaca ellerinin altındaki yasal çarelerle ulaşabileceklerine güvenemeyen kimseler ancak söz konusu araçlardan yardım umarlar.

"Çocuk sağlıklı olarak dünyaya gelmiş; ne var ki, doğum belli aletlerin yardımıyla gerçekleşmiş. Dokuz ay emzirildikten sonra Saul biberonla beslenmiş. Bir yaşında konuşmaya, on aylıkken de yürümeye başlamış; bir buçuk ve iki yaş arasında dört kez kramp geçirmiş. Ama dişleri çıktıktan sonra arkası kesilmiş krampların."

Büyük bir olasılıkla Saul'un paratiroit bezlerinde (küçük kalkan bezleri) bir bozukluk bulunmaktadır. Kramplarının diş çıkarmakla hiç ilgisi yok.

"İki yaşında kızamık, dört yaşında da suçiçeği geçirmiş. Şimdilerde iştahı yerinde, sağlıklı, ama obur değil." Obur olsaydı, Saul'da belli bir dikbaşlılık kendini açığa vururdu. Belli ki inatçı tipte bir çocuk değil Saul, daha çok yumuşak başlı biri.

"Temizlik konusunda güzel alışkanlıkları var; bugüne kadar yatağını ıslatmış değil."

Yatağını ıslatsa ya da yemekte evdekilere güçlükler çıkarsa, bu Saul'a ilişkin olarak edindiğimiz izlenime bayağı uygun düşerdi. Ama belli ki annesi oğlana büyük bir anlayışla davranmış. Anneyle konuşursak, üzerimizde aklı başında bir kadın izlenimi bırakacağından eminim.

"Hep temiz görünmeye çalışıyor, okula giderken her gün yeni bir gömlek istiyor annesinden. Annesinin elini yüzünü yıkayıp kendisini giydirmesinden hoşlanıyor, ama yatma konusunda annesinden bağımsız davranmakta. Bebekliğinde iyi değilmiş uykusu, uyuması için uzun süre beşikte sallanması gerekirmiş. Ama şimdi uyumasına diyecek yok."

Temizlik konusunda annesine özeniyor, çünkü böylelikle onun ilgi ve beğenisini kazanmakta. Oğlanın uyuma güçlüklerinin giderilmesinde annesinin uyguladığı yöntem öyle görülüyor ki zaman içinde hayli düzelmiş.

"Küçük küçük resimler ve kartpostallar toplamakta." Bu davranışını, bazı nesnelerden koleksiyon yaparak azalan saygınlığını güçlendirmek istediği şeklinde yorumlayabiliriz. Sorunları çözümlenmedi mi, belki oğlan günün birinde hırsızlığa yönelecektir.

"Bir gözlüğe gereksinimi olabilir. Bu hafta içinde bir muayeneden geçip bir görme bozukluğunun söz konusu olup olmadığı saptanacak."

"İlk anımsadığı şey, üç yaşındayken büyükannesini görmeye gidişi. O zamanlar yatağını ıslattığı için annesi kendisini cezalandırmış. Annesinin dediğine bakılırsa, oğlanın yatağını ıslatması seyrek karşılaşılan bir olaymış."

Burada Saul'un aile içindeki üstün konumunu tehlikede gördüğü ilk zamanlardan biri söz konusudur kuşkusuz. Oğlan yatağını ıslatarak annesinin ilgisini çekmek istiyor, ama karşılığında ceza görüyor."

"Bir diğer anımsama dört yaşında yaşanmış bir olayla ilgili. Saul, babasıyla mobilya taşıyan bir arabada bulunuyormuş. Babasının kendisine dikkat etmediği bir sıra bazı küçük eşyaların arabadan indirilmesine yardım etmiş, bundan da büyük bir keyif almış."

Anlaşılan yardımsever bir oğlan. Böyle bir olayı anımsaması, belki de babasının takdir ve beğenisine özlem duyduğunu göstermektedir.

"Kız kardeşinin doğumunu anımsıyor. O zaman üç buçuk yaşındaymış, annesi kendisine şekerleme vermiş."

Kız kardeşinin doğumu Saul için ciddi bir sorun oluşturmuş. Şekerleme Saul'u kız kardeşinin varlığıyla uzlaştırmaya yettiğinden doğrusu kuşkuluyum.

"Gördüğü değişik rüyaları anımsıyor. İlk rüya şöyle: 'Rüyamda bir kovboyla beraberdim, bir ata binmiştim; ansızın at bir teke oldu. Yanımda bir kovboy tüfeği vardı. Tetiği çeker çekmez ateş aldı. Ama hileli bir tüfekti, ikinci çekişimde çalışmadı."

Bu rüyada hilelerin ne büyük rol oynadığını görüyoruz. Bir at teke olup çıkıyor, hileli tüfek ateş almıyor. Oğlan konumunu düzeltebilmek için hile peşinde koşuyor.

"İkinci rüya şöyle: 'Rüyamda bir at üzerindeydim, Rudolf Valentino olmuştum. Biri öldü mü, rüyamda görüyorum onu."

Anlaşıldığı kadarıyla, film kahramanlarını kendine örnek alıyor Saul.

"Rüyamda William S. Hart'ı gördüm. Beni kaçırıp götürdü."

Burada sinemada görülen filmlerin içerdiği sakıncalardan biriyle karşılaşıyoruz. Kaçırma olaylarının Saul'un hayal dünyasında çok önemli bir rol oynadığı kesin. Ölmüş kişilerin rüyada görülmesine gelince, Saul'ın ölümden korktuğunu ve onunla karşılaşmak istemediğini gösteriyor. Ama ölmeden

önce onları rüyasında gördüğünü söyleseydi, bu bir peygamber aşamasına yükselmeye çalıştığını açığa vuracaktı.

"En çok istediği ileride film artisti olmak. Bütün artistlere alabildiğine büyük ilgi duyuyor. En sevdiği karakter Tom Mix."

Şimdiye kadar okul döneminde hilelere meraklı bir soytarı, bir komedyen, bir tiyatro oyuncusu rolünü oynadığını dikkate alırsak, Saul'ün bu büyük isteğine şaşmamamız gerekiyor. Oğlan karşılaştığı tehlikelerle başa çıkmak, güçlü biri olmak özlemini gönlünde yaşatmakta. Belki de tiyatro oyuncusu olursa, amacına ulaşacağına inanıyor.

"Şu söyleşi oğlanın korkularını gözler önüne sermekte. Saul: Rudolf Valentino'dan korkuyorum, yattığım zaman rüyamda görüyorum onu. Soruyu soran: Peki, ama onun öldüğünü bilmiyor musun? Saul: Biliyorum tabii. Neden öldüğünü bilmez olur muyum. Öyle yakışıklıydı ki, bütün kadınlar kendisine bayılıyordu."

Düşününüz ki, bunu sekiz buçuk yaşındaki bir oğlan söylüyor. Sevgide kadınlardan korkunun, ne kadar erken yaşta bir çocuğun yaşam modelinin bir bölümünü oluşturabildiğine şaşmamak elde değil. Saul'un korkusunu kolay anlayabiliyoruz. Anne hayli otoriter bir kadın; daha önce otoriter annelerin oğullarının kadınlardan genellikle korktuğuna ilişkin deneyimimden söz açmıştım. Kadınlara karşı duyulan korkunun ya da ilgi yetersizliğinin ileride daha güçlenmesi durumunda, ilgili kişinin eşcinselliğe yönelmesi olasılığı vardır. Hastamızın gelişim süreci henüz sona ermiş değildir; böyle bir sonucun ortaya çıkmasını önleyebilmemiz için, oğlunu kendine aşırı bağımlı kılmaktan vazgeçmesini anneye ısrarla salık vermeliyiz.

"Saul: Bir gün kadının biri yemeğine zehir kattı Valentino'nun, her gün zehirden biraz yemeğine karıştırdı, sonunda

öldü Rudolf Valentino. Karısı uyandığı zaman artık yaşamıyordu. Soruyu soran: Bunu kendi karısı mı yaptı? Saul: Hayır, başka bir kadın."

Burada da yine sinemaya çok gitmenin etkisiyle karşılaşıyoruz.

Öğretmeninin Saul'a ilişkin görüşü şöyle: "Yaklaşık üç hafta önce Saul'un okulda herkesi eğlendiren bir komedyen rolünü oynamasının, dört bir yandan karşısına engeller çıkarılan yılgın çocuk tanımına uygunluğu dikkatimi çekti. Bu yüzden ona aslında hak ettiğinden daha fazla övücü sözler söyledim ve her bakımdan kendisini teşvik etmeye çalıştım. Saul da buna cevap vermekte gecikmedi, gözlerindeki sönük ifade kayboldu, ruhunu kaplayan şevk ve hırsın ilk parıltıları açığa vurdu kendini. Eve derslerden iyi notlar götürmeye başladı, ileride daha da çok çaba göstereceği konusunda annesine söz verdi. Görüldüğü kadarıyla cesur bir çocuk, bir defasında annesi çamaşır asmakta kullanılan bir mandalı bahçeye düşürmüş, o da karanlıktan korkmadan aşağı inmiş, mandalı alarak dönmüş."

Saul, bir kahraman gibi davrandığını annesi görsün istiyor.

"Kavga dövüşlere eğilimine de cesur olduğunu gösteren bir belirti gözüyle bakılabilir. Ürkek değil, böyle biri olduğunu hiç söylemiyor. Bütün itirazları okuldaki çalışmaları anlamadığına yönelik. Okulda yeterince başarılı olamayışı, bir dereceye kadar gözlerindeki bozukluktan kaynaklanabilir. Gerçekten böyle bir bozukluk varsa, bu hafta içinde giderilecektir. Başka çocukların kendisine taktığı lakaplardan duyduğu hoşnutsuzluğu, bunlara mizah edasıyla yaklaşması öğretildi mi, belki yumuşatılabilir. Oğlanların birbirlerine sık sık lakaplar bulup taktıkları, örneğin sınıftaki ufak bir zenci öğrenciye 'Farma' dedikleri açıklanınca biraz rahatladı."

Lakap konusunda şunu söyleyebiliriz ki, bir oğlan kimi üstünlüklere sahipse kendisine takılan lakapları umursamaz pek.

Gördüğüm kadarıyla öğretmeni oğlanı etkileyecek en iyi yöntemi bulmuştur. Bu yöntemin onu başarıya götüreceğinden eminim. Annesinin Saul'a bir bebek gibi davranmaktan vazgeçmesi, ilerlemesi için her türlü imkânın kendisini beklediğine ve kız kardeşinin onu takıp geçeceği korkusunun yersizliğine oğlanı inandırması durumunda sağlanacak başarı, daha kalıcı olacaktır. Bu dönemde kızların oğlanlardan daha çabuk gelişebileceğinin, ama ileride durumun tersine döneceğinin Saul'a açıklanması şarttır. Annesinin onu daha çok ciddiye almasını sağlamak durumundayız. Oğlanı fazlasıyla uysal bir çocuğa dönüştürmek salık verilecek bir şey değildir. Annesi kafasındaki planları oğlanla görüşüp konuşmalı, sırf kendisi öyle istiyor diye oğlana belli bir beklenti yöneltmemelidir. Onu kendisine sır ortağı yapıp sorunları kendisiyle tek tek konuşmalı, hatta gerektiğinde ona akıl danışıp şöyle diyebilmelidir örneğin: "Tek başına elini yüzünü yıkayıp giyinsen daha iyi olmaz mı acaba?" ya da şöyle: "Bunun kız kardeşin için iyi olacağı görüşünde değil misin?"

Söyleşi

Anne, yanında raporu hazırlayan öğretmenle içeri girer, Dr. Adler'le tanıştırılır.

Dr. Adler: Oğlunuza pek çok bakımdan akıllıca davranmışsınız. Çocukların sık sık içine düşüp çıkamadıkları bazı tehlikelerden onu esirgemişsiniz.

Anne: Saul'u iyi bir çocuk yapmak için çalıştım.

Dr. Adler: İyi bir çocuk Saul, ama okuldaki çalışmaları pek zor buluyor. Zorluk da kendisinin üç buçuk yıl evde tek çocuk konumunu elde bulundurmasından ve bu süre içinde şimdikinden daha rahat yaşamasından kaynaklanıyor. Ödlek

biri değil, başka çocukların onun durumunda içine düşecekleri pek çok yanlıştan kendini kurtarmış. Ama kız kardeşinin kendisiyle yarıştığına ve yarışı kazanacağına ilişkin bir sezgi taşıyor içinde; belki sizin kardeşine daha fazla ilgi gösterdiğinize inanıyor. Bu konuda şimdiye kadar size bir şey söyledi mi acaba?

Anne: Hayır, kız kardeşini kıskandığı hiç olmadı.

Dr. Adler: Kardeşinin üzerine kol kanat germek istiyorsa da, onun kendisinden daha çabuk gelişmesinden endişe ediyor. Biliyorsunuz, kız kardeşi de ona arka çıkıyor hep. Bana kalırsa, kendisini biraz özgür bırakırsanız daha iyi gelişebilecektir. Ailenin önemli bir üyesi olduğuna kendisini inandırmanızı salık vereceğim. Dar aile çevresi dışında kendine özgü deneyimler edinebilmesi için bol bol fırsat tanıyın ona, arada bir belli bir konuda ne düşündüğünü sorun; böylece eleştiri yeteneğinin gelişmesine katkıda bulunmuş olursunuz.

Anne: Dediğiniz gibi davranmaya çalışacağım.

Dr. Adler: Oğlunuzun canını sıkan bir başka şey de şişmanlığıdır. Belki yediği yemeklerin listesinde bir değişikliğe gitmeniz gerekecek. Tatlıları, şekerlemeleri çok sever mi?

Anne: Hayır. Tatlılara düşkün değil pek. Sabahları okulda süt içiyor, öğleyin bir şeyler atıştırıyor, asıl yemeği ise akşam yiyor.

Dr. Adler: Ekmek, tereyağı ve pasta gibi şeyleri çok tüketir mi?

Anne, oğlunun tatlı şeyler yemediğini ısrarla vurgular.

Dr. Adler: Mademki oğlan pek şişman, organizması gereğinden çok besin özümsüyor demektir. Size tavsiyem, önüne biraz daha az yiyecek çıkarın. Öğretmeni Saul'u çok iyi anlıyor, ona yardımcı olacağına kuşkum yok. Oğlunuza nasıl davranacağınıza ilişkin bir kararsızlık durumunda kendisine akıl danışırsanız sevinecektir.

Saul gülümseyerek, güven dolu bir tavırla içeri girer; ama salondaki öğrencileri görünce biraz şaşırır. Küçük oğlanların giymekten hoşlandıkları uzun pantolon vardır ayağında; böyle bir giysi içinde olduğundan yaşlı görünür.

Dr. Adler: (Oğlanla tokalaşır.) Hoş geldin evlat, nasılsın bakayım? Gel şöyle karşıma otur da biraz sohbet edelim! Sana ilgini çekecek bazı şeyler anlatacağım.

Saul: Peki.

Dr. Adler: Kaç yaşındasın?

Saul: Dokuz; tam dokuz değil, ama az kaldı dokuzu bitirmeme.

Dr. Adler: Güzel. Bana sorarsan, bundan sonra okulda çok iyi ilerleyebilirsin. Sanırım, daha önceleri iyi bir öğrenci olamayacağını düşündün hep.

Saul: Belki.

Dr. Adler: Ama senin gerçekten iyi bir öğrenci olabileceğini biliyorum. Eskiden çektiğin zorluklar çok geçmeden kalkacak ortadan. Dersleri daha dikkatle izleyecek, öğretmeninin söylediklerini daha iyi anlayacaksın. O zaman işler yoluna girecek, okulda herkes sana kucak açacaktır.

Saul: (Etkilenmiş). Evet.

Dr. Adler: Spor yapmaktan hoşlanıyor musun?

Saul: Hoşlanıyorum.

Dr. Adler: kız kardeşin pek sevimli mi?

Saul, başını sallayarak onaylar.

Dr. Adler: Küçük yaşta kızlar çoğunlukla oğlanlardan daha hızlı gelişir, ama buna bakarak onun senden daha zeki olduğunu sanmamalısın. Belki seni takıp geçeceğini düşünmüşsündür, ama fazla sürmeyecek, aradaki farkı yine kapatacaksın. Sen hep ondan büyük kalacak, onu kollayıp gözeteceksin.

Saul: Evet.

Dr. Adler: Sokaktaki çocukların sana "şişko" demelerine çok kızıyormuşsun. Senin yaşındayken bana oğlanlar hep "şişko" derlerdi, ama ben hiç aldırmazdım; çünkü okulda derslerime çok çalışır, bana istedikleri kadar lakap taksınlar, yine de derslerden iyi not almamı önleyemeyeceklerini söylerdim. Büyüyünce ne olmak istiyorsun?

Saul: Tiyatro oyuncusu.

Dr. Adler: O zaman okuyup yazmasını ve düzgün konuşmasını öğreneceksin. Şimdilerde film artistlerinin de iyi konuşabilmeleri gerekiyor. Sanırım, soytarılık yapıp sınıftaki arkadaşlarını rahatsız edecek yerde harıl harıl çalışıp kendini derslere versen, senin için daha iyi olacaktır. Büyüyünce bir film artisti olana kadar sabret, ondan sonra başkalarını güldürürsün. Ama şimdi yapman gereken, kulaklarını açıp öğretmenini dinlemek ve onun dostluğunu kazanmandır. Annen sana çok mu sert davranıyor?

Saul: Evet.

Dr. Adler: Göreceksin, bundan sonra o kadar sert davranmayacaktır, hele bir de okuldan eve iyi notlar getirdin mi korkma hiç. Böyle bir şeyi istemez misin?

Saul: İsterim.

Dr. Adler: (Oğlan salondan çıkarken arkasından). Sen çok efendi bir çocukmuşsun meğer.

Saul: (Kapıda dönüp birkaç kez eğilerek selam verir) Teşekkür ederim.

Öğrencilerle Söyleşi

Öğrenci: Neden annesi oğlanın yatağını hiç ıslatmadığını söyledi. Oysa Saul'un ilk anımsadığı şey, büyükannesinin evinde yatağını ıslattığı için cezalandırılmış olması.

Dr. Adler: Anne bunu olağandışı bir olay gibi açıkladı. Saul'un söz konusu huyundan vazgeçtiğine inanmıştı çünkü.

Öğrenci: Oğlanın boylu boslu, yakışıklı film artistlerini kendisine örnek alması ne anlama geliyor?

Dr. Adler: Ben, söz konusu artistleri tanımıyorum, ama bunların boylu boslu ve yakışıklı kimseler olduklarını Saul'un ağzından işitmek ilginç doğrusu. Çocukların kendileri için ideal kişileri ne çabuk keşfettiklerini görüyorsunuz. Saul şişmanlıktan hoşlanmadığı için boylu boslu ve yakışıklı biri olmak istiyor. Güçsüz bir çocuk güçlü olmayı arzular, yoksulsa zengin olmayı ister, hastaysa gönlü doktor olmaktadır, çünkü doktorların hep sağlıklı kimseler olduklarına inanır.

10.

BİR NEVROZUN TEMEL TAŞI

Rapor

Bu akşam ele alacağımız raporu hazırlayan öğrencinin bize söylediğine göre, hastanın davranışı bir bilmeceymiş; biz de şimdi bu bilmeceyi çözmeye çalışacağız.

"Rachel on iki yaşında bir kız, şu sıra okulu asmakla dikkati çekiyor. Okula gitmeye yanaşmıyor, sözde sınıfta çalışamıyormuş."

Raporun başındaki bu cümleler, aşağılık kompleksine yakalanmış bir çocuğu gayet iyi tanımlamakta. Ancak bir aşağılık kompleksinin varlığını kabullenmekle görevimizi yapmış sayılmayız, bütün dallanıp budaklanmalarında ilgili kompleksin peşine düşüp gereken yöntemi uygulayarak hastamızı yetersizliklerini ortadan kaldıracak konuma getirmemiz gerekir. Rachel okulu asıyorsa, çevresinde kendisini okula gitmeye zorlayan erişkinlerin bulunduğundan emin olabiliriz. Kız bu erişkinlerin davranışına karşı koyarak aile içinde üstünlüğü ele geçirmeye çalışmaktadır.

"Rachel hep sorunlu bir çocukmuş. Şu andaki sorunlarının kapsamını okulu da içine alacak gibi genişletmiş."

"Hep" sert bir sözcük; kızın doğduğu günden başlayarak sorunlu çocuk davranışı sergilediği pek inandırıcı değildir.

Kızın yaşadığı bir olayın ardından kendini savunma durumuna geçmiş olması daha akla yakındır. Belli ki söz konusu talihsiz yaşantı, bir kardeşçiğin dünyaya gelmesidir.

"Rachel şubat ayında uzman öğretmenlerin görev yaptığı bir High School'un küçükler bölümüne yerleştirilmiş. Daha önce bir temel okula gidiyormuş; burada göz altında tutulup gereksinimleri dikkate alınarak davranılmış kendisine. Rachel yeni okulunda ağlamış, buradaki derslerin üstesinden gelemeyeceğini, derslerin kendisi için fazla ağır olduğunu ileri sürmüş. Gerek sınıf öğretmeni, gerek diğer öğretmenler Rachel'in temel okuldan High School'a geçişini kolaylaştırmaya çalışmışsa da, kız yeniden temel okula döneceğim diye diretmiş. Ama geri çevrilmiş isteği, yeni okulda da karşılaşacağı güçlüklerin üstesinden gelmesi beklenmiş."

Kızın ağlamasının aslında gereği yoktu; yeni okuldaki çalışmaların altından kalkamayışı düpedüz yeterliydi. Ağlamakla dersin huzurunu bozmayı ve dikkatleri yetersizliği üzerine çekmeyi amaçlamış olabilir. Böyle davranmakla belli ölçüde de başarılı bir tepki ortaya koymuştur. Hatta tepkinin fazlasıyla başarılı sayılacağını söyleyebiliriz, çünkü on iki yaşında bir High School'a alınacak kadar zeki bir kızın yetersizliğini kimsenin kabullenmeyeceğini bildiğinden emin olabiliriz. Kuşkusuz güvenini kazanacak biri şimdiki sınıfında karşılaştığı güçlükleri göğüslemeye kızı ikna edebilirdi. Okulun beklentilerine cevap veremeyeceği korkusu kızın dikbaşlılığının gerçek nedenini oluşturması zor görünüyor. Kız, şimdiye kadar iyi bir öğrenci olmuştur; öğretmenlerinin kendisine iyilik ve güzellikle davrandıkları anlaşılıyor.

"Sonradan Rachel, eğer bir alt sınıfa yerleştirilirse yine okula gideceğini açıklamış."

Eğer sözcüğünü işittik mi, yerine getirilemeyecek bir dizi koşulla yüz yüze gelmeye kendimizi hazırlamalıyız. Rac-

hel'in yerleştirildiği sınıfa gitmek istemeyip çevresini tedirgin etmesinin asıl nedeni, karşılaştığı yeni durumu göğüsleyecek cesaretten yoksunluğudur. Kız yetersizliğiyle böbürlenmektedir; kendisi yeni okulun beklentilerini karşılayamayacağı üzerinde ne kadar diretirse, anne ve babasıyla öğretmenleri de bunun tersi üzerinde o kadar büyük bir ısrarla durmaktadır. Bu da, aşağılık kompleksini karşıtı sayılan güçlülük kompleksine dönüştürmede başvurulan yollardan biridir.

"Derken kız High Scholl'un temel okulda gittiğine denk bir sınıfına yerleştirilmiş, ama yine de sözünü tutmamış. Annesi temel okul yönetimine başvurarak kızının yeniden okula alınmasını istemişse de, isteği kesinlikle geriye çevrilmiş. Bunun üzerine babası kızı dövmüş, ama kız yine de okula gitmeye yanaşmamış. Sonunda eğitim müdürlüğü işe el koymuş, taraflar dinlendikten sonra kızın bir hastanenin çocuk servisine yatırılması kararlaştırılmış. Rachel, bir süre okuldan izinli sayılarak burada kalmış."

Rachel'in sorunun giderek daha geniş çevreleri ilgilendirdiğini görüyoruz. Sonunda gazetelerde kıza ilişkin haberler okursak şaşmamalıyız. Rachel, hastanedeki doktorları da oyuna getirmeyi başarmıştır. Onun evde kalmasına izin vermek sorunu çözmeye yeterli değildir, çünkü hâlâ aynı çocuktur kız, benimsediği yaşam modelinde bir değişiklik gerçekleşmemiştir.

"Rachel, bu rapordaki soruları yanıtlamak üzere temel okula gelmiş, yanında da anlaşılan arkadaş edindiği bir kız getirmiş. Arkadaşı Rachel'i okula gitmeye razı etmiş. Rachel de karar vermiş, bir sonraki güz yine okula devam edecek, ama ancak arkadaşının gittiği sınıfta okumasına izin verilirse bunu yapacakmış. Ne var ki, isteği geriye çevrilmiş. Şimdi kız büyük bir tedirginlik içinde; çünkü arkadaşı haziran ayında bir üst sınıfa geçecek, Rachel de bir daha hiç onunla aynı sınıfa gidemeyecekmiş."

Bir arkadaşın eşliğine gereksinim duyulması ve okula devamın ilerideki bir tarihe ertelenişi, bir aşağılık duygusunun belirtilerindendir. Bu tipteki kişiler agorafobi (meydan korkusu) denilen nevroza eğilim gösterir, ne zaman bir meydandan geçecek olsalar bir başkasının yanlarında bulunup kendilerini desteklemesine gereksinim duyarlar. Hastamız elindeki olanakları ustaca kullanıp amacına ulaşmış, gerek öğretmenlerini, gerek doktorlarla anne ve babasını çok güç bir duruma sürüklemiştir. Rachel, savaşı kazanan taraftır.

"Bazen ürkek bir çocuk rolünü oynayan Rachel, okula gitmemekte direndiği süre içinde, güçsüz ve yumuşak başlı bir tutumla uzaktan yakından ilgisiz bir tavır sergilemiş, çeşitli fırsatlarla alabildiğine saygısız ve küstah bir davranışa başvurmuş."

Bu ilginç açıklama, kızın başkalarıyla savaşmakta hiç sakınca görmeyen despot tipte biri olduğuna ilişkin bendeki kanıyı pekiştirmiştir. Kızın tek korkusu vardır: Yeni bir durumun karşısına yalnız başına çıkmak.

"Küçük bir çocukken davranışlarına kusur bulunacak gibi değilmiş, ama bir buçuk yıl önce öğretmenlerden biri derslerdeki çalışmasını eleştirince iş değişmiş."

Hep sorunlu bir çocuk olduğu savında bir düzeltmeye gitmemiz gerektiğini görüyorsunuz. Belli ki Rachel sınırsız üstünlükten oluşan bir idealin peşindedir; hayali bir üstünlüğü amaçlamakta, Tanrı rolünü oynamak istemektedir. Bu rolün gereğini eksiksiz yerine getirebilmek için kusursuz biri olmak ve kadiri mutlak (her şeye gücü yeter) bir konuma ulaşmak zorundadır. Söz konusu rolü gereği gibi oynayamayacak duruma düştü mü, ben yokum deyip kendini oyundan çeker geriye.

"Rachel'deki semptomlar, işte bu sırada ilk kez kendilerini açığa vurmuş, okuldaki derslerle başa çıkacak güçte olmadığını ileri süren kız, ailesinin karşı koymasına aldırmayarak bir süre okuldan uzak kalmış. Söylediğine göre, gereken ha-

zırlıktan yoksun olduğu için okula gitmekten korkuyormuş. Sağlık durumu dikkate alınarak kızın evde kalmasına izin verilmiş. Kısa süre önce, Rachel'in ifadesine göre, kendisini eleştiren öğretmene karşı beslediği kin altı ay kadar içinde sakladıktan sonra açığa vurmuş durumda."

Bu altı ay son derece önemlidir, Rachel'deki nevrotik davranışın oluşumu için gerekli hazırlık dönemini oluşturmuştur. Bir nevroz (takıntı) akşamdan sabaha gelişip ortaya çıkmaz. Yeşerip filizlenmesi bir beslenme evresinin varlığını gerektirir.

"1927 Şubat'ında bir üst sınıfa geçirilmiş Rachel, ama bir öncekinde olduğu gibi sınıf sözcüsü yapılmamış. Kızın karşısında bir başka öğretmen varmış şimdi. Ama daha o zamanlar öğretmene beslediği olumsuz duyguları içinde gizlemiş, kendisine karşı beslenen bu duyguların hiç farkına varmayan öğretmen de kızda eleştirecek bir taraf bulamamış. Söz konusu duygular ancak aradan altı ay geçtikten sonra belli etmiş kendini. Bu süre içinde kız birkaç ay okuldan uzak kalmış. 1928 Şubat'ında okula döndüğünde kollanıp gözetilecek öğrencilerin yerleştirildiği bir sınıfa verilmiş. Buradaki öğretmen halden anlayan, sorunlu çocuklara nasıl davranılacağını bilen biriymiş. Rachel bir yıl kadar bu öğretmende okumuş, derslere ilgi göstermeye başlamış, ürkekliğini de üzerinden atmış açıkça. Okuldaki toplu gösterilerde kendisi de rol almaya davet edilmiş, hatta bir defasında tek başına çıkıp kalabalık önünde şarkı söylemiş ve bundan da keyif almış. Yeni sınıfına alıştıktan sonra bazen öyle bir tutum sergilemiş ki, daha önceki ürkekliğine taban tabana zıtmış. Bir ara öğretmen Rachel'den dikiş çalışmasını isteyince, kız tam bir arsızlık örneği göstermiş."

Kızın kendisi için elverişli olmayan bir konumda düşünce ve davranış modelini ne çabuk değiştirebildiğini görüyorsunuz.

"Anne ve babası hayatta. On iki yaşındaki Rachel dışında ailede on dokuz yaşında bir ablayla on yedi yaşında bir ağabey, yedi yaşında bir kız ve beş yaşında bir oğlan kardeş bulunuyor."

Buna göre kız en büyük ablasından beş yaş küçük. Aradaki bu küçümsenmeyecek yaş farkından dolayı Rachel'in durumu ailede en büyük çocuğun durumuna benzerlik göstermektedir. Ablasından beş yaş küçük, küçük erkek kardeşinden yedi yaş büyüktür Rachel. Küçük kız kardeşinin dünyaya gelişiyle tahtından edildiği duygusuna kapılmış; bu da, ailesinin ilgi odağında bulunmaya alışmış bir çocuk için tipik bir durumdur.

"Ailede babanın sözü geçiyor. Bir dönem en büyük oğul babanın gözbebeğiymiş. Annenin çocuklardan birini ötekilere üstün tuttuğu yokmuş. Ama çocuklar büyüyünce, hepsiyle arasında sürtüşmeler başlamış."

Küçüklüklerinde annenin çocuklarla arası iyiydi, onların her isteklerini yerine getirebiliyordu belki. Çocuklar büyüyüp de annelerinden artık eski davranışı göremeyince hoşnutsuzluklarını açığa vurmaya başladılar. Belki Rachel hastalandı ayrıca, annesi de kendisine payına düşenden daha çok ilgi gösterdi.

"Çocukların birbirleriyle kavga ettikleri yokmuş. Ama kardeşleri Rachel'e istenmeyen bir çocuk gözüyle bakıyormuş."

İstenmeyen çocuk gözüyle bakılmasının nedeni, belki çabuk kızıp parlayan despot biri olması ve kardeşler arasında görüş ayrılıklarına yol açacak gibi davranmasıdır.

"Ağabeyinin tırnaklarını kemirmek gibi bir huyu var. Rachel bunu gördü mü çılgına dönüyor, bağırıp çağırmaya başlıyor. Ağabeyi kız kardeşinin tepkisinin farkında, ama tırnağını kemirmekten bir türlü vazgeçmiyor. Bu durum karşısında anne tümüyle çaresiz. Ablası Rachel'e karşı çok iyi, ona bir anne gibi davranıyor. Kız kardeşine bir giysi dikmiş; onu bazen alıp sinemaya götürmekte. Rachel, ablasından gördü-

ğü olumlu davranışı takdir ediyora benziyor. Küçük kız kardeşine sıcak bir ilgiyle yaklaşmakta; onunla oynuyor, çünkü kız kardeşi ailenin öbür bireyleri gibi Rachel'in sözünü dinlemekte, ona karşı uysallık göstermekte."

Bu açıklamalar da yine Rachel'in yaşam modeline ilişkin olarak kafamızda oluşan resmin doğruluğunu kanıtlamakta. Kız bütün aileyi susta durduruyor, işine gelmeyen bir şeyle karşılaşınca bağırmaya başlıyor.

"Babasıyla ablası işe gidiyorlar. Evin beş odası var, Rachel ablasıyla aynı odada yatıyor. Kız normal bir doğumla dünyaya gelmiş, üç ay kadar anne sütüyle beslenmiş, sütten kesilince midesi ağrımaya başlamış. Raşitizmden şüphe edilmiş. İlk üç yaşına kadar kalp rahatsızlığı nedeniyle her yıl birkaç ay haftada bir üniversite kliniğine götürülmüş. On yaşındayken yine kalp rahatsızlığından yatağa düşmüş. Hep mide ağrısı çekmiş, ama şu sıra durumu iyi. Sadeçe otobüsle bir yere gidecek oldu mu, kusmadan edemiyor."

Hasta olduğundan belki evdekilerce kızın her kaprisi yerine getirilmiş, kız da fizik güçsüzlüğünden yararlanarak bu rahat konumunu ayakta tutmaya çalışmıştır. Otobüsle yolculuğa gösterdiği tepkide de söz konusu durum açıkça dile gelmekte; otobüse söz geçiremediği için ateş püsküren kız, öfkesini "düşük değerli" organ sisteminin bir parçası sayılan sindirim kanalının diliyle açığa vuruyor. Bu tutumu, bir meydan korkusunun (agorafobi) başlangıcını oluşturabilir.

"Kendi evlerinde yemek yemeye yanaşmıyor, komşu evlerin birinde yemek yemekten hoşlanıyor."

"Düşük değerli" bir organ olan midesi kızın bu davranışında yine sesini duyurmakta; bu kez, Rachel'in annesini suçluyor.

"Evdeki yemek lezzetli olmayabilir; raporu hazırlayan öğrencinin bir defasında saptadığına göre, öğle yemeği bir tabak som balığından oluşmaktaydı; bu da müşkülpesent

bir çocuğun pek seveceği bir yemek değildir. Ablası Rachel'i kendine örnek almaya başlayan küçük kız kardeş de evde yemek yemek istemiyor."

Belki bu ailede yemeğin önemi aşırı vurgulanmakta, çocuklar da annelerini bu noktadan vurmak istemektedir.

"Rachel on üç aylıkken yürüyüp konuşmaya başlamış. Bademcikleri iltihaplandığı için kız bir buçuk yaşındayken alınmış. Çok erken yaşta kızamık geçirmiş Rachel. Annesi kızın bebekliğinde yabancılardan korktuğunu ve korkusunu bağırarak açığa vurduğunu belirtiyor. Annenin verdiği bilgiye göre, temiz ve tertipli bir kızmış. Güzelce giyinmiş olarak okulun yolunu tutuyor, tam zamanında okulda oluyormuş. Yazılı çalışmalarında çok dikkatli davranıyormuş."

Kız bebekliğindeki korkudan nasıl yararlanmışsa, şimdi okuldaki temizliğinden yararlanarak kendisi için elverişli bir konumu elden kaçırmamaya bakıyor.

"Okula gitmesiyle ilgili olarak ailesinin isteklerini umursamıyor. Öğrenci arkadaşlarıyla çok iyi anlaşmakta; hatta sorunlu diğer çocukların sıkıntılarını onlarla paylaşıyor."

Sorunlu diğer çocuklara davranışıyla demek istiyor ki, "Ben sorunlu bir çocuk değilim."

"Geçen yarıyılda Rachel sınıf arkadaşı Molly'yle oynamış hep. Molly yaklaşık on iki yaşında, Rachel kadar zeki değil ve oldukça sessiz bir çocuk, önder rolünü oynayacak biri sayılmaz."

Besbelli kız, öğrenci arkadaşını sultası altına almayı başarmış, yoksa arkadaşlığın arkası gelmezdi.

"Rachel oyunlara önem vermiyorsa da sinemaya gitmekten hoşlanıyor. Masal kitaplarını severek okuyor, okuduğu masalları başkalarına da anlatıyor."

Filmler insanda toplumsallık duygusunun varlığını gereksinmiyor çünkü filmlerdeki kadın kahramanlarla özdeşleşen

kızın kolay yoldan bir güçlülük bilincine kavuşmasını sağlıyor. Oysa toplu oynanan oyunlar kendine güven ve çaba gerektirir.

"Şu sıra okula gitmek istemiyor, yemek yemekten, ilaç içmekten kaçıyor. Anne küçük kızına bir çift çorap almış, Rachel çorapların kendi ayağına olmayacağına aldırmayarak babası evden gittikten sonra tutup giymiş onları."

Anlaşılan evde babasının sözü geçmekte; ama baba arkasına döner dönmez evde Rachel söz sahibi oluyor.

"Öbür çocuklar Rachel'in ruh durumunu bildikleri için sözünden çıkmıyor, ona saygılı ve nazik davranıyorlar. Rachel yeni okulun son sınıfıyla bir ölçüde şımartıldığı temel okuldaki çalışmaların pek güzel altından kalkmış. Öğretmeninin anlattığına göre, dersini yapamadı mı, korkuya kapılıyor. Yine böyle korkuya kapıldığı bir defasında ağlamış, asabi bir kasılma içindeki ağzını elleriyle kapamış. Kendisine bir anne gibi davranan öğretmeni onu yerinden alıp kürsünün başına oturtmuş, sınıftaki öğrencileri de Rachel'i rahatsız etmemeleri için uyarmış."

Korku kızın en güçlü silahıdır. Bu silah sayesinde çevresini egemenliği altına alabiliyor.

"İlk yarıyıl okulda bir hayli güçlük çekmiş; ama ikinci yarıyıl diğer çocuklardan dikkati çekecek bir farkı kalmamış; anlaşılan okuldaki yaşama çok iyi uyum sağlamış."

İsteği yerine getirildi mi kızın hiçbir sorun çıkarmayacağı apaçık ortada.

"İlk anımsadığı şey, üç yaşındayken kardeşi Mary'ye arkadaşının bir çift paten armağan etmesi."

İster çorap, ister paten, Rachel kendisinin sahip olmadığı bir şeye başkalarının sahip olmasına katlanamıyor.

"Bu yakında bir rüya görmüş, evlerinde karanlık ve korkunç bulduğu bir kiler kapısının önünden geçmesi gerekiyor, bu yüzden de evden çıkıp gitmekten çekiniyormuş. Annesi uyuyormuş o sıra, kendilerine de annelerini uyandırmamala-

rı tembih edilmiş. Evde birkaç arkadaşı varmış, sessiz olmalarını bir türlü sağlayamıyormuş. Derken annelerini uyandırmışlar, o da yataktan kalkıp eline bir çekiç alarak çocukların üzerine yürümüş. Rachel göz kulak olduğu iki küçük kardeşiyle o korkunç kapı önünden geçerek dışarı çıkmak istemiş. O anda kapalı kapı ardından bir ses gelmiş: 'Dön geri, annen sana bir şey yapmayacak!' Bunun üzerine rahatlayan Rachel, rüyanın bu yerinde uyanmış."

Rachel'in evden ayrılmaya karşı nasıl duygusal bir direnç geliştirdiğini, gördüğü rüya pek güzel ortaya koyuyor. Bu, başlangıç evresindeki meydan korkusunun bir diğer belirtisidir. Rüya, Rachel'in tehlikeli gözüyle baktığı kapının önünden ancak büyük bir korkuyla geçeceğini bize anlatmaktadır. Ama annesinin tehdidini ciddiye almamasını kıza söyleyen ses aynı kapıdan gelmektedir. Rüya, "Hoşuna gitmese de evde kal. Evde ciddi bir tehlike gelmez başına!" demektedir.

"En çok istediği bir stenotip olmak. En çok da zencilerden korkuyor."

Zencilerden korkması, fazla zenci bulunmayan Viyana'da pek işine yaramayacaktır. Ama Amerika'da korkuya yol açacak mükemmel bir araçtır. Korku kızın sokağa çıkmasını önlemede, başkalarından hiç de aşağı kalmayan bir nedendir.

"Öğrencilerin Rachel'in hastalığıyla ilgili görüşleri şöyle: Rachel şımarık bir çocuktu, sağlık durumundaki bozukluktan yararlanarak başkalarını her dediğini yapmaya zorladı hep, güçsüzlüğünü sergileyerek güç kazanmak istedi. Rüyasından anlaşıldığına göre, kızın içinde anne ve babası gibi baskı altına alamadığı küçük çocukları kollaması gerektiği duygusu yaşamaktadır. Stenotip olma arzusu, belki bir şeyler yapabileceğini düşündüğü bir alanda (kompozisyon) kendi kişiliğini kazanmaya duyduğu gereksinimi gösteriyor. Okula gitmeye yanaşmaması, her şeyden önce matematik dersinde karşılaştığı güçlüklerden kaynaklanmaktaydı."

Görebildiğim kadarıyla, raporu hazırlayan bayan öğrenci Rachel'in konumunu başarılı şekilde özetlemiştir. Kızın annesiyle yapılan bir söyleşi, şu ek bilginin de kazanılmasını sağlamıştır: Yeni okula başladığı gün öğretmeni kızı tahtaya kaldırmış, kendisinden bir cümle yazmasını istemişse de kız yazamamıştır. Bunun üzerine ağlamaya başlamış, öğretmeni de, "Aptal seni, git otur bakayım yerine!" diyerek kızı paylamış, Rachel eve döndüğünde annesine, 'Anne, ben okula gitmek istemiyorum. Öğretmen kötü biri, artık okula gitmeyeceğim!' demiş.

Söyleşi

Anne ve çocuk içeri girer.

Dr. Adler: Gel otur şöyle! Nasılsın bakayım? Burayı beğendin mi? Okula benziyor mu?

Rachel: Evet.

Dr. Adler: Buradakilerin hepsi seni seviyor, hepsinin gözü sende. Bu seni memnun ediyor mu?

Rachel: Ediyor.

Dr. Adler: Sanıyorum, nerede bulunursan bulun her şeyin kafana göre olmasını çok istiyorsun. Sana değer verileceğinden emin olmadığın yere bir mazeret uydurup gitmekten kaçıyorsun. Sokağa çıkmak istemeyişini mazur göstermek için zencilerden korktuğunu öne sürüyorsun. Bütün dünyanın her zaman kendisini önemsemesini kimse bekleyemez. Ama sen dostça davranır da başkalarının yardımına koşarsan, o vakit herkes seni sever. Biliyorum, öğretmenin sana 'aptal' demiş, ama bu doğru değil, sen epeyce zeki bir kızsın. Bana da öğretmenlerim hep "sen aptalsın" derlerdi, ama ben gülüp geçerdim. Her öğrenci okul ödevlerini pekâlâ yapabilir; biz biliyoruz ki, sen de yapabilirsin. Ama zencilerden korkar da evde kalıp dışarı çıkmazsan, o zaman sandığım gibi pek zeki olmadığını düşünmek zorunda kalırım. Yerinde olsam,

babama daha sıkı sarılırdım; eminim, o seni çok seviyor. Kendilerine gerçekten ilgi duyduğunu gördüler mi, annen ve baban sana öyle kucak açacaklardır ki, ailenin önemli bir üyesi olduğunu kanıtlamak için bütün hünerini kullansan yine seni o kadar sevmelerini sağlayamazsın. İyi bir öğrenci olmayı istemiyor musun?

Rachel: İstiyorum.

Dr. Adler: Bana kalırsa, bir haftada başarabilirsin bunu. Yeter ki, gayret et, çalış. İleride bir mektup yazıp durumu bana bildirirsin sanırım?

Rachel ve annesi salondan çıkar.

Dr. Adler: Çocuk ve annesi beni ne kadar anladı bilmem. Ama benim üzerinde durmak istediğim şeyi sizler biliyorsunuz. Kendisine yakın biri, başvurduğu numaraları Rachel'e bir bir açıklasa da, onu bunlardan el çekmeye yüreklendirse ne iyi ederdi. Babası ya da öğretmenlerince ne kadar baskı altına alınırsa, kızın ailesini ya da okulunu o kadar sıkıntıya sokacağı gün gibi ortadadır. İzlediği amacın saçmalığını görüp anladı mı, kız düzelecektir. Öğretmenleri de çalışmaya katıldı mı, iyileşme şansının daha da büyüyeceğine inanıyorum.

(Dr. Adler bir hafta sonra kızdan bir mektup alır):

Sayın Dr. Adler,

22. 5. 1929

Öncekilere hiç benzemeyen bir hafta geçirdim. Bütün zaman evden dışarıdaydım. Sanırım, sizinle konuşmam benim için çok yararlı oldu. Miss X.'in dediğine göre, bazen okulundaki küçük çocukların dersleriyle ilgilenmemi salık vermeniz iyi bir şey olacakmış. Bu mektubu size yazmam için sekreterliğe çağırdılar. Daktiloyla yazdığım ilk mektup bu.

Saygıyla,
Rachel

11.

DOĞUMSAL ZEKÂ GERİLİĞİ

Rapor

Bu akşam bir çocuğun gerçekten geri zekâlı sayılıp sayılmayacağına ilişkin kesin karar vermemiz gereken o zor vakaların biri üzerinde duracağız. Daha önce 'zorba anne' başlıklı vakayı ele aldığımızı anımsayacaksınız. Dolayısıyla, ayrıntılı bir tanıya ya da dikkate alınması gereken tıbbi semptomların betimlenmesine yer verilmeyecek bu akşam. Öğrendiğime göre, hastamız bir oğlan, okula gitmiyor, evde de öğrenim gördüğü yok. Ama okula giden bir ablası var.

Ailede bu tarz tek vaka. Oğlanın gelişim düzeyini saptamamız için bir zekâ testine başvurulması oldukça önem taşıyabilir. Bu akşam uygulayacağımız zekâ testinin, uygulanabilecek tek ya da en iyi test sayılacağını söylemek istemem, ama oğlanın geri zekâlı sayılıp sayılmayacağının belirlenmesine yarayacaktır. Testin ardından bireysel psikoloji yöntemine uygun olarak oğlanı muayeneden geçirip belli bir yaşam üslubuna sahip olup olmadığını, yani devinimlerinin, davranışlarının, duygu ve düşüncelerinin belli bir amaca yönelip yönelmediğini anlayacağım. Bunun gibi zor bir vakada insanın öğrenebileceği pek çok şey vardır.

Raporda şöyle deniyor:

"Sidney okuma yazma bilmeyen, kendisine bir şey okunduğunda sabırsızlık gösteren on yaşında bir oğlandır. Çok zayıf bir belleği var, bu durumda geri zekâlı olup olmadığı sorusu akla gelmekte."

Tek başına okuyamama ve yazamama bir kimsenin geri zekâlı sayılıp sayılmayacağını göstermez. Belki Sidney okul eğitimine yeterince hazırlanamamıştır. Gerçi geri zekâlı çocuklardan büyük çoğunluğunun okuyup yazamadıkları doğrudur; ama Sidney çok ağır bir iş gözüyle bakıp bundan uzak kalmak istiyorsa, zeki bir çocuk sayılabilir. Okulda kalıp tatsız durumdan sıyrılmak için hiç çaba harcamamak, geri zekâlı çocuğa daha uygun düşen bir davranıştır.

"Oğlanın kas sistemi yeterince gelişmemiştir; sinir ve kasların etkileşimi (sinerji) istenildiği gibi değildir; çocuk dışarıdan yardım görmeksizin yalnız başına giyinip soyunamaz."

Buradan da yine Sidney'in zekâsında bir yetersizlik mi söz konusudur, yoksa çocuk dışarıdan sürekli yardım aramaya alışık biri midir, incelenmesi gerekiyor. Çocuk şımarık büyütülmüş biriyse, çok ciddi bir vaka karşısında bulunuyoruz demektir.

"Oğlanda raşitizm hastalığı var, dişleri istenildiği gibi gelişmiş değil. Birkaç yıl önce doktorun biri dokuz dişinin çekilmesini salık vermiş. Oğlan ancak üç buçuk yaşında yürümeye, beş yaşında da konuşmaya başlamış."

Raşitizm, bir kemik hastalığıdır. Oğlandaki kadar uzun süren hastalık, bünyesindeki başka yetersizliklerle bir araya gelip karmaşık bir tablo niteliği kazanmıştır. Belki hatalı konumları dolayısıyla dişlerin çekilmeleri gerekmiştir. Ancak beş yaşında konuşmaya başlamış bir çocuğun geri zekâlı mı, yoksa normal ya da ileri zekâlı mı olduğuna karar vermek kolay değildir.

"Şimdiye kadar geceleri hep yatağını ıslatmış ve hâlâ da ıslatmakta; sık sık, en çok da bir şeye kızdığı zaman idrara çıkıyor."

El bebek-gül bebek büyütülmüş çocuklarda, hele evde oğlanın küçük bir kardeşi ya da kardeşleri varsa, yatağını ıslatmak yaygın görülen bir durumdur. Oğlanın gündüzün pek sık idrara çıkması, belki çevresindekilerin dikkatini kendi üzerine çekmek istemesinden kaynaklanıyor. Bu davranışıyla adeta şöyle söylemek istiyor oğlan: "Ben büyük bir insan değilim, bana göz kulak olmalısınız."

"Anne ve baba arasında kan akrabalığı söz konusu değil. Evdeki atmosfere diyecek yok, aile içinde uyumlu bir hava esiyor, kavga gürültüden, paylayıp çıkışmalardan, söylenmelerden eser yok. Oğlan babasını pek seviyor. Anne işe gitmekte; evde hizmet eden bir kız saat ikiye kadar çocuklarla ilgileniyor. Ev dört odalı, çocuklar için iki yatak var. Aile reformist-Musevi inancına mensup."

Oğlanın babasına düşkünlüğü belki de annesinin çalışan bir kadın olmasından ve kendisiyle fazla ilgilenemeyişinden ileri gelmekte. Evdeki kızın, oğlanın güvenini kazanıp kazanamadığını anne ve babasından sorup öğreneceğiz.

"Oğlanın pek eskiye uzanan anılan yok. Bazen rüyasında iki yıl önce ölen dedesini görüyor. Dedesini rüyasında nasıl gördüğü oğlandan öğrenilemedi."

Sekiz yaşında tanık olduğu dedesinin ölümüyle Sidney ağır bir şok yaşamıştır belki. Belki ölümden korkmaya başlamıştır. Korkmak bir çocuğun işine geliyorsa, rüyasında korkunç şeyler görür, kendisini korkutacak düşünce ve hayalleri kafasından sürekli üretmeye çalışır. Öyle düşünce ve hayaller ki, kendisini kollayıp gözetecek birinin hep yanında olmasını gerektirmektedir. Çocuğun hastalık öyküsünde kendini açığa vuran yaşam modeline ilişkin yavaş yavaş bir fikir edinmeye başlıyoruz.

"Ayrıca, rüyasında erkek arkadaşlarıyla –kız arkadaşları yok– kavga ediyor, boğuşuyor."

Rüyasında kavga ettiğini gördüğüne göre, genelde korkak biridir Sidney. Çocuklar kendi korkaklıklarına kızıp içerler, bu yüzden rüya ve düşlerinde kahramanlığa soyunur, aslında ne yaman şeyler olduklarını kanıtlayarak kendi kendilerini tatmin yoluna giderler. Bu, bir bakıma bir tür eğitimdir, ama eğitimin hiç de en iyisi sayılacağı söylenemez.

"En çok istediği şey, büyüyünce asker olmak. Ama belki de bir polislikle yetinecek, çünkü savaşa gidince ölebileceğinden korkuyor. Bir tesisatçı olmak da çok arzuladığı bir şey; o zaman evlere gidip kadınlara hizmet edebilecekmiş."

Bu açıklama, Sidney'in ölümden korktuğunu gösteriyor; oğlandaki olumlu yaşam modeline ilişkin daha başka kanıtlar sunuyor bize. Korkak çocukların savaşçıl girişimlere kendilerini nasıl hazırladıklarını gözlemlemek doğrusu ilginçtir. Ne var ki, Sidney askerliğin boyunu aşacağından ürkmekte, polislikle yetinmek istemektedir. Tesisatçı olma arzusu ise cesaretinin yeniden bir azalma geçirdiğini ortaya koyuyor. Asker, polis ve tesisatçı gibi en çok istediği mesleklerin yukarıdan aşağı oluşturduğu dizide, tesisatçı kimliğiyle evlere girip kadınlara hizmet etmesine hepsinden kolay bir iş gözüyle bakıyor. Cesaretindeki yetersizlik hep aynı kalmaktadır, ortada herhangi bir çelişki yoktur. Sorun, oğlanın korkak olarak kalmayı mı yoksa asker olmayı mı istemesi değildir; Sidney yalnızca korkak biridir.

"En çok istediği bir şey de, büyüyünce orduda bir trampetçi olmak. Değişik müzik türlerini birbirinden ayırt edebiliyor ve değişik melodilerin hangi müzisyenlerce bestelendiğini çıkarabilmekte. Arkadaşlarını çoğunlukla kendinden küçük oğlanlar arasından seçiyor."

On yaşındaki bir oğlanın yalnızca oğlanları kendine arkadaş edinmesinin nedeni, genelde oyununu sergilemeyi

düşündüğü sahneyi elden geldiği kadar küçük tutmak istemesidir. Kendi açısından da bu tutumunda haklıdır, babasını annesinden çok sevdiğine bakarsak, kadınlardan korktuğunu ve onlara güven duymadığını varsayabiliriz. Belki kadınlardan çok çekmiştir, dolayısıyla annesinin oğlana karşı takındığı tutumu incelemek durumundayız. Belki annesi oğlana babasından daha sert davranmıştır.

"Çocuklar kendisine 'aptal' dedikleri için okula gitmeyi göze alamıyor."

Bu açıklama insanın hayli zihnini bulandırıyor, çünkü çocuklar sıklıkla şaşırtıcı derecede doğru yargılara varırlar. Öte yandan acımasız olur, abartılara eğilim gösterirler.

"Her şey hakkında pek çok soru soruyor. Top ve zıpzıp oyunları, ayrıca buna benzer oyunlar oynuyor."

Ben, Freudçular gibi pek çok soru sormanın cinsellikle ilgili olduğunu ileri süremeyeceğim. Çocuğun bilgi edinmek amacıyla böyle davrandığı olasılığından bile söz açılamaz. Sidney'in kendisiyle ilgilenmesini istediği kimseye aptalca sorular yöneltmiş olması daha akla yakın görünüyor.

"Para kazanıp kazandığı parayla gereksindiği nesneleri, ayrıca şekerleme ve dondurma gibi şeyleri almayı seviyor." Bu, akıllıca bir davranış.

"Günlerini şöyle geçiriyor: Sabahleyin kahvaltısını yapıyor, bir benzin istasyonunun yolunu tutuyor, buradaki işçilerin gelen otobüslerin depolarına benzin pompalayışlarını, sonra da otobüslerin istasyondan ayrılıp gidişlerini izliyor. Sözde uzmanca sözcükler kullanıp işçilerle taşıtlar üzerinde sohbet ediyor. Kısa süre öncesine kadar peş peşe dört ya da altı saatten fazla uyuduğu olmamış. Son aylarda bir chiro-pratisyen hekim kendisini tedavi etmiş, o gün bugün hiç uyanmadan dokuz saat uyumakta."

Bu gözlem doğruysa ve çocuk gerçekten uyumayı sevmiyorsa, buna şımartılmış olduğunun bir diğer kanıtı gözüyle

bakabiliriz. Şımarık bir çocuk uyumaktan hoşlanmaz, çünkü içinde yaşadığı erişkinler çevresiyle bağlantısının asla kopmasını istemez.

"Bir yıl önce rüyasında dedesinin resminin yatağının üstünde asılı olduğunu görmüş; içinde bir huzursuzluk ve karamsarlıkla kalkmış yatağından, amcasının kendisini öldürmek istediğine inanmış."

Burada da yine ölüm düşüncesi ve ölüm korkusuyla karşılaşıyoruz. Çocuğun feci şekilde yılgınlığa sürüklenmiş olduğuna az çok kesin gözüyle bakabiliriz. Evlerde çalışan kızlar bazen çocukları korkutarak onlara söz dinletmek isterler, bu da son derece sakıncalı bir davranıştır.

"Saatin kaç olduğunu söyleyebiliyor, ama günleri hayır. Eğlenceli filmlerden zevk alıyor. Annesine, zamanla sorunlarından kurtulacağını, bir tedaviye gereksinimi olmadığı söylenmiş."

Rapor oldukça yetersiz. Eksikliklerinin tamamlanması için bilinmesi gereken daha pek çok şey var. Öncelikle oğlanın ilk yaşam yılına ilişkin daha çok bilgi edinmek, amcasının kendisini öldüreceği endişesinin nereden kaynaklandığını bilmek zorundayız.

Söyleşi

Anne ve baba salona girer.

Dr. Adler: Çocuğunuz, özellikle onun evdeki davranışları hakkında sizden biraz daha fazla bilgi edinmek istiyoruz.

Baba: Sidney sokakta vakit geçirmeye can atıyor, kendi akranı oğlanlarla sağda solda koşup duruyor. Arkadaşlarını seviyor; ama neden onların kendisine takıldıklarına bir türlü akıl erdirememekte.

Dr. Adler: Oğlunuzla başka çocuklar arasında büyük bir fark görüyor musunuz?

Baba: Evet. Bazı şeylere başka çocuklar kadar akıl erdiremiyor. Pek güler yüzlü, iyi kalpli ve cana yakın. Evdeki davranışına gelince, pek uslu; müziğe düşkün. Ritim konusunda güçlü bir sezgisi var. Eşim, müziği benden daha çok seviyor. Evde sadece bir radyomuz var.

Dr. Adler: Oğlunuzun müzik dışında ilgilendiği bir şey var mı?

Baba: Görünürde yalnızca müziğe meraklı. Büyüyünce seçmek istediği meslekler hayli ilginç. Bugün bakıyorsunuz bir tramvayda biletçi olmak istiyor, yarın polis; üniformalı herkes derinden etkiliyor kendisini.

Dr. Adler: Çalışmak istemesi nereden kaynaklanıyor acaba?

Baba: O da sırtında üniformayla dolaşsın istiyor.

Dr. Adler: Ablasına karşı tutumu nasıl?

Baba: Birbirlerine çok düşkünler.

Dr. Adler: Geceleri bazen bağırarak uyanıyor mu? Bağırınca kalkıp ona bakıyor, onunla ilgileniyor musunuz?

Anne: Sadece tuvalete gitmek istedi mi yapıyoruz bunu.

Dr. Adler: Sabahları nasıl?

Anne: Kendi başına yataktan kalkıyor, güne şarkı söyleyerek başlıyor. Her zaman keyfi yerinde. Radyoda bir şey dinlesin, bunu sonradan hemen kendi söylemeye başlıyor.

Dr. Adler: Küçükken normal bir çocuk muydu sizce, yoksa bazen boş boş baktığını fark ettiniz mi?

Anne: Yaklaşık üç yaşındayken aklı bir şeye ermiyor gibiydi.

Dr. Adler: Bunu ancak üç yaşında mı anladınız?

Anne: Bir yaşını bitirinceye kadar davranışlarında anormallik yoktu. Derken yürümesini bir türlü beceremediğini fark ettik. Sonra, hep kulak kabartıp konuştuklarımızı dinliyordu. Yürüyemiyordu ama, odada olup bitenlerle ilgilenmekten geri kalmıyordu.

Dr. Adler: Yabancılara karşı davranışı nasıldı?

Baba: Çok nazikti.

Dr. Adler: Oğlunuzu okula yollamayı hiç denemediniz mi?

Baba: Geçen yıl baktık evde kendisine alfabeyi öğretemiyoruz, okula yollayalım dedik.

Dr. Adler: Geri kalmış çocuklar için özel okullar bulunduğunu, bu okullarda sizinkisi gibi oğlanlar için pek güzel öğretim yöntemleriyle uzman kişilerin çalıştığını bilmiyor musunuz?

Baba: Böyle bir okul aradıksa da bulamadık.

Dr. Adler: Çocuğun ablası nasıl?

Baba: Gayet normal; bu yıl High School'u bitiriyor.

Dr. Adler: Oğlunuz korkak mı?

Baba: Hayır. Hiçbir şeyden korkmaz görünüyor. Evde kendisine bakan bir kız var, ama oğlandan daha korkak. Başka çocukların oğlanı dövebileceklerinden endişe ediyor hep. Ne karanlıktan korktuğu var Sidney'in, ne de köpeklerden.

Dr. Adler: Oğlanı baştan aşağı bir tıbbi muayeneden geçirsem iyi olacak.

Baba: Şunu da söylemeden geçemeyeceğim: Sidney üç yaşındayken bir oğlanla oynuyormuş, oğlan bir ara tırmıkla başına vurmuş. Sidney'e bir zarar vermiş midir dersiniz?

Dr. Adler: Başına vurulduğunda fenalaştı mı? Bayılıp kustu mu örneğin?

Baba: Hayır.

Dr. Adler: Vücudunun bir yerinde bir anormallik var mı?

Baba: Anormallik demeyeceğim ama, cılız bir çocuk, kepçe kulakları var.

Dr. Adler: Oğlanı bir muayene edeyim bakayım.

Anne ve baba salondan çıkar:

Dr. Adler: Anne ve babayla fazla uzun konuşmayı bırakıp oğlanı kendi gözlerimizle görürsek daha çok bilgi ediniriz sanırım.

Oğlan içeri girer.

Sidney: Günaydın, doktor bey!

Dr. Adler: Nasılsın bakayım? Büyüyünce ne olacaksın?

Sidney: Asker.

Dr. Adler: İyi ama artık savaşmak istemiyoruz biz.

Sidney: Anlayamadım efendim?

Dr. Adler: Barış içinde yaşarlarsa insanlar daha mutlu olur.

Konuşma sırasında Dr. Adler oğlanın başını gözden geçirir.

Dr. Adler: Arkadaşlarınla hangi oyunları oynuyorsunuz bakayım?

Sidney: Bütün oyunları oynuyoruz.

Dr. Adler: Hangi aydayız şimdi?

Sidney: Bugün cumartesi.

Dr. Adler: Bak sen!

Sidney: Ağustos. (Aylardan Mayıs.)

Dr. Adler: (Oğlana birden çok bozuk para gösterir) Hangisi daha değerli, bu mu, o mu?

(Sidney çeyrek doların on cent'ten daha değerli olduğunu bilir.)

Dr. Adler: Amerika'daki kentler içinde en büyüğü hangisidir?

Sidney: En büyük kent Amerika, sonra da İngiltere.

Dr. Adler: Okula gitmeyi, orada okuyup yüzme öğrenmeyi ister misin?

Sidney: Evet.

Dr. Adler: Seni hangi okula yollayacağını babana söyleyeceğim. Nerede oturuyorsunuz?

Sidney: Amerika'da Doğu 170. Cadde'de.

Dr. Adler: Evin numarası kaç?

Sidney: Unuttum.

Dr. Adler: Peki, tek başına eve gidebilir misin?

Sidney: Hayır.

Dr. Adler: Burası nasıl bir yer?

Sidney: Bir kolej.

Dr. Adler: Böyle bir kolejde ne yapılır?

Sidney: Soru sorulur, yazı yazılır, her şey yapılır.

Oğlan salondan çıkar.

Dr. Adler: Çocuğa bu soruları yöneltirken bir yandan da onu muayeneden geçirdim, vücudunun pek çok yerinde dejenarasyon belirtileri saptadım. Alışılmadık ölçüde küçük bir başı var, bu da beyinde bir küçülmeyi gösteriyor. Ayrıca, kafatası asimetrik. Ortada bir zekâ özrünün varlığına kuşku yok. Gereği gibi bir yaşam üslubuna sahip olsaydı, Sidney'in korku duygusuna yabancı olmaması gerekirdi. Ancak, gerek salona girişinden, gerek davranışlarından babasının söylediği gibi korku nedir bilmediğini gösteriyor. Geri zekâlı çocuklar, gereği gibi uyum sağlayamayanlardan korkuyu tanımamalarıyla ayrılır. Sidney ne zaman bir tehlike içinde bulunduğunu kavrayabilecek kadar bir zekâ düzeyine sahip değil. Ele aldığımız vakalardan birini, çekingen ve şımarık çocuğu anımsıyorsunuz; içeri girer girmez seslenip annesini çağırmıştı. Benim yüzüme baktıramamış, hele benimle konuşmasını bir türlü sağlayamamıştık. Bizim Sidney'in davranışı ise bambaşka. Rahatçacık girdi içeri ve ilkin kendisi başladı konuşmaya. Geri zekâlı olduğundan pek kuşku duyulacak gibi değil. Eğitim bakanlığımızın bu gibi geri kalmış çocuklar için özel bir okul açtığını biliyorum. Raporu hazırlayan öğretmenin çocuğu bu okula yollamasını babasına salık vermesi yerinde olacaktır.

12.

HASTALIĞIN ZULMÜ

Rapor

Bu akşam beş buçuk yaşındaki bir oğlanın durumunu ele alacağız. Raporda açıklandığına göre, oğlanın şu andaki sorunları inatçılık, çevresindekilere eziyet etmek, aşırı aktiflik (hiperaktivite) ve boğulma nöbetleri (asfiksi).

Bir çocuk inatçı, acımasız ve aşırı aktifse, belli ki bununla bir kişiyi hedef alıyor. Milton'un annesinin titiz ve tertipli bir kadın olduğunu, çocuğundan da belli ölçüde bir işbirliği beklediğini kesinlikle düşünebiliriz. Milton ise annesinin isteğini yerine getirmeye asla gönüllü değildir ve nedeni de belki annesinin böyle bir isteği kendisine yöneltmesinin haksızlığına ya da kendisine sert davrandığına inanmasıdır. Annesini en çok üzecek gibi hareket ederek de bunun intikamını almaya çalışmaktadır, çünkü evini kusursuz bir düzen içinde tutmak isteyen bir ev kadını sandalyeleri çekip buralardan masaların üzerine zıplayan, pencerelerin perdelerini indiren, tabakları kırıp döken bir oğlanın aşırı devingenliğini doğal olarak nefretle karşılamadan duramaz.

Boğulma nöbetleri de yine, çevresindekilere eziyet etme ve aşırı devingenlik gibi bir protesto niteliği taşır. Aşırı devingen çocuk kaslarıyla, boğulma nöbetleri geçiren çocuk ise

akciğerleriyle söz konusu protestoyu gerçekleştirir. Bizler, değişik organlarımızın konuştuğu dili anlamak durumundayız. Ama Milton'da belli bir protein türüne karşı alerjiden kaynaklanabilecek bir astım rahatsızlığının varlığı da pekâlâ akla gelebilir. Ancak, Milton'da böyle bir rahatsızlığın bulunduğu gerçekten saptansa, bu beni doğrusu şaşırtırdı; çünkü solunum organlarının protestosu çocuğun yaşam modelinin önemli ve mantıksal bir parçasını oluşturuyora benzemektedir.

Ayrıca, raporda şu açıklamaya yer verilir:

"Milton üç kardeşten en küçüğüdür. Biri on iki buçuk, öbürü dokuz buçuk yaşında iki ablası vardır. Ablalarının görüldüğü kadarıyla bir uyum sorunu yoktur. Üç kardeşten en küçüğü Milton ailede bir oyunbozandır. Baba haftada kırk beş dolar kazanır, evin aylık kirası yirmi beş dolardır. Anne ev kadınıdır. Evde derli toplu tutulmaya çalışılan dört oda ve üç yatak bulunur. Aile tutucu (ortodoks) bir Museviliğe mensuptur."

Belki anne iki kıza tertipli olduklarından hep övgüyle yaklaşmış, dolayısıyla Milton ablalarına ayak uydurabilme umudunu yitirmiştir. Milton'un uzunca zaman el bebek-gül bebek büyütülmüş olması da pek akla yakındır. Sık sık hastalanmışsa, hastalığı sırasında kendisine son derece büyük bir sevecenlik ve ilgi gösterilmiş dolayısıyla şimdi annesinin sevecen yaklaşımını elden çıkarmamak için adeta yapay bir hastalık uydurmuş olabilir.

"Kızlardan büyüğü tek başına, oğlan ise ama daha çok ya babası ya da annesiyle yatıyor."

Beş buçuk yaşındaki oğlanın aslında yalnız yatması gerekirdi. Bu yaşta hâlâ daha çok annesiyle yatması, annesine pek düşkün olduğunun kesin işaretidir. Anlaşılan Milton gündüz

aşırı hareketliliğiyle annesinin dikkatini kendi üzerine çektiği gibi, geceleri de onunla arasındaki bağlantıyı korumayı başarmıştır. Beş buçuk yaşında hâlâ annesi ve babasıyla yatan bir çocuğun aile çevresinde söz sahibi olması zorluk doğurmayacaktır. Belki Milton'un yaşam amacı, annesi tarafından kollanıp gözetilerek el üstünde tutulmaktır. Ailedeki çatışma, annenin anlaşılan sosyal bakımdan uyumlu, sağlıklı ve tertipli bir oğul sahibi olmak istemesinden, oğlanın ise var gücüyle bir bebek konumunda kalmaya çalışmasından kaynaklanmaktadır.

"Milton'un fizik gelişimine gelince, anne oğlanı gereken normal süre karnında taşımış, doğum sırasında herhangi bir sorunla karşılaşılmamıştır. Doğduğunda Milton'un kilosunu anne anımsamıyor. Oğlan düzensiz şekilde emzirilmiş, ayrıca biberonla beslenmiştir. Yedi aylıkken kramplar, erken çocukluk döneminde plörözi, zatürree, plevrit, bademcik enfeksiyonu ve raşitizm gibi hastalıklar geçirmiş." Bu duruma oğlanın paratiroid bezlerinin yeterince gelişmediğini ve tümüyle kişiliğinin kararlı (stabil) bir duruma kavuşmadığını gösteren bir kanıt gözüyle bakılabilir. Oğlanın büyüyünce bütün bu yetersizlikleri aşıp geçmesi pek mümkündür. Bebek yaşlarında görülen kramplar ailede hayli endişeye yol açabilir. Milton da söz konusu krampları geçirmesinden sonra kuşkusuz büyük bir dikkatle göz altında tutulmuştur. Belli bir hastalığın içerdiği tehlikeler konusunda bir çocuğun bilgilendirilmesi asla doğru değildir.

Milton'un durumunu ele alırken daha başta, boğulma nöbetlerinin solunum organlarının diliyle bir protesto niteliği taşıdığı tezini ileri sürdüğümü anımsayacaksınız. Raporda oğlanın birden çok solunum yolları hastalığı geçirdiğine ilişkin açıklama benim bu tezimi desteklemektedir. Plörözi ya da bronşitte nefes alıp vermek güçleşir, hasta çocuk bize hazin

bir hastalık tablosu sunar, bu da anne ve babasını pek korkutur. Hastalığı sırasında Milton'un her nefes alıp verişi dikkat ve endişeyle izlenmiştir. Şimdi, örneğin sosyal uyumları sorun içermeyen ablalarıyla yarışta elverişsiz bir konumda bulunuyor olmasından dolayı adeta annesine akciğerleriyle gözdağı verir, solunum organlarının diliyle şöyle söyler: "Benimle ilgilen, yoksa hastalanırım, sen de üzülürsün!"

"Doğumda dili yapışık olduğundan dil bağcığının kesilmesi gerekmiş. İlk kramplar görüldüğünde anneye Milton'da bir mongolizm hastalığının varlığı söylenmiş; çocuğun geri zekâlı olduğu, hayatta hiçbir zaman elinden doğru dürüst bir iş gelmeyeceği açıklanmış."

Bana göre, dil bağcığının kesilmesine seyrek durumlarda başvurulması gerekir. Ailesinin çocukta bir konuşma bozukluğunu fark etmemesi düşünülemez. Oğlunun mongoloid olduğunu duyan annenin bir şok geçirdiğine kuşku yoktur. Şu ana kadar raporda yer alan açıklamaların ancak bir bölümünü öğrenmiş bulunuyorsak da, Milton'un mongoloid olduğu savı bana pek olası görünmüyor. Mongoloid çocuklar iyi yürekli ve uysaldır. Pek yumuşak başlı olup diretme denen bir şey bilmediklerinden ailelerine güçlük çıkarmazlar. Söz konusu çocuklar bazen soylu ailelerde görülür ve birden çok belirti sayesinde tanınır. Genelde mongolidlerin küçük bir kafaları, yuvarlak ve kalkık bir burunları, kocaman bir dilleri vardır; pek çok yarığı içeren dilleri öyle uzundur ki, bunlarla çenelerine dokunabilirler. Kuru bir cilt, bazen el ve ayak parmakları arasında var olabilecek yüzgeçler mongolizmin daha başka belirtileridir.

"Milton annesine pek düşkün; ama sataşıp kızdırdığı ablalarıyla sık sık bozuşuyor. Ablalarına ve diğer çocuklara eziyet etmekten hoşlanıyor. Oyun konusunda organize olanaklar söz konusu değil; ama Milton sokakta oynamak istiyor daha çok."

Belki Milton süt çocukluğu döneminde ve yakalandığı bir hastalık sırasında şımartılıp el üstünde tutulmuş, ama büyüdüğünde annesinin sevecenlik ve ilgisini kaybetmiştir. Pek çok anne ve iki yaşlarındaki çocuklarının tüm yaşamını pratikte onlarla paylaşır; ama gelişim süreci zamanla çocukları belli bir bağımsızlığa kavuşmaya zorlar? Altı yaşındaki bir çocuk minik bir bebek gibi şımartılıp el üstünde tutulamaz; çocuk ise, ailenin ses tonundaki değişikliği artık düpedüz algılayacak duruma gelmiştir. Bunu algılayabildiği ölçüde de, ortadaki değişen duruma başkaldırının belirtilerini açığa vurur.

Belki ablaları Milton'un yaptığı hiçbir şeyi sineye çekmek istememekte, oğlan da kendilerini kızdırarak onlardan bunun öcünü almaya kalkmaktadır. Raporda açıklandığına göre, Milton acıma nedir bilmez. Psikoloji diliyle söylersek, oğlan yılgınlığa kapılmıştır. Acımasızlığa ortanın üstünde eğilim gösteren çocuklar hırslarını sıklıkla güçsüz ya da hiçbir şeyin bilincinde olmayan çocuklardan ya da hayvanlardan çıkarmaya bakar, böylece önemlerindeki azalmışlık duygusundan kurtulup teselli bulmaya çalışırlar.

"Astım nöbetleri oğlanı bir hayli korkutmakta. Astım nöbetlerine yol açacak organik bir neden saptayamayan çocuk doktoru, Milton'u Eğitim Danışma Merkezi'ne (Child Guidance Clinic) havale etmiş."

Çocuklardaki astım nöbetleri pek seyrek durumlarda organik nedenlere bağlı olarak görülür. Milton gibi bir plörözi ya da zatürree geçirmiş çocuklar görenleri korku içinde bırakan astım hastalığına yakalanmışlar gibi davranarak anne ve babalarını sultaları altına almaya çalışır, onların güçsüzlüklerinden kendilerine yarar sağlamak isterler. Milton üstünlüğünü sergilemek gereksinimini hissettiği ya da annesini kızdırıp kendisiyle ilgilenmeye zorlamak istediği zaman,

organizmasındaki bu yatkınlıktan yararlanır. Astım oğlanın elindeki kozdur.

"Milton'un sürekli sağa sola sıçrayıp zıplamasından yakınan anne, oğlanın bir yerini inciteceğinden korkmakta, oğlana bir şey olmasın diye çırpınmaktadır. Milton bütün öğle öncelerini evde annesiyle geçirmekte, bu arada hep de tatsız bir şey olmaktadır."

Bu açıklama, çocuğun söz konusu davranışıyla annesini hedef aldığını kuşkuya yer bırakmayacak gibi kanıtlıyor. Milton, annesinin kendisine ilişkin aşırı endişesini bilmekte, onu akrobasi oyunlarıyla bu en zayıf noktasından vurmaya çalışmaktadır.

"Öğle sonralarını yuvada geçiriyor; anlaşılan yuvaya iyi uyum sağlamış. Oynayacak bir arkadaşı olmadığından yakınmakta. Gerek baba, gerek anne sözlerini dinlemeyecek oldu mu bazen Milton'u dövüyorlar. Oğlan sürekli, 'onu yapma, bunu yapma'lardan oluşan bir cezaevine kapatılmış durumda. Önüne durdular mı, genellikle bir astım nöbeti geçiriyor. Anne, kendisinin de hasta olduğunu söyleyen annesi, bu nöbetleri geçirmemesini rica ediyor oğlundan."

İşin can alıcı noktası da burada. Anne ve baba, özellikle anne, oğlanın üzerine öyle titriyor ki, bir yerine bir şey olacak diye korkup Milton'un sokakta oynamasına izin vermiyorlar. Böylece oğlanın başkalarıyla ilişki kurma gereksinimi karşılanmadan kalıyor. Oyun oynayabileceği yaşıtı çocuklarla bir araya gelemeyen Milton da taşkınlıklara kalkarak annesine eziyet ediyor. Bundan alıkonulmak istendi mi de boğulma nöbetleriyle saldırıya geçiyor. Bunu bilinçli yapmasa bile, krampların kendisine sağlayacağı yararı bilinçaltında çok iyi seziyor. Nöbetlerin organik kökenli olmadığını bilen annenin iyi bir psikolog sayılacağını söylemeliyiz. Çünkü organik nedenlerden kaynaklansa, nöbetleri geçirmemesi için çocuğa ricalarda bulunması saçma olurdu; kötürüm birinden

topallamaması istenemez nihayet. Ne var ki, nöbetleri önlemede annenin iyi bir yönteme başvurduğunu da söyleyemeyeceğiz. Uyguladığı yöntem, kendisine karşı kullanılacak bir silahı tutup çocuğun eline teslim etmekte, hastalığını ya da sağlığını çocuğunun kaprislerine bağımlı kılmaktadır.

"Oğlana dayısı bir bisiklet almış. Ama oğlan bisikletle seyrek gezip dolaşabilmekte, çünkü bisikleti annesinin dört merdivenden aşağı indirmesi gerekiyor, anne de pek zayıf bir kadın olduğundan bunu yapamıyor."

Raporun başında çocuğun raşitizm hastalığı geçirdiği açıklanmıştı. Çocuktaki dışarı devinim dürtüsünden de anlaşılıyor bu. Bir bisikletin böyle bir çocuk için taşıdığı önem hayli büyüktür; belki de Milton bisikletten seyrek yararlanabildiğine içerlemektedir.

"Milton uyurken yüzüne çekiyor yorganı. Asla yalnız yatıp uyumak istemiyor."

Bu, korkaklığın karakteristik bir dışavurumudur. Oğlan yüzünü örterek düşman bildiği dünyayı dışlıyor. Anne ve babasıyla yatarak, gündüzleri onlarla arasında aşırı devinim dürtüsü ve boğulma nöbetleriyle sağladığı bağlantıyı geceleri de ayakta tutmaya çalışıyor.

"Milton'un ilk anımsadığı şey: 'Küçükken yürümeye başladım.'"

Oğlanın yürümeye karşı ilgisi, raşitizm hastalığının hayatında oynadığı önemli rolü gösteren bir diğer kanıttır. Bu tip çocuklar her zaman pek aktiftirler; dolayısıyla, bedensel etkinlikte bulunmalarına elverişli olanakların kendilerine sağlanması gerekir. "Oğlanın en büyük arzusu, büyüyünce doktor olmak. 'İnsanları muayene etmek istiyorum,' diyor Milton. 'Büyük okullarda okumak istiyorum,' diyor. Yazabilmek istiyor ayrıca. Ne anlama geldiklerini bilmiyorsa da, harfleri tek tek yazmasını öğrenmiş."

Milton kadar hasta bir çocuk, doktorluk mesleğini gözünde büyütmeden yapamaz. Çocukları hastalanan anne ve babalar doktor çağırır ve gizemli bir muayenenin ardından doktorun talimatlarına körü körüne uyarlar. Oğlanın hastalık öyküsünün benimkine pek çok bakımdan benzerlik gösterdiğini söylemeliyim. Sanırım doktor olmayı ilk isteyişim, pek küçük yaşta zatürree geçirmemden sonraydı. Ölümü yenmeyi kafama koymuştum; düşünceme göre bunu da ancak doktorlar yapabilirdi.

"Milton evde tek başına elini yüzünü yıkayıp giyinemiyor, ama sokakta gideceği yolu buluyor şaşırmadan ve çarşıdan alışveriş yapabiliyor. Nerede oturduklarını da bilmekte."

Milton'un nerede oturduklarını bilmesi zekâca normal bir çocuk olduğunu gösteriyor. Yalnız başına elini yüzünü yıkayıp giyinememesi, annesini kendisiyle ilgilenmeye zorlamak istemesinden kaynaklanmakta.

Oğlanınki çok öğretici, ele geçmez bir vakadır. Bu vakada izleyeceğimiz yol, bireysel psikolojinin temel kurallarını bilen herkesin aklına yatacaktır. Milton'u kendisinden daha bağımsız kılmaya anneyi ikna etmeye çalışacağız. Annesi oğlanı fazla eleştirmekten vazgeçmeli, Milton'un geleceği konusundaki endişelerini ondan gizli tutmalıdır. Kendisi evde yokken oğlanın davranışlarında bir düzelme görüldüğünü rapordaki açıklamalardan öğrendik. Dolayısıyla, yapmamız gereken şey, sosyal bakımdan çeşitli kesimleri içeren bir çevrede oğlanın daha iyi gelişebileceğini anneye açıklamaktır. Kendisini suçlamaksızın annenin yeni bakış açılarına kavuşmasına yardımcı olmalıyız.

Söyleşi

Anne içeri girer.

Dr. Adler: İyi akşamlar hanımefendi. Oğlunuz Milton'un durumunu büyük bir dikkatle inceleyip gözden geçirdik. Sizin

pek çok bakımdan gayet düşünceli ve titiz bir anne olduğunuz sonucuna vardık. Belki de başlıca sorun, kolay endişeye kapılan bir kişi olmanızdan kaynaklanıyor. Milton gibi becerikli bir oğlanın artık yavaş yavaş tek başına elini yüzünü yıkayıp giyinmeyi öğrenmesi gerektiği görüşünde değil misiniz?

Anne: Sanırım tek başına elini yüzünü yıkayıp giyinebilir, ama bunun için öyle çok zaman harcıyor ki, okula geç kalıyor. Bu da benim sinirlerimi ayağa kaldırıyor.

Dr. Adler: Birkaç defa fazla oyalanıp okula geç kalmasının olumsuz sonuçlarını oğlunuzun bizzat görüp hissetmesine fırsat verseniz daha iyi olurdu. Milton'un dışarıda evdekinden daha iyi davrandığını gözlemlediniz mi?

Anne: Evde öyle kötü davranıyor ki! Perdeleri indiriyor, masanın üzerine çıkıp oradan sandalyelere atlıyor, bazen de masayı deviriyor.

Dr. Adler: Bunu açıklamak zor değil: Oğlunuz çocukken raşitizm geçirmiş; hastalığın sonuçlarından biri de aşırı devinim dürtüsüdür. Milton, kendisini rahat hissetmek için hep bir şey yapması gereken bir tip. Belki kendisine dışarıda vakit geçirmesi için biraz daha fazla özgürlük tanıyabilirsiniz. Bir bisikleti ya da bir pateni var mı?

Anne: Bisikleti var, ama her istediğinde taşıyıp aşağıya indiremiyorum. Sonra, bisikletle yola çıkacak oldu mu bir arabanın altında kalacağından korkuyorum.

Dr. Adler: Belki biraz fazla endişe ediyorsunuz. Oğlunuz zeki bir çocuk, yolda karşılaşabileceği tehlikeleri kendisine açıklarsanız, kesinlikle başına bir şey gelmeyecektir. Ayrıca bu, becerikliliğine ne çok güven duyduğunuzu kendisine göstermeniz için güzel bir fırsat olur. Ben öyle düşünüyorum ki, böyle bir yolu izlerseniz Milton eskisinden daha büyük bir sorumluluk bilincine kavuşur, dolayısıyla yaptığınızı karşılıksız bırakmaz.

Anne: Evde kudurup duruyor, bunu önlemek için ne yapabilirim bilmem?

Dr. Adler: Bana öyle geliyor ki, sabahları oğlanın bir oyun grubuna katılmasını sağlamak akıllıca bir davranış olur. Milton'un buna gereksinimi var; çünkü siz kendisini ne kadar az evde tutarsanız gelişimine o kadar katkıda bulunursunuz. Komşu evlerdeki bir oğlanla anlaşabilirsiniz belki, Milton'un bisikletini aşağı o indirir. Oğlanın gerçekten astım hastası olmadığını açıklamak isterim; yalnızca sizin bütün dikkatinizi üzerine çekmek ve sizi korkutmak için nefes darlığı belirtilerini üretiyor kendisinde. Hastalığında ona hiç fazla ilgi gösterdiniz, hoşgörülü davrandınız mı?

Anne: Evet, bir ara durumu çok kötüydü, kendisine aşırı ilgi göstermek zorunda kaldım.

Dr. Adler: Şimdi de bir vakit kendisine gösterdiğiniz aşırı ilgi ve bakımı oğlan yeniden ele geçirmeye çalışıyor, bunun için de ne acınacak durumda olduğunu anımsatıyor size. Siz aldırmaz da dikkate almazsanız, bir daha asla nefessiz kalarak boğulma nöbetleri geçirmeyeceğine inanıyoruz. Artık sizinle yatmayacak kadar büyümüş. Yeter ki, bağımsız davranmayı kendisine öğretin, doğru dürüst gelişecek, normal bir çocuğa dönüşecektir. Yapmanız gereken, iki ablasını ondan daha çok sevmediğinizi, kendisinden iyi bir erkek ve iyi bir vatandaş olmasını beklediğinizi Milton'a anlatmaktır.

Anne: Zekâ bakımından herhangi bir özrü yok ya?

Dr. Adler: Doktorumuzun hazırladığı rapora göre, oğlunuzda mongolizmden ve buna bağlı aptallıktan eser yok. Hayli becerikli ve yetenekli bir çocuk; tek kusuru bir bebek olarak kalmak istemesi. Büyümesinin kendisi için daha iyi olacağını kendisine açıklamalısınız, bir güçlükle karşılaşırsanız doktorunuz size yardımcı olacaktır. Milton uğrunda üstleneceğiz zahmet boşa gitmeyecektir. Bizimle işbirliği yap-

mamız durumunda, eminim, oğlan hızla gelişecektir. Şimdi de oğlunuzla biraz konuşayım bakalım.

Milton içeri girer, öğrencileri görünce biraz duraklar, gözlerini annesine çevirir, ona doğru koşar. Annesinden ayrılmak, Dr. Adler'in kendisini muayene etmesine izin vermek istemez. Dr. Adler bir soru yöneltti mi, başını kaldırıp 'Sen cevapla!' der annesine. Dr. Adler'in yüzüne bakmaktan kaçar, yüzünü annesinin eteğine bastırıp gizler. Bütün ikna çabalarına karşın Dr. Adler'le konuşmaya bir türlü yanaşmaz. Anne ve çocuk salondan çıkar.

Öğrencilerle Söyleşi

Öğrencilerime hastaların dediklerini dikkate almayıp bir pandomim oyunu seyreder gibi davranışlarını izlemelerini hep söylemişimdir. Bizim hastamız ne günaydın, ne de hoşça kalın demiş, kendisiyle pek dostça konuşmama aldırmayarak benimle bir ilişki kurmaya yanaşmamıştır. Bu ille de cesaretimizi kırmamızı gerektiren bir şey değildir. Bir dahaki sefer işimiz daha kolay olacaktır. Besbelli doktoru, oğlanın dostluğunu kazanmanın üstesinden gelmiştir; rapor için hiç de azımsanmayacak kadar malzeme elde etmiştir kendisinden. İçinizde Milton'un anne bağımlılığından önce şüphe etmiş biri varsa, böyle bir bağımlılığın kesinlikle varlığını sanırım görüyordur şimdi. Annesini tutup tavandaki lambaya assak bile, çocuk ona yaklaşmanın bir yolunu bulacaktır. Annesinin yardımı olmaksızın elini yüzünü yıkayamadığı ve giyinemediği gibi, annesiz bir soruyu da yanıtlayamamaktadır.

Oğlanın astımına gelince, burada da solunum yollarının diliyle bir anne bağımlılığı kendini açığa vurulmaktadır. Bireyin tutum ve davranışlarını sözlerle değil, bir organın ya da organ sisteminin anormal çalışmasıyla dile getirmesini ben "organ dili" diye niteledim. Astım belirtilerini ortadan kaldı-

racak pek çok ilaç bulunuyorsa da, hiçbiri hastayı iyileştirme gücünü gösteremez. Oğlanın astımdan kurtulması isteniyorsa, özgüveninin güçlenmesini sağlamak gerekmektedir.

Öğrencilerimden pek çoğu, benim sık sık dile getirdiğim tezi, yani bir kişinin yaşam modelinin beş yaşında belirlenmiş sayılacağı görüşümü benimsemeye yanaşmamıştır. Ele aldığımız vaka, söz konusu modelin bu yaşta nasıl tastamam belirlendiğini bize pek güzel gösteriyor. Milton, sultası altına alamadığı bir kimseyle ilişki kurmaya yanaşmamaktadır. Oğlan okulda şımartılmış, dolayısıyla ilk yıllarda davranış bozuklukları göstermemiş olabilir. Ama ileride gerek başkalarıyla, gerek cinsel ilişkilerinde sorunlar yaşayacağı adeta kesindir.

Öğrenci: Annesinden çekip almak istediğinizde neden ağladı Milton?

Dr. Adler: Yeterince uzun süre bir sırığa sarılmış yaşayan bir sarmaşığın yerinden koparılıp alınacağından korkacağını tasarlayabilirsiniz sanırım. Milton'un gözyaşları, güçlülük isteminin bir diğer dışavurumudur sadece. Oğlanın annesini gerçekten sevdiğine inanmamalısınız. Annesine duyduğu ilgi, bir asalağın üzerine yuvalandığı konak hayvana ilgisinden değişik değildir. Şu farkla ki, insan-asalak işine gelmediği zaman, konak hayvanını cezalandırmaktan geri durmaz. Gözyaşlarının bir güçsüzlük belirtisi sayıldığına inanan pek çok kişi vardır, ama bizim vakada bir güç belirtisi olduğu kesindir. Milton'un gözü annesinden başkasını görmez, yalnızca annesini dinler oğlan, yalnızca annesiyle konuşur. Annesine bu katıksız bağımlılık da bir nevrozun başlangıç evresini oluşturur. Milton bütün davranışıyla şöyle der adeta: "Benden hiçbir şey isteyemezsin, ben hasta bir çocuğum!" Bu çocuk da kendisini canına kıymaya ya da suç işlemeye yöneltecek bir eğilimi içinde barındırmaktadır. İleride kendisinden

daha çok bağımsızlık ve güç isteyen büyük zorluklara tosladı mı, intiharda soluğu alabilir. Ya da annesi dışında bir başkasına ilgi duymayışı, suça yönelik bir tutuma dönüşerek toplumu kendisine hedef alabilir. Sık sık gözlemlediğime göre, hırsızlar ve diğer suçlular işledikleri suçun sorumluluğunu anneleri üzerine yıktıkları ya da hatalı davranışlarından alkolü, morfini ve aşk kırgınlığını sorumlu tuttukları şiirler yazmışlar, cesaretten yoksunluklarını açığa vurmaktan kaçmışlardır her zaman.

Öğrenci: Sizinle konuşmak ya da yüzünüze bakmak istemeyen bir çocuğa nasıl yaklaşırsınız?

Dr. Adler: Bireysel psikolojinin tedaviye yönelik beceri dağarcığındaki bütün küçük ayrıntıları sizlere anlatamam. Her şeyden önce işin başında çocukla konuşmak hiç de gerekli değildir. Çocuğuna nasıl davranması gerektiğini annesine açıklayabileceğimiz kadar çok şey öğrenmemiz durumunda, açıkça işbirliğine yanaşmasa da oğlanı etkileyebiliriz. Diğer yandan, kendisine pek aldırmayarak da bu çocuğun merakını kamçılayabiliriz. Çocuk hep sahnenin ortasında yer almak istemektedir. Ben büyük bir albümle ya da rasgele mekanik bir oyuncakla ilgilenip ona hiç dikkat etmedim mi, çok sürmeyecek, oğlan daha fazla sabredemeyip size ilgi göstermek zorunda kalacaktır.

Tedaviyi Yürüten Psikoloğun Sonsözü

Milton'un bundan sonraki tedavisi, kitabın Amerikalı yayınlayıcısı W.M.'in muayenehanesinde yapıldı. Annenin anlayış gösterip işbirliğine katılmasını sağlamak kolay olmadı, ama çocuğa daha fazla özgürlük ve bağımsızlık bağışlamaya nihayet ikna edebildim kendisini. Oğlu bir boğulma nöbeti geçirecek oldu mu, odadan çıkıp gitmesini salık verdim; çünkü Milton'un nefes darlığını serinkanlılıkla karşılayacak güçten

büsbütün yoksundu. İki hafta içinde Milton'daki astım rahatsızlığı tümüyle ortadan kaybolmuştu, ama Milton çevresindekileri sultası altına alına umudunu henüz yitirmemişti. Astım nöbetleri karşısında annesinin vurdumduymazlığına zoraki öksürük nöbetleriyle cevap verdi, annesi de bunu yine yanlış değerlendirdi. Oğlan partiyi kazanmıştı, çünkü eskiden günde beş, altı kez astım nöbetleri geçirirken, şimdi sürekli öksürüyordu.

Bunun üzerine Milton bir hastaneye yatırıldı, kendisine bakan hemşireye de oğlanın öksürmesine hiç aldırmaması tenbih edildi. Hastanede geçirdiği ilk sabah durmadan öksürdü Milton. Hastanede kaldığı zaman içinde kendisiyle pek olumlu bir diyalog kuruldu. Bir stetoskop (dinleme aleti) verildi eline; stetoskopla serviste yatan birkaç çocuğu muayene edebilecekti, çocuklar böyle bir işlemden zarar görecek kadar hasta değillerdi. Belki de Milton kendini ilk kez gerçekten önemli biri olarak hissetmişti. Kitabın yayıncısı, serviste çıktığı vizitelerin birinde, kendisine eşlik eden Milton'a serviste hasta bir oğlanın durumuyla ilgili ne düşündüğünü sordu. Bir nöbetçi doktorun ağırbaşlı pozunu takınan Milton, oğlanın ağır hasta olduğunu, ama çok geçmeden yine sağlığına kavuşacağını sandığını belirtti. Diğer yandan, doktorların kendileri hastalanmayıp hastalanan başkalarını iyileştirmek için harıl harıl çalıştığını görmek Milton'u pek etkilemişti.

Ama hastaneden eve dönünce, öksürük nöbetleri nüksetti. Ne var ki, oğlunun hastanedeki davranışıyla moral bulan anne oralı olmadı, Milton da, organ dilinin bu özel dışavurumundan hemen yine vazgeçti. Ancak, ertesi hafta yüzünü gözünü çarpıtmalar, yüzde kasılmalar gibi düpedüz değişik karakterde pek kalabalık bir semptom grubuyla karşımıza çıktı. İlginç olanı, Milton'un bunları herkesin önünde sergilemesiydi, böylelikle annesini çok büyük bir sıkıntıya sokmak-

taydı. Sayılı haftaları kapsayan bir tedavi sürecinin ardından söz konusu belirtiler de ortadan kayboldu.

Daha sonra, oğlana nasıl davranacağı konusunda tavsiyeleri içeren bir mektup yöneticiye verilmek üzere eline tutuşturularak Milton bir yaz kampına yollandı. Kampta ilk günden başlayarak surat astı, yemek yemeye yanaşmadı. Kamptakilerin huzurunu bozan pek çok olaydan sonra, kamp yaşamına uyum sağlama yeteneğinden tümüyle yoksunluğu ileri sürülerek yine evine yollandı. Evde, oğlan eskisinden de güçlü bir devinim dürtüsüyle davranmaya koyuldu. Bir çok defa psikoterapiste gidip geldikten sonra, kamp hayatının evdekinden daha iyi olduğuna inandı, kampa döndü tekrar, geride kalan yaz ayları boyunca hiçbir davranış bozukluğu göstermedi. Kampta düzenlenen birkaç yarışta birinci geldi, sportif başarıları takdirle karşılandı. Sonbaharda eve döndüğünde özgüveni hayli güçlenmişe benziyordu; günün tamamını okulda geçirmeye başladı. Şu sıra Eğitim Danışma Merkezi'nin ve öğretmeninin gözetimi altında Milton ilerlemesini sürdürmekte.